

Alte Drucke

LEXICON || THEOLOGICVM || COMPLECTENS || VOCABVLORVM DESCRIPTIONES, || Diffinitiones & interpretationes, omnibus sacræ Theologiæ stu-||diosis, ac ...

Altenstaig, Johann

Venetiis, [1579/1580]

De litera. I.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-150260

Aut tres hypostascs, id est tres res suis proprietatibus distinctas personalibus, ita nos dicimus tres subsistentias vel tria supposita diuina, siue tres personas in vna essentia. Vnde essentia verè & propriè esse dicitur de Deo. Vide latius Bonā. Et quamuis varia fuit determinatio de nomine hypostasis, nunc autem determinata est huius nominis hypostasis significatio pro supposito diuino, ideo securè vtimur eo. Et Hieronymus, vtitur hoc modo. Hypostasis itaque subsistentia siue substantia à theologis pro persona capitur. Vnde hypostascs personæ subsistentes appellantur. Nam secundus statio dicitur Hiero. ad Damas. Vota secularium literarum schola nihil aliud hypostasim nisi vsiam nouit.

Delitera. I.

IACTANTIA est inanis de se & stulta prædicatione. Vel sic: iactantia est per quam quis se extollit supra id, quod in se est, secundario autē supra id, quod de eo alij opinantur, secundum B. Tho. 2. 2. q. 100. art. 2. Hanc vocat Paulus Cortesius ostentationem, cum ita scribit. lib. 3. suarum sententiarum. dist. 8. Ostentatio malum capitale nominatur, si dolose aut cum alterius iactura fiat. Et iactantiam esse peccatum habes paulò suprain dictione **HYPOCRISIS**. Et est species superbiæ, vt Gerson scribit part. 2. de septem vitijs capitalibus, de superbia & inani gloria. Et est cum homo iactat se habere bonum quod non habet. Et propriè iactantia accipitur quantum ad interiorem cordis arrogantiam. Quia si caperetur iactantia quantum ad exteriorem actum, quo quis falso se diceret vel laudaret habere bonum quod non habet magis propriè pertineret ad peccatum inanis gloriæ, & etiam ad peccatum mendacij quàm ad peccatum superbiæ, prout sumitur à beato Gregorio qui quatuor assignat species superbiæ. Prima, cum homo bonum quod habet æstimat se à seipso habere. Secunda species est, cum homo bonum quod habet, sibi desuper datum cre-

dit, sed tamen se reputat illud pro meritis suis accepisse. Tertia cum homo se iactat se habere bonum quod non habet. Quarta species est cum homo despectis cæteris, appetit singulariter videri, habere bonum quod habet.

IDEA dicitur **ἰδέα** ἰδος. Idos quod est species & forma, vel ratio secundum Augustinum. Et est forma exemplaris qua res fiunt & cognoscuntur, quæ est in mente artificis secundum Beatum Thomam. prima parte quæstione 15. A quibusdā sicut ab Alexandro de Ales, secunda parte sum & Guilielm. Scoti imitatore, vt refert Pelbartus, idea dicta est ab hydor quod est aqua, sicut enim in aqua repræsentantur variæ imagines, sic in Deo variæ res per huiusmodi ideas. Et vt notat Guilielmus Scotista distinctione trigesima quinta lib. j. nomen Idea in Græco habet tria nomina. Nam primo dicitur Ethimagium. Secundo dicitur Paradigma. Tertio Idea. Dionysius vsus est paradigmate. Ideæ nomen à Platone primum repertum est. Item in Latino habet tria nomina. Primo dicitur ars, vt habetur ex August. 6. de Trinit. vbi dicit quod in diuinis filius est ars plena omnium rationum viuentium. Secundo dicitur ratio, vt habetur ex eodē 83. q. vbi dicit quod alia ratione cōditus est homo, alia equus. Tertio dicitur exemplar quod habetur à Dionys. 4. de diui. no. Introducitur autem primo nomen Idea à Platone qui (vt dicit Aug. lib. 83. quæstionum. q. 46.) ideas primò appellasse perhibetur, non tamen si hoc nomen antequam ipse institueret non erat, ideo vel res ipsæ nō erāt quas ideas vocauit, sed alio fortassis atque alio nomine ab alijs atq; alijs nuncupatæ sunt. Hinc Plato tria posuit principia fuisse initio, Deum, exemplar siue ideā & materiā, vt refert magister, dist. 1. libr. 2. & post eum Dionys. Seneca & Augu. nulla loquuntur de ideis, & communiter Doctores Scolastici, & Gabr. di. 35. q. 5. libr. 1. Vnde inter alia August. vbi supra dicit. Ideæ sunt principales quedam forme vel rationes rerum stabiles atque immutabiles, quæ ipsæ formæ non sunt, & propter hoc eterne & semp eodem modo se habentes, quæ diuina intelligentia continentur. Et cum ipsæ neque oriantur nec intereant, secundum eas ta-

men formari dicitur omne quod oriri & interire potest. Anima vero negatur eis intueri posse, nisi rationalis, non qualibet, sed quæ sancta & pura fuerit. Et infra, quæ visione sit beatissima, vide latius Gabrielem ubi supra. Ex auctoritate itaque Beati Augustini colligitur quod ideæ sunt in mente diuina stabiles & æternæ, quodque sunt rationes siue exemplaria ad quæ aspiciens producit omnia quæ producit, non quidem vna ratio, sed multæ, cum alia ratione, id est ideæ conditus est homo & alia ratione equus, &cæt. Ideæ siue exemplar secundum Platonem est ad quod respiciens artifex id quod destinabat efficit. Paulus Correesius lib. 1. suarum sententiarum di. 4. vocat formas & species, quod idem (vt ipse inquit) multo ante à M. Tullio & diuo Augustino usurpatum scimus. Itaque cum rectissime ideæ formæ nominentur, fatendum est idearum genera in intelligentia diuina versari, id quod pulchre deducit ibidem. Siquidem in omnium rerum genere quæ nullo modo casu gignuntur, necessitas fateri cogit formam finem esse ortus, nec enim agens ob formam moliretur, nisi quatenus ab eo formæ similitudo existeret, idque bipartito seceretur. Nam in quodam agentium genere forma ex natura rerum efficiendarum generæ præcurrit, vt in ijs quæ natura moluntur, quemadmodum hominem ab homine gigni videmus, in quodam verò genere ex intelligentia forma antegreditur, vt in ijs quæ intelligentia moluntur, quemadmodum ædis simulachrum in architecti opificisque mente insidet, quod quidem ædis ideæ ritè dici potest, quādoquidem architectus ædem ad excogitatam speciem referre conetur. Cum autem constet nullo modo casu, sed à Deo per intelligentiam agentem constitutum esse mundum, persacile intelligi potest in intelligentia diuina esse formam, ad cuius simulachrum mundi machinam construxerit. Et in fine concludit. Nec negamus plura idearum genera in Deo versari, sed plura genera vt ab eo precepta esse volumus. Cortesius. Et licet de ideis (vt scribit Dominus Card. Camerac. qu. 6. artic. 3. lib. 1. sent.) diuersæ sint opiniones apud antiquos Doctores, omnes tamē vel plures in hoc concordant quod ideæ reali

ter est diuina essentia. De quo vide Occam circa dist. 35. lib. 1. Formaliter tamen ideæ non est diuina essentia, vt inquit Brulefer. dist. 35. q. 1. lib. 1. quia ferè omnes Doctores & maximè Augustinus dicunt, plures sunt ideæ creaturarum, sed diuina essentia est implificabilis & vnica, sed secundum rem est diuina essentia. Vide & Gerson de vita spiritali animæ. lect. 1. Corol. 12. Et vocabulū ideæ non habet quid rei, quia est nomen connotatiuum, nec significat præcise aliquod vnum, sed supponit pro aliquo, & connotat aliquod aliud, vel illud idem pro quo supponit, & ideo habet tantum quid nominis. Et dicit Occam quod sit terminus relationis & connotatiuis. Et potest sic describi vt refert Cardin. quæst. 6. artic. 3. lib. 1. & Occam. & post eum Gabriel dist. 35. quæst. 5. lib. 1. Ideæ est aliquod cognitum à principio effectiuo, vel productiuo intellectuali ad quod actiuum aspiciens potest aliqd inesse reali rationabiliter producere. Ita descripto sumitur ex verbis Beati Augustini in libr. 83. quæstionum quæst. 46. vbi dicit. Has autem rationes vbi esse arbitrandum est nisi in ipsa mente creatoris non extra se quicquam positum intuebatur, vt secundum idem constitueret quod colluebat. Ex quo patet quod ideæ sunt res cognite à mente diuina, qui eas intuebatur, vt constitueret quæ constuebat. Secunda particula quod sit cognitum ab actiuo, tangitur cum dicit, in mente creatoris. Tertia particula ad quod respiciens tangitur in fine auctoritatis, non enim extra se quicquid, &cæt. Ex hoc clarè insinuans quod Deus ideæ intuetur, vt secundum eas constituat, hoc est efficiat vel producat. Scotus distinctione trigesima quinta. lib. 1. sic diffinit. Ideæ est ratio æterna in mente diuina, secundum quam aliquid est formabile ad extra, vt secundum propriam rationem eius. Ex quo patet quod in nulla creatura habet ideæ esse propriè loquendo, quia ideæ est ratio æterna. Solus autem Deus est æternus. Transfertur tamē ad creaturam (vt inquit Brulefer.) sicut dicimus, ideæ artificis. Vnde Aliacensis quæst. 6. vbi supr. ait. Sicut vna domus potest dici verè ideæ & exemplar alterius domus, quia artifex illam domum cognoscendo potest aliam similem fabricare, & sic prior domus dicitur ideæ

secunda.

Secundæ. Similiter etiam si illa, & cæter. esset ab artifice præcognita, virtute illius posset domum eadem producere, & sic illa esset idea & exemplar sui ipsius. Ex quo patet quod idea significat & importat in re, et ipsam rem productam, & eandem importat etiam in obliquo, & præter hoc importat in obliquo ipsam diuinam cognitionem, seu potentiam cognoscendi, & ideo supponit pro ipsa re producta, sed non pro cognoscere siue producente. Hæc Aliacensis. Ex quo patet quid sit idea, quia est est aliquid nisi aliquid cognitum, ad quod cognoscens aspicit in producendo, & secundum ipsum aliquid simile illi, & ipsummet producit in esse reali, vt patet. Vel secundum Gabrielem idea est cognitum quoddam & exemplar, ad quod respiciens cognoscens potest aliquid simile illi producere in esse reali. Patet & secundum Gabrielem articulo secundo, vbi supra, quod idea non est diuina essentia, quia quod est vnicum non est plurificabile, plures autem sunt ideæ. Nam vt dicit Augustinus non eadem ratione, id est idea conditus est homo qua equus, ergo plures & distinctæ sunt ideæ. Nec idea est respectus quidam in essentia diuina, quia nec realis, nec rationis. Non realis, quia Dei ad creaturam non est relatio realis, quæ sit quid non absolutum. Nec rationis, quia ille non potest esse exemplar entis realis, & ita nec creaturæ. Nec est idea quid aggregatum ex essentia diuina, & respectu imitabilitatis, quia non est ponendus ille respectus. De quo latius Gabriel vbi supra. Sed idea in mente diuina est ipsamet cognita creatura, nam ei conuenit ideæ descriptio, nam: est cognita ab intellectu actiuo, scilicet diuino, & ad ipsam Deus aspicit vt ipsam rationabiliter producat. Nam quantumcunque Deus suam essentiam cognosceret, si non cognosceret, suum producibile ignoranter produceret & non rationabiliter. Ad hoc est Aug. 6. super Gene. Quomodo ea faceret quæ sibi nota non erant, non enim quicquam fecit ignorans. Fufius scribit Gabriel vbi supra. Nec (vt ait Brulefer di. 15. quæst. 1. libro primo.) creatura in esse reali: & in esse actualis existentia dici potest idea, sed ipsa creatura vt a se cognita ab intellectu diuino, est idea,

vt homo cognitus ab intellectu diuino dicitur idea hominis, & sic de alijs. Sunt autem ideæ, vt scribit Gabriel vbi supra. in Deo non subiectiue & realiter, sed tantum obiectiue & intellectualiter, quia eo modo dicuntur esse in Deo, quo creaturæ à Deo intellectæ sunt in Deo. Tales autem sunt in Deo non subiectiue & realiter, quia non per essentiam (vt dicit Magister di. 26. sed solum obiectiue, pro quanto cognoscuntur à Deo. Est autem duplex obiectum intellectus diuini, vt scribit Brulefer primum & secundarium. Primum est essentia diuina, secundarium est ipsa creatura æternaliter intellecta. Nunquam autem inuenitur (inquit Gabr.) quod beatus Augustinus ponat ideæ, nisi in diuina intelligentia vel mente, & non in essentia, innuens quod non sunt in Deo, nisi vt cognita, & non sicut realiter existentia. Et eodem modo dicit omnes creaturas esse in Deo, vt habetur in textu distinct. 35. & 36. Et omnium rerum factibilium distinctæ sunt ideæ in Deo, quia ipsemet creaturæ sunt ideæ, quæ sunt distinctæ, & sunt in Deo obiectiue. Item materiæ, formæ & vniuersaliter omnium partium totius tam essentialium quàm integralium distinctarum distinctæ sunt ideæ. Item entium omnium possibilem ponendæ sunt in Deo ideæ, vt alterius solis ab hoc. Item Deus habet infinitas ideæ sicut infinita sunt ab eo cognoscibilia. Infinitæ enim sunt res ab eo producibiles & cognitæ, hoc est autem habere ideam, cognoscere creaturam. Gabr. Vide & Aliacensem vbi supra latius. Nullarum autem negationum, priuationum, aut etiam mali culpæ ponendæ sunt ideæ, quia nihil tale est producibile à Deo, inquit Brulefer & Aliacensis. Intelligitur autem Deus (ait Gabriel.) omnia alia à se per ideæ eorum, capiendos per, vt dicit circumstantiam obiecti terminantis, quia ideæ sunt obiecta cognita terminantia diuinam cognitionem alia à Deo. Necessitas autem ponendi ideæ, vt vult Occam, Aliacensis & Gabriel artic. 3. dub. 1. est vt sint exemplaria quædam ad quæ intellectus diuinus aspiciens producit creaturas, vt sit rationabiliter operas. Deus enim cognoscit producibile prius quàm producit æquæ sicut cum productum est, producendo itaque

aspicit producibile, & ita est sibi ipsi exemplar quod Deus agens aspicit ut rationaliter operetur. Vide latius Gabrielem & Aliac qui extendit nomen ideæ ad personas diuinas non bene, ut eum arguit Gab. eo quod pater non habet se affectiue seu operative ad personas productas, sed solū ad extra. Vide Gabrielem. Et quod dicit August. quod ideæ sunt formæ principales, sunt æternæ, non intereunt, non oriuntur, sunt immutabiles, ea visione anima fit beata, & similia. Illa omnia intelligenda sunt secundum Occam & Gabrielem dubio. 2. ubi supra. quantum ab esse obiectiui. Sic sunt in Deo immutabiles, æternæ, & cæt. Quod nihil aliud est quam quod Deus ideas æternaliter & immutabiliter cognoscit, secus de creato artifice. Et ideo nusquam eas esse dicit August. nisi in mente diuina, ubi non sunt realiter, sed obiectiue, pro quanto sunt intellectæ à Deo. Et propter hoc dicuntur ideæ æternæ, potius quā lapis æternus, quia idea importat cognitionem diuinam quæ est æternæ, non sic terminus lapis, qui non importat cognitionem, sed nudè lapidis substantiam, licet secundum veritatem ita lapis est ab æterno cognitus, sicut quæcunque idea. Vt tamen loquendi aliqua concedit in cæteris terminis, & similia in similibus non cōcedit Gabriel. Hanc positionem commendat Gerson de vita spiritali animæ, lectio ne prima, corollario 12. & cæt. Hæc pauca de ideis dicta sufficiant. Videatur & Bonaventura distinct. 15. quæst. 1. libro primo, ubi dicit: quod idea est similitudo rei cognita, & cæt. Et Gab. plura dissoluit dubia ubi supra.

IDEM secundum Thom. dist. 29. libro. 1. potest capi vno modo masculinè. Et sic hæc locutio est falsa, Filius est idem patri & spiritui sancto, quia sensus est, quod filius est eadem persona cum patre. Alio modo potest capi idem neutraliter, & sic vera est illa. Filius est idem patri & spiritui sancto. Ibi enim veritas essentiae designatur, à quo identitas.

IDENTITAS, similitudo & æqualitas, nullam distinctionem importat in diuinis, nisi distinctionem personarum & proprietatū. Ideo nulla est distinctio inter identitatē, æqualitatem & similitudinem, ut scribit

Gabriel dist. 19. quæst. 1. libr. 1. articulo primo, & artic. 3. dubio. 3. ubi ait: Illa nomina Identitas, similitudo & æqualitas nil aliud dicunt seu important quam personas habentes eandem essentiam numero propter quod etiam dicuntur similes & æquales. Gabriel.

IDOMA Græcè, Latine est proprietas. Et accipitur quandoque pro concreto importante proprietatem alicuius. Vnde communicatio idiomaticum dicitur communicatio proprietatum, ut scribit Gab. distinct. 7. q. vnica. lib. 3. Vel (ut ait Aliacen. q. unica. lib. 4.) communicatio idiomaticum est mutua uerificatio prædicatorum. De quo uideatur & in litera C. supra. Et communicatio idiomaticum in Christo est mutua prædicatio concretorum uel prædicatorum utriusque naturæ de seinuicem & de supposito in his subsistente, nec ex tali prædicatione fit aliqua diminutio diuinæ perfectionis, nec aliqua additio perfectionis, cū hoc dicendo sit solum terminare dependentiam naturæ assumptæ à diuina persona. Et hoc habet Nicolaus de Oren. in tractatu de communicatione idiomaticum. Exemplum primi: ut quod concretum diuinæ naturæ, scilicet Deus prædicatur de concreto humanæ naturæ, scilicet homo, & econuerso dicendo, homo est Deus, Deus est homo, homo est æternus, infinitus, creator: Deus est temporalis, corruptibilis, passibilis, mortalis, &c. Exemplum secundi, Christus est Deus, Christus est homo. Dicitur autem notanter concretorum, quia abstracta naturarum non prædicantur de seinuicem. Sicut enim naturæ in Christo manent inconfusæ & distinctæ, ita quod neutra mutatur in aliam, ita etiam abstracta naturarum, nō prædicantur de seinuicem. Nā natura humana nō est diuina, nec diuina humana: hoc. n. simpliciter est impossibile: Natura diuina est natura humana, & econuerso. Item abstracta naturæ humanæ non dicuntur de supposito diuino, Hæc. n. est impossibilis: Humanitas Christi est Christus, est uerbum, est Deus, humanitas est creator, est persona filij, &c. quia humanitas est pura creatura, temporalis, corruptibilis, & annihilabilis, & per consequens non potest esse Deus æternus, infinitus, immutabilis. Si autem aliqua ta-

lium

sum reperitur in scriptura, exponenda est secundum Magistrum, id est subsistens in natura humana est Deus, æternus, &cæt. Abstracta autem diuinæ naturæ, quia supponunt pro natura diuina, quæ identificatur personis, ideo prædicantur de quolibet secundum prædicationem identificam, de quo prædicantur cõcreta naturæ diuinæ: ut natura diuina est identicè, vel secundum prædicationem identificam persona est verbum, est Christus. Sed concreta naturæ humane, & si secundum rigorem verborum possunt prædicari identicè de natura diuina, ut natura diuina est homo, est mortalis, est passibilis, quia est persona quæ est homo, mortalis, passibilis: non tamen illæ admittuntur propter hæreticos: & ne detur occasio errandi simplicibus, qui putarent illas accipi secundum prædicationem formalem. Concordat Occam quæst. 9. tertij. Et ut vult Aliacensis, in multis additio est addenda, secundum humanitatem, ut filius Dei est creatura, debet addi, secundum humanitatem: ne videatur concordare hæresi Arrianæ. Similiter in illa: Filius Dei est compositus, debet addi secundum humanitatem. Nam neque persona, neque natura diuina est composita, nec Christus est compositus ex duabus naturis, diuina, scilicet & humana: siue ex tribus rebus, corpore, scilicet & anima essentialiter, & ex in finitibus partibus quantitatis integraliter: quare & non conceditur, quod humanitas Christi sit pars Christi. Nam sicut homo non est compositus ex albedine & substantia, sic nec Christus est compositus ex humanitate & persona diuina. Hæc Dominus Cardinalis Cameracen. quæst. vnica, libr. 3. sententiarum. Nec illæ conceduntur secundum Gabrielem vbi supra: Christus est assumptus, est finitus, est limitatus, creabilis, &cæt. ut ostendit latius ipse articulo 2. Illa vero idiomata, Deus est creator, infinitus, æternus, impassibilis, incorruptibilis, immutabilis, de Christo prædicantur: & etiam dicuntur de Christo temporaliter genito ex Virgine, crucifixo, mortuo, passio, resurgente. Nam quæcunque conueniunt supposito diuino, conueniunt etiam supposito humano & eius idiomatibus. Nam suppositum diuinum & humanum sunt idem omnibus modis, & nullo modo

distincta. Christus enim qui est suppositum diuinum, quia verbum, ipse idem realiter & formaliter est suppositum humanum, quia homo. Persona enim verbi ipsa eadē omnibus modis est persona diuina, & persona humana. Ipsa enim persona filij subsistit in natura diuina: & propter diuinam est Deus, & propter humanam est homo. Et ideo omnibus modis idem est Deus & homo: & per consequens, quicquid prædicatur de persona diuina, prædicatur de persona hominis. Latius Gabr. Item illa idiomata nata sunt mediata prædicari de supposito, & de se inuicem mutuo: homo, scilicet corporeus, mortalis, temporalis, passibilis, ambulans, comedens, dormiens, &c. ratione naturæ humanæ. Item Deus omnipotens, creator, æternus, immutabilis, incorruptibilis, &c. ratione naturæ diuinæ. Nam idiomata cuiuslibet naturæ mediata prædicabilia, conueniunt supposito illius naturæ. Sed quia idem est suppositum vtriusque naturæ: sequitur, quod conueniunt eidem, ut dicit Dominus Præpositus: & secundum eundem Gabrielem, natura assumpta humana, neque est Christus, neque homo, neque Deus, neque omnipotens, neque æterna, nec creatrix, sed est pura creatura assumpta à Deo, in qua & Deus subsistit communicans Deo suam denominationem, qua verè dicitur & est homo. Neque dicitur de Deo aliquid prædicatum, dicēs imperfectionem, secundum naturam propriam, & diuinam. Secus autem secundum naturam assumptam humanam: secundum hanc enim voluntariè assumpsit defectus nostros, & languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse porrauit. Isa. 53. Vel dicitur, quod de Deo non dicuntur prædicata, dicentia imperfectionem inesse Deo: possunt tamen dicere imperfectionem inesse creaturæ, vnde creator dicitur de Deo, duo importat, scilicet Deum creatorem: & connotat creaturam recipientem esse post non esse, quod est imperfectionis non in Deo, sed in creatura. Et sicut idem suppositum potest subsistere in duabus naturis: quarum vna est mortalis, alia immortalis, ita quod suppositum potest esse mortale & immortale, passibile & impassibile: vnde impassibile sic diffinitur. Impassibile est suppositum subsistens in natura impassibili.

abili. Immortale est suppositum subsistens in natura immortali. Passibile est quod potest pati secundum se vel secundum naturam in qua subsistit. Priuatiue autem opposita non conueniunt eidem secundum eandem naturam: possunt tamen conuenire eidem secundum diuersas naturas: nec illa prædicata incarnatum, humanatum, prædicantur de natura humana. Nam natura humana non est incarnata, neque humanata, quia non est carni vnita, nec est homo facta, sed verbum: de quo & alius. & Gab. vbi supra. Diuinitas tamen, vt habet Card. Came. per hoc quod persona verbi assumpsit humanitatem, est incarnata, & sibi est humanitas vnita in suppositi seu personæ vnitatem. Vnde Augustinus 1. de Trinitat. cap. 9. forma Dei accepit formam serui. Et sine dubio natura naturam accepit. Et Hieronym. in explanatione fidei: Passus est filius Dei, non secundum illam substantiā quæ assumpsit, sed secundum illam substantiam quæ assumpta est. Ex quo sequitur secundum eundem Aliacen. quod concedendum est in aliquo sensu, quod ipsa diuinitas, seu diuina natura facta est homo, patet, quia hæc conceditur: persona verbi facta est homo: & hæc, persona verbi est diuinitas: ergo, & est syllogismus expositorius, qui nunquam debet negari, nisi vbi fides cogit. Sequitur quod diuinitas vnitur humanitati, non per se & primo, sed quia ipsa est hypostasis, cui vnitur humanitas per se & primo: nec Deitas. (vt idem Petrus vult) vniuit sibi humanitatem in vnitatem naturæ, sed in vnitatem personæ: de quo videatur Magist. in 3. distinct. 3. Item si huiusmodi propositiones inueniuntur à sanctis concessæ: Homo factus est Deus: Filius Virginis factus est filius Dei, intelligendæ sunt improprie, vt factus determinat totam compositionem, vt valent illas: Factum est quod homo est Deus: factum est quod filius hominis factus est filius Dei. Illæ etiam concedendæ sunt: Homo factus est Christus: Filius Virginis factus est Christus: sicut illa: Album factum est Sortes albus, patet exponendo, quia filius Mariæ est Christus, & aliquando non fuit Christus, id est subsistens in duabus naturis, quamuis filius Mariæ semper fuerit filius Dei, & semper fuerit verbum.

Hæc Gabriel distinctione septima, quaestione vnica, articulo secundo, libro tertio, qui & multas propositiones assertit: & ponit de incipit vbi secundum regulam, quā ibi ponit, illas dicit esse falsas. Christus factus est homo, ille demonstrando Christum incepit. Christus incepit esse aliquid. Christus incepit esse essentia diuina, quia factum est, quod ille homo siue Christus incepit post non esse. Cum ille homo siue Christus sit persona diuina, quæ fuit ab æterno: & ab æterno fuit aliquid, & ab æterno fuit essentia diuina. Illæ autem sunt veræ: Deus incepit esse homo: Verbum factum est homo: Verbum factum est Christus. Pater, quia nunc Deus est homo, nunc est Christus, & quandoque non fuit homo neque Christus. Verbum enim licet fuerit ab æterno, non tamen fuit ab æterno homo vel Christus, quia non fuit ab æterno subsistens in duabus naturis, diuina & humana. Non enim semper subsistebant in humana. Item illæ sunt concedendæ, Deus factus est homo. Similiter Deus vel Christus factus est homo. Deus incipit esse Christus. De quo latius legitur Gabriel vbi supra. Ponit & de signis reduplicatiuis ipse idem propositiones. Sunt autem signa reduplicatiua inquantum prout ea ratione qua & similia. De his fufius in Logica tractatur: & de his propositionibus inquantum ad præsens, dicit Gabr. quod veritas propositionis in qua idioma humanæ vel diuinæ naturæ prædicatur de subiecto cum signo accepto, reduplicatiue attendi debet ex suæ totalis exponentis veritate. Vnde dicit illas de vi sermonis esse falsas: Christus inquantum homo, est creatura: Christus secundum quod est homo, est compositus: Christus secundum quod homo, est finitus: Christus secundum quod homo, non est æternus: Christus secundum quod homo, non est Deus, quia omnium harum præiacentes sunt falsæ. Ideo si illæ in auctoribus inueniuntur concessæ, exponendæ sunt ad sensum istum impropriū, in quo sunt secundum mentem ponentium intellectæ: vt, Christus secundum quod homo, est creatura: conceditur ad hunc sensum: Christus secundum humanitatem, est creatura: quæ valet istam: humanitas Christi est creatura. Item dicit ibidem, quod secundum quod

quod, vel æquiualens, quandoque accipi-
tur speciuocatiuè, & tunc attendendum
est an speciuocet rationem conceptus, sic
facit appellationem rationis. Quando ue-
rò speciuocat ratione principij vel causæ,
importat quod terminus cui additur, si-
gnificet illud, ratione cuius prædicatū cō-
uenit principali subiecto: ut quod est eius
principium vel causæ: ut ignis in quantum
calidus, calefacit: homo in quantum ha-
beret arbitriū, peccat, &c. Et sic ille sunt
concedendæ: Christus in quantum homo
meruit: Christus in quantum homo, passus
est: Christus in quantum homo, resurrexit:
quæ omnes essent falsæ, si in quantum ca-
peretur reduplicatiuè, quia tertiæ earum
exponentes, & quartæ essent falsæ, id quod
Logicus facile discernit. Item illa: Chri-
stus est creatus secundum humanitatem,
est concedenda: & illa, Christus est factus
secundum humanitatē, inceptit esse secun-
dum humanitatem, est finis secundum
humanitatem, quia in illis ly creatus, fa-
ctus, inceptit, quæ dicunt primū esse, post
nō esse simpliciter, distrahunt p. ly secundū
humanitatē, ad significandū primum esse
simpliciter, nō Christi, sed humanitatis,
quæ non est Christus, sed aliquid Christi:
& per hoc valet tantum: Christus est crea-
tus secundū humanitatē, id est Christi hu-
manitas est creata, sicut illa: Sortes est pin-
guis secundum faciem: valet illam: Sortis
facies est pinguis, &c. Vide latius Gabrie-
lem vbi supra. Cum prudentia itaque &
cautè discernendæ sunt propositiones de
prædictis signis, & quomodo distinquen-
dæ sint, & sic respondere, ut vitetur æqui-
uocationis confusio. Accedit ad hoc, ut
idē Gabriel dicit, illas propositiones esse
veras in sensu reduplicatiuo: Christus se-
cundū quod Deus, est Creator, æternus,
infinitus, omnipotēs, immortalis, immu-
tabilis, &c. Non autem illa: Christus secū-
dū quod Deus, est uerbum vel filius Vir-
ginis, mortalis, passibilis. Similiter illæ
veræ sūt: Christus secundū quod homo,
est persona, suppositū, animal, corporeus
animatus, exponendo concomitanter. Itē
illa est concedenda: Christus in quantum
ille homo est Deus: patet accipiendo red-
uplicatiuè concomitanter. Secus si capere-
tur causaliter vel speciuocatiuè, quia Chri-

stus esse hunc hominē, non est causa Chri-
sti essendi Deū, nec humana natura est ra-
tio propter quam Christus est Deus: &
ideo causaliter & speciuocatiuè est falsa.
Hæc Gabriel. Pauca hæc satis sint de com-
municatioe idiomatū. Plura apud alios
inuenies, multa curiosis perscrutanda re-
linquo, rudibus Theologiæ prodesse co-
nabor.

I D O L A T R I A vel potius idololatria, Græca
dictio est *εἰδωλολατρία*, ab idolo, pen-
prod. Nā in Græco scribitur *εἰδωλόν*. Est
autē idololatria simulachrorum cultura,
vel est cultus Deo debitus, creaturæ exhi-
bitus, Et S. Thomas secunda secundæ, quæ-
st. 94. artic. primo. Idololatria est exhibere la-
triā, id est cultū Dei creaturæ. Vnde idola-
tra vel potius idololatria, Et idololatri cultor.
Et idololatria, ut scribit Gerson parte 2. in re-
gulis moralibus, est exhibitio honoris ve-
ræ vel interpretatiuè, aut attributiuè, dū
alicui creaturæ aliter quā sibi pōt cōpetere,
& secundū eundē varix sūt species idolatriæ,
quādam p̄prie, quādam solū analogicæ dictæ:
omnes tamen ex genere suo mortales e-
xistūt, ut in iuocationibus dæmonū. In A-
strologia de iudicijs circa quæ dependent
purè ex libero arbitrio: in Necromantia
& Pyromantia, & generaliter in supersti-
tionibus omnibus, phibitis, atq; nefarijs,
quarū effectus neque a miraculo, neque
à natura rationabiliter expectari possunt.
Vnde subiungit postea: Adorās adoratio-
ne Deo debita absolutè idolum, per dia-
bolum transfigurantem se in Angelū lu-
cis, seu Christum, à mortali crimine ne-
quit excusari. Neque hic ignorantia in-
uincibilis locum habet, sed probandi sūt
spiritus, si ex Deo sint. Secus si sub condi-
tione implicita vel explicita hæc adora-
tio fuerit, ubi probabilis coniectura de sic
agendo contingeret, quemadmodum ho-
stiam non sacram, imò lapidem hostiæ
similem casus aliquis licet taceret adora-
re. P. a. intentio faciendi & tenendi secun-
dum intentionem Ecclesiæ, si non excusa-
ret multos ex Christianis simplicibus ido-
latræ censerentur in adorationibus ima-
ginum, citius pulchre quā turpis,
& ueteris quā nouæ, quasi numine
aliquo ille magis quā alii repleantur.
Hæc Cancellarius. Et (ut scribit sanctus
Bona-

Bonauentura distinct. 37. libr. 3. circa textum.) dupliciter consuevit apud antiquos committi idolatria, vel in hoc quod fingebant nouam sculpturam, cuius non erat reperire omnino simile extra, vt ostenderetur specialis & singularis cultus ei exhibendus, vel quando fiebat aliqua imago, quæ esset representatio alicuius rei, extra quam quis crederet in illa imagine esse venerandam: ideo Dominus prohibuit, cum dixit Exodi vigesimo: Non habebitis Deos alienos: non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem. Quo verbo non solum Dominus interdixit prohibere idoli fabricationem, sed omnem idoli venerationem. Et in hoc etiam includitur quod vult omnem latræ cultum sibi soli deferre, &c. Videatur & Magist. in textu, vbi supra.

IEIUNIVM, (vt scribit Brulefer distinct. 15. quæst. x. libr. 4.) dicitur quoddam intestinum tenue, in quo nihil reperitur, sed semper vacuum. Secundo modo dicitur abstinentia à cibis & vitijs. Et est duplex, scilicet corporale & spirituale. Ieiunium corporale secundum Theologos libro quarto sententiarum distinct. xv. est abstinentia à cibo & potu intuitu satisfaciendi, vel vitandi peccatum, vel acquirendi vitam æternam. Aliud est spirituale, & est abstinentia à peccato mortali: & ad hoc ieiunium quilibet viator tenetur ieiunare. Et secundum hoc sanctus Bonauentura accipit ieiunium tripliciter distinct. 15. libro 4. scilicet propriè communiter & communissime. Propriè dicitur afflictio carnis secundum gustum, communiter omnis carnis afflictio, quæ consistit in vigilijs, & flagellis, & ieiunijs propriè dictis. Communissime ieiunium abstinentia ab omni mortali. Isaia. 58. Hoc est ieiunium quod elegi, dissoluæ, &c. Et secundum Richardum distinct. 15. articul. v. quæst. 6. lib. 4. triplex est ieiunium. Vnum, scilicet ab iniquitatibus abstinere, & ab illicitis voluptatibus seculi, quod est perfectum ieiunium, de consecrat, distinct. v. & hoc ieiunium frangitur per quodcunque mortale. Aliud quod est actus virtutis abstinentiæ, & hoc ieiunium frangitur per gulam, quæ est mortale peccatum. Tertium est institutum ab Ecclesia, & hoc per quamlibet gulam fran-

gitur, quæ est peccatum mortale, in quantum hoc ieiunium includit illud, quod est necessarium ad actum virtutis abstinentiæ. Richardus, &c. Et capiendū ieiunium strictè, pro abstinentia à cibo & potu, triplex est ieiunium, ut notat Gabriel distinct. 16. q. 3. articul. j. lib. 4. post Richardum, scilicet naturæ virtutis & Ecclesiæ. De ieiunio naturæ & Ecclesiæ copiose videatur ibi Gabriel lectione decima canonis sui. Ieiunium naturæ est abstinentia cibi & potus integro die naturali. Hoc modo ieiunat, qui per viginquatuor horas à cibo & potu abstinet: & tale ieiunium requiritur ad dignè suscipiendum Eucharistiā. Hoc modo ieiunium dicit puram priuationem, & per consequens, nec est virtus, nec actus virtutis. Ieiunium virtutis est actus temperantiæ: & est refrenatio delectationum gustus in cibo & potu, secundum regulam rectæ rationis, vel habitus ad hanc inclinans. Et sic ieiunat, qui temperatè cibum & potum sumit, secundum quod ratio recta dicat congruere habitu dñi personæ status & officij eius, non curando an semel vel pluries in die cibumumat: hoc modo semper ieiunandū est, quia nunquam in cibo & potu contra regulam rationis excedere licet. Ieiunium Ecclesiæ est abstinentia à cibo & potu secundum regulam ab Ecclesia institutam. Est autem regula ab Ecclesia instituta, quod ieiunans præter cœnam nullum cibūumat, & per hoc soluit ieiunium quisquis in die naturali plus quàm semel comedit. Ipsa autem vnica comestio cœna dicitur, quia refectio in diebus ieiuniorum fieri solet, secundum antiquum Ecclesiæ morem, post vespas. Vide latius Gabrielem vbi supra. Et ieiuniorum Ecclesiæ quædā sunt de præcepto, vt Quadragesima tota, exceptis Dominicis diebus. Et quatuor tēpora. Item vigilia Apostolorum, præter vigilijs Philippi & Iacobi, ac Ioannis Evangelistæ. Item uigilia natiuitatis Domini, & vigilia assumptionis gloriæ Virginis Domine nostræ. Vigilia omnium Sanctorum, sancti Ioannis Baptiste, & sancti Laurentij, secundum Innocentium, & Doctores communiter. Item vigilia Pentecostes. Si tamen vigilia ieiunandæ cadunt in Dominicam, anticipantur quantum ad ieiū.

ieiunium in diem Sabbati. Vide Gabrielem allegantem ad hoc iura. Sunt & alia ieiunia non de præcepto, sed de consilio: ut Aduentus Domini. Item Rogationes. Item quarta & sexta feria. Gabriel, ubi supra, fusius scribit, iuribus id confirmatus. Est autem ieiunium institutum, ut corpus castigetur spiritui subijciatur, & ad seruandum ei ad spiritualia exercitia non destruatur. Vel secundum Richardum ad confessionem viciolorum institutum, est ieiunium. Hinc Paludensis: Finis ieiunii est carnem domare, & spiritum ad Deum leuare, & cetera. Sunt autem tres causæ excusantes aliquos à Ieiunio Ecclesiæ, scilicet infirmitas, paupertas, labor: siue sit infirmitas languoris (ut qui laborat morbo aliquo) siue sit infirmitas languoris (ut qui laborat morbo aliquo) siue sit infirmitas ætatis, sicut senes sunt & pueri: siue infirmitas conditionis, sicut minor valitudo personæ, propter conditionem sexus vel alterius accidentis. Vnde Paludensis: Prægnantes, inquit, & nutrices, si probabiliter timeatur de periculo earum vel foetus in utero aut pueri ad vbera, non debent ieiunare. Item dicemus de senibus & debilibus, & cetera. De his tribus causis copiosius describit Gabriel notabili 4. ubi supra. Et inter cetera dicit, quod si tanta est abstinentia, quod homo ab operibus utilioribus impediatur, quamuis ad ea de necessitate non teneatur, indiscretum est ieiunium, & si non sit illicitum. Vnde Hieronymus dicit de consecra. di. v. Rationabilis hominis dignitatem amittit, qui ieiunium charitati vel vigilias sensus integritati præfert. Ex quo sequitur, si Doctor legens in scholis in Theologia quæ animæ salutem respicit: aut prædicans in publico populo, si per ieiunium impediretur quo minus posset prædicare aut legere, soluendum esset ab eo ieiunium, ut his utilioribus vacare posset. Ieiunium autem ab Ecclesiæ præceptum, obligat ad culpam mortalem omnes fideles ipsum sine excusatione legitima non seruantes. Et hoc abundè probat Gabriel art. 2. conclus. vnica, di. 16. qu. 3. li. 4. Et hoc est de mente Alexan. de Ales parte 4. qu. 102. sancti Thomæ in quarto scripto di. 15. q. j. de ieiunio. Et secunda secundæ q. 157. art. 3. Durandi & Paludensis

di. 15. Richar. de Media nulla eadem di. quart. ar. 3. qu. 3. & 4. Et communiter omnes Theologi in hoc concordant. Similiter & Penorm. de obseruatione ieiunii, cap. j. & sequenti. & communiter omnes Summistæ. Dicitur ieiunium præceptum, quia ieiunium de consilio non obligat, nisi fieret ex contemptu. Dicitur: omnes fideles, quia non obligat infideles, qui non sunt Ecclesiæ membra. obligat autem omnia membra tam viua quam mortua. Dicitur: sine legitima excusatione, quia habens causam iustam & rationabilem excusantem eum, non peccat.

IVNTVM soluitur tribus modis seu frangitur, scilicet sapius comedendo, cibo non concessio utendo, ut est esus carniū. In quo consentiunt omnes Doctores, casei quoque lactis, butyri, ouorum. Sed rigor ille est hodie relaxatus in multis locis, ut scribit Gabriel. Frangit & ieiunium præmaturo tempore manducando. Et tempus comestionis, ut in Quadragesima, est hora regularis post vespertas dictas, non tamen oportet vespere diei expepare, sed officij, ut scilicet antequam celebretur officium vespertinum, non edatur, ut vult Petrus de Palude art. 4. di. 15. lib. 4. & est sententia Innocentii. In alijs ieiunijs, ut habet Gabriel, nulla hora est determinata in iure ac comedendum: sequatur autem ieiunans patriæ morem, quem si non seruauerit, excepta rationabili causa, peccabit. Addendum est & hoc, quod seruitores nobilium (ut scribit Paludensis) si gustant aliquid ad faciendum prodam de toxico, uel coqui ad probandum cibum, quia non sumunt per modum nutrimenti, nulla est fractio ieiunii, etiam si deglutit. Item si quis non propter famem, vel propter voluptatem, sed timore, ne forte deficiat præ inanitate: sicut aut puretam, aut aliquid huiusmodi prælibaret per modum medicinæ, non frangeret ieiunium, ut vult Paludensis. Licet enim infirmos quam sumere cibi, ne infirmiores reddantur. Sunt qui superstitiose ieiunant donec appareant stellæ in celo, & cetera. Illi præterea ieiunium frangunt potissimum, qui agunt in fraudem ieiunii. Agere uero in fraudem ieiunijs dicitur, qui manducat ea uel eo modo quo impedit finem institutionis.

tionis ieiunij. Est autem ieiunium institu-
tum, secundum sanctum Tho. in quarto.
& 2. 2. propter duo. Vnum afflictio corpo-
ris, ad satisfaciendum pro peccatis, & ad
reprimendam concupiscentiæ delectatio-
nem, quo caueatur à committendis. Qui
ergo sic ieiunat, vt suo ieiunio afflictionē
corporis per famem penitus effugat, aut
in nullo concupiscentiam sua delectatio-
ne fraudet, & hoc ex intentione, agit in
fraudem ieiunij. Et qui idcirco manē co-
medunt, vt famem non sentiant, aut tan-
tū se ingurgitant multitudine, aut deli-
catione ciborum, vt concupiscentiæ per
omnia satisfaciant, licet tantum semel co-
medant, in fraudem ieiunij cibum sumūt.
Gabriel, qui & casus & dubia, ponit & dis-
soluit. Et dubio 6, dist. 16. qu. ar. 3. libr. 4.
de hospitibus & cauponibus dicit: Mini-
strantibus publicē cibos, quibus ieiuniū
præceptum soluitur eis, in quibus nulla
apparet excusatio legitima, non excusan-
tur à mortali, sed velut peccato consentiē-
tes, iudicantur obnoxij, id quod multis
& diffuse probat Gabriel, qui de ieiunio
non pauca scribit. Addendum est & hoc
quod scribit Gerson in regulis moralibus
de gula, quod ieiunij Ecclesiæ vel alteri
abstinentiæ nemo cum notabili & præco-
gnito grauamine sui corporis, & usus ra-
tionis obligatur, secluso scandalo. Nemo
tamen leuiter sibi fingat grauamina ex
ieiunij abstinentia, quoniam ex ipsa pau-
ciores pereunt quā ex gula. Pueri (vt
idem inquit, & supra tactum est) & senes,
& prægnantes, & nutrices, & infirmi, &
pauperes, non habentes vnde semel refi-
ci possunt, & laborantes, non habentes a-
lium statum competentem, & itinerantes
auctoritate Prælati, & alij consuetudinē
diocesis, in qua sunt insequentes ab Ec-
clesiæ ieiunij regularē ius excipit. Ieiun-
ant autem diuersis intentionibus homi-
nes (vt notat frater Osvaldus lib. 4. Rosa-
rij Theologiæ.) Gulosus, vt postea aui-
dius comedat. Hypocrita, vt laudetur. Bo-
nus, vt mereatur. Vnde Paludensis distin-
15. quæst. 4. libr. 4. ait: Ieiunium aliud est
spirituale, puta a vitij abstinerē. Aliud na-
turale, ante cibum. Aliud morale, sobrie
sumere. Et aliud ceremoniale, solum se-
mel sumere.

IEIUNIUM (ut inquit Isidor.) est parsimoni-
victus, a bstinētiaque ciborum.

IEIUNIUM secundum Goffredum & Ho-
stien. de obseruatione ieiun. est subtractio
prandij, & post cenam cuiuslibet cibi sub-
tractio vsque in diem sequentem. Addit
Hostien. hoc est semel in die tantum hora
congrua comedere. Paulus Cortesius di-
cit ieiunium lib. 3. sentent. distin. 8. esse eu-
piditatum carnificem, quo mens ad supe-
rarum rerum contemplationem offera-
tur, faciatque pro scelerum genere satis.
Ex quo Senatus consulto anniuersariæ e-
suriales feræ educuntur, quibus cupidita-
tum ardor referuecat, & integra natu-
ra seruetur.

IESVS idem est quod salus, cuius interpreta-
tio est Saluator, vt scribit Ges. par. j. sermo
ne circuncisionis & purificationis, qui &
multa de hoc nomine scribit. De quo
videatur & Gabriel in sermone de Circūci-
sione Domini. Et hoc nomen Iesus, si est
nomen impositum personæ verbi subsis-
tentis sub vtraque natura, diuina & hu-
mana, vt vt scriptis reliquit Gab. dist. 6. q.
vnica, art. 3. dub. 4. lib. 3. sic nec quidditati
uē continetur sub ly homo, nec sub ly
Deus, quia vltra quodlibet horum con-
notat. Nam super ly homo naturam diui-
nam, super ly Deus connotat naturam hu-
manam. Si verò impositum est de supposi-
to subsistente in natura humana, non cu-
rando an etiam subsistat in natura diui-
na vel econuerso, tunc est inferius primo
modo huius speciei homo, & non huius
speciei Deus. Secundo modo est inferius
& indiuiduum huius termini Deus, & nō
huius termini homo, vt satis patet ocula-
te attendenti, inquit Gabriel vbi supra. Et
Iesus secundum tria idiomata principalia,
tria habet nomina, secundum Isidorum
lib. 7. Ety. in Græco dicitur Soter, in He-
bræo Iesus, in Latino Saluator. Vnde i ve-
teri testamento tres saluatores reperiri-
tur hoc nomine Iesus vocati. Primus Je-
sus siue Iosue, propter potentiam prælio-
rum. Secundus Iesus Sadrach, propter sciē-
tiam & doctrinam, qui composuit Ecclē-
siasticum. Tertius Iesus Iosedech, propter
bonitatem, qui fuit Sacerdos. Noster au-
tem Iesus siue Saluator, saluauit his tri-
bus modis, scilicet potentia, sciētia & bo-
nita

bonitate. Christus similiter tripliciter nominatur secundum Isidor. In Greco enim dicitur Christus, in Hebræo dicitur Mesias, in Latino dicitur Vnctus. Unde in veteri testamento, alij dicti sunt Christi propter potentiam, sicut Cyrus Rex Persarum, de quo Isai. 45. Hæc dicit Dominus Christo meo Cyro. Secundi dicti sunt Christi propter scientiam, sicut Prophetæ, de quibus Psalm. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis ancis nolite malignari. Tertiò Christus dictus est propter bonitatem sicut noster Christus, de quo Psalm. Vniuit te Deus tuus præ confortibus tuis. Hæc Pelbartus libr. 3. Rosarii Theologia: de quo dicitur Lucæ 2. Iesus proficiebat ætate & sapientia, & gratia, apud Deum & homines: non solum secundum apparentiam, sed etiam secundum veritatem, ut scribit Gabriel dist. 1. a. qu. vnica, art. 2. conclusione. 4. libr. 3. Nam ex hoc arguit Ambr. libro de spiritu sancto: In Christo esse alium sensum quam diuinum, quia secundum aliquem sensum profecit, & non secundum diuinum: quæ probatio nihil valet, si tantum intelligitur de profectu secundum apparentiam, quia sic etiam secundum sensum diuinum profecit plurimè mirabilia diuinitatis opera successu temporis ostendendo. Sic etiã planè intelligitur verbum Apost. ad Hebr. 5. Didicit ex his quæ passus est obedientiã. Didicit enim per experientiam, quod prius nouerat per habitum. Ad hoc est illud B. Aug. 83. q. 9. contra Apollinaristas, Euangelicæ narrant historiam, quod factum est, & verum est: ideo verba Euangelistarum vera sunt, ut exprimuntur: non sic de alijs sermonibus tropicis scripturæ. Et non videtur quod exponendus sit secundum apparentiam tantum profecit & gratia, & quamuis gratia non fuit augmentata, in se tamen verè profecit gratia, per gratiam continuè operando meritorie, per quod profecit: non quia ad gratiæ augmentum, sed per gratiã quantum ad meritum sibi vel alijs, quod sunt effectus gratiæ. Sic & profecit quantum ad profectum sapientiæ: qui est cognitio. Nam profecit quantum ad cognitionem experientialem, & si non quantum ad cognitionem habituale vere scientificam. Gabr. hæc vbi supra. Differunt autem illa nomina Iesus & Christus

secundum Damasceni. 3. sen. Iesus enim nominatur hominem Deum factum. Christus uero Deum humanitari unitum. Hæc duo nomina Iesus & Christus, frequenter in nouo testamento coniunguntur, qui vnū corum, scilicet Iesus exprimit eius Deitatem, interpretatur enim Saluator, & in quantum Deus specialiter Saluator est, ut scribit Ger. par. 2. in expo. 2. ar. fidei. Et reliquum nomen, scilicet Christus exprimit humanitatem, quia interpretatur vnctus, & in quantum homo vnctus est, præ confortibus suis, &c. Et sicut totus Iesus Deus, & homo dicitur nomen Dei, ut scribit Iacob. de Valen. in Psal. 8. & 28. Ita sola humanitas prout est unita verbo, dicitur vox. Et ratio est, quia sicut nomen nihil aliud est, nisi verbum uoce, ita Iesus Christus nihil aliud est, nisi verbum incarnatum seu verbum habens humanitatem. Et sicut totus Christus uerè dicitur nomen Dei, ita humanitas uerbo unita, dicitur vox Dei. Ad cuius uocem & præceptum mirabilia fiebant: de quibus plurimè scribit episcopus Christopolitanus.

IERARCHIA, vide infra in litera H, ab eruditis enim in principio cum aspiratione scribitur.

Ignis secundum Theologos & etiam Philosophos, uidelicet Aug. super Gen. Bedam. & Auicem. & alio, ut refert frater Pelbart. libr. 2. Ros. Theol. elementum ignis est supremum omnium elementorum. Unde & ignis ille purus uocatur quandoque cælum, eo quod immediatè sit sub cælo, id est sub sphaera globi lunaris, quandoque autem uocatur ætheris nomine (eo quod est supra aerem) suprema pars purior ac tranquillior aeris totum aerem excedens. Nam quia mediū sapit naturam extremorum ex v. Physi. ideo ab utroque denominatur in medio existens. Unde & 2. Pet. 3. scribitur: Cæli magno impetu transiet. Glossa. Cæli, id est superior pars aeris. Sequitur: Et elementa calore soluentur, scilicet per ignem conflagrationis, quia mutabuntur à statu in quo nunc sunt: ubi ignem uocat cælum vel superiorē partem aeris. Et sic etiã canit Ecclesia de vtriusque: Quæ terra potus, æthera. col. ado. p. di. Et secundum Damasceni. libr. 2. cap. 12. Et etiam Auicem. de Med. li. 2. dicit: Ignis, inquit, est corpus simplex, cuius naturalis locus existit super omnes elementarias partes, quod est cœli superioris.

perfi-

perficies celi, eius natura calida est & sicca. Ille ignis secundum Arist. est purissimus, adeo quod stupam ibi non consumeret, si apponeretur: nec etiam lucet in sua sphaera, quia sic tegetet corpora coelestia: nec visibilis est, quia saltem nocte ardoris eius uideretur lux, sed tantum videtur dum est in materia aliena, scilicet circa nos, nec miscetur alienae materiae, pro ut est in sua puritate naturae. Cum autem vrendo consumit, hoc, inquit, non inest ei secundum essentiam, sed per accidens, ut dicit idem Aristot. lib. 3. de celo & mundo, & sine materia extra suam sphaeram non potest esse: & quanto in materia grossiori fuerit, tanto fortius urit. Vnde in ferro fortius urit quam in carbone, & in carbone fortius quam in stipula vel stupa. Nam ignis in materia terrea carbo est, in materia aerea flamma est, in materia vero propria, id est pura, quasi lux in se clara est, non habens respectum ad aliud unde naturam trahat. Et talis ignis est in propria regione vel sphaera sua, ubi clarus est in se calor: licet non habeat lucem, ut idem Aristot. vult de natura rerum. Et secundum varios effectus quos facit ignis, varie sumitur in scriptura. Nam destruit, consumit, emollit, restringit, consolidat, accendit, laetificat, clarificat. Sicut quandoque in scriptura significat charitatem, modo pravam concupiscentiam carnalem vel mundanalem, modo tribulationes, modo uirtutes, modo uitia, modo Deum, modo infernum, secundum Hugo. Victoriu, id quod & latius declarat Pelbar. li. 2. Rosar. Theol. in dictione *Ignis* §. 3. Et quamuis multiplex sit ignis, Bonauen. tamē ponit in triplici differentia dr. vlt. ar. 2. q. 1. li. 4. Est enim ignis purus, ut est in propria materia. Et est ignis incorporatus, ut est in materia aliena, ut in terra vel aere. Et est ignis carbo, ignis flamma, ignis in usu humano. Et est ignis non tantum incorporatus, sed etiam permixtus, ut ignis sulphureus & fumosus, & talis est tenebrosus, & iste est in inferno. Est & ignis conflagrationis, qui in iudicio apparebit per mundum. Alius est ignis fulguris expressi de nubibus. Alius qui de terra per uertices montium eructat. Alius est ignis uiolentus, sicut de silice vel de lignis excus-

sus per uiolentiam, sed non ex omnibus ignis secundum Senec. sed ex lauro, & hederis, & moro, & alijs in hunc usum pastorum notis: sic est multiplex diuersitas ignis.

DE IGNE INTERNALI. Ille ignis urit, & non comburit, vel consumit, quia pabulum non requirit, ut inquit Bonauen. di. 44. art. 3. q. 1. lib. 4. Inest passionem & non mortem. Ille ignis (ut dicit Thomas argen.) agit in spiritum damnatum, sicut diuinæ uoluntatis instrumentum. Vnde Scotus ait: Ignis est instrumentum Dei cruciando. Affliguntur autem daemones ab isto igne, ut scribit Palud. di. 44. qu. 7. lib. 4. per quandam similitudinem & adaptationem. Animæ uero damnatorum per veram trisitionem, quam accipiunt de hoc, quod sciunt se resumptis corporibus in illo igne æternaliter cruciandos. Ordinatur namque iste ignis in inferno corporibus ad reprobos cruciandum. Et quamuis Deus posset, si uellet, eos punire poena spiritali tantum: tamen congruè uoluit eos punire poena spiritali & corporali, ut (sicut dicit Irido. lib. 1. de sum. bono. c. 29.) qui mente tractauerunt quod corpore perfecerunt, simul & anima puniantur & corpore. Quod non est sic intelligendum (inquit Richar. dist. 44. qu. 3. art. 2. li. 4.) ut poena corporalis ignis se non extendat ad animam, etiam immediate, cum modo animæ reprobæ illo igne cruciatur, & daemones, qui sunt spiritus, sic illo igne post iudicium cruciabitur: sed quia poena spiritalis redundabit in corpus, & poena corporis in animam. Hec Richardus. Et ille ignis gehennæ quantum ad illud quod in eo de essentia ignis est, eiusdem speciei est cum igne elementari. Materia tamen quo ad dispositionem, videtur diuersa, ratione cuius competit diuersa actio, quæ igni elementari non conuenit. De quo vide eundem Richardum qu. 4. ubi supra. Et quæ ignis ille perpetuus, ut idem dicit quæst. v. & hoc erit, ut ibi dicit, per potentiam supernaturalem affligit spiritum, sic per uirtutem supernaturalem eius duratio perpetuabitur: hoc exigente ordine diuinæ iustitiæ. Nec corpora damnatorum consumeruntur per illum ignem,

ignem, ut idem scribit quæst. 7. & quæst. 9. dicit quod ignis infernalis non obstat, quod sit corporeus, spiritus separatos affligit, in quantum est diuinæ iustitiæ instrumentum, quia eos affligit afflictione ad quam disponit virtus naturalis illius ignis: nec tamen qualemunque afflictionem potest causare in illis spiritibus, nisi in virtute increatæ iustitiæ principaliter illos spiritus punientis, mouentis, & dirigentis illum ignem ad illorum spirituum cruciatum. De quo latius ibidem Richard. Et certum est (ut dicit) puniatio reproborum cum sit iusta, iustitiam imitatur æternam, & exemplar suum habet in mente diuina. Et non tantum damnati affliguntur ab igne, ut idem ait quæst. x. ubi supra, sed etiam ab alijs elementis, imò etiam à corporum coelestium influentia. Iustum enim est, ut quia rebelles fuerunt creatori, quod omnis creatura contrarietur eis in ultione: iuxta illud Sapient. 5. Armabit creaturam ad ultionem inimicorum, &c. Et paulò post subdit: Et quia ignis est magis actiuus quam aqua, quid sub nomine ignis Dominus comprehendit omnem poenam quam à rebus corporeis patientur: ut cum dicit Matth. 25. Ite maledicti in ignem æternum. De isto igne ita scribit Paulus Cortesius lib. 4. suarum sententiarum distin. 1. 1. Titius, ait, dicendum erit vindicem illum ignem in aliena materia consistere, vique supra progredientem naturam æternam futurum. Et paulò supra: Nos explosis sententijs multò verius dicimus ignis esse spiritus, tanquam loco collocatum copulari: at quantus funestus ille ignis Dei instrumentum dicitur, insitum ille esse affirmamus, spiritum quodammodo nexum continere, ob eamque causam ignem, qui sit nequissimorum hominum corpora exusturus, corporeum esse debere censemus: quandoquidem corpori nulla poena magis quam corporea congruat. Hæc Cortesius, Thomas Argentinas scribit, quod ille ignis infernalis dicitur corporalis, considerando secundum se, & in propria sua substantia, sed quantum ad passionem quam infligit his, qui ex ordine diuinæ iustitiæ suæ actioni subiiciuntur: & sic dicitur spiritualis, quia ut communiter dicitur, huiusmodi passionem

non infert actione reali, sed intentione naturali. Et iste ignis infernalis habet materiam stabilem, ita quod non indiget nouo cibo, seu fomento, sicut ignis qui est apud nos. Testatur & ignem infernalem esse corporeum Augustinus, cum ait: Gehenna ista quæ stagnum ignis & sulphuris dicta est, corporeus est ignis. Et Gregorius in libro dialog. ait: Ignem gehennæ corporeum esse non ambigo: istæ tamen flammæ non lucent, quia totaliter fumo sulphureo sunt obtenebratæ & denigratæ: propter quod secundum Isidor. in libro Etymol. Infernus dicitur quasi intus furnus, id est niger. Et ignis inferni (ut ait Thomas de Argen.) tenetur in medio terræ ex diuina ordinatione, seu secundum ordinem diuinæ iustitiæ. Et quamuis ignis naturaliter conueniat ferri sursum, tamen sine aliqua violentia per causam superiorem potest in terra perpetuò detineri.

IGNIS PURGATORIUS dicitur per quæ purgantur animæ in charitate decessæ, habentes aliquid piabile, propter quod satisfacere oportet summo Iudici. Et ut scribit Brulefer di. 21. qu. 4. libro 4. Ignis Purgatorius, & licet Augustinus uisus fuerit dubitare, alij tamen Doctores auferunt nobis dubitationem, quoniam hoc cognouerunt multiplici ratione, ut Gregorius in 4. dialog. & Isidorus, & communiter tenent Doctores nostri temporis ignem. Purgatorium esse materiale, qui est calidissimus, & obscurissimus. Vnde idem ignis comburit existētes in Inferno & Purgatorio: de quo Richardus distin. 44. art. 2. qu. x. libro 4. sic habet: Quia autem illi qui sunt in Purgatorio puniuntur, ut purgantur, & ignis habet naturam purgatiuam, ideo videtur aliquibus, quod animæ in Purgatorio à nullo alio elemento, nisi ab igne puniuntur. Et Thomas argen. di. 44. lib. 4. scribit sequendo communioem opinionem de igne Purgatorio dicit, quod talis ignis est pars prædicti ignis infernalis, & istud videtur esse intentio beati Gregorij in libro dialog. ubi ait, quod idem ignis est inferni & Purgatorij, quia sicut sub eodem igne aurum rutilat & palea fumat: sic suo eodem igne peccator crematur, & electus purgatur. Et quamuis istud

istud sit verum de lege communi, tamen de diuina dispensatione speciali quandoque contingit oppositum, ita quod quibusdam locis quidam purgantur: vt & latius declarat Thomas post Gregorium. Habent autem animæ in Purgatorio cum afflictione solatium, vt scribit Gerson parte 3. tractat. 3. de canticis, & solatiū ex certa spe beatitudinis ex Ecclesiæ generali subsidij, & pijs amicorum suffragijs. Et quia charitas in eis congaudet veritati correctionis. Hæc Cancellarius. Idem Gerson part. 4. serm. pro defunctis dicit, quod de communi cursu Purgatorium esse in quadam parte Inferni prope limbum, in quo fuerunt antiquæ legis patres. Ibi que est poena multo asperior & durior, quam quæcunque poena quæ possit esse in hoc mundo: & ibi affliguntur animæ plus vel minus, secundum quod magis vel minus punitionem meruerunt, & secundum quod magis vel minus oratur pro eis. Interdum per specialem Dei dispensationem animæ purgantur in certis quibusdam locis, & in certis huius mundi spacijs, in quibus fecerunt peccata, vt ibidem dicit Gerson affluens & locuples Theologus. Hugo Victorius, vt cum refert Paulus Cortesius lib. 4. suarū sententiarum, distinct. 3. negat illum certum expiatorum esse locum affirmans ipsidem locis multari manes, quibus sit culpa contracta, &c.

IGNIS CONFLAGRATIONIS, qui ante iudiciū veniet, & durat post iudiciū, secundum Doctores, mundum multis malis & vitijs infectum, purgabitur qui secundū Bedam ascendet ad tantam altitudinem, ad quam ascendunt aquæ diluuij, vt purget aerem infectum per fumum sacrificiorum ipsius idolis immolatorum, vel tantum ascendet ille ignis (vt dicit Sanctus Bonauentura distinct. 47. parte. 2. quæst. 3. lib. 4.) quantum durānt corpora consumptibilia & passibilia. Quod autem mundus purgabitur isto igne, & renouabitur circa tempus iudicii, magis tenetur hoc auctoritate scripturæ, & sanctorum, quam ratione. Et si persuasiones ponat Petrus Pauludensis distinct. 47. lib. 4. quem vide. Purgantur autem istæ mundi partes, quæ maculatæ sunt peccato. Eritque iste ignis

ut supra dicitur, qui purgabit mundum.

eiusdem speciei seu naturæ cum igne isto elementari, qui nunc est in mundo, vt sentunt Doctores: sicut aquæ diluuij tempore Noe, fuit eiusdem speciei cum aqua elementari, quæ nobiscum est. Hinc dicit Augustinus 20. de Civitate Dei: Figura huius mundi, mundanorum ignium conflagratione peribit, sicut factum fuit aquarum inundatione diluuium. Sed motus huius ignis non conuenit illi naturaliter, sed vt instrumentum diuinæ voluntatis. Illum autem ignem dupliciter considerare possumus. Vno modo, vt vrit corpora, quibus applicatur, & hoc sibi conuenit naturaliter sicut alteri igni corporibus applicato. Alio modo, vt specialiter agit in talia corpora, quæ erunt maculata per peccata, & hoc conuenit sibi per supernaturalem virtutem mouentem ipsum ignem, tanquam suum instrumentum, & in hoc non conuenit cum alijs ignibus, nec tamen propter huiusmodi supernaturalem virtutem iste ignis distinguitur spē vel genere ab alijs ignibus, quia talis distinctio est à principio essentiali & intrinseco. Hæc autem virtus supernaturalis, nec est intrinseca, nec essentialis ipsi igni, quia ista virtus vel est voluntas diuina immediatē, vel est virtus Angelica applicans hunc ignem talibus locis, quibus Deo placet ipsum applicari. Thomas de Argentina distinct. 47. lib. 4. conclusionē secunda. Vide & latius Bonauenturā quæstione prima, & sequentibus, vbi supra. Et ille ignis incipit ante iudiciū: dicitur enim in Psal. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Et sequitur iudiciū, quia prolata sententia contra impios, Christo dictante: Ite maledicti in ignem æternum, &c. Tunc iste ignis tanquam instrumentum executionis sententiæ iudicis à propinquitibus locis circumstantibus concurrens, inuoluet omnes impios, & cum impetu vehemēti descendet cum ipsis in infernum: unde tunc implebitur verbum Domini, quo ait Deuteronom. 22. Ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni noīssima. Longior est Thomas Argentinensis conclusio tertiā, vbi supra. Vide & Richardum distinct. 47. artic. 2. quæstione 4. libro quarto, & alios. Quos purget & cruciabit

cruciabit ille ignis. & quæst. v. & 6. vbi supra. Addendum est & illud quod habet sãctus Bonauentura dist. 47. q. vltima, lib. 4. potest dici sicut super illud Malachie: Purgabit filios Leui: dicit Glossa: Duos ignes legimus futuros: vnũ qui purgabit electos & præcedet iudiciũ. Alterum qui reprobos cruciabit: secundũ hanc Glossam, inquit Bonauentura, dicendũ, qđ si dicatur duo ignes, quantum ad substantiam, siue duo ratione duorum effectuum dicendus est futurus ignis, ad elementorum probationem, quod debet vniuscuiusque opus probari & purgari in igne, ut totaliter sistantur mundati in conspectu Dei. Et hic præcedet faciem Iudicis, & purgando amicos, & inflammabit in circuitu inimicos. Est etiam ignis futurus ad purgationem mundi, & purgabit, & deinde reprobos cruciabit. Bonauentura. Astipulatur Paulus Cortesius li. 4. suarum sententiã, di. 7. cũ ait: Nos prorsus intelligi volumus duplex esse ignis futuri genus. Vnũ quod ui naturæ nitatur. Alterum quod quatinus iuris dicendi tempus antecesserit: Dei instrumento sit in vindicãdo usurũ. Nam id quatinus sit instrumentum futurũ dissimillimo iure vsurum esse uolumus. Siquidem fontes vltoris ignis natura plectitur. Probi autem quibus nihil sit expiabile cõcretum sine dolore ad bultũ agitur. Iste insuper ignis, ut habet Paluden. Tho. Argentinẽ. & Richard. & alij, non perueniet ad Paradisum, nec ad cœlũ, quia nihil ibi purgabile inuenitur, uel quia nec locus tam citò inficitur peccato, si semel vel bis solũ in eo peccatur: sicut quis uno tactu leprosi nõ leprosus efficitur, sic Paradisus, quia in eo semel tantũ parentes peccauerunt, nõ est infecta: nec cœlum propter peccatum malorũ angelorũ, ideo non purgabitur igne. Multa alia de isto igne conflagrationis scribunt Doctores. Et dicit Richardus: Post iudiciũ non erit ignis nisi in sphæra sua, ubi est purus, & in inferno vbi est turbidus & fumosus, &c. Vide & alios.

IGNORANTIA secundum Doctores Theologiæ & Canonistas, quædã est bona, qua ignorantur ea quæ essent occasio peccati vt Necromantica scientia, & huiusmodi, quæ melius est nescire quàm scire secun-

dum Augustinum dist. 38. c. Quamuis. Quædam est mala, qua quis igitur: quæ scire expedit, & deberet. Et hæc est multiplex. Alia iuris, alia facti: de quibus statim dicitur. Est & ignorantia quædam indifferens (ut scribit frater Pelbartus libro 2. Rosarij Theologiæ, in dictione Peccatum, §. x.) scilicet quæ nec est bona nec mala simpliciter, quis igitur ea quæ non tenetur scire, nec sibi expedit, quia talia nõ sunt sibi necessaria scire ad salutẽ, nec necesse ignorare. Quæ autem sunt necessaria scire ad salutem? dicit Tho. prima secundæ q. 86. quod omnes fideles tenentur scire ea, quæ sunt fidei, & vniuersalia iuris præcepta, vt sunt articuli fidei, & confiteri & communicare semel in anno, de quo supra diximus. Et quilibet debet scire quæ ad suum officium pertinent: sicut Prælati plus debet scire quàm subditi. Vnde Gerson parte prima tractatu de protestatione circa materiam fidei, contra hæreses diuersas, cosiderat. 6. ponit hanc regulam: quod nullus quæ sunt officij sui permittitur ignorare. Quæ regula respicit (vt ait) nedum Prælatos maiores, aut Principes superiores, sed minores & inferiores in utroque statu clericali: ut sunt Curati & Confessores pœnitentiæ, & in statu laicali, vt Præpositi, Baliui, &c. Gerson.

IGNORANTIA multipliciter potest distingui, vt notat Dominus Præpositus Gabriel dist. 22. q. 2. lib. 2. Primò secundum oppositionem ad scientiam, & sic capitur tripliciter, scilicet positiuè. Et dupliciter. Negatiuè. Positiuè idem est quod error, id est assensus falsi vel dissensus veri. Ignorantem enim quisquis errat falsum credendo, aut vero dissentiendo. Sic ignarus est errans. Ignorantia est error in anima. Et errare secundum Augustinum in Enchiridion cap. 16. nihil aliud est quàm verum putare, quod falsum est, falsumq; quod verum est, vel certum habere pro incerto. Incertum verò pro certo siue falsum sit siue verum. Et hanc ignorantiam positiuam, quidam vocant ignorantiam prauæ dispositionis, pro eo quod ponit dispositionem malam, scilicet errorem ignorantie. Alij clarius nominant ignorantiam erroneam. Negatiuè dupliciter accipitur, vel ut includit

D d nega

negationem infinitantem, ut, scilicet simpliciter negat scientiam in subiecto, siue apto nato, siue non nato scire. Sic infans dicitur ignorans, imò sic lapis est ignorans, quia non sciens. Alio modo accipitur, ut includit negationem priuantem, scilicet, quæ negat scientiam in subiecto apto nato. Negatio enim priuatiua, non solum priuat qualitatem à subiecto, sed cū hoc ponit aptitudinem ad ipsam. Vt cæcus dicitur non videns, natus tamen videre. Negatio autem infinitans totum negat. Et sic sola rationalis creatura dicitur ignorans pro tempore quo apta nata est scire. Sic infantes non sunt ignari nec creatura insensibilis. Primo modo opponitur scientiæ contrariè. Secundo modo contradictoriè. Tertio modo priuatiuè. Et quolibet prædictorum modorum ignorantia accepta, potest distingui in ordine ad obiectum, id est ad id quod ignoratur, & tunc distinguitur in ignorantiam iuris & facti.

IGNORANTIA IURIS (vt scribit Gabriel ubi supra. & dist. 6. q. 2. art. 3. dub. 8. libr. 4. (pōt distingui secundum distinctionem iuriū, quorum aliquod est naturale, aliud diuinum, aliud humanum siue positium. Et illud vel est canonicum vel legale. Et sic quædam est ignorantia iuris necessarij ad salutem: & est ignorantia iuris non necessaria ad salutem. Cognitio verò iuris necessarij ad salutem non eadem est apud omnes, sed uariatur secundum diuersos hominum status, quia quædam sunt necessaria sciri Prælato, quæ non sunt necessaria sciri simplici subdito: de quo aliàs dictum est.

IGNORANTIA FACTI etiam distinguitur, quia quædam est facti in se, quædam est ignorantia circumstantiæ, quædam est ignorantia sequelæ ad factū. Exempla sunt manifesta. Et ignorantia facti dupliciter potest contingere (vt refert Gerson parte 2. de natura & qualitate conscientiæ) aut scilicet adhibita diligentia: & hæc excusat à toto, sicut patet de concubitu Iacob cū Lia primogenita filia Labā, quem concubitum talis ignorantia excusauit. Aut talis ignorantia facti contingit non adhibita debita diligentia, & hæc excusat à toto, sed non à toto ut patet de facto Laamech dum occidit Cain, cū tamen sciam

putaret occidere. Quod factum talis ignorantia non excusat à toto, sed bene à tanto. Hæc Gerson post Magistrum.

IGNORANTIA tertio modo distinguitur in ordine ad uoluntatē tanquā ad causā. Et sic ignorantiarū quædam est affectata, quædam crassa & supina, & inuincibilis. Et has Magister ponit distin. 22. libr. 2. tamen sub alijs uerbis.

IGNORANTIA AFFECTATA est, qua uoluntas uult nescire, siue uult scire actu positiuo, sicut de quibusdam dicitur: Noluit intelligere, ut bene ageret. Et alibi: Recede à nobis, scientiā uiarū tuarū nolumus. Iob. 22. Illa ignorantia (ut scribit Gerson parte 2. de natura & qualitate conscientiæ) duobus modis cōtingete pōt, directè & indirectè. Directè, quādo actus uoluntatis fertur in ipsā ignorantiam, sicut cū aliquis uult ignorare ut excusationē peccati habeat, uel vt à peccando non retrahatur. Indirectè verò iterū dupliciter cōtingere pōt. Vno modo cū aliquis actu non considerat qd̄ cōsiderare debet & potest. Et hæc dicitur ignorantia malæ electionis uel ex passione aliqua, uel ex malo habitu proueniēs. Alio modo cū aliquis notitiā quā de aliquibus deberet habere, nō curat acquirere, & secundū hunc modum ignorantia uniuersaliū iuris q̄ quis scire tenetur, uoluntaria dicitur quasi p negligentiam proueniēs. Cū enim non nisi ppter negligentiam habeatur, uoluntariū haberi uidetur. Gerson.

IGNORANTIA CRASSA & SUPINA (ut scribit Gabriel distin. 22. quæst. 2. libr. 2. art. j.) est ignorantia quæ consequitur negligentiam inquirendi scienda, quæ quidem nou affectatur, nec uolita est nec placet, sed tamē tolli posset si diligens cura inquirēdi & p̄ficiēdi adesset, q̄ dicitur crassa, q̄a causat ex desidia & pigritia laborandi ad acquisitionē sciēdi, q̄ frequenter adhæret crassis & pinguibus hominibus. Et dicitur supina, q̄a est mētū ad inferiora ac terrena declinarū, non potentium (uirius non uolentium) ad superiora, æterna & salutaria se erigere. De quibus dicitur: Sapientes sunt ut faciant mala, bene autem facere nescierunt. Hier. 4. De quo uidetur & Gabriel sermone. j. in Cœna Domini.

IGNORANTIA INVINCIBILIS est quæ manet post omnem diligentiam possibilem & debitam, & excusat à peccato. Et dicitur invincibilis (ut dicit Gabriel ubi supra.) non quia simpliciter positiuini, sed quæ manet postquam homo fecit omnia ad quæ teneatur pro eius expulsiōe. Sicut invincibilis dicitur illa qua parochianus aliquis ignorat ieiunium certo die obseruandum, pro eo quod suus plebanus uel pastor pronuntiavit die & hora qua pronunciari solet, quo tamen parochianus ille præsens fuit diligenter auscultans intimando, licet simpliciter illa ignorantia vinci potuit, quia tamen fecit quod debuit intrando Ecclesiam, audiendo sermonem, & auscultando diligenter, dicitur illi invincibilis. Hæc ignorantia innuincibilis, ut scribit Gerson. parte. 2. de natura & qualitate conscientie sub duplici qualitate reperitur. Vna innata, alia incidens. Innata omnino excusat, & à tanta & à toto, ut in infantibus & à natura insensatis. Incidens verò iterum duplex est secundum quod dupliciter contingere potest. Vna namque incidit sine culpa, ut quando gratia exempli homo dando operam rei licite efficitur furiosus, & hæc quando totaliter ligat seu impedit rationem seu usum rationis, excusat à toto, alias non. Alia verò incidit ex culpa, ut quando homo præstitit causam suam ignorantie, & tunc secundum aliquos, si talis ignorantia rationem seu usum rationis omnino ligat seu impedit, tunc peccatum quod sequitur, excusat, ut gratia exempli. Cum furiosus qui per suam culpam incidit in furiam, ex vi illius furie occidit hominem, talis, non peccat, quia ut animal brutum in solo impetu mouetur, & non ratione. Alij aliter sentiunt qui dicunt, quod talis ignorantia non excusat à toto, sed bene à tanto. Vnde in casu præcedenti talis furiosus minus peccat quam si furiosus non esset, peccat tamen. Prima opinio (inquit Gerson,) probabiliter videtur, propter dubium tamen talibus si sanentur debet secundum canones poenitentia iniungi, ut dicit Gerson. Vide eundem lectio. 2. de vita spiritali animæ.

IGNORANTIA quarto modo distinguitur in ordine ad actum peccati, ut scribit Gabriel ubi supra, & sic est aliqua præcedens peccatum, aliqua concomitans, aliqua sequens.

Præcedens, quando si sciret peccans, non peccaret, & talis ignorantia est causa vel dispositio ad peccatum actum, pro quanto sine ea non fieret, licet ipsa ignorantia non sit volita. Concomitans est dum quis peccando aliqua ignorat, quæ nec sunt causa nec effectus peccati: ut si quis peccans in die dominico, nesciens esse diem Dominicam, qui tamen si sciret propter hoc non haberet se aliter ad peccatum, ita quod non minus peccaret. Sequens est quæ est poena & effectus peccati, ut ignorantia quæ consequitur ebrietatem, ut in Loth cognoscente filias. Vel ut dicit S. Thom. in secunda secundæ. q. 6. art. 8. quæ est volita formaliter ut affectata, vel virtualiter, ut supina. De Loth verò dicunt sancti, & Bonauen. dist. 22. li. 2. eum fuisse culpabilem, licet ex alia parte dicunt eum fuisse aliquatenus excusabilem. Vide eum latius ibi. Ex quo patet quod Loth, non omnino excusatur à culpa incestus, cum cognovit filias suas. Vide latius de hoc Bonauen. turam q. 3. in fi. ubi supra.

AGERE EX IGNORANTIA & agere ignorando vel ignoranter differunt (ut scribit Gabriel. dist. 22. q. 2. l. 2.) Nam agere ex ignorantia est ignorantiam esse causam vel dispositionem ad huiusmodi actum, puta quando agens non ageret, si non ignoraret, ut si quis in sexta feria comederet carnes, ignorans esse sextam feriam, non comesturus si sciret. Sed agere ignorando est dum ignorantia habet se ut contingenter ad operationem, ita quod propter eam agens nec agit, nec ab actione cessat, suo modo aliud est peccare ex ignorantia, & peccare ignorando. Et ignorantia aliqua excusat pro quanto minor est contemptus voluntatis & recessus eius à regula sua, &c. Quæ autem ignorantia excusat & quæ non, consulo de hoc S. Bona. di. 16. q. ultima libr. 2. & Gabriel. ubi supra. Omnis autem ignorantia (inquit Bonauen.) aliquo modo excusat peccatum. Et ratio huius est, quia minuit de ratione voluntarij, minuit etiam de ratione contemptus: ceteris enim paribus magis contemnit qui peccat ex industria, quam qui ignoranter peccat. Et iterum cum voluntarium includat in se cognitionem, quod priuat cognitionem, priuat de ratione voluntarij, quia ergo peccatum mensuratur secundum quantitatem libidinis &

contemptus & ignorantie, diminuit de ratione horum generaliter, verum est quod omnis ignorantia in quantum huiusmodi excusat peccatum, & si tanta sit quod priuet omnino rationem voluntarij & rationem contemptus, excusat à toto: si vero non omnino priuet, excusat à tanto. Excusare à toto secundum Gabrielem, quando actus non imputatur ad peccatū. Excusare à tanto, quādo propter tale nō tollitur simpliciter ratio peccati, sed tamen propter ipsum actus peccati non imputatur ad tantam poenam, quantum imputaretur illo excusante non existente. Ex hoc patet in genere quando ignorantia actum excusat à peccato simpliciter, id est à toto vel à tanto. Si enim ignorantia simpliciter tollit voluntarium, simpliciter excusat à toto. Si autem non omnino priuat, sed aliquantulum minuit voluntarium non excusat à toto, sed à tanto, hoc est: non tollit rationem peccati, sed rationem alicuius gradus grauitatis qui peccato inesset si ignorantia non accidisset. Ignorantia autem affectata magis aggrauat peccatum quā excusat. Vide latius Gabrielem & Bonauenturam. & infra. Sed ignorantia inuincibilis (inquit Gabriel articul. 2. vbi supra.) præcedens voluntatis actum, siue positiua, siue negatiua, siue iuris siue facti, simpliciter excusat à peccato, non solum in tanto, sed in toto. Nemo enim faciens omnia & eorū nihil omittens ad quæ tenetur, peccat, & qui facit quod debet, non peccat. Sed ignorantia crassa præcedens eorum, quæ homo scire tenetur non excusat actū voluntatis à peccato simpliciter & in toto, sed aliquantulum & in tanto, quia sic agens actum aliā difforem, agit contra legem quæ præcipit inquirere quæ recta sunt. Vnde 1. Cor. 14. Si quis ignorat, ignorabitur. Et ad Ephe. Nolite fieri imprudentes, sed intelligētes quæ sit voluntas Dei. Pater secundum, quia propter ignorantiam huiusmodi minor est contemptus, ergo minus graue peccatum. Talis etiā ignorantia nō excusat peccantē, ut in inferno non ardeat, sed fortē ut minus ardeat. Vide latius Gabrielem & Magistrū in textu distinctio. 22. lib. 2. Sed ignorantia affectata præcedens eorū quæ homo sci-

re tenetur, peccatū aggrauat atq; auget, quia volens ignorare legem per quam retrahi posset à peccato, magis contemnit, ergo grauius peccat. Et dicitur præcedens, quia ignorantia quæ concomitatur & quæ sequitur nō habet sed actū voluntatis in ratione causæ, secus de præcedenti, quia nullo modo ab ea dependet, quia nihilominus fieret actus si ignorantia non concomitaretur. Vnde ebrius habens ignorantia inuincibilem & furiosus, licet ex sua culpa furiam & ebrietatē inciderit, tamē interficiēdo hominē nō peccat, ut & prius dictum est, quia ad hoc quod actus sit virtuosus vel vitiosus, requiritur vsus rationis, quo quia tales sunt priuati peccare non possunt, sicut nec mereri. Et dicitur ignorantia eorū quæ quis scire tenetur, quia ignorantia rerū impertinentiū nō auget nec minuit, neq; excusat rationē peccati in actu voluntatis. Ignorantia quoq; primorum parentum (vt inquit Gabriel) culpam eorum nihil excusabit vel parū, quia ignorantia illa non fuit eorum quorū cognitio necessaria fuerit ad salutem, necessalis, quod si fuisset inuincibilis, excusasset à peccatis, etiā si uerū fuisset quod ignorādo putabant, non ideo præceptum transgredi licuisset quod nouerunt. Vnde si quandoq; ignorantia excusat, hæc excusat quia id quod agitur ignoratur esse peccatum vel creditur esse bonum. Vide latius Gabrielem. Et ignorantia secundū Alexandrum quādā est in intellectu speculatiuo, quādā in intellectu practico. Quantum ad primū non semper concomitatur ignorantia peccatum. Multi enim peccant scientes, habentes sufficientem scientiam de faciendis, ut theologi examinati. Est autē ignorantia in intellectu practico secundum quam aliquis cum peccat non habet experientiam boni, aut iudicat actum malum nunc faciendum, non quidem ut malum, sed ut conueniens vel utile aut delectabile, aut aliquid nunc omittendum, & illa ignorantia omne peccatum comitatur. Et hoc vult Philosophus 3. Ethic. Omnis malus ignorans. Vide Gabrielem post Alexandrum, art. 3. vbi supra. dub. 3. & alios latius de ignorantia.

Ignorantia 1. id est nō imputari ad culpā. Augustinus in libro de bono coniugali. autem mendicium

dum dicit. Concupitum nuptiæ non cogunt fieri, sed impetrant ignosci, si tamen non ita sit nimius, ut impediatur tempora quæ debentur orationi. Ignosci pro eo videtur accipere quod est non imputari ad culpam, ut ait Richar. distinctio. 31. artic. 3. quæstio. 2. libr. quarto. & non videtur loqui de ignosci per penitentiam, quia sic etiam fornicatio ignoscitur, hoc est fornicans absolui potest & veniam consequi, & remissionem peccatorum per penitentiam. Et ignoscere alteri qui in alterum peccauit quisquam est pars eleemosynæ ut innuit Gerson parte 4. in serm. de sancto Ludouico.

ILLABI aliquid alicui secundum Bonauenturam, est ipsum esse intime præsens per præsentialem, per naturam & operationem. Exemplum: ferrum positum in fornace & ignitum, ignis dicitur illabi ferro. In ferro enim sunt pori secundum Philosophos, in quos intrat ignis, & est ferro præsens, diffundens se per naturam & operationem. Ita Deus intime est præsens animæ, & sic intimus & intimior est animæ quam cuiusque creato, & hoc per naturam, eo quod propter sui simplicitatem & infinitatem ubique est, & per operationem. Brulefer. quæstio. vltim. distinct. 1. libr. primo. Et ut notat Gabriel. distinct. 8. quæst. secunda. lib. 2. Illabi quo dicit, scilicet intimam penitentiam eius quod illabitur, & cui illabitur. Secundo dicit omnimodam & plenam præsentiam, & dominium illabentis super illapsum, quorum si alterum deest, non est illapsus. Et si deum potest esse substantialiter præsens animæ, illabi tamen ei est simpliciter impossibile, quia dæmon potest esse substantialiter præsens corpori humano, ergo etiam animæ. Patet & secunda pars, quia impossibile est dæmonem plene possidere & dominari animæ, & in ea operari quicquid vult, quia hoc tolleret ab anima arbitrii libertatem, sed solus Deus potest illabi menti rationali siue animæ, solus enim Deus habet in mente rationali plenum dominium regituum. Solus etiam potest impedibiliter in anima producere quicquid vult, atque ab ea tollere quæ vult, ergo solus illabitur Deus. Consonat Gerson parte 3. tractatu de passionibus a-

nimæ, consideratione. 15. vbi ait, Fatemur itaque, quod Angelus non illabitur in spiritum nostrum, quoniam hoc ipsum solius Dei proprium est, qui ita spiritum nostrum solus potest dominanter possidere fortiter atque suauiter, ut suæ motioni atque viuificationi spiritus noster obediat vltro, & sic vltro tamen ut non habeat fas obniti, & hunc ingressum Dei dominium nominamus illapsum. Et in centio de impulsibus, vbi vult quod diuinus impulsus aliter sit quam diabolicus. Deus illabitur animæ rationali quæ tria capit ab ipso sine medio, naturam, & gratiam & gloriam. Dicitur autem illapsus plenum super animam interius, & exterius dominium. Cor regis (inquit sapiens) in manu Dei est, quocumque voluerit, inclinet illud. Diabolus autem vel altera creatura dominium tale nunquam habet. Itē diuinus illapsus & si non possit cogere liberum arbitrium ut liberum est, quoniam hoc implicat contradictionem, ut idem fiat violenter & non violenter, potest tamen inducere necessitatem ad illud quod sibi placuerit, ut de anima non uoluntaria potest reddere spontaneam. Docuit hoc Pauli conuersio. Pluribus agit Gerson de hoc. Ex quo infert postea quod stulta est præsumptio confidentium in conatu operum suorum quasi præuenire posset gratiæ influxum. Respexit utiq; Dñs ad Abel, post ad munerum eius. Cur autem ad Cain & ad munera eius non respexit? murmuret si voluerit, superbia non pertingeret, detur voluntati Dei gratia sua, detur & salus, etc. Illabi itaq; propriū est solius Dei, quā illabi animæ (ut idē scribit Gerson parte 4. sermone de angelis) est substantialiter illi coexistere, dominanter eā possidendo, & causaliter quo ad oēs actus regulando vel regendo, ita ut ex ordine causali & habitu dinem ad animam habeat illabens eam vertere ad quemcunque actū voluerit, hoc autem solius Dei propriū est, quare dæmones vel angeli nullatenus animabus illabi posse conceduntur. Hec Gerson. Sed quæ dicit Gl. sup. illud Lu. 4. Ecce hō habens demoniū, intrauerat diabolus vnde exierat Christus. Christi us autem exierat vbi illapsus erat. Rūdet ad hoc Gal. vbi supra, quæ Glossa illa loquitur de ingressu, et egressu non finit illapsus uel subitan-

tiā, sed secundum effectum gratiæ & malitiæ. Vnde nō vult glossa plus dicere nisi quod ubi fuit gratia, ibi cooperatione diaboli incipit esse malitia. Proprium itaque est diuinæ substantiæ illi rationali creaturæ, vt & vult S. Bonauentura. dist. 7. par. 1. quæst. 2. lib. 2. sententiarum, & habet Magister eadem dist. in textu.

ILLUMINARE, id est illustrare. Vnde illud Ioā. 1. Deus illuminat omnē hominē, &c. A quo illuminatio. Vnde homo illuminatur per gratiā, doctrinā, &c. Sed suprema illuminatio quæ est in hac vita (ut habet Paludensis dist. j. q. j. libro 4.) est per gratiā & charitatem, sine quibus homo est in tenebris. Et via illuminatiua (de qua plura scribit Gerson parte. 3.) est qua homo iam incipit videre & cognoscere dilectum suum, quem prius propter rubiginē peccatorum videre nō poterat, & cognoscere inquam in hoc quod tot beneficia & tanta contulit, ita quod ab eius laude & gratiarum actione non cessare debet, tamen non principaliter debemus Deum diligere propter beneficia sua, sed propter immensam suā bonitatem & propter seipsū. Sicut enim propter lumen non videtur res finaliter, sed mediāte lumine, videtur clarius occasionaliter, sic illa via dicitur illuminatiua, quia accendit, prouocat & illuminat omnē hominē ad Deum diligendū. Hanc viā illuminatiuā Dauid habuit, cum in Psalms: Benedic anima mea Domino. & omnia quæ intra me sūt nomini sancto eius, &c. Plura de hac via Gerson.

ILLUSIO siue delusio, error, præstigiū proprie accipiendo differunt. Nam error superius est ad reliqua duo, & delusio superius ad præstigiū. Nam omne præstigiū est delusio, & omnis delusio est error & nō e converso. Est aut error generaliter iudiciū falsū, proueniens ex variatione circa obiectum, potentiam vel mediū, qua quod non est apparet vel res aliter quā est, apparet. Præstigiū secundum Alex. de Ales parte 2. q. 43. membr. ar. 3. ar. j. dicitur dæmonis illusio, quæ non habet causā ex parte mutationis rei, sed ex parte cognoscentis, & hoc siue quantū ad organū siue ad virtutē seu potentiam. Illusio aut potest fieri tripliciter secundū eū-

dem Alex. ibidem. Aliquando sola agitione hominū ostendentū & occultantū sicut in transietoribus. Aliquando virtutē quorundā corporū mineraliū, quæ certis rebus appposita faciūt eā virtutē naturali sibi indita apparere, talē quālis nō est. Sic etiā dicit S. Bonauentura. quod ex positione cādelæ & dispositione paleæ, apparent esse serpētes operatione naturali. Ex his duobus modis fieri potest illusio sine demonum cooperatione, quāuis & ipsi his modis fieri possunt. Et quia (inquit Bonauentura. dist. 3. lib. 2.) iste modus non latet dæmones, & sunt ministri veloces potentes quæ necessaria sunt ad hoc statim offerre, ideo sensus nostros frequenter deludunt, & ostendentes res aliter quā sit. Tertio modo fit operatione dæmonū, quia res existēs non apparet, vel nō existēs apparet, aut res existēs aliter quā sit habet, apparet. Quomodo aut hoc contingat ponunt varij modi a Doctoribus, qui tamē secundū Gabrielem (qui copiose & perpulchrē hos ponit dist. 8. q. 2. ar. 3. lib. 2.) ad tres reduci possunt. Potest enim diabolus formare formas, sicut potest diuersarū formarū corpora quasi subito formare & assumere. Formas igitur diuersas à se formatas potest visui obijcere seu alteri sensui offerre, & illas frequenter mutare. Illas aut formas sensus uolens nolensque apprehendit. Vnde si formā Petro simile obijcit, iudico me uidere Petrum. sic legitur in epistolarum beati Hieronymi de sancto Hilarione diabolū se transfigurasse in personas mulierū nudarū. Et in miraculis beati Hieronymi diabolū se transfigurasse in personā Siluani. Et Nicetam in personā Simonis Magi, ut dicitur in itinere rario Clemētis. Potest & dæmon phantasmas & species seu habitus mouere, ipsosque præstare potentiam cognitiuā, & per hoc imaginationē ad eas conuertere. Sic per foret conuersionē intentionis phantasma videtur veritas. Sic beatus Augustinus exemplificat, ut recitat sanctus Bonauentura. quod quidā tanta conuersione cogitabat cum uisā mulieris imaginē, quod ei carnaliter commisceri videbatur, etiā vigilando. Et sicut in somno videtur dormienti quod uideat, audiat & sentiat multa in veritate, cum species seu phantasmata mota veniunt ad organa sensuum, quod dæmon potest præstare potentiam cognitiuā.

uz, & per hoc ad imaginationem ad eas conuertere, & per immisionem fumorum spiritus animales immutare, & phantasmata diuersimodè variare, ac intentioni offerre, & facere diuersa homini apparere. Et hoc modo frequentissimè virtus daemon, ut dicit sanctus Bonauen. Et huius signum est, quia nunquā facit hominē aliquid somnare de aliquo cuius imaginē, nec in toto nec in parte unquā habebat in interiori organo virtutis imaginari. Nunquam enim cecos à natiuitate facit somnare de coloribus, nec furdos de sonis, nec eis talia repræsentat in vigilia vel in somnis. Et huiusmodi illusio propriè (inquit Gabriel) dicitur præstigijs. Potest autē daemon suis prestigijs (ut ibidē dicit Gabriel) ac multiplicibus dolis illudere sensibus humanis. Et hoc probatur per Aug. in de spiritu & anima. c. 18. Et in de ciui. Dei. l. 18. ca. 17. ad idē aliquid tangit Aug. Sed in loco præfato sic inquit: Quædam mulierculæ post Sathanam conuersæ, illusionibus & phantasmatibus seductæ credunt se, & conuertunt nocturnis horis cū Diana paganorum Dea, & cū Herodiade & innu mera mulierum multitudine equitare, earumque illusionibus obtemperare. Ipse nāque Sathanas qui se transfigurāt in angelum lucis, cū mentem cuiusquam mulierculæ cœperit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauerit, illico diuersarum personarum species mente quā captiuā tenet in somnis deludens, modò lera, modò tristia, modo cognititas, modò incognitas personas ostendēs, per deuiā quæq; deducit. Et cū solus hic patitur spiritus infidelis nō in animo, sed in corpore opinatur euenire. Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia quæ in spiritu fiunt, etiā accipere arbitratur in corpore. Hæc beatus Aug. Itē in vitis patrū legitur quidā duxerunt puellā ad sanctum patrē, quæ videbatur eis equa, sed sanctus ille pater deprehendit eā esse puellā. Et oratione sua præstigiū diaboli fugauit. Itē Boetius 4. de consol. metro. 3. Et Aug. l. 18. ca. 18 de ciui. Dei, Et Ouidius 14. Metamor. de focijs Vlyssis narrat. Vbi Aug. tangit de transformationibus sociorum Vlyssis in varias bestiarum formas carminibus. Circe dea. Quæ transformatio fieri non potuit

substantialiter, sed tantum apparente, & secundum aliqua accidentia exteriora. Terat enim diabolus aliam formam alterius corporis ostendere & eos occultare, vel modo præstigijs intuentium oculos fallere, &c. Vide ad hoc latè Aug. ubi supra. & S. Thom. in de potentia, in q. 16. ar. 9. & x. & Gabr. qui tres modos declarat exactius, quibus dæmones nos illudere tentant, quos uide apud eundem. Vide & hos modos illusionis apud sanctum Bonauen. di. 8. parte 2. q. 3. li. 2. copiosius.

LM A Go quælibet est similitudo, & non e conuerso, quia imago addit esse expressum ab alio. B. Thom. parte prima. q. 35. art. 1. Et differt imago à similitudine tripliciter secundum eundem. q. 94. art. 9. vbi supra. Quia imago pertinet ad formam, scilicet specialem, similitudo autem ad naturam. Imago pertinet ad cognitionē veritatis, quæ est principium demonstrans naturā intellectualem, similitudo autem ad amorem virtutis. Imago pertinet ad potētias, scilicet memoriā, intelligentiā, & uoluntatem. Similitudo uero ad habitus cōsequentes, scilicet innocentiam & iustitiam. Et differt à statua imago propriè, quod imago propriè superficiem tantum eius rei refert cuius est imago. Vnde pictores imagines faciunt colorum diuersitate & lineamentis quibusdam similitudinē reddentes. Statua uero est quæ non modò superficiem, sed solidum corpus atq; perfectum reddit. Statuarij enim effigies rerū lignis uel marboribus, uel ebore, uel metallis exprimentes, quorum ars statuaria vocatur. Est autē duplex imago, ut scribit S. Bonauen. di. 16. q. 2. lib. 2. naturalis, scilicet & artificialis. Et cū homo non repræsentet per formā artificis, sed per suam formam naturalem & potētias ei naturāliter inditas, ideo homo non est imago artificialis, sed naturalis, &c. Et imago secundū eundē. q. 1. ubi supra, dicit expressā similitudinem, & quia homo dicit expressam similitudinem Dei, ideo homo dicitur imago Dei. Et ut notat Gabriel distin. 3. qu. 9. ar. 1. lib. 1. Imago dicitur quasi imitatio, id est imitationem ago. Et secundum quod reperitur in creaturis tripliciter accipitur, ut scribit post Aliacen. qu. 4. art. 1. libro 1. Gabriel vbi supra. Vno modo

modo pro substantia formata ab artifice ad similitudinem alterius, secundum aliqua accidentia eiusdem speciei cum accidentibus eius, ad cuius imitationem formatur, ducens in notitiam rememoratiuam eius magis distinctam, quae, scilicet representatur ut distinctum ab alijs talia accidentia non habentibus. Vel sic: Est substantia formata ab artifice ad similitudinem alterius secundum aliqua accidentia conformia, & eiusdem speciei cum accidentibus dissimilibus representans. Vnde imago Cæsaris proprie dicitur in quantum Cæsarem representat, & non in quantum est pictura. Et patet de statua Herculis, quæ quantum ad figuram & colorem est eiusdem rationis cum Hercule, non quantum ad subiectum. Sic patet quod imago non est primo similitudo totius: sed est primo similitudo accidenti, quia accidentia in imagine & prototypo sunt eiusdem rationis, non substantiæ. Secundo modo accipitur imago pro tali formato siue fiat ad imitationem alterius siue non. Quomodo duo homines multum similes dicuntur alter alterius imago. Tertio modo accipitur pro omni vniuersè producto ab alio, quod secundum rationem suam productionis producit ut simile, illo modo filius dicitur imago patris. Et notificatur sic imago (ut scribit Gab.) Imago est similitudo Dei reperta in creaturis, nata ducere in cognitionem recordatiuam, priorum distinguendum personas & unitatis essentia cum quadam sui imitatione. Et hoc in sermonibus de festo trinitatis clarius Gabr. expressit. Aliiter describitur vestigium, quod in suo loco patebit. Et licet creatura rationalis improprie dicitur imago trinitatis, ut dicit Gabriel q. x. vii supra, quia nihil reperitur in creatura eiusdem speciei cum Deo, tamen in qualibet creatura rationali, & solum tali reperitur imago Dei, quia in qualibet rationali creatura est inuenire trinitatem, per quam ipsa potest duci in notitiam recordatiuam, scilicet, mentem, notitiam & amorem, in quibus consistit ratio imaginis ut in partibus, & eo ipso mens imago Dei est, quo capax eius est, ut dicit August. 14. de trinit. & habet Magister in textu. distin. 3. libr. j. Item creatura rationalis est imago Dei per similitudinem

accidentiū similiū cū Deo, sicut iustū, sapiēs, intellectuū. Sed illæ proprietates sunt in Deo verè & consubstantialiter & eminentius, quam in creatura rationali, in qua sunt accidentia, ideo creatura rationalis & sola, dicitur imago Dei, quamuis non ita perfecta, sicut si essent utrobique accidentia tam in Deo quam in creatura. Consistit autem ratio imaginis radicaliter & originaliter in animæ substantia, sed perfecte & completiue in substantia animæ & duobus actibus ab ea productis, scilicet actu volendi & intelligendi, id quod est contra sanctum Thom. qui ponit quod imago consistat in potentijs animæ, & non in actibus, sed contra eum est Aug. Petrus de Aliaco. Potest & consistere in substantia animæ in duobus habitibus correspondētibz illis actibus, ut dicit Gabriel. Nam sicut pater in diuinis habet fecunditatem ad producendum tam filium quam spiritum sanctum, & comunicat filio fecunditatem producendi spiritum sanctum. Ita substantia animæ est fecunda tam intelligentionis, quam volitionis, & comunicat actui intelligendi (quam primo producit) fecunditatem producendi cum anima actum volendi. Siquidem actus volendi est à substantia animæ, & ab actu intelligendi, actus autem intelligendi à sola animæ substantia. Sed quia perfecta imago consistit in substantia animæ, & actu intelligendi Deum, & amandi Deum, qui actus, quia non possunt esse in parte sensitua, ideo in parte sensitua beatus Augu. non constituit rationem imaginis.

Imago secundum Aliacen. & post eum notat Gabr. distin. 3. qu. x. art. 3. dub. 2. libr. j. capitur dupliciter. Vno modo prout supponit pro substantia animæ, quæ est memoria, intelligentia, & voluntas, & sic homo non perdidit imaginem Dei, licet per peccatum bene perdidit efficaciam bene operandi ex impedimento quæ incurrit. Alio modo capitur, ut est nomen quasi collectivum supponens pro substantia animæ, & actibus cognitionis & delectationis. Dei. Istos perdidit homo pro statuaturæ lapsæ. Et sic intelligitur August. cum dicit, Creata sunt in homine imago Dei quam non seruauit. Sed de imagine quæ est in diuinis, quæ dicitur

expressionem personæ, & etiam expressionem in summo vnus ad vnum; consulti to S. Bonauentura dist. 3. 1. quæst. 2. lib. 1. & quomodo filius imago, p̄prie dicitur, imo dicitur imago pulcherrima, vel speciosissima patris, & ita dilectissima à patre, vt scribit Gerson tract. 3. super Magni. Reperitur autem in Christiano triplex imago, vt scribit Iacobus de Valentia. quæst. final. post commentaria super cantica, scilicet imago trinitatis in anima, quam accipit per creationem, per quam dicitur bonus naturaliter, cuius meminit & Gerson par. 3. de verbo, & hymno gloriæ. Secunda est imago ipsius Adam terreni in carne, per quam natura nostra dicitur corrupta, & sauciata foete, & morbo concupiscentiæ, vnde eueniunt omnia mala culpæ, quam imaginē accepimus per libidinosam generationē. Vnde dicit August. contra Faustum, & 12. super Gen. quod hanc imaginem reliquerūt. primi parentes in nobis impressam ex vestigio, & similitudine sui peccati. Tertia est imago Christi in anima, quam accepimus per gratiam baptismi & regenerationem. Vnde Apostolus 1. ad Corinthi. 15. quod postquam omnes vsque ad Christum portauimus imaginem ipsius Adam terreni, portemus ergo imaginem ipsius Adam celestis, qui est Christus. Per hanc imaginem homo cōfiguratur Christo per baptismū, & Ecclesiastica sacramenta, quæ quidē imago Christi, licet ad præsens non tollat imaginem ipsius Adam de carne, tamen tollit ipsam ab anima nostra, hæc Valentia. Et quo ad primum dicit Pelbartus, post Doctores, quod anima humana dicitur imago Dei quantum ad tria quæ sunt in ea, scilicet memoria, intellectus, & voluntas, de quo Brulefer. distin. 16. quæst. 1. 2. & 3. 4. 5. & 6. quomodo homo sit imago Dei, qui non parum multa de hoc scribit, & Astipulatur Gerson. tractat. 3. super Magnificat. Et homo factus est ad imaginem Dei. Vnde sicut Dominus fecit hominem, vt sibi soli subiectus dominaretur cæteris rebus mortalibus, ita sibi indidit præ cæteris rationem tanquam legem intimam, vt viuam, neque enim (vt scribit Gerson parte. 2. in re commendatione licentia dorū) propter aliud dicitur homo factus ad imaginem, & similitudinem Dei, nisi quia sui

capax per rationem effectus est, secundum Augustinum & expositores catholicos, &c.

DE IMAGINAVS sanctorum. Imaginum introductio in Ecclesia, non fuit absque rationabili causa, p̄pter triplicem enim causam introductæ fuerunt, videlicet propter simplicium ruditatem, propter affectuum tarditatem, propter memoriæ labilitatem, quæ per pulchrè declarat Sanctus Bonauentura dist. 9. quæst. 2. lib. 3. vt, scilicet simplices qui scripturas legere non possunt, vt in his picturis sacramenta nostra fidei legent, & vt homines excitarentur in his ad deuotionem, quæ pro nobis Christus gessit, ac si oculis cernerent. Solet enim affectus noster plus excitari visu quam auditu. Hinc Hor. in arte. *Segnius irritant animos demissa per aures, Quam quæ sunt oculis subiecta fidelibus: et quæ Ipse sibi tradidit spectator.* Et tertio modo ideo, quia ea quæ audiuntur solum facilius traduntur obliuioni quàm ea quæ videntur. Et quoniam imago Christi introducta est ad representandum eum, qui pro nobis crucifixus est, ideo omnis reuerentia quæ ei offertur, exhibetur Christo, & propterea imagini Christi debet cultus patriæ exhiberi. Latius Bonauentura. Consonat Gabriel lect. 19. canonis. & Alex. de Ales. Idem Gabriel dicit lect. 49. canonis. Christiana religio sustinet in Ecclesia & oratorijs imagines, non permittit eo fine, vt ipse adorentur, sed vt fidelium mentes per earum inspectiones excitentur ad reuerentiam & honorem exhibendum his, quorum sunt imagines, in quorum cognitionem recordatiuam ducunt. Est autem hominum quorundam stolidus error, qui ideo ad imagines afficiuntur, vt in ipsis credant esse aliquid numinis gratiæ vel sanctitatis, quibus potentes sint facere miracula, prestare sanitates, eripere à periculis, & à nocuentis ac insidijs præseruare. De quibus latius Gabriel expositione canonis lectio. 49. Vnde Gerson parte tertia, de simplicitate cordis notula. 22. ait: Imaginum nec vsus nec intuitus prohibetur, sed talis in hæsis quæ meditantis cor, ne sursum feratur quasi circumligatum funibus aut inuisum detinet. Superuolare igitur frequenter nititur, etiam si recidere crebro cogatur. Et de adoratione imaginum

num

num vide in dictione ADORATIO, &c. Nec pretereundum esse censui quod scribit Gerson part. 4. sermone 1. de natiuitate Domini. Nos tales non adorare imagines debemus, scilicet ligneas & lapideas, quia nihil propriè adoramus nisi Deum. Si inclinor ante imaginem crucifixi, nō oportet propterea me adorare illud lignum, ex quo facta est, potius quàm quoduis aliud: sed est ideo, quia solum Deum adoro, quem crux illa representat. Quantum ad sanctorum & sanctarum imagines, pariformiter eas non adoro, sed honoro sanctos & sanctas qui per has representantur imagines. Hec Gerson. Præterea ut idem ait part. 3. tract. de exercitijs discretis deuotorum simplicium. Nemo credat sanctorum imagines (sicut quidam hæretici senserunt) esse contemnendas, sed sunt potius reuerenter tractandæ, & ea intentione qua Ecclesia Deas instituit dignè honorandæ. Et sic discamus ab his visibilibus mente transire ad inuisibilia, corporalibus ad spiritualia. Ille namque est finis imaginum. Non diserepat ab his Guilhem. in Rationali diuinorum. cum ait de imaginibus. Sed nos illas non adoramus, nec Deos appellamus, nec spem salutis in eis ponimus, quia hoc esset idolatrare, sed ad memoriam & recordationem rerum olim gestarum eas veneramur, &c. Quare autem imagines in quadagesima cooperiuntur, causam, esse dicit Bruleter distinct. 18. quæst. 6. in fine libr. 3. ad designandum clausonem paradisi celestis: tempore autem passionis eius amouetur, ad designandum apertionem illius ianuæ quæ est facilis ingressus ad videndum Deum facie ad faciem. Plura aliàs de imaginibus.

IMAGINARI ab imago, quod propriè est, cuius rei similitudinem mente comprehendere. A quo imaginarium dicimus quod re non est, sed tantum cognitione comprehenditur, & imaginatio actus ipse. Et ut scribit Dominus Cardi. Came. q. 5. in fine libri primi sent. Imaginari potest multipliciter capi. Vno modo idem est quod mente concipere. Et isto modo non solum vera, sed etiā impossibilia & cōtradiçtoria possunt imaginari, quia non est aliud quàm mente formare propositionem. Alio modo idē est quod mente formare aliquam propo-

tionem cum apparētia, quod ita sit, vel cū apparentia quod nō sit repugnantia, quā ita possit esse. Et isto modo dicunt multi quod cōtradiçtoria non possunt imaginari, sic loquendo concedo inquit Petrus: quod positio de trinitate est imaginabilis à viatore. Vnde Aug. loquens de ipsa. 1. de trin. Adoratur inquit, creditur, & sic intelligitur. Et si aliqua auctoritates inueniantur dicere, qd ipsam imaginari aut capere non possumus, intelligendum est quod nō perfectè & clarè, sed tantū imperfectè & enigmaticè. Hæc Aliacen.

IMAGINATIVA idem est quod phantasia, ut B. Thom. part. 1. q. 78. art. 4. dicit: Virtus autem imaginatiua, ut scribit Gers. part. 2. de natura primorum motuum, est potentia apprehensiuā, in qua imaginationes rerū sensibilibus reseruantur. Ista virtus plus abstrahit quàm sensus, quum sensus non accipit formam rei nisi ipsa re præsentē. Imaginari verò formam rei reseruatur, etiam ipsa absente. Et in hoc differt à sensu communi, quia sensus communis indiget præsentia rei exterioris, sicut sensus particularis, imaginatio verò non. Ista virtus vocatur thesaurus formarum, quoniam formæ rerum à particularibus sensibus receptæ in ea reuoluntur & reseruantur. Gerson. Qui amplius de hac potentia scire voluerit, ad Philosophum recurrat. De imaginationibus multa apud Gersonem habentur.

IMMEDIATE dicitur sine medio vel cōtinuò, nullo spacio interiecto, &c. à quo immediatius. Et aliquid dicitur dupliciter immediatius, ut scribit Scotus quæst. 1. quodlib. Vel ita quod ipsum sit mediū inter primum & vltimum, & tunc est immediatius positiuè. Vel ita quod inter ipsum & primum non sit medium, aut pauciora sunt media quàm inter tertium & primum, & sic est immediatius negatiuè. Exemplum: Superficies est immediatior substantiæ quàm color, ita quod habet rationem mediij positiuè inter illa, sed risibile est immediatius homini quàm color negatiuè, non enim mediat inter illa extrema positiuè qd tanquam medium inter extrema includitur. Illud immediatius dicitur negatiue vbi aliquid tanquam medium magis excluditur. Latius vide Scot.

IMMENSVM capitur tripliciter, vt scribit Iulius. Negatiue, & priuatiue, & affirmatiue. Priuatiue quidem non habet mensuram, est tamen aptum natum habere. Negatiue immensum est, quod non est mensuratum, nec est aptum natum mensurari, nec potest mensurari, & sic Deus est immensus & etiam infinitus, negando actum, potentiam, & aptitudinem, non tamen est immensum est quod habet summam plenitudinem perfectionis & entitatis sine termino & sine fine, & sic Deus est immensus solus, immensum autem negatiue bene dicitur de ente prohibito, puta chymera. Immensitas autem in Deo quatuor complectitur secundum Aureo. in compen. propter quæ Deus immensus dicitur: videlicet infinitatem, incomprehensibilitatem, incircumscriptibilitatem, & eternitatem. Nam potest Deus primo considerari in se: sic est infinitus. Psalm. Magnus Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non est finis. Secundo potest considerari in operatione intellectu, & sic est incomprehensibilis. Vnde Apostolus: O altitudo diuitiarum, sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius. Propterea Deus dicitur sedere super Cherubin, id est super plenitudinem scientiae, & super omnem intellectum creatum. Tercio potest Deus considerari in comparatione ad locum, sic est incircumscriptibilis. Vnde Ambr. Nihil prescriptum, nihil circumscripsum, nihil diuisum habet trinitas. Non enim loco clauditur, non extimatione concluditur, non ætate variatur. Quarto potest Deus considerari in comparatione ad durationem, & sic est æternus. Hæc Pelbartus.

IMMORTALE potest accipi proprie vel improprie, vt scribit Gab. dist. 19. q. vnica. ar. j. lib. 2. Proprie vt contradictorie opponitur huic quod est mortale, vt videlicet negatio inclusa negat potentiam moriendi, & sic valet immortale; id est non potest mori. Improprie, vt non opponitur contradictorie, sed quasi subcontrarie, vt, videlicet negatio inclusa non negat potentiam, sed actum, valens tantum, immortale, id est potens non mori, secundum illum modum Magister concedit quod homo pro

statu innocentiae fuit mortalis & immortalis. Accipiendo (ait Gabriel) immortale proprie, homo non habuit corpus immortale pro statu innocentiae, quia pro illo statu homo potuit mori, poterat enim ab eisdem agentibus pati, a quibus nunc applicata fuissent, non enim habuissent dotem impassibilitatis, per quam corpora sanctorum redduntur simpliciter impassibilia: potuit & homo prohiberi à sumptione cibi, potuit igne comburi, aqua suffocari, à bestia comedi vel occidi à damone vel homine. Habuit enim corpus optimè complexionatum, & ita tenetur quod potuit consequenter à suo contrario calore vel frigore excessiuo corrumpi ergo. Sed bene homo habuit corpus immortale, secundo modo accipiendo immortale, quia potuit non mori pro statu illo, qui habuit pro illo statu adiutoria & remedia contra omnia mortem inducentia, & ita potuit mortem evitare. Copiose hoc probat Gabriel ubi supra ar. 2. Habuit & prudentiam copiosam omnia mala cauendi, &c. Et ut idem dicit: Si homo in paradiso non peccasset, mortuus non fuisset. Vnde ad Rom. 5. dicitur. Per vnum hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors. Alia autem fuit immortalitas status innocentiae: ut idem Gabr. dicit dubio 3. ubi supra. & alia erit status gloriæ. Nam illa non reddidit corpus spirituale, sed conseruabat corpus animale, indigens cibo & potu, & in hoc fuit immortale, quia habuit sufficientia munimenta contra omnem mortem. Sed immortalitas gloriæ reddet corpus gloriosum & spirituale, ita ut non indigeat corporalibus alimentis, nec alterari possit aut lædi à quibuscumque extrinsecis, sed erit in plena potestate spiritus ipsi viuificantis, animæ scilicet rationalis quātum ad agere & pati per donum gloriæ, &c.

IMMITTERE dicitur quasi intus mittere. Vnde immittere cognitionem (vt scribit sanctus Bonauen. dist. 8. quæst. 10. lib. 2. & post eum Gabriel eadem distin. q. 2. ar. 4. dub. 3. lib. 2.) accipitur dupliciter. Vno modo est principaliter ac sufficienter causari vel efficere cogitationes in mente hominis. Alio modo largius, ut est principaliter vel occasionaliter aut excitatiue mouere ad cogita-

tionis formationem. Primo modo accipiēdo nec angelus bonus nec malus potest mēti nostrā immittere cogitationes, hoc enim solius Dei est, qui solus potest sufficienter, id est sine concursu alterius causae infundere cogitationes eas in mente creādo: omnium enim effectuum ipse est causa principalis & sufficiens, sine quo nihil factum est, ita nec etiam fieri potest, & ita nulla creatura prāter eum potest esse causa totalis cuiuscunque effectus, ut aliās dicitur. Accipiendo autem immittere secundo modo siue largē, sic potest angelus bonus bonas, & malus malas immittere cogitationes per modum incitantis & impellētis. Potest enim objecta offerre & species habitus & phantasmata mouere, quibus oblati aut moris, sequitur cognitio siue cogitatio, nisi potentia cognitiua circa alia sit vehementius occupata. Ita enim experimur in nobis quod nonnunquā apertis oculis prātereuntem non videmus, vel saltem nos vidēre non attendimus propter fortem imaginationem circa aliqua interiora. Et ut ait Sanctus Bonaventura: Dæmones possunt compellere ad cogitationes malorum, sed non ad cogitationes malas, intelligendo per cogitationes malas, viciosas. Cogitatio enim quæ est de mala, nisi dum sequitur affectio mala, quæ est in potestate nostrā: vel non possunt compellere ad cogitationes malorum simpliciter, ut scribit Gabriel ubi sup. licet possent offerre objecta & mouere phantasmata, quia mens nostra non potest multa cogitare, dum ergo frequenter circa salutaria est occupata, non potest necessitari ad dimittendum illa, & se conuētere ab istis (extēdit rem Gabriel.) Dum ergo mens fuerit ociosa, & non circa vtilia occupata, potest immittere cogitationes turpes & malas. Secus si fuerit in bonis vehementer occupata. Ex quo sumit Gabr. duas regulas notabiles ad evitandas turpes cogitationes. Prima, sollicite curandum est ne cōtingat animum a bonis & vtilibus cogitationibus reuocare. Illius enim manentibus alię malę subintrare non possunt. Hinc concordat illud Hieronim. ad Pauli. Semper aliquid operis facito, ne te diabolus inueniat occupatum: non enim facillē capitur a diabolo, qui bono vacat exercitio. Quod

non tam de exteriori opere & exercitio, q̄ de interiori intellectu: veritatem habet. Secunda regula, formanda est affectio dilectione Dei & æternorum, & locum non inueniet cogitatio turpium. Nam secundū Augustinum: sic quicquid venerit in animum, illuc rapiatur ubi impetus dilectionis currit. Sic enim (ut dicit Bonaventura) facillē est ei qui solitus est in bonis animum exercere, malas cauere cogitationes, quia tali multo facillius est & delectabilius in bonis versari cogitationibus quā sic carnalibus in sedis & turpibus imaginibus. Et per prædictā (inquit Gab.) immisionis distinctionem auctoritates multę, quę sibi videntur contrarię concordantur formaliter, &c.

IMMUNDITIA, impuritas, sorditas. Et quædam est spiritualis secundum Iy. super Leuit. 11. & Deut. 14. & est idem quod peccatum, & non potest esse in brutis, quia carent ratio ne, ei ergo non possunt peccare. Alia est immunditia corporalis, & illa potest esse in brutis. Et immunditia corporalis est quadruplex secundum Sanctum Bonaventuram dist. 12. in fine libr. 4. Quædam est cōiuncta spirituali secundum veritatem, ut pollutio veniens ex turpi cogitatione, vel crapula. Quædam est coniuncta spirituali secundum conformitatem, ut pollutio veniens ex diabolica illusione vel ex naturę superfluitate, in qua sentitur pruritus & delectatio inordinata. Quædam verò est coniuncta spirituali, tamen est generans horrorem immundicię in anima, ut pollutio veniens ex infirmitate. Quædam autem est purē corporalis, nullum horrorem immundicię in anima generans, ut immundicia in pede, ut quando aliquis habet lutosos & maculatos pedes. Et nulla (ut inquit Sanctus Bonaventura) corporalis immundicia de per se est impeditiua celebrationis aut sacrę communionis, sed bene de per accidens ratione concomitantiz alicuius vel sequelę in anima. Ita & post Bonaventura scribit Gabriel lect. 10. canonis. Et Gerson parte secunda, tractat. de prapuratione ad missam, & pollutione nocturna, qui & multa de hoc scriptis notāda reliquerūt: & pollutione, de qua & infra suo loco amplius dicitur. Et ut inquit Sanctus Bonaventura, immundicia impedit a perceptione

ceptione sacramenti, propter hoc quod homo debet se reputare immundum. Vnde non recipit sacramentum cum reuerentia quia sic immundus est, nisi necessitas compellat, & propter irreuerentiam priuatur fructu, & incurrit damnum. Secunda est immunditia quæ est illusione diabolica arceri debet ex congruo, quoniam quamuis non sit certum quod anima ibi maculata sit, tamen rationabiliter potest dubitari. Et ideo qui se reputat immundum, bene facit. Vnde Isid. in sent. lib. 1. & habetur in decret. di. 6. Non est peccatum quisquis nocturna illusione polluitur, quamuis extra memoriam cogitationem sese presentiat, in quantum tamen hoc ut tentaretur, culpæ suæ attribuit, suamque immundiciam statim fletibus tergat. Tertia immundicia est indifferens, quia tantum est poena, & ideo non arceat a perceptione sacramenti. Si tamen ratione horrori abstineat, deuotio & reuerentia est laudanda. Vnde nec mulier menstruata arceatur, nec etiam mulier post partum, sicut dicunt iura. Quarta simpliciter est indifferens: inter omnes has immundicias prima magis impedit, vltima nullo modo. Omnes tamen impediunt de congruo secundum gradus, quado autem propter pollutionem sit abstinendum idem consilium, dicens: Si sentit aliquis iniquitatem illam multum animam inesse inasse, quia in actu illo dat homo consensum, tunc hoc fiat, siue in somnis siue in vigilijs, consulendum esset ei facere reuerentiam sacramento. Si autem sentit naturam magis expeditam & vltius deuotio trahat ad perceptionem, & solennitas tribuat aliquid quod multum recompenset, dico ipsum (inquit Bonauentura.) sine remorsu posse accedere. Et quamuis pollutio sit peccatum veniale ut scribit Brulefer distin. 1. 1. quæstione 15. libro. 3. magis tamen impedit quam aliud veniale propter horrorem diurnitatem & maiorem deordinationem. Sed de pollutione infra quædam habebuntur.

IMMUTABILE capitur dupliciter ut notat Brulefer di. 8. q. 2. li. 1. sent. scilicet priuatiue: & valere sicut illud quod non mutatur, & tamen aptum natum est mutari, & sic Deus nullo modo est immutabilis. Negatiue dicitur illud immutabile, quod non solum

de facto: sed nullo modo etiam mutari potest, sic Deus est immutabilis. Vnde Aug. 7. de trin. ca. 6. Omnis creatura mutabilis: solus Deus immutabilis. Et ad Titum vlti. Solus Deus habet immortalitatem. Quod exponens August. de trin. libr. 1. ca. 1. dicit quod vera immortalitas immutabilis est. De quo vide Petrum de Aliaco quæst. 7. ar. 3. lib. 1. Et secundum Gabrielem dist. 40. q. vnic. art. 3. lib. 1. Immutabile est duplex, scilicet reale & complexionale. Reale est necessarium. Complexionale est quod non potest mutari de veritate in falsitatem, vel econuerso, ita quod aliquando fuerit verum & postea fiat falsum, vel econuerso, & tale immutabile non est necessarium, quia licet aliquod tale verum non possit mutari de veritate in falsitatem, potuit tamen nunquam fuisse vel esse verum, & ideo non necessarium, sicut hoc complexum, Deus scit, quod Petrus saluabitur, vel sciuit quod Petrus saluabitur, non potest mutari, & cetera. potuit tamen nunquam fuisse verum. Sic & de illa, Deus prædestinauit Petrum, sic non omne immutabile est necessarium. Gabr. vbi supra.

IMMUTABILITAS dicitur per priuationem mutabilitatis. Et immutabilitas dicitur tripliciter (ut scribit Sanctus Bonauentura distinct. 8. quæst. 2. lib. 2.) Vno modo dicitur inuariabilitas, alio modo incorruptibilitas, testio modo inuertibilitas. Si primo modo accipiendo in nulla omnino est creatura, neque per naturam neque per gratiam. Nam omne creatum aut est accedens, aut habet accedens & ita variabile, sic accepta variabilitas proprie, proprium est ipsius Dei. Si accipitur secundo modo, sic in aliquibus creaturis est. In quibusdā per naturam, ut puta in simplicibus. In quibusdā per gratiam, ut puta in glorificatis corporibus, quæ sunt incorruptibilia, nec sic est proprie proprium diuinæ essentie. Si vero tertio modo dicatur immutabilitas sic omnibus creaturis inest per gratiam, nulli autem per naturam nisi soli Deo. Inuertibile, n. per naturam est, quod ex seipso habet ut possit stare, hoc autem est in quo nulla est vanitas vel varietas, & in quo omnino nulla est essentie mutatio, nec ad esse, nec ad non esse, & hoc est solum æternum, ideo hæc inuariabilitas est in solo Deo, & est proprie

pro: riè

proprie proprium eius. Inuertibilas autem per gratiam inest omnibus vel pluribus creaturis, quia Deus sua gratuita bonitate cetera continet ne in nihil cedant, & loquitur de creaturis, quæ dicunt quid completum & per se existens. Hæc Bonaventura.

IMMUTATIO SENSUS est duplex (vt scribit Richard. dist. 49. ar. 4. quæst. 3. lib. 4.) Quædam quam concomitatur materialis organi transmutatio. Quædam quam talis transmutatio non concomitatur, sed patitur sensus tantum passione animali. In prima immutatione sensus ita recipit formam sensibilem, quod verè denominatur ab ea, vt cum homo calidus ita sentit calorem, quod instrumentum sensus est calidum. In secunda mutatione, ita recipit similitudinem formæ sensibilis, quod non denominatur ab ea, sicut patet in visu. Visus enim videndo album non efficitur albus, albedo enim vni uocè non prædicatur de albedine, quæ est in pariete, & de eius similitudine quæ est in oculo. Prima immutatio non potest esse sine materiali transmutatione, quæ stare non posset cum impassibilitate beatorum, sed secunda immutatio non requirit de necessitate nisi quædam immutationem, seu passionem animalem sine hac autem esse non potest, quia sensus est quædam passio animalis loquendo de actu sentiendi. Secundo modo intelligo, inquit, Richard. quod in beatis quilibet sensus erit in actu, quia passio talis sensus est eius secundaria perfectio, & hæc erit vt idem credit, non tantummodo per aliquem influxum ab interiori, vt fortè à beatitudine animæ, sed etiam per susceptionem à rebus quæ sunt extra animam.

IMPASSIBILITAS Stoici virtutes impassibilitatis dixerunt, non utique quod virtuosus nihil sentirent aut paterentur, alioquin lapidibus essent pares, sed quia passionem quamlibet præuenit virtuosus, nec surrepit aliqua velut effrenis atque tyrannizans rationem, ita scribit Gerson part. 3. de passionibus animæ. consider. 9. Et vt idem ait tractat. 5. super Magnificat. Impassibilitas animæ per humanam industriam non potest acquiri, neque per virtutes consuetudinales à Philosophis positas. Lex itaque animis, quæ fomes dicitur, semper intror-

sus hæret secundum Theologos: quæ læt compesci paulò minus potest assuefactio. ne contraria, non euelli. Nec in hac vita requiritur impassibilitas animæ pro prosecutione felicitatis æternæ: manifestat hæc gratia Dei tanquam iugum suauis & onus leue, quæ subito pessimos & inueteratos dierum malorum iustificat, & per baptismum & martyrium prouehit ad cælos. Hanc non intellexerunt gratiam, & purificationem spiritus, homines illi sine Christo, sicut nec haberi potest sine Christo, quæ eam cui uult, & quam citò uult, communicat. Patuit in illo latrone benedictio committente suo in passione & regno. Neque impassibilitas in via haberi potest, neque in patria sine stabilitamento gratiæ, iuxta illud: Nonnum est gratia stabiliri cor. Confunditur in hoc vanitas Philosophorum, qui crediderunt virtutibus moralibus ascendere posse cælum, vt deducit Gerson: Passibilitas verò animæ fit sæpè occasio virtutis exercendæ: sicut in Paulo declaratur ex utilitatibus per tentationes varias prouenientibus, quas esse cum passionibus nemo nescit. Vnde qui non est tentatus, quid scit? Et per multas tentationes oportet nos intrare in regnum Dei. De Passibilitate animæ ibi Gerson, quæ à multis viatoribus tolerari potius debet, quàm vt excutatur eniti. De impassibilitate quæ est dos, vide supra in dictione DOS IMPASSIBILITATIS.

IMPECCABILITAS dicitur impotentia peccandi. Impeccabilis, qui non peccat. Et capitur tripliciter. Vno modo purè, negatiue, simpliciter: & sic lapides, & ea quæ non habent liberum arbitrium, dicuntur impeccabilia. Secundo contrariè seu negatiue, & per naturam: & sic solus Deus est impeccabilis. Tercio negatiue per gloriam: & sic beati in patria dicuntur impeccabiles, aut per gratiam singularem in via, sicut fuit mater Christi. Ita Guil. Vorrioung scribit, & frater Pelbartus libro. 2. Rosarij Theologicæ, in dictione INNOCENTIA, &c. De quo & alias.

IMPEDIRE, est implicare & inuoluere, retardare. Potest autem diabolus hominem impedire, Deo permittente, multipliciter, vt scribit Petrus Paluden. distin. 34. quæst. 1. articulo. 3. libr. 4. Habet enim ex hoc, quod est

est spiritus, potestatem super creaturam corporalem ad motum localem prohibendum vel faciendum, unde potest corpora impedire ne sibi etiam mutuo appropinquent, vel directè, vel indirectè, interponendo se inter eos, & in corpore assumpto: sicut accidit sponso, qui desponsauerat idolum, & nihilominus contraxit cum iuuenula, nec potuit eam cognoscere propter hoc. Secundo modo potest hominem inflamare ad actum illum, vel refrigerare ab actu illo, adhibendo occultè virtutes rerum, quas optimè nouit ad hoc validas. Tertio turbando imaginationem & extimationem, qua reddit mulierem exosam, quia potest imaginationem imprimere. Quarto prohibendo directè rigorem membri, sicut & motum localem cuiuscunque organi. Quinto prohibendo immisionem spirituum ad membra, in quibus est virtus motiua, quasi intercludo vias seminis, ne ad vasa generationis descendat, vel ne ab eis recedat, vel ne excidatur, vel ne emittatur, & multis aliis modis. Cum autem faciant mulieres sortilegia cum fabis & gallorum testiculis, non est credendum quod virtute illarum rerum vir impotens reddatur, sed occulta virtute demonum illudente sortitijs per illa corporalia. Plus autem permittit Deus super hunc actum, per quem primum peccatum transfunditur, quam super alios humanos, sicut & super serpentes, qui magnis incantationibus deseruiunt quam alia animalia. Vide latius Paluden. qui & ponit exempla: & magnis permittit Deus (vt post alia idem dicit) in peccatores demones sequi quam in iustos. Vnde Angelus dixit Tobiae in illos, qui libidini vacant, &c. accipit demonium potestatem, licet aliquando in iustos: sicut in Iob: propter quod debent facere confessionem, & huiusmodi, ne ferro manente in vulnere, frustrà sit magma apponere, &c. Et postea conclus. 2. Non est potestas super terram, imò nec super cælum post Deum, qui Lucifero in naturalibus valeat comparari: nec semper exorcismi liberant, quandoque quidè propter peccatum, quandoque autem propter bonum hominis cui non expedit nube re. Vnde nec Paulum tertio rogantem contra Angelum satanæ, Dominus exaudiuit. Hæc Paluden. Impedit & nos aliàs in mul-

tis & bonis operationibus, diabolus, infidiatur. n. hominibus, &c. Quare omni modo curat mortales in præcipitum interitus dare, &c.

IMPERIUM est actus rationis ordinantis cum quadam motione ad aliquid agendum. B. Thom prima secundæ quæst. 17. artic. 5. Dicitur autem ab impero, as, quod idem est quod iubere: dictum ab in particula intentionis, & paro, quasi statim paro vel prorsus paro: & imperare est actus rationis. Dupliciter autem ratio illum exercere potest, de quo videatur Gers. par. 2. de delectatione an sit peccatum.

IMPERITI, indocti, illiterati, quos & Dionysius vocat eos, qui vel non sunt fideles, vel qui tumentes iam Philosophia, maleq; viuentes, conculcant pedibus suis sordidis quicquid non sapiunt, quicquid etiam non intelligunt, canino dente lacerant. De his Gerson part. 3. de mystica Theolog. par. 6. confide. 31. cum ait: Sicut multis qui clerici vel literati, aut sapientes, vel Philosophi, aut Theologi nominantur, occultandus est sermo de mystica Theologia: sic plurimis illiteratis, & simplicibus (fidelibus tamen) tradi potest. Vnde Beatus Dionysius plerunque obtestatur discipulum suum Timotheum, vt nullis imperitorum hæc audiat. Imperitos vocat infideles vel Philosophia tumentes: de quibus ait Euangelica parabola: Nolite Sanctum dare canibus, neque margaritas proiciatis ante porcos. Sed econtra simplices, qui quidem fidem habent, possunt ex ea consurgere ad vnitium amorem cum Deo, per fortem, scilicet contritionem mortificationem sensualitatis, trahente eos Deo vinculis præceptorum suorum, & mansionem apud eos faciente, attestante Isaia, quod super humilem & quietum, & trementem sermones suos requiescit Dominus, &c.

IMPLETIO ab implere, quod idem est quod farcire, replere, perficere. Impletio mandatorum Dei dupliciter accipi potest, vt notat Gabriel distinct. 28. quæst. vnica, artic. 1. libr. 2. Vno modo quo ad substantiã actus præcepti. Sic audiens Missam in die Dominica, subueiens parentibus, dans elemosynam in extrema necessitate constituto, etiam quacunque intentione hoc faciat, implet præceptum faciendi actum præcepti.

Alio

Alio modo fit impletio præcepti quantum ad intentionem præcipientis. Intendit autem Deus præcipiens in omni præcepto, ut illud observando mereamur ad vitam æternam ingredi, secundum illud Matth. 19. Si vis ad vitam ingredi, serva mandata. Potest autem homo per liberum arbitrium ex suis naturalibus diuina præcepta, quo ad actus substantiam implere, sed non ad intentionem præcipientis, quæ est consecutio salutis nostræ. Potest enim honorare parentes, audire Missam, dare elemosinam in articulo necessitatis ex naturali honestate aut pietate, non ordinando in Deum, tanquam finem, & ita non ex gratia. Patet quo ad secundum ad finem, seu intentionem præcipientis, nullus agere potest sine gratia. Ad hunc enim finem non agitur nisi per opera meritoria, quæ præsupponunt gratiam, ut ait Gabr.

IMPORTUNITAS est euagatio mentis ad illi-
cita, secundum quod in arce mentis resi-
det volentis ad diuersa se diffundere. Bea-
tus Thomas secunda secundæ, quæst. 35.
arti. 4. Importunum esse & importunè fie-
ri, quæ sunt, fiuntve præter rationem loci,
seu temporis, seu personarum. Et importu-
num hominem dicimus procacem, mole-
stumque: à quo importunitas dicta est, si-
cut oportunum e contra dicimus siue opor-
tunè accidere, quod pro desiderio nostro
accidit; à quo oportunitas, quod commo-
ditatem significat, ab ob & portus, quæ na-
uigantibus maximè utiles, optabilesque
portus sint: ideo duplici per à quibusdam
scribitur oportunitas.

IMPOSSIBILE, quod fieri non potest. Et
secundum aliquos, ut scribit Gabr. dist. 14.
quæst. 3. art. 2. libr. 4. non semper accipitur
proprie, ut negat omnem possibilitatem,
sed ut dicit difficultatem. Nam perfecti, de
quibus loquitur Apostolus ad Hebræos
sexto: Impossibile est eos, qui semel sunt
illuminati, gustauerunt etiam donum cœ-
leste, & participes facti sunt spiritus san-
cti, gustauerunt nihilominus bonum Dei
verbum, virtutesque venturi seculi, & pro-
lapsi sunt, rursus renouari ad poenitentiam,
rursus crucifigentes sibi metipsis filium Dei,
& ostentari habentes. Vel exprimit impo-
tentiam naturæ nostræ, quæ potest per se
cadere, non autem per se resurgere. Vide

latius Gabr. ibi. Vel impossibile, id est diffi-
cile, ut exponit Sanctus Bonauentura dist.
14. libr. 4. loquitur enim Apostolus de per-
fectis, qui difficulter resurgunt. Vel quia
non ex viribus humanis, vel ut fiat vis in
poenitentia, quam sequitur baptismus.
Hic enim virtutem totam habet ab hostia
passionis, & de hac dicit Apostolus deci-
mo ad Hebræos: Non relinquitur hostia pro
peccato, &c. Impossibile autem ut negat
omnem possibilitatem, nemo ad hoc obli-
gatur. Unde qui dicit Deum præcipere im-
possibile, anathema est, ut dicit Petrus de
Palude dist. 38. quæst. 3. artic. 4. libro. 4. Et
aliquid esse impossibile iudicamus qua-
tuor modis vel causis, ut scribit Sanctus
Bonauentura distinct. 42. quæst. 3. libro. 1.
Vno modo per limitationem naturalis po-
tentie, ut de trunco fieri vitulum, & virgi-
nem parere, mulier enim sine semine non
potest concipere naturaliter. Item partus
clausa porta propter corpulentiam, non po-
test exire: similiter natura statim non po-
test truncum in vitulum conuertere, cum
habeat potentiam limitatam. Secundo mo-
do dicitur impossibile, non propter limita-
tionem potentie, sed propter limitationem
nostræ intelligentie, ut duo corpora esse
in eodem loco, vel idem corpus in diuer-
sis, vel in minori loco, quia nullo modo
possumus capere, cum nostra imaginatio
semper dicat oppositum. Unde etiam quā-
do dicitur quod Deus facit sic in Sacramen-
to altaris, necesse est ut ratio contra se ele-
uetur, ut credat. Tertio modo dicitur im-
possibile propter priuationem omnis exi-
stentie, secundum omnem comparatio-
nem, scilicet principij, medij, & vltimi, ut
præteritum non fuisse præteritum. Omnis
enim potentia, quæ intelligitur aliquid fa-
cere, respicit ens vel in ratione principij,
vel termini, vel utroque modo. Et quam-
uis Deus de omni ente creato possit facere
quod non sit, siue de ratione siue de re:
tamen de eo quod fuit, & non est, facere
quod non fuerit, hoc omnino Deo est im-
possibile, quia hoc facere est nihil facere.
Quarto modo dicitur impossibile secun-
dum illustrationem veritatis æternæ, & or-
dinem diuinæ sapientie: ut verbi gratia.
Ut duo opposita insint eidem & secundum
idem, hæc ipsa veritas æterna, eo ipso quod
veritas,

veritas est, iudicat & illustrat, & iudicat impossibile: sicut & hic duo & tria non est quinq; Item impossibile est, quod sit triangulus & non sit figura: & hoc claudit in se duo contradiCTORIE opposita. Et quoniam Deus sic est omnipotens, ut nihil possit, nisi quod decet suam potentiam, & non deordinat sapientiam: ideo impossibilia quædam non potest, ut quod est impossibile, propter priuationem omnis existentie, & quod propter illustrationem veritatis æternæ, non potest omnino. Sed quod est impossibile propter limitationem potentie, vel propter limitationem intelligentie, quod Deo est possibile propter hoc quod eius potentia non est limitata, sed infinita: & ideo supra naturam & intelligentiam potest, quarum utraq; est ætata. Vide latius Sanctum Bonau. Et ut scribit Augustinus 22. de Ciuit. Dei cap. 4. ad probandum mysterium incarnationis, contra Paganos, tria videbantur impossibilia ante aduentum Christi apud Aristotelem & omnes Philosophos. Primum impossibile erat apud eos quod Deus posset fieri homo. Secundum quod mundus & maximè Philosophi & Sapientes hoc crederent, scilicet Deum posse fieri hominem. Tertiò videbatur eis magis impossibile, scilicet quod homines simplices & plebei possent persuadere Philosophis & cæteris, ut hoc mysterium incarnationis crederent. Vide latius apud Augustinum, quem & refert Iacobus de Valentia, Psalm. 86. qui & fusius rem pertractat.

IMPRESSIO ab imprimere, quod id est quod imitto, intus calco, ob signo. Dicuntur & impressiones metheorologicæ. De quibus plura colligit frater Pelbartus libro secundo Rosarii Theologicæ. Et quia ad Philosophos spectat de his tractare, ibi super se deo, remittens ad Philosophos. Principalem tamen causam earum referam omnium impressionum secundum Theologos. Est autem causa principalis & prima omnium impressionum Deus creator, omnium rerum. Et hoc patet ex scriptura, Iob 38. ubi dicitur: Nūquid ingressus es in thesauros niuis. Lyra. Thesauri niuis dicuntur exhalationes humidæ, ex quarum conge-

lato subdit: Aut thesauros grandinis aspersisti, quæ præparavi in tempus hostis, in die pugne & belli, id est ad punitionem hostium in bellis. Sicut legitur de Sisara per grandines debellato. Iudic. 4. Vnde & August. super Gen. dicit, quod omnes exhalationes, venti, tonitrua, & nubila, pluuie, niues, grandines, ignes, & serena, occultis imperijs Dei à summis ad infima, fiunt bonitate Dei. Et nota secundum Hieronymum, ubi supra. Licet Philosophi de causis istorum aliqua dixerunt in generali, tamen obscure & imperfectè: nec sunt inuestigabilia ad plenum naturali ratione vniuersa illa. Vnde & sæpe in talibus sibi inuicem contradixerunt, quia causa determinata talium, ignoratur: ergo, &c. Itaque de istis Philosophi dicunt aliquas causas secundarias in generali loquendo, videlicet quomodo ex vapore subtili fit aqua, vel ex acre ignis, & quod Sole appropinquante vapor vel rori, tunc ros & vapor eleuatus, ascendit & generantur impressiones. Sed de pluribus illis consulto Philosophos Aristotel. & Albertum, & alios in libr. Meteororum, scilicet de generatione fulminis, fulguris, coruscationis, pluuij, roris, comete, iridis, & aliorum, qui abundè de his scribunt.

IMPROVIDENTIA est defectus intelligentie & solertie, pertinet ad negligentiam & inconstantiam. Beatus Thom. 2. 2. qu. 53. artic. 2. Illa quæ est...

IMPRUDENTIA sumitur tripliciter, scilicet negatiue, priuatiue, & contrarie. Prima non est peccatum, sed secunda est peccatum ratione negligentie. Tertia verò secundum se est peccatum mortale, si sit contra præceptum Dei, aliter est peccatum veniale: ex B. Tho. 2. 2. qu. 54. art. 1. Et imprudentia est generale peccatum participatiue, non autem essentialiter: cuius sunt triplices partes, scilicet subiectiua, id est monastica, politica, & iconomica: potentialis, id est præcipitatio seu temeritas, inconsideratio, inconstancia, & negligentia. Et integrales, quæ reducuntur ad potentiales, ex B. Tho. 2. 2. qu. 53. art. 2. Vide & de imprudentia in dictione **PRUDENTIA** infra.

IMPULSUS ab impellere. Et nomen impulsus (ut scribit Gerson par. 3. Centilogio de impulsibus) prius impositum fuisse, ait, à

Ec motu

motu locali, tāquam notiori sensibus, sed
translatum tanquam ad omnes alias mo-
tiones; & principalius nomen impositum
fuisse motibus violentis quā naturalibus,
sed extenditur etiam aliquando ad motio-
nes & naturales, & præter naturales, aut
supernaturales, atque voluntarias: exten-
ditur etiam ad vertiginem. Et largē capien-
do significat omnem motionem, cuius ter-
minus aut priuatio, quies nominatur.
Quæ duo dantur intelligi in canticō Ma-
ria: Deposuit potentes de sede. Depositiō
ad motum, sedes pertinet ad quietem. Et
improprie impulsus extenditur ad omne
mutationem etiam qualis est creatio, vel
aeris subita illuminatio. Propriissimē ve-
rō nomen impulsus extendi potest ad om-
nem operationem quamlibet intrinsecam
& immanentem, ita non habere quietem
(maximē in creaturis) oppositam. Sic di-
ceremus, quod omnis res posita in loco
suo naturali, se premit & impellit quodā-
modo, in ipsum. Et sic accipiendo, signifi-
cat rem perfectiorem per modum quietis
in suo loco, quā per modum motus ad
suum locum non habitum. Est enim im-
perfectio in rebus creatis, quod in suis
locis non valeat immobili pondere se lo-
care. Solus Deus est huiusmodi, sicut so-
lus est necesse, solus in seipso, sicut in loco
proprio, nec auelli potest, nec mutari. Se-
cus de qualibet creatura ad diuinam po-
tentiam comparata. De impulsibus per-
plura scribit Gerson in pluribus locis: &
tractatu octauo. Super Magnificat, ponit
septem species impulsus secundum Psal-
mum. Vnus est timor nocturnus, & hic
est obscurus. Alius est subitus, sagitta vo-
lans in die. Tertius perplexus & inuolu-
tus, negotium perambulans in tenebris.
Quartus importunus. Quintus violentus,
qui pariter exeunt ab incurfu. Sex-
tus est a demonio meridiano, qui se in
Angelum lucis transfigurat. Septimus
est a diuinorum curioso scrutinio, super
filios hominum, qui pereunt omnes: a
sinistris cadent a latere tuo mille, qui vi-
debantur perfectiores: & decem millia a
dextris, omnes fide signati. Horrendus
nimis est hic impulsus. Ecce dum hic
viuimus, nauigamus velut in mari ma-
gno fluctuantium cogitationum. O quā

sepe suscitatur & inhorret spiritus procel-
losæ tentationis permittente Deo, impel-
lente diabolo. Vide latius Gersonem de
impulsibus.

quandoque somitur intransistit, ut scri-
bit post Adam Gabriel distinctio 21. quæst. 11.
libr. 1. ut cum dicitur: Essentia est in diui-
nis vel in patre: sicut cum dicitur: Creatu-
ra salis, id est quæ est sal: quia natura diui-
na est essentia diuina: & pater est essentia,
& pater est sua proprietates relatiua, scilicet
paternitas. Idem est de mente Damasceni
libr. 1. cap. 11. Et ut scribit Sanctus Bona-
uentura distinctione trigesima tertiam, libro
primo, in dubio literali. In, notat diuersas
habitudines. Aliter enim dicitur pater in
filio, aliter paternitas in patre, sicut pro-
prietates distincta: sic vult dicere Magister,
quod aliter sunt, siue dicuntur esse, pro-
prietates in essentia quā in persona. Nam
in essentia dicuntur esse propter identita-
tem, ita quod In, omnino dicit identitatem.
In personis dicuntur esse sicut vera pro-
prietates in hypostasis, & determinatio-
nes in determinatis. In creaturis autē non
est vnus modus sine alio, quia proprietates
nō omnino idem est cum eo cui inhaeret,
non sic in diuinis. Et ut idem ait distinctio
37. in dubijs literalibus libro 1. Deus non
solum est in creaturis, sed etiam apud se.
Vnde Augustinus in libro confessionum:
Deus est in se ut Alpha & ω. In mundo ut
creator & rector. In Angelis ut sapor & de-
cor. In liberatis & electis, ut liberator &
adiutor. In reprobis sicut terror & horror.
Et quando dicitur, quod Deus est in dia-
bolo vel adultero, hoc intelligendum est
quantum ad conseruationem naturæ, ut
dicit Sanctus Bonauentura distinctione
trigesima septima. circa textum. Nec (ut
idem ait) sordes corporales coquinant
corpus spirituale, quia nec communicant
in materia, nec dependent, ut patet in ra-
dio, qui nō inficitur facibus, quia nec de-
pendet, nec communicat in transmutabili
materia. Et secundum Bruleferum dist.
7. quæst. 3. libro 1. In, capitur dupliciter,
quandoque priuatiue, quandoque negati-
ue: unde in omnibus istis. Deus est inhoi-
tus: Deus est imēsus: Deus est immortalis
si ly in tenetur negatiue. Vnde quādo sim-
pliciter negat non ponendo aptitudinē
sunt

sunt vera & catholica: Si vero in tenentur
priuatiue seu priuante, sunt falsa & hære-
tica: quia sic exponuntur: Deus non est
finitus; & tamen Deus aptus natus est fi-
niri. Deus non est mortalis, & tamen ap-
tus natus est mori. Item anima intel-
lectiva indissolubilis, punctus est, inquit, indi-
uisibilis. Corpus humanum est in qua-
le celo: si in capitur priuatiue, omnes sunt
falsa: si vero negatiue, omnes sunt vera.
Brulefer.

INHABILIS idem quod ineptus, non habi-
lis, vel non idoneus. Et aliquis potest dici
inhabilis respectu alienius actus exercen-
di, duobus modis. Vno modo, quia non po-
test illum actum licite exercere, & hoc mo-
do solum dicimur posse, quod iuste possu-
mus. Alio modo absolute & simpliciter:
puta quando nihil potest efficere, dato
quod totum illud faciat quod in se est.
Sic Episcopus hæreticus vel alius subie-
ctus pœnæ canonice vel Ecclesiasticæ cen-
suræ, est inhabilis ad conferendum sacra-
mentum ordinis, primo modo dicto. Non
enim potest conferre sine peccato morta-
li: ergo non iuste & licite. Et hoc proba-
tur per auctoritates Innocentij, Gregorij,
Cypriani, Hieronymi, Leonis, quæ ponun-
tur à Magistro in textu distinct. 25. Sed se-
cundo modo loquendo de inhabilitate,
tunc nullus prædictorum est inhabilis ad
conferendum sacramentum Ordinis suppo-
sito, quod seruet in ordinando formam Ec-
clesiæ, & intendat conferre sacramentum
Ordinis, sicut intenditur in Ecclesia, de quo
videatur latius Thomas Argenti. dist. 25.
libr. 4.

INANIS GLORIA, quod Græce dicitur *νεκρο-
δουξία*, est inordinatus appetitus manife-
stationis propriæ excellentiæ secundum
B. Thom. 2. 2. quæst. 132. & differt à super-
bia, quod superbia inordinate appetit ex-
cellentiam: sed inanis gloria manifestat-
ionem eius: ideo non sunt idem, sed pri-
ma causat secundam. Tho. de hoc videatur
aliis.

INCANTATIO ab incantare, quod proprie
est verbis solis vel etiam rebus quibusdam
adiunctis aliquid supra naturam moliri.
Est autem incantatio superstitiosa (secun-
dum Beatum Thomam 2. 2. quæst. 96. art. 2.)

& illicita, si contineat aliquid ad dæmones

pertinens, vel nomina ignota, vel aliqua
falsa, vel vana, vel aliqua signa præter cri-
cem: quæ obrem incantatio prohibetur.
Vnde Leuit. 19. dicitur: Non declinetis ad
Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemi-
ni, ut polluatini per eos. Et Leuit. 20. Ari-
ma quæ declinauerit ad Magos & Ariolos,
& fornicata fuerit cum eis: ponam faciem
meam contra eam, & interficiam eam de
medio populi sui. Et Deuteronomi. 18.
Quando ingressus fueris terram, quæ Do-
minus Deus tuus dabit tibi, caue ne imi-
tare velis abominationes illarum Genti-
um, nec inueniatur in te qui lustrat filium suum
aut filiam ducens per ignem: aut qui Ari-
olos sciscitet, aut obseruet somnia atque au-
guria: ne sit maleficus, nec Incantator, ne-
que Phitones consulat, nec Diuinos, &
quærat à mortuis veritatem. Omnia enim
hæc abominatur Dñs. Et propter istiusmo-
di scelera delebit eos, in introitu tuo per-
fectus eris, & absque macula cum Domino
Deo tuo: Gentes istæ, quarum possidebis
terram, Augures & Diuinos audiunt, tu au-
tem à Domino Deo tuo aliter institutus
es. Et Augustinus libr. 1. de doctrina Chri-
stiana: & habetur 26. quæst. 2. illud ait: Om-
nes igitur artes huiusmodi vel nugatorie
vel noxiæ superstitionis, ex quadam pesti-
fera societate hominum & dæmonum, quasi
pacta infidelis, & dolosæ amicitie consti-
tuta penitus sunt repudiandæ & fugiendæ
Christiano. Idem & habetur 26. quæst. vlti-
ma. Admoneant. Admoneant, inquit, infi-
deles Sacerdotes populos suos, ut noue-
rint Magicas artes, incantationesque qui-
buslibet infirmitatibus hominum nihil re-
medij posse conferre, non animalibus lan-
guentibus, claudicantibus, vel etiam mo-
ribundis quicquam mederi, sed hæc sunt
laqueus & insidiæ antiqui hostis, quibus
ille perfidus genus humanum decipere ni-
titur: & si quis hæc exercuerit clericus de-
gradetur, laicus anathematizetur. Vnde
& Gregorius, & habetur 26. quæstione. 3.
Si quis. Si quis Ariolos, Auruspices, & In-
cantatores obseruauerit, aut Philaterijs
usus fuerit, anathema sit: nec vlllo Christia-
no incantatione uti licet, de qua & alias la-
tius dicitur.

INCARNATIO secundum Scotum est depen-
dentia naturæ humanæ ad personam alte-
rius.

Ecc 2 rius.

rius naturæ, ut ad terminantem eius dependē-
tiam ipsam sustentificando. Vel sic &
brevius: Est humanæ naturæ sustentificatio
à persona extrinseca alterius naturæ. Per
incarnationem verbi nihil aliud intelligi-
mus, ut scribit Gabr. dist. 1. quæst. 1. libr. 4.
nisi assumptionem humanæ naturæ à ver-
bo in unitatem suppositi, per quam verè
Deus dicitur homo, & homo Deus. Et
post dist. 22. in Epilogo de incarnatione,
dicit: Incarnatio est assumptio humanæ
naturæ à verbo in unitatem suæ perso-
næ, propter quam Deus factus est homo,
sive Deus verè dicitur homo, & homo
Deus.

INCARNATIO est terminare dependentiam
suppositalem naturæ assumptæ. Ex quo se-
quitur quod incarnatio non est unio natu-
ræ humanæ ad personam Christi: ita ut fiat
persona Christi. Item incarnari, inquit, nō
est pati, sed est terminare dependentiā na-
turæ assumptæ, neque incarnari correspon-
det huic actui incarnare tanquam passio
actiōi, sed huic actui incarnare correspo-
det rāquam passivum assumi. Actio enim
incarnandi quatinus transit in obiectum,
transit in naturam humanam tanquam in
passum, non in verbum. Non enim ver-
bum, sed natura assumpta patitur, & est in
potentia obedientiali. Incarnari igitur &
incarnare, licet secundum vocem habent
se ut activum & passivum, non tamen se-
cundum significationem, ut patuit. Hæc
secundum Scotum scripta sunt à Gabriel
ubi supra.

INCARNATIO, animatio, & humanatio in
hoc celesti mysterio differunt sēcū Guilhel.
Scoti imitatore, li. 3. di. 2. Incarnatio. n.
dicitur respectu carnis assumptæ. Sic loq-
uitur Gregor. Carnem deitas mediante ani-
ma suscepit. Animatio verò dicitur respec-
tu animæ unitæ, sicut ad Volusianum di-
cit August. Animam rationalem & per ip-
sam corpus humanū optavit sibi. Huma-
natio verò est respectu assumpti hominis,
vel verius respectu assumptæ humanitatis.
Vnde inquit Magist. in litera. Me suscepit,
ut totum me liberet. Ista tū tria quandoq;
capiuntur pro sola incarnatione, sicut dicit
glossa super illud Ioan. 1. Verbum caro fa-
ctum est: per carnem totus homo intelli-
gitur. Et incarnatio potest intelligi triplici-

ter. Primò actiue, & sic cōpetit verbo Dei,
quod secum vniuit carnem. Secundo passi-
ue, & sic competit carni unitæ. Tertiò acti-
ue & passiue simul pro ipsa unione huma-
nitatis ad verbū diuinum. Necessarium au-
tem fuit verbum Dei incarnari. Tum pp
reparationem humanæ naturæ. Tum pp
perfectiōem vniuersi, ut inquit frat. Pelb.
li. 3. Ros. Theol. & paulò post latius dicef.
Et in incarnatione (ut dicit Gabr. d. 1. q. vni.
libr. 3.) tria considerātur, scilicet corporis
formatio, formati corporis animatio, &
animati corporis assumptio siue unio eius
cū verbo. In formatione corporis duplex
concurrit motus seu mutatio, scilicet loca-
lis & alterationis. Localis qua materia cor-
poris trāsferitur ad locum generationi de-
putatum: puta semina matricem, etiā ma-
teriæ cōdensatio in matrice, nō fit sine lo-
cali mutatione. Secundo concurrit motus
alterationis, qua materia in loco debito al-
teratur, & disponitur ad susceptionem for-
mæ speciuocæ. Fit aut illa dispositio p mul-
tas alterationes ad diuersas formas accide-
ntes, & fortè generationes ad diuersas
formas substantiales, donec ultimare dispo-
nitur materia ad receptionem formæ spe-
ciuocæ, quæ eius vocatur organizatio. Ex-
tendit hoc Gabr. In animatione produci-
tur ipsa anima in materia disposita, & ipsa
productiue vnitur materiæ, quæ unio est ip-
sa animatio. Nam si per diuinā potētiā
forma speciuoca prius tpe produceretur
in materia, & post vniretur in hoc casu an-
te unionē, nō esset animatio. Unio aut ani-
mati corporis cū verbo, est realiter & for-
maliter ipsa incarnatio: unio dico supposi-
talis. Et corporis Christi cōceptio, anima-
tio & assumptio, in Virgine perfecta est,
nō temporaliter, sed instantē, id est tota
simul. Nam priusquam Virgo consensum
expressit, dicens. Ecce ancilla Domini, &c.
Non videtur fuisse operatio aliqua specia-
lis ad incarnationem, sed ultimo instanti
verborum corporis formatio, animatio, &
assumptio simul completa est, ut latius ap-
bat Gabr. ubi supra. Fuit autem opus incar-
nationis maximæ gratiæ, ut & vult Aug.
& maioris q̄ beatificationis. Latius Gabr.
di. 1. q. 2. ar. 2. lib. 3. Et ista benedicta incar-
natio à tota Trinitate indiuisē est effecta
efficienter, licet ad solam personā verbi sit
termin-

terminata, quia filius in quantum homo, à tota Trinitate dicitur missus, prout explicatur Isa. 44. ubi dicit filius: Dominus misit me & spiritus eius. Et hoc vult Iacobus de Valen. Psal. 44. & Psal. 71. ubi explicat mirabilem modum illius incarnationis per vellus Gedeonis. Quod mysterium incarnationis (ut ipse ait) est nobis incomprehensibile, & insensibile, & ineffabile. Arca quoque testamenti figurabat incarnationem Christi, ut idem scribit Psal. 79. Nam humanitas Christi est verum tabernaculum verbi Dei, in quo latebat verbum suae diuinitas. Et sicut in arca foederis tria erant inclusa, scilicet tabulae legis, & virga Aaron, & vna Mannæ: ita in illa humanitate tria erant inclusa, scilicet verbum, & anima Christi, & caro: & sic Christus erit Deus, & Rex, & Sacerdos, & homo. Plura ibi Valentia. Tempus autem incarnationis dicitur tempus plenitudinis multiplex de causa: ut scribit Sanctus Bonauentura distinct. 1. lib. 3. circa textum. Prima, quia Deus impleuit quod praefinierat. Vnde super illud Galath. 4. At ubi venit plenitudo temporis. Glossa completum est tempus quod praefinierat pater, quando mitteret filium suum. Alia ratio est propter impletionem promissionis, quia ille nobis datus est qui fuerat repromissus. Vnde super Ioan. 1. Plenum gratiae & veritatis. Glossa, quo ad impletionem promissionum. Tertia ratio est quantum ad completionem figurarum, quia in aduentu Christi figurae veteris testamenti, sunt impletae veritate. Matth. 5. Non veni solvere legem, sed adimplere. Quarta ratio est propter plenitudinem gratiae, quae fuit in Christo, quae fuit principium omnium plenitudinum. Vnde Coloss. 2. In Christo habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter. Quinta ratio propter plenitudinem generationis, quae est viri de sola muliere: & haec est consummata in Christi incarnatione. Sexta ratio, quia tempus incarnationis est tempus sextae aetatis, in qua quidem est plenitudo & perfectio, ut sicut mundus in sexta die est consummatus, sic in sexta aetate sit reparatus. Et de his aetatibus dicitur in dictione AETAS. Sexta autem est à Christo usque in finem. Haec Bonauentura.

INCARNATIONIS RATIONES & CONGRUITA

tes Doctores sancti plures ponunt. Sed Sanctus Bonauentura in Breuiloquio li. 4. c. 1. reducit ad tres: & in tertio scripto distinct. 1. quaest. 5. reducit ad quatuor, Tho. 3. parte, quaest. 1. artic. 2. & in tertio scripto. Gerson part. 2. sermone facto in die natiuitatis, illam potissimam causam ueniendi ponit secundum attestationem sanctorum, ut peccatores saluos faceret: & praecipua fuit nostrae carnis purgatio. Latiùs scribit Gerson. Et idem parte 4. sermone de eodem festo, ponit alias causas. Gabriel distinct. 2. quaest. unica, lib. 3. art. 3. dub. 2. congruitates tres ponit Dominicae incarnationis, quas diffuse ibi recitat. Vide si placet. An autem Christus esset incarnatus, nihilominus si homo non peccasset? consilio Gabrielis dubio. 3. ubi supra, recitantem de hoc opiniones sanctorum & doctorum, quas breuitatis gratia omitto. Vide autem ad hoc Sanctum Bonauentura in principio 3. & Gerson part. 3. super Cantica canticorum symphalmate. v. Et quemadmodum hominis prauiationem praecessit diabolica tentatio: ita incarnationem debuit praecedere Angelica salutatio, ut sic ordo reparationis corresponderet ordini preuicationis. Latiùs Sanctus Bonauentura li. 3. circa textum. Opus autem incarnationis non sine causa dilatum est in finem mundi. Et licet rationes temporum, quae pater in sua potestate posuit, non est nostrum cognoscere, ut dicitur Actuum 1. tamen dubium non est quin sapientissimus dispositor temporum Deus, omnibus suis operibus congruentissimum tempus elegit, quauis haec congruitas à nobis plene in uia sciri non possit.

Ponunt tamen Doctores varias rationes, cur in finem mundi Dominus opus incarnationis distulerit. Quarum una est secundum S. Bona. di. 1. quaest. ult. lib. 3. Et post eum Gabriel scribit dub. 4. di. 2. li. 3. manifestatio seueritatis ultionis diuinae, quae tantos patrum clamores sustinuit antequam Redemptor mitteretur, & tanto tempore Adam cum sua posteritate in limbo carceratus teneretur. Secunda, quia congruum fuit ut homo prius conuinceretur de sua ignorantia & impotentia, ut sic humilitus sui defectus cognitione confugeret ad gratiam Dei, & sic capax remedij redderetur.

etur. Tertia, ut dilatione tanti beneficii cresceret desiderium, Quod enim amplius desideratur, & diutius differtur, preciosius reputatur. Quarta ratio, quia distantia à principio facit debilitatem in effectu. Et ideo quanto plus distant homines à principio salutis Christi, scilicet incarnatione, tanto magis debilitatur deuotio. Vnde ait Dominus, quod in nouissimis temporibus charitas refrigescet multorum. Vnde si à principio incarnatus fuisset, totus feruor deuotionis perijisset. Dilata est igitur ut liter ad finem seculorum, quo minus effectus eius longo tractu temporis, tandem deficeret. De hoc latius Bonau. & Gabriel scribit. Et de hac benedicta incarnatione multa agit Gabriel per plures questiones, quas diligens lector & amator diuinæ sapientiae & liberalissimæ Dei voluntatis, quam in opere incarnationis ostendit, legere poterit: inueniet pulchra & notanda, & quæ possent mouere hominem ad diligendum Deum, qui ex maxima in nos charitate hoc incarnationis opus ad nostram utilitatem perficere voluit, quæ singula breuitatis gratia omittere volo, ne sicut in alijs multis, quæ rescindo, fastidio sim lectori: legat qui voluerit loco allegato: imò amanti nihil loquum erit fastidiosum, &c. Videat ergo alias

INCENDERE est inflammare, & ut scribit Sanctus Bonauentura dist. 8. part. 2. quæst. 5. libr. 2. sentent. Incendere est actus translatus à corporalibus ad spiritualia. In corporalibus autem incendere, non est ignem generare, sed potius igni pabulum ministrare, vel applicando ignem combustibili, vel combustibile igni. Sic & in spiritualibus ignis est concupiscentia vel libido peruersa. Pabulum istius ignis sunt cogitationes & affectiones carnales, & terrena, & delectationes fœdæ. Incendere igitur est cogitationes & delectationes, vel affectiones malas subministrare: non ut principale agens, sed ut excitans & mouens: unde de opposito modo se habent immissio & incensio, secundum Doctores. Nam immittere respicit agens principale. Incendere agens non principale, sed excitans & subministrans. Et quoniam diabolus potest nos ad malas cogitationes & affectiones excitare. Licet non possit eas in no-

bis sua potestate efficere, vel principaliter & effectiue imprimere propter voluntatis humanæ libertatem, quæ est domina sui actus, sed potest nos mouere & excitare ad eas formandas. Ideo dicitur à Sanctis & Doctoribus, incensor malorum, non immissor. Vnde Gregorius super Iob 6. dicit, quod diabolus habet excitare stimulum concupiscentiæ carnis: sicut etiam sciebat Apostolo Paulo. Augustinus etiam dicit: Vir & mulier, ignis & palea. Et hanc diabolus incendere non cessat, propter quod & diabolus cocus dicitur, ut & scribit Brulefer di. 8. quæstione vndecima, secundum illud Osee 8. Omnes adulterantes, sicut clibanus succensus à coquente, in Gloss. Clibanus succensus est peccator vel fornicator, Coquus diabolus. Et secundum eundem, incendere spiritualiter est ministrare malas affectiones vel intellectiones, quæ inclinant ad flammam libidinis: quare diabolus non immissor, sed incensor dicitur. Quid autem sit immittere, dictum est supra.

INCENDIARIUS proprie dicitur, qui ciuitatem, castrum, domum, segetem, & similia aliena incendit malo studio, ut odio, vel vindicta, vel animo iniuriandi, ut patet 23. q. 8. pessimam, & 12. quæst. 2. Quomodo uoluntaria. De quo scribit & frater Oryaldus lib. 4. Rosarij Theologiæ. Secus si quis incenderet negligentia, vel casu, vel iusto bello. Incendarii autem & extractores Ecclesiarum cum spoliatione, sunt excommunicati ipso iure: sed incendiarii aliorum locorum, nisi excommunicentur, vel perlati, vel alio modo: ante tamen denunciationem non sunt mittendi ad sedem Apostolicam, &c.

INCESTVS (ut scribit Magister dist. 41. li. 4.) est consanguinearum vel affinium abusus. Vel ut inquit Paludensis dist. 41. quæst. 1. libro. 4. Incestus est concubitus, & non nisi cum uera cognata uel affine. Et non est incestus nisi in gradu prohibito lege naturæ, à qua est sola consanguinitas vel affinitas uera. Vnde incestuosi dicuntur, qui consanguineis uel affinitibus abutuntur. Committitur itaque incestus (ut scribit Brulefer dist. 34. quæst. 9. libr. 4. quando aliquis cognoscit consanguineam suam: ut puta sororem, matrem, aut cognatam: uel quando

quando

quando cognoscit affinem: vtputa sororem vxoris suæ. Beatus Thomas 2. 2. questione 154. articu. 1. ait: Incestus est cum persona consanguinea vel affini coitus prohibitus quadruplici ratione, quia naturaliter homo debet quandam honorificentiam parentibus, & per consequens alijs consanguineis. Secundo, quia personas sanguine coniunctas, necesse est ad inuicem conuersari. Tercio, quia per hoc impeditur multiplicatio amicorū. Quarto, quia quum naturaliter homo consanguineam diligit, si adderetur amor qui est ex commixtione venerea, fieret nimis ardor amoris, & maximum libidinis incentiuū, quod castitati repugnaret. Thomas: Dicimus autem incestum & incestum, quasi non castus. Hinc incesto verbum, quod significat foedus, polluitur. Virgilius.

Totamq; incestat sumere classem.

Est autem vitium detestandum & pena prohibendum. Vnde Leuit. 20. dicitur: Qui supra uxorem filiam matrem eius duxerit, scelus operatus est, viuis ardebit cum eis, nec permanebit tantum nephas in medio vestri. Augustinus libr. de adulterinis coniugijs. & habetur 3. 2. quæst. 7. Adulterij. Adulterij malum vincit fornicationem: vincitur autem ab incestu. Peius est enim cum matre quam cum alia vxore concumbere. Vnde Gregorius ad Felicem Episcop. & habetur 35. quæst. 3. Nec eam. Nec eam quam aliquis ex propria consanguinitate coniugē habuit, vel aliqua illicita pollutione maculauit in coniugium ducere vlli Christiano licet, quia incestuosus est talis coitus, & abominabilis Deo & cunctis bonis hominibus. Incestuosus verò nullo coniugij nomine deputando à S. Patribus statum esse legimus, &c.

INCIPIENS, inchoās. Incipiens apud Theologos & Prædicatores, vel Concionatores verbi diuini sæpe memorantur, & de eorū statu. Est. n. status incipientium, proficientium, & perfectorum. Quos Gerson, parte. 2. ser. de dominio Euangelico facto in cœna Domini, comparat ætati, cum ait: Sunt nō nullæ in ipso profectu ætatis distantie. Itaq; aliquis dici potest infantulus, sicut incipientes. Aliquis puerulus, vt proficientes. Aliquis adulescētulus, vt perfecti. Sed nunquā pertingunt in hac regione ad ple-

nam virilem ætatem, crescant in Deū moriendo necesse est. Infantulos dicimus nauiter ablutos & renatos per baptismū aut penitentiam, quo ad primum articulū vel titulum puerulos: mausculos, qui proficiunt ad vitiorum expugnationem, quo ad secundum. Adulescētulos deniq; qui cum Beniamin adulescētulo sunt in mētis excessu per liberam diuinorum contemplationem & fruitionem, quo ad tertium. De his idem Cancellar. part. 3. de mystica Theolog. practica, confide. 9. Pei facti sunt qui vtroque tempore sciunt vt per arma iustitiæ à dextris & à sinistris, velut ambidextri, dicentes cum Apostolo: Scio abundare, & scio penuriam pati: gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus. At verò de incipientibus & proficientibus videtur experientia cum scripturarum auctoritate doctrix esse, quod pius eis prodest tempus aduersitatis, siquidem ipsa moderata sit: & talis quæ iudicium rationis integrum custodiat, & in qua Dei munere patientia prouentum operetur. Hæc est anticipatio istis quædam spiritualis, quæ contrarium fortificat. Hæc est cos ferrum exacuens. Hæc ab synthium pueros ablactans, auellensq; ab yberibus. Hæc malleus dilatans & extendens in tribulatione (inquit Psal.) dilatasti mihi. Hæc lima poliens, mundans, æruginās, clarificans. Hæc fornax in qua aurum purgatur vt rutilet. Hæc virga qua percussus eripitur ab inferno, vt dicat tribulatus ex sententia: Domine, si sic viuatur, & in talibus vita spiritus mei, corripies me & viuificabis me. Ecce in pace amaritudo mea amarissima. Et illud: Ingrediar in putredo in ossibus meis, & subter me scateat, vt requiescam in die tribulationis, & ascēdam, scilicet per contemplationem, ad populū accinctum nostrum, scilicet summorum eiūm. Aduersitas itaque (vt vult Gerson) potentiori quadam manu mouet eos eripere se ab hoc limo profundo, & à terrā se subleuent, dum illic tribulationem & dolorem inueniunt, agunt studiosius, quod Propheta subiunxit: Et nomen Domini inuocaui. Plura Gerson aliās & Gabriel de incipientibus, proficientibus, & perfectis.

INCONGRUITAS est duplex, vt scribit S. Bonau. d. 4. q. 3. li. j. Vna est ex discohærentia

Ec 4 acci-

accidentium, ut Catonis est. Alia ex dis-
 crepantia intellectuum, ut cum dicitur: Plu-
 res Petri. Prima incongruitas tollit verita-
 tem & falsitatem. Secunda verò incon-
 gruitas habet falsitatem coniunctam, &
 ideo quia per negationem remouetur fal-
 sitas: & sancti malunt loqui vere quàm p-
 prietatem sermonis seruare, & loqui mi-
 nus verè, ideo negant plures deos. Po-
 test tamen dici (ut idem ait) quod quam-
 uis hæc vox diu non sit vox significatiua se-
 cundum artem, & impositionem, tamen
 est vox significatiua ex accommodatione
 vsus: ut olli pro illi: & ideo generat falsum
 intellectum, affirmatiua & negatiua ve-
 rum, quamuis non Grammaticè. Hæc Bo-
 nauentura.

INCLINATIO secundum Occam quæst. 19.
 tertij quodlibet, & quæst. 4. tertij sentent.
 & post eum Gabriel dist. 23. quæst. 1. ar. 3.
 dub. 3. libro. 3. accipitur dupliciter. Vno
 modo largè, & sic nihil aliud est quàm ef-
 fe in potentia ad aliud sine omni actiuita-
 te ad contrarium. Sic dicitur materia in-
 clinari ad omnem formam, ad quam est
 in potentia: & sic inclinatio nihil addit ei
 quod inclinatur, sed est ipsa forma vel ma-
 teria, quæ est in potentia ad aliud. Secun-
 dō accipitur strictius, ut addit actiuitatem
 ei quod inclinatur. Et sic inclinari est esse
 in potentia naturali ad aliquid respectu,
 cuius habet actiuitatem. Illo modo mate-
 ria non inclinatur ad quancunque for-
 mam. Materia enim respectu formæ, nullā
 habet actiuitatem: & illo modo accipitur
 cum habitui attribuitur. Actus autem in-
 clinationis, quia non est in potestate volū-
 tatis, sicut nec habitus vitiosus postquam
 fuerit acquisitus, non imputatur ad pecca-
 tum, ut idem Gab. dicit ubi sup. Et per hūc
 modum excusantur primi motus à pecca-
 to. Et hoc videtur Aug. 3. de libero arbit.
 iuxta finem dicere, quod non est in pote-
 state nostra, quibus visis per intellectum
 tangamur, per affectum, scilicet volun-
 tatem. Non ergo sunt illi motus primi
 peccata, neque etiam meritorij si fue-
 rint ab habitu virtuoso. Et licet volun-
 tas non sit libera, quantum ad actum
 illius inclinationis, est tamen libera ad
 non sequendum eum. Potest enim ex sua
 libertate secundum inclinationem gratiæ

actum contrarium elicere cum maiori co-
 natu, & auertere intellectum à considera-
 tione prioris obiecti, ut cesset prim⁹ actus
 siue inclinatio. Nam habitus quando stat
 sub actu contrario, tunc nō inclinatur, neq;
 habitus ille cogit voluntatem ad consen-
 tiendum suæ inclinationi actu elicto libe-
 ro, quin possit elicere actum contrarium
 dissentiendo: licet quandoq; difficile sit nō
 consentire. Vide latius Occam q. 4. 3. sentē.
 Naturalis autem inclinatio ad multa ho-
 minē disponit vel impedit: ut sentit Gerf.
 part. 3. de mystica Theol. practica, quod &
 exemplificat. Inserere bonam naturā inna-
 tam à parentibus, vel aliunde, vel in iuue-
 nute acquisitā, dicit esse mirabiliter ope-
 ram. Estq; (ut idem inquit) Philosophi cō-
 mune dictum, animas insequi corpora, qđ
 experimēto quotidiano cognitum sic acci-
 piendum est, ut nō necessitatis vel coactio-
 nis sit hæc sequela, sed inclinationis. Inuat
 aut miris modis ad operationes has vel il-
 las cōformitatis inclinatio naturalis, sicut
 ex aduerso dissonans tantū obeit, qđ vix
 libertas animi, vix disciplinatio, vix cona-
 tus assuefactionis sufficit euincere. Vide
 latius Gerf. ibidem, inclinationes itaq; bo-
 næ naturales pro singulari Dei gratia ha-
 bendæ sunt, &c.

INCONSIDERATIO est speciale peccatū im-
 prudentiæ, ut scribit Sanctus Thomas se-
 cunda secunda, q. 53. arti. 2. & opponitur
 rectitudini iudicii in moralibus. Est enim,
 ut idem vult inconsideratio defectus iudi-
 cii in agibilibus humanis, proueniens ex
 eo quod contemnit vel negligit, atten-
 dere ea ex quibus rectum procedit iudi-
 cium, &c.

INCONSTANTIA est speciale peccatum im-
 prudentiæ (ut dicit B. Tho. 2. 2. q. 53. arti. 2.
 Deficiens à perficiendo bonum proposi-
 tum, cuius principium est in appetitu, finis
 autem in intellectu, ut ibidem vult arti. 5.
 Inconstantia circa abstinentia à delectabi-
 libus est filia luxuriæ, licet etiā, quæ est in
 terribilibus, oriat ex luxuria: & est, quādo
 quis non stat constans in proposito, sed si-
 ne causā rationabili, ex aliqua passione,
 præcipuè ex amore concupiscentiæ, facit
 contrarium illius quod deliberauerat: de
 hoc vide Gerfonem par. 2. de vitio seu pec-
 cato luxuriæ.

INCONTINENTIA secundum Aulum Gellium, est quā à quibus rebus, voluptatibus, quæ nos tenere debemus, nō tenemus. Et ut dicit B. Tho. secunda secundæ q. clv. ar. 2. p. p. est circa cōcupiscētiās tactus, secundū qd est circa honores, diuitias, & huiusmodi. Improprie verō est circa virtutes. Prima est peccatum dupliciter, scilicet recedendo à ratione, & immergēdo se turpibus. Secunda tantū primo modo. Tertia verō nō est peccatū, sed est pfectio virtutū: & secundū eundē Thom. duæ sunt species incontinentiæ, scilicet præuolatio consilij & debilitas in præconsiliatis. Vide & de hoc Gersonem part. 2. de cælibatu & castitate Ecclesiasticorum, actu. 3. & in apud alios, &c.

CORPORE VM. Aliquid dicitur esse incorporeum dupliciter, ut scribit Gabriel d. 8. q. 1. li. 2. Vno modo qd non indiget solatio corporis, nec propter se, nec propter alios: & ita solus Deus est incorporeus. Alio modo quod non indiget propter se. Vnde Bernard. homel. 2. super Can. Demus soli Deo sicut immortalitatem sic incorporeitatem, cuius natura sola, neque propter se, neque propter alium solatio indiget instrumenti corporei. Liqueat autem omnem spiritum creatum corporeum indigere solatio. Hæc Bernardus. Sed (ut ait Gabriel ubi supra.) quantum ad operationes proprias, nullo mō corporibus adiuuatur: indiget tamen corpore aliquando in ministerio aliorum, seu propter alios: sicut Angelus cū mittitur indiget quādoq; corpore p. eos quibus mittitur: & illo modo Angeli sunt incorporei, tam boni quā mali: ita quod non habent corpora sibi unita tanquam partē sui essentialē. Hinc Dionys. de Diu. nom. cap. 4. circa principium, intelligibiles omnes, spiritualesque substantiæ veluti incorporeales & omni materia carētes, intelliguntur. Sed quod Greg. in homel. Epiphaniæ, nominat Angelum animal ration. le, dicitur trāsūptiue p. omni illo quod habet rationem vel intellectum. Et primo modo accepit Bern. incorporeum, ut patet ex textu verborum suorum, ubi supra.

INCORRUPPTIO idem quod integritas, perfectio, &c. Alia autem est incorruptio quā

tenemus, in via, atq; alia quam possidebimus in patria. De qua scribit Gerson. par. 2. in serm. de verbis Domini: Venite ad me omnes qui laboratis. Incorruptio patriæ est impassibilitas corporis, & æterna stabilitas cordis. Incorruptio verō viæ, est castitas corporis & puritas mentis. Vnde ad cōmendationem sponsæ dicitur in Cant. Pulchra es & decora filia Hierusalē. Pulchra, uidelicet mundicia corporis: decora, puritate mentis. Veruntamen hoc sciendum, quod hanc ipsam viam incorruptionē perfectē nequaquā obtinere possumus in hac vita. Latius probat Gerson. &c.

INCUBVS dicitur daemon conueniens cum muliere. Succubus autem daemon conueniens cum viro. Beatus Tho. par. 1. q. 1. ar. 3. Vide in dictione *Demon*.

INDEVOVS, quandoque accipitur (ut scribit S. Bonauent. d. 9. ar. 2. q. 3. in solut. argu.) pro illo qui accedit ad Eucharistiā cum peccandi proposito. Vnde dicitur in glos. 1. Corinth. 11. Indignē manducat, qui accedit infidelis vel indeuotus, & peccator est indeuotus, quia charitas facit deuotum qua caret, peccator, &c.

INDIGNATIO est dolor perturbās propter res secundas indigno collatas, secundum Aristot. li. 2. Rhet. Et indignatio pro filia irāsumitur, quia quis non ualet uidere vel audire eum cui irascitur, secundū beatum Tho. 2. 2. q. 36. art. 2. Et venit ab indignus: ita & indignor irascor, & indignabundus irascens: & indignē hoc est præter meritā, & indignanter per indignationem.

INDIVIDVVM, Græcè ἀτομόν, & est id quod indiuisum est in se, & diuisum à quolibet alio ultima diuisione. B. Tho. 1. part. quæstione 29 art. 4. Et indiuiduum dicitur dupliciter (ut scribit S. Bona. distin. 10. qu. 3. libro 3.) Vno modo, quia dicitur de vno solo: & hoc modo indiuiduum dicitur quod est indiuisum in se, & sic absque dubio Christus secundum quod homo, est indiuiduū. Alio modo dicitur indiuiduum, quod est ab alijs diuisum, & subsistit in se & per se. Hoc modo accipiendo indiuiduum humana natura in Christo non est indiuiduū, est. n. vnita verbo increato, sicut suo supposito. Indiuiduū secundū Gab. li. 1. sen. di. 23. q. vnica ar. 1. est

res singularis siue totalis, siue p se substitu-
tēs, siue alteri inītēs, vnde q̄libet res exi-
stēs est indiuiduū, q̄a q̄libet est singularis.
Nā vellet aut est ens rationis rātū aut si est
ens reale, est singularis res, licet significā-
do & prædicando sit cōmunis. Et indiui-
duum dicitur, quod de vno solo prædica-
tur: Et illud (inquit Gab.) non est quid no-
minis indiuidui, sed terminorum singula-
rium, qui dicuntur indiuiduum. Latius
apud Dialecticos uideto de indiuiduo.

INDUERE Christum (vt scribit S. Bona. dist.
4. libr. 4. circa textum) est aliquem habitū
accipere, per quem homo fiet aliquo mō-
do conformis Christo. Vnde Augustinus
in li. de Baptismo: & refert eum Magister
di. 4. li. 4. Induunt homines Christum ali-
quando vsque ad sacramenti perceptio-
nem, aliquando vsque ad vitæ sanctifi-
cationem: atque illud primum bonis & ma-
lis potest esse commune, hoc autem est
propriū bonorum & piorum. Omnes
ergo qui in Christi nomine baptizantur,
Christum induunt, vel secundum sacra-
menti perceptionem, vel secundum vitæ
sanctificationem: induunt enim Christū,
quem per gratiam inhabitantē habent.

INDULGENTIA (secundum Archidiaconū
extra de pœni. & re. cap. Indulgentiæ. lib.
6.) quandoque dicunt remissionem pœ-
næ, quandoque concessionem gratiæ
quandoque dispensationem, quandoque
accipitur pro vacare seu operam dare, in-
dulgere, vnde dicitur: Indulgere gulæ no-
li, quæ ventris amica est. Estque indulgē-
tia mollis & delicata permissio. Quintili.
Mollis illa educatio quam indulgentiam
vocamus, neruos omnes & mentis & cor-
poris frangit. Est enim indulgere obse-
qui & aliquid delicatē concedere. Accipi-
tur & pro venia & peccatorum remissio-
ne. Et indulgere pro ignoscere, in quo q̄-
dem carpunt theologos, & vt mihi vi-
deor non bene, quoniam ipsi theologo ac-
cipiunt vocabula, & si non semper in sen-
su proprio, vt ipsi Poetæ & Oratores su-
munt, attamen in sensu proprio, vel ut
deferuit ipsis. Sūt enim nomina (ut aiūt)
ad placitum. Audi eloquentissimum theo-
logum Paulum Cortesium vocabulo in-
dulgentiæ videntem libr. 4. suarum senten-
tiarum. di. 3. cum ait. Quamquam aliqua

theologorum dissensione certatur, casus
modi senatus indulgentia dicatur. Et
paulo post. Quamquam vehementer hoc
indulgentia auctoramentum ad multæ
liberationem valiturū dicatur (ut theo-
logi volunt) vehementius tamen quedā
per solutionis generā, ob essentia præ-
miū mereri quod longē sit temporariæ
multæ liberatione præstātius. Hæc Cor-
tesius. eloquentia clarus, qui & alia de in-
dulgentiā ibi notat. Accipiamus hic & se-
cundum Theologos indulgentia pro his
quæ dantur in ecclesijs. Et diffinitur sic.
Indulgentia est quedam remissio pœnæ
debitæ pro peccato post contritionem ha-
bitam de Deo, ut colligitur extra de pœ.
& re. c. quod autem. Quas quidem indul-
gentias dant Prælati. Vel indulgentia est
pœnæ relaxatio, quam quis iuste pro cul-
pis proprijs facere debuisset de thesauro
Ecclesiæ ad diuinam iustitiam persoluen-
dam sumpta, & (ut dicunt) Indulgentiæ so-
lum respiciunt pœnam, non culpam, &
ita non à culpa, sed à pœna absolunt. Ex-
primuntur autem indulgentiæ diuersis
vocalibus, vt scribit frater Osualdus libr.
4. Rosar. Theologiæ secundum Glos. su-
per Can. Accepisti de sponsa duorum est
vulgare Italicorum. Et dicitur carena à ca-
rentia hominum vel etiam cibariorum.
Nam in illis 40. diebus homines inclu-
duntur in aliquo loco secreto iuxta eccle-
siam, vbi non habent consortium homi-
num. Vnde colligitur ex gestis summorū
Pontificum. Differentia est inter septenā
vel septenarium, quadragenā & carenā,
quæ etiam carentena aliquando dicitur.
Nam Clemens Papa primus, constituit
quadragenā, per quam designauit pœ-
nitentiam 40. dierum cum septem annis
sequentibus, quam pœnam iniungebatur
tione vnius peccati mortalis, ita quod p
istos 7. dies pœnitentes excluderentur ab
Ecclesiā, & incedebant capite discooper-
to, sparso crine, & post eosdem dies inun-
gebatur eis penitentia septennis. De quo
vide latius alios, & fratrem Osualdum v-
bi supra. Et infra hos annos septem non
vtebantur carnibus, nec vino, nec etiam
lecto nec balneo, sed dormiebant in terra
aspera vel lapide. Et expletis illis annis li-
cuit ipsis primo communicare corpore
domi.

dominico. Septenam Innocentius Papa iungebat primus pro vno peccato mortali, & pœnitentia huiusmodi vocabatur septenaria vel septena Innocentij. Et quid pœnitentes singulis illius pœnitentiæ diebus facere tenebantur, legitur apud alios. Sed carena siue carentena erat pena includens pœnitentiam quadragenam & septenariam, quia sic pœnitentes abstinerebant à cibis, & à conuersatione hominum, & ieiunabant in pane quadraginta diebus, licet modo canones pœnitentiales sint arbitrj pœnæque arbitrariæ. Modo autem Papa datus quadragenam vel septenam uel carenam in literis indulgentiarum, præten dit absolueri illos qui debite vtuntur indulgentijs, vel tantam gratiam conferre remissionis quantum isti per easdem pœnitentias meruerunt. Et sic per annu pœnitentialem confert tantam gratiam remissionis, quantum homo mereretur per se penitendo per annum. Valent autem indulgentiæ, ut est communis doctorum opinio, ex abundantia meritorum Christi, & sanctorum quæ ultra merita Christi sancti sustinuerunt. Sed Franciscus Maro in tractatu de indulgentijs, dicit: quod cum merita sanctorum sint ultra condignum remunerata à Deo, & sic ex hauta quod solum dantur ex merito Christi & passionis eius, cuius minima gutta sanguinis vel sudoris sufficeret ad expiationem omnium peccatorum, quæ unquam fuerunt perpetrata vel perpetrabuntur. Sed illud non videtur ut probat frater Osualdus li. 4. Rosarii Theol. Quare addendum est id quod scribit Paludenus di. 20. qu. 4. libr. 4. qui vult quod in valore indulgentiarum est triplex causa. Vna ex parte Christi, alia ex parte sanctorum, tertia ex parte Ecclesiæ, quæ diffuse uideantur apud Paludenum. Et tantum valent (ut idem dicit) quantum sonant, etiam in foro Dei hic & in purgatorio. Plura uide apud Paludenum. Nec indulgentiarum concessio est paruipendenda seu contemnenda, sed amplectenda (ut scribit Gerson parte. 2. tracta. de indulgentijs, considera. 1. 2.) deuote in fide, spe, & charitate Domini nostri Iesu Christi, qui potestatem talium clauium Ecclesiastica rum dedit hominibus. Constat enim quod fructuosior est & acceptabilior Deo & ho-

minibus operatio talibus innitens indulgentijs quam altera (& hoc cæteris paribus) non innitens. Consilium igitur est solum & sanum, quod absque curiosa discussione de præcisa vel euidenti & certa quantificatione seu mensuratione huiusmodi indulgentiarum, studeat homo prius tales acquirere secundum qualitatē suæ vocationis, pondus autem valoris illi relinquere qui omnia facit & fecit in numero, pondere & mensura. Ut autem indulgentiæ valeant (ut doctores scribunt) exigatur duplex conditio, ut & scribit Brulef. di. 20. q. 9. lib. 4. & Bonauentura qui eas relaxationes uocat. Et est duplex, scilicet ex parte donantis & ex parte recipientis. Ex parte donantis requiritur potētia honesta & rationabilis causa. Ex parte recipientis exigatur confessio cum vera contritione, & fides cum vera deuotione, ut verè de peccatis sit pœnitens & uerè confidens quod pastoris indulgentia ualeat sibi. Thomas non discrepat ab hoc, qui quatuor ponit requisita ad valorem indulgentiarum in 4. dist. 20. Primo quod sit contritus & confessus, vel intelligitur hoc secundum interpretationem Ecclesiæ suo tempore vel in proposito, ut aliqui volūt, frater Osualdus, Carli, Panor. Ioā. And. Palud. qui dicit verè pœnitētibus cōfessis, scilicet in proposito, tutius tamē est quod cōfiteatur, maxime cum vix sciāt seculares verè cōteri. Si verò commodè nō possunt, cōterātur, & habebūt indulgentias, sed nō existētes in mortali nō cōtriti. Gers. parte. 2. tract. de indulgē. cōfide. 3. ait: Potestas clauium Ecclesiæ super indulgētijs cōcedēdis modis quibus cōsueuit uti Ecclesia vel Ecclesiæ Prælati à summo vsque deorsum per quod rationem dierum & annorum præsupponit necessariò remissionem vel indulgētiā i foro secreto cōsciētiæ vel cōfessionis sacramētalis de facto vel in voto seu proposito, & sapius i facto iuxta tenorem bullarum, quibus inseritur hæc clausula, verè penitētibus & cōfessis, nisi collator indulgētiarum intēdat satis esse quod homo sit i charitate, cōtritusque cum proposito tempore & loco cōfessionem facere actualem. Esset autem ista (inquit Gerson) fauorabilior interpretatio sine cōfessione qualibet, &c. Et quod habeat fidem indul-

indul-

indulgentias tantum valere apud Ecclesiam. Et fuit rationabilis causa, quia dicit S. Bona. Non enim credendum esset alicuius valoris si quis daret eam cunctibus videre torneamenta. Hinc Gers. parte 2. de forma absolutionis, confessionis sacramentalis scribit, quod potestas praelatorum in dando indulgentias, non est nisi quaedam potestas dispensationis, quae debet esse rationalis & ad edificationem. Et ideo si dant sine causa rationali has vel illas indulgentias, reputa, pro solo intuitu fauoris humani, vel alio tali modo, non oportet quod indulgentiae tantum valeant, quantum sonant, de quo latius Gerson. unde indulgentiae, ut scribit sanctus Thō. in 4. di. 20. & Rich. eadem di. ar. 3. qu. j. si dantur ab eo qui potest eas dare, & propter rationabilem causam, scilicet pro utilitate Ecclesiae, valent his qui sunt in statu gratiae, dum tamen faciunt id quod continentur in forma indulgentiae: per eas. n. remittitur vel tota poena peccatis debita, vel eius portio secundum ipsarum tenorem. Valent enim quantum sonant, puta 40 dies indulgentiae valent 40 dies poenitentiae siue sit iniuncta siue non. Est autem in arbitrio dantis indulgentiam taxare quantum remittitur de poena, ut dicit sanctus Thom. Vel secundum alios tantum valent quantum sonant, secundum taxationem factam a sacerdote vel a lege, vel a diuina iustitia. Si verò detur remissio plenaria omnium peccatorum, ille qui ipsam lucratur si tunc moritur, statim euolabit in paradysum, & sic vni tantum quandoque valet plenaria indulgentia ad decem dies, alij ad centum, alij ad mille, quia tantum tenebatur, quibus solutus remanet expeditus. Videatur ad hoc Paluden. di. 20. li. j. Solus autem Papa summus (ut scribit Gerson parte 2. tracta. de indulgentiis considera. v.) Christus cum patre & spiritu sancto potest dare plenaria auctoritate omnimodam indulgentiam a poena, & a culpa, quam dum confert, dat innumerabiles, & infinitos indulgentiarum dies. Plura ibi Gers. Potest autem hoc facere ecclesia ut vult. Richard. vbi supra: quia hoc facit ex diuina auctoritate. The. saurum enim meritorum, scilicet Christi, & martyrium & confessorum, & virginu

recomendauit Ecclesiae dispensandū, cum Ecclesiae in Prælati tradidit clauēs regni celorum. Meritum enim passionis Christi sufficiens fuit pro solutione omnium penarum nostris peccatis debitarum. Voluit tamen ad bonum nostrum nos adulescentes per aliqua obsequia poenalia fieri participes illius meriti. Vide eundem Rich. qu. 2. & 3. di. 20. lib. 4. Et si (ut inquit Paluden. distin. 20. artic. 3. lib. 4.) indulgentia est determinata & taxata quo ad quantitatem Eleemosynae, qui tantum dat, totum consequitur, qui autem non tantum, quia non potest, non lucratur indulgentiam, licet enim aliis bona voluntas sufficiat ad merendum, sed ad satisfaciendum non sic. Hoc modo pauper & diues non eiusdem conditionis. Nam qui moritur paratus satisfacere, non propter hoc est immensus, ita & velle lucrari indulgentias non facit eas lucrari. Si autem simpliciter dicatur quod indulgentiam habeat, qui talij pio loco subuenerit intelligitur secū dum suam conditionem, de quo vide Paluden. Possunt autem dare indulgentias (ut habent Paluden. & Richard.) tam bonus quam malus. Vnde Richard. lib. 4. di. 20. artic. v. quæstio. j. ait: Malus Episcopus potest indulgentias dare, quia non facit indulgentias de proprio merito, quo priuatur per mortale peccatum. Sed de thesauro Ecclesiae, cuius peccatum non abstulit sibi dispensationem. Si autem non concordat diuinæ intentioni, sua dispensatio nulla est. Vnde nec bonus nec malus indulgentias concedere potest, nisi (ut dictum est) ex rationabili causa, & Richard. vbi supra. Hinc Gerson. tracta. de indulgentiis ait, concedentes indulgentias taliter, & in intentione, & in verbis vel in scriptis suas concessionem moderetur, ut nec diuinæ iustitiæ cum misericordia derogetur, nec scandalum maxime pusillorum præbeatur, vel ne facilis concessio maioris indulgentiæ pro minimis vel exiguis causis pariat in arduis & legitimis pro Ecclesia & republica negotiis detrimentum, hæc Gerson. Potest & (ut inquit Paluden.) dare indulgentias qui in hac habet plenitudinem potestatis, ut summus poenitentiaris, qui dat centum dies. Legatus potest dare in sua prouincia

cia indulgentias perennes. Episcopus & superiores xl. dies communiter, in dedicatione autem unum annum siue sit vnus siue plures, pro anniuersario non nisi xl. dies, Abbas autem non potest dare indulgentias, nec quicumque inferiores Episcopis. Item archiepiscopus potest dare indulgentias per totam prouinciā, nisi sit praeisus, qui subditos non habet saltem quo ad vsū iurisdictionis. Vide ad hoc Gersonem parte j. de potestate Ecclesiastica, quis possit dare indulgentias. Indulgentiae autem valent si impletur conditio quae in eis comprehenditur, ut, scilicet faciat vel det hoc vel illud. Et non solum valet illi qui implet conditionem, imò etiam alij pro quo hoc fit, siue viuus siue mortuus, dum tamen forma indulgentiae hoc habeat, ut puta quod dicatur, quicumque hoc fecerit, vel pro quocumque hoc fecerit, siue uiuus siue mortuus, habeat tantū de indulgentia. Secus autem si forma hoc nō habeat, quia ille qui dat indulgentiam est dispensator, & applicat cui vult, non autem ille qui non implet conditionem. Valent autem indulgentiae defunctis per modū suffragij. De quo videas S. Bonauen. dist. 20. qu. penul. libro 4. Et Gabriel lectione. liij. canonis. qui vult & tenet, & probat auctoritatibus summorum pontificum, quod indulgentiae valeant defunctis per modum suffragij, quando & summi Pontifices dederunt plenarias indulgentias pro animabus in purgatorio, visitantibus Ecclesiam beati Laurentij extra muros vrbs. Vide latius ibi, Et dicitur per modum suffragij, quod non est intelligendum quod quasi modus suffragij tollat efficaciam indulgentiarum, ita quod opus illud pro quo dantur indulgentiae factū pro animabus, non plus valeat animabus quam si idem opus vel suffragium factū esset pro eis, nullis indulgentiis adiunctis, sicut quidā intelligere voluerunt: sic enim frustra daretur indulgentia pro animabus. Sed quod dicitur per modū suffragij, excludit modum iudiciariae potestatis, qui dicit iudiciale absolutionem, & poenae debitae in alia poenā voluntarie ac deuote assumptā commutationē. Et ille motus iudiciariae auctoritatis tantū hēt lo-

cū in viuis, q. iudicialiter absoluantur, & quibus poena debita in alia voluntarie ab eis ac deuote assumptā commutatur, ut vult Alexā. de Ales parte. 4. qu. 83. mcm. v. Et post eum sanctus Bona. in 4. di. 20. qu. v. Viui enim duntaxat, assument illud opus, ut puta peregrinationē, elemosinam, orationem, contributionem ad opus salutare, vel aliud huiusmodi, pro quo datur indulgentia, & ita indulgentiae proficiunt eis per modum suffragij, id est propter aliquod opus ab alio factū, & eis per modū suffragij applicatū. Multo plura Gabr. vbi supra. & alias. Gerson videtur declinare à predictis parte 4. sermone pro defunctis. Plura alij de indulgentiis scripserunt. Hae pauca sufficiant.

INDURARE quandoque accipitur pro non misereri. Vnde Apost. ad Rom. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat, id est non miseretur, ut exponit Aug. li. j. ad Simplicianum. Et Dominus Card. Came. qu. 12. lib. j. Et indurari in peccatis, est per seuerare in peccatis, ea non velle dimittere. Quomodo autem huiusmodi diuicias causetur dicit Gerson parte 2. de cordis induratione, quod Deus neminem deserit, nisi prius deferatur per auersionem ab eo per peccatum, sed desertione facta, cadit homo in profundum & contemnit. Contemnenti verò Deus non dat gratiā, sed resistit, ac perinde non emollitur cor, nec liquefit ad gratiae susceptionem, tandem poena damnationis infligitur, & obduratio confirmatur. Causa igitur obdurationis est uoluntas auertens, & haec initiat: uoluntas resistens, & haec continuat: culpa promerens, & haec confirmat: Deus gratiam non dans, & haec non liberat: Deus iuste puniens, haec ordinat. Gerson. Alexan. de Ales. parte. j. & Thom. ac Rayne. in summa alijque Docto. super j. dist. 41. triplicem ponunt causam, cur Deus aliquos permittit indurari in peccatis, ita ut pereant, cum tamen dicat Psal. Suauis Dominus uniuersis, & miserationes eius super omnia opera eius. Prima est causa deficiens, & hoc est liberum arbitriū, quod eligit malum, & sic deficit à bono. Secunda causa est permittens, scilicet Deus, cuius iustitia dicitur ut homines permittat in suo libero

berō arbitrio, & non cogat eum qui non vult accipere suam gratiam; nec resurgere à peccatis. Tertia causa est promerens, scilicet peccatum tam originale quam attuale. Nam per peccatum suum demeretur perdere gratiā Dei & separari à Deo. Esa. 59. Iniquitates vestrae diuiserunt inter vos & Deum; & per consequens homo induratur ex propria malitia. Et secundum Anton. in summa parte 2. titu. 8. cap. 9. Avaritia præcipue facit hominem indurari in malicia sua. Exemplū de Iuda proditore & principibus sacerdotum ac Phariseis, quos indurauit avaritia. Secundo induratur bonorum temporalium prospera fortuna. Vnde Aug. ad Marcellinū dicit: Nil infelicius felicitate, id est prosperitate peccantium, quia mala voluntas velut hostis interior roboratur, id est induratur in sua malicia, ex prosperitate sua. Exemplum de Antiocho rege durissimo in prosperitate, sed postea in infirmitate se recognouit. 2. Macha. 9. Tertio induratur criminum assuesfactio diutina. Nam secundum Philosophum consuetudo est altera natura. Et Greg. dicit: Difficile surgit quem moles malæ consuetudinis premit. Exemplum de assuetis in luxuria & huiusmodi. Quarto induratur ira, odium & inuidia, quia sic frigescit cor à Dei amore & congelatur sicut glacies ex frigide indurata. Gen. 49. Maledictus furor eorum, quia pertinax, & indignatio eorum, quia dura. Vltimo induratur emendatio contemptus, etiam per flagella. Et ideo Greg. dicit: Quos poenitentia flagella non corrigunt, ad futura supplicia perpetua perducunt. Exemplum de Iudæis à Deo multipliciter flagellatis & de regno eiectis adhuc induratis. De quo & Pelbartus scribit, &c.

INDUSTRIA est frequens exercitium circa rem honestam. A quo industrius dicitur, hoc est studiosus, vigilans, callidus. Ponit Gerson parte 3. de mystica theologia practica, & tracta. de verbo & hymno gloriæ duodecim industrias pro practica. Prima industria est vocationi Dei intendere, vel uocationem Dei attendere. Secunda, propriam complexionem agnoscere. Tertia, officium vel proprium statum aspiciere. Quarta, semet ad perfectionem exten-

dere. Quinta, occupationes effugere. Sexta, curiositatem deponere. Septima, longanimitatem assumere. Octaua, passio num vel affectionum origines animaduertere. Nona, tempus idoneum locum inquirere. Decima, somno & cibo moderanter indulgere. Vndecima, meditationibus pijs generatiuis affectuum insistere. Duodecima, spiritum à pharisaicis auertere. Hæc vltima (ut inquit Gers.) difficulter est in practica.

IN ESSE, aliquid inesse alteri tripliciter contingit, ut notat Gabriel di. 37. q. vnica. ar. j. lib. j. scilicet per potentiam, præsentiam, & essentiam. Per potentiam res inest alteri quantum habet suæ subiectam potentiam, quomodo etiam in corporalibus aliquid inesse potest alteri, ab eo tamen localiter distanti, sicut sol per potentiam suam in istis inferioribus, & Rex in regni sui terris & hominibus, qui tamen modus loquendi apud Philosophos non satis est vsitatus. Per præsentiam aliquid dicitur inesse in alio dupliciter. Vno modo per præsentiam cognitionis: quod, scilicet, est sufficienter præsens ut cognoscat aliud quod vel cognoscatur ab alio, quomodo obiectum dicitur esse in potentia cognitiua, quando actualiter cognoscitur, licet ab eo realiter distet. Secundo per præsentiam indistantiam, quomodo, scilicet vñ non distat localiter ab alio: & isto modo locus dicitur esse in locato, & conuerso locatum in loco. Hic modus satis est vsitatus apud Philosophos. Sed esse in alio per essentiam, est esse in aliquo, & non ab eo, neque aliquo sibi intrinseco distare quin sit vbicumque est ipsum aut aliquid ipsius. Et illo modo forma dicitur esse in materia per essentiam, quia vbicumque est materia vel pars materię, ibi est forma. Illa modo locatum non est in loco, nec conuerso, cum locatum secundum aliquid sui distat ab aliquo ipsius loci & eod conuerso, veruntamen per essentiam quando que valet tantum, id est per se, quomodo dicimus quod homo per essentiam est animal, & rationalis, quia hæc est necessaria, & per se homo est animal. Vel etiam valet tantum, id est immediate, quomodo anima dicitur per essentiam disciplinabilis, quia essentia eius est illud cui immo-

dia-

di. 12. conuenit esse disciplinabilem. Et ut
idem scribit Gabr. ar. 2. ubi supra. Deus
est in omnibus rebus per potentiam, quia
Deus est causa omnium, quia hoc est esse
in alio per potentiam, posse producere
vel conservare siue agere in aliud. Est e-
tiam ipse Deus in omnibus per prae-
sentiam utroque modo praexpósito, nam ip-
se distincte noscit omnia, etiam a nullo
distat, ut dicit Aug. & habet Magister dist.
27. libr. 1. Est denique Deus ubique & in
omnibus per suam essentiam, quia sicut
omnibus est praesens quod a nullo distat
(ut dictum est) propter quod dicitur Hie-
re. 23. Caelum & terram ego impleo & hoc
fide creditur. Vnde Psal. Quibō a spiritu
tuo, &c. Estque Deus in omni loco reple-
tione, quia nullo loco abesse potest, nec a
liquo terminari uel circumscribi. De quo
alias latius dicitur. Haec declarat melius
Gabriel ubi supra. Magister ex sanctorum
auctoritatibus colligit triplicem Dei in
creaturis existentiam. Quaedam est gene-
ralis: Alia specialis: Tertia singularis. Ge-
nerali inexistencia omnes creaturas con-
ferunt: Speciali assistentia, animas sanctas
inhabitat: Singulari praesentia, naturam
humanam assumens in unitatem suppo-
siti sibi copulat. De qua ultima in 3. libro
agitur a doct. De secunda, di. 19. libr. 1. de
prima, di. 37. libr. 1. sent. De quo & supra di-
ctum est in dictione *Esse*.

IN AETERNUM quandoque dicit intermina-
bilitatem, interdum quandam vitae diu-
ternitatem, quae admodum saepe loqui-
tur scriptura. Et quamuis ut scribit Gabr.
di. 19. q. unica, ar. 3. dub. 3. libr. 2. post pec-
catum lignum vitae non potuit corpus
perpetuare, potuit tamen adiuvando na-
turam ipsum lignum longo tempore co-
servare.

IN ESSE, inexistere; Modi essendi in quos po-
tuit Arist. continetur hoc carmine. *In sunt
pars totum species, genus, calor igni.* Rex in
regno, res in fine, locusque locato. Hos
modos refert Gabr. di. 19. q. 2. libr. 1. Et Ger-
son parte 1. de ecclesiastica potestate, con-
sidera. 6. Ponit idem tract. 9. super Magni-
ficat, alios modos essendi In, sicut aliquid
esse in alio per mansionem quod duo di-
cit. Dicit enim distinctionem aliquam,
quia nihil penitus sine quavis distinctio-

ne reali, vel ratione substantiali vel accide-
ntali absoluta vel relativa dicitur esse in a-
liquo, licet bene concedamus aliquod es-
se idem sibi ipsi resoluendo locutionem
ad hanc negatiuam, quod idem non dis-
fert a seipso. Alterum quod importat mā-
sio dicit quendam unionem seu conue-
nientiam duorum in aliquo quasi tertio,
siue illud tertium sit substantia, siue ali-
qua res relatiua, siue sit accidens absolu-
tum, siue relatiuum. Et subiungit idem
postea Mansio mutua manducantis cū
māducatio in eucharistiae sacramento,
manifestam habet māducatis & māduca-
ti distinctionem & diuersitatem. Vniun-
tur autem per gratiam grātūfacientē
per fidem & charitatem. Exempli gratia.
Māsis Dei in homine & hominis in Deo,
ut hic dicitur: est uiuificatio & habitio ui-
tae aeternae saltem in radice, ut hic uiuet
in aeternum, quia suam gratiam habet.
Dicit autem Apostolus: quod gratia Dei
est vita aeterna. De hac vnione hominis
cum Deo diffuse legito Gersonem. ubi
supra.

INEXISTENTIA distingui potest triplici-
ter (ut scribit Gabriel distin. 19. q. 2. art.
1. libr. 1.) Quaedam est per continentiam,
quomodo locatum est in loco. Quaedam
per intimam praesentiam cum carentia
cuiuscunque distantiae, sicut angelus est
in loco & accidens in subiecto, & forma
in materia. Tertio modo per intimā pe-
nitentiam cum cōsubstantialitate, sic una
persona est in alia. Hoc modo inexistit a-
licui quod est ei intimē praesens & cōsub-
stantialē. Et hic modus inexistētiaē uoca-
tur per incircuminsessionem. Et quicquid
inexistit alteri per circuminsessionem, ecō-
uerso alterum inexistit sibi. Illum modū
inexistēdi describit Dominus Cardi. Cam-
me. q. x. ar. 2. libr. 1. Nam secundum eum il-
lud dicitur sic inexistens alicui quod est
ab eo realiter distinctum sibi intimē praes-
sens, & ei cōsubstantialē, & sic tam essen-
tia quā persona importatur per hoc
nomē inexistens, ut hic sumitur. Ex illo
habetur secundum Gabr. ubi supra. ad hoc
quod aliqua mutuo sibi inexistat per cir-
cuminsessionem, tria requiruntur. Primū
quod distinguatur realiter. Secundo qd
sint sibi intimē praesentia. Tertio quod
sint

sint una simplex & singularis essentia. Et hunc modum essendi In, non est reperire in creaturis, sed tantum in diuinis, nec hunc essendi modum Aristo. posuit. Quælibet autem persona diuina est in alia per circumincessionem. Vnde Ioannis. 14. dicitur: An non credis quia pater in me est, & ego in patre? Nec essentia est in persona, nec relatio in essentia, nec relatio in persona per circumincessionem, quia ibi deficit realis distinctio. Et hæc inexistencia conuenit personis ratione relationis & essentia. Nam ratione relationis conuenit eis personalis distinctio, ratione essentia substantia litas, ratione utriusque intima præsentia. Item paternitas est in filio per circumincessionem, sed nõ in patre, nec tamen ideo filius est pater, quia paternitas non constituit filium, quia paternitas est omnibus modis idem patri. Sic non sequitur, pater est in filio, ergo filius est pater, sed magis oppositum sequitur. Hæc Gabriel, post Dominum Card. Camer. ubi supra, & de hoc modo circumincessionis supradictum est in litera C. & de hoc vide & Gers. tract. 9. super Cant. Mariæ.

I N F A M I A est læsæ dignitatis qualitas reprobata, quantum ad uitam & mores per argumentum à contrario sensu, sicut fama est illæxæ dignitatis status, uita & moribus comprobatus, & in nullo diminutus. Est autem triplex infamia, scilicet facti, & hoc prouenit ex communi hominū locutione, ut dicit Bar. li. de minore. Secunda est iuris, quæ incurritur per sententiā. Et regulare est quod non incuratur infamia iuris criminibus publicis, nisi per sententiā, ut dicit Panor. extra de testi. Itē incurritur ipso facto infamia iuris in quibus iure cauetur, quod incuratur ipso facto, ut cum imperator militi aufert insignia vel mittit in exilium. Itē qui exercet improbum fœnus, usuras usurarum exigentes. Item cum aliquis deprehenditur in adulterio, vel contrahit cū duabus, vel simul habet duas sponsas. Item qui lenocinium exercet, vel filias vel nepotes prostituunt. Item qui pugnant cum fera, hæc omnia in iure habentur expressius. Omnes autē infames secundum leges, sunt infames etiā secūdū canones. Similiter omnes

qui exculpis suis ad ordines nõ possunt promoueri. Tertia infamia est canonica, & hæc incurritur per quodlibet peccatum mortale, & ista durat donec sublatum sit crimen, ideo post penitentiam secundum Panor. cessat talis infamia. Et infamia facti tollitur per contrarium facti.

I N F A M A T V S & infamis differunt, ut scribit Scot. dif. 2. §. q. j. libr. 4. Infamatus est, qui de crimine aliquo publice accusatur. Infamis non autem est propter talem impositionem criminis, sed vel per crimen publicū publice commissum, ut fortè si publice periurauit, vel quodcunque aliud crimen publice commisit, propter quod, ius determinat aliquem fore infamem, vel quia à iudice corā quo probatur crimen eius, iudicatur infamis. Ita quod omnis infamis est publice notatus de crimine quod ius punit infamiae pena, sed quādoque non est in iudicio de hoc conuictus, & tunc est infamis tantum à iure, & non à iudice: quandoque conuictus, & tali pœna iudice pœnitus, & tunc est utroque modo infamis, & à iure, & à iudice.

Ex istis habetur qualiter infamia contrahitur, scilicet ex impositione criminis infamatorij. Secundo incurritur à iure uel iudice puniente tale crimen tali pœna. Et infamia non semper sequitur quantitatem culpæ, sed crimen publicum, de quo vide in dictione *Iuramentum*.

I N F A N S (ut scribit Pet. de Palud. di. 14. qu. 3. ar. 2. libr. 4.) dicitur qui non compleuit septennium, & infantes tonsuram siue coronam accipere prohibentur, & etiam sponsalia contrahere prohibentur, ut idē sentit distin. 27. libro 4. Infantis enim ætas quid agat ignorat. Isti namque ut dicit Gers. parte 3. libr. 2. de consō. theolo. prosa. 3. iudicium rationis (quo liberata radicatur) nullum habent, &c.

I N F E R I O R pro minore, vel pro humili quādoque accipitur, vel pro indigno. Et reputare se inferiorem est dupliciter (secundum S. Bonauen. di. 24. parte. jar. 2. q. j. in solu. argu. libro 4.) vel quantum ad uitæ meritum, quia nemo scit quanti sit meriti. Sic debet se reputare homo inferiorē. Sed quantum ad officium non oportet.

I N F E R N V S ut ipsum nomen sonat, dicitur quasi inferus, vel infernus, quia inferius iacet.

et ut dicit Paludē, di. 4. q. 6. li. 4. Vel secundū Iſid. in li. etymolo. infernus dicitur quasi intus furnus, id est niger. Nam furnus idem est quod niger. Est. n. infernus (ut inquit B. Tho. 2. senten. di. 6. q. 3.) horridus, tenebrosus, & pœnalis locus demonū. Et est quadruplex infernus secundū Theologos. B. Thom. di. 2. q. 3. ar. 2. li. 3. S. Bonauē. eadē di. q. v. li. 3. Tho. Argen. di. 4. li. 4. Et Gabr. di. 2. q. vnica. ar. 3. dubio. 3. li. 3. Primus est profundissimus, & est dānatorū, in quo sunt tenebræ, & quātū ad carētiā diuinæ visionis, & quātū ad carētiā gratiæ, & cū hoc pœna sensibilis. Et secundū Doctō. di. 4. li. 4. p̄prie est locus p̄petuus dānatorū, & tā pœna sensus quā pœna dāni p̄petuē puniuntur, ad quē locū nullus descendit nisi qui cū mortali in hac vita p̄sonaliter p̄petrato sine vera pœnitentia ab hac vitā decedit, ut scribit Thom. Argētin. di. 4. li. 4. Et iste locus secundū cōmuniōrē opinionē hēt esse in medio terræ vel sub terra, ut dicunt Rich. Bonauē. Tho. li. 2. di. 6. q. 3. ar. 2. assētit, qui dicit eū esse in cētro terræ, id est in medio. Rationabile. n. videt quod immūdis & vilissimis peccatoribus p̄ carcere p̄petuo correspondeat locus vilissimis, talis est in medio terræ, vbi tāquā ad sētinā fecerit totius mūdi cogūtur descendere, & quē locus hēt multas qualitates lēsuas. Et secundū Bonauē. infernus credi esse maxima cōcauitas, ac p̄ hoc & maximā capacitatis. Prædictis subscribit Brulef. di. 6. qu. 3. li. 3. sētētiarū, vbi dicit: Sicut Deus ex p̄missima suā misericordia p̄parauit locū quē dā amoenissimū, clarissimū & iocūdisissimū, pulcherrimū & altissimū electis suis: ita ex seueritate suæ iustitiæ parauit locū turpissimū, nefandissimū, &c. veluti carcerē p̄petuū puniēdis trāsgressoribus mādatorū suorū, & est infernus localis. Pœnalis autē infernus est ipsū infernale supplicium, quo puniuntur & cruciātur impij peccatores. Hoc mō tot sunt inferna quot pœnæ, &c. secundū hoc loquitur Rich. dist. 44. art. 2. q. 1. li. 3. Et s̄ctus Bonauē. di. 2. q. 4. li. 3. quod infernus vno mō nominat cruciatū æternū vel pœnā, alio mō locū illius pœnæ vel cruciatūs. De quo loco ita scribit Paulus Cortesius li. 4. di. vlt. post opinionēs alias sic cōcludit. Nobis verō æstimādū est cōsētaneū videri crebri infernū se dē sub telluris vertice esse cōstitutā. Nam

quāmodū grauiora suapte corporis natura inferiora dicuntur, ita terrena deorsū suo pte pondere feruntur. Ac quāmodū excelsissimū cœli tēplū foelicū hominū lætitiæ appositē apteq̃, describimus, ita volumus funcstis p̄ditorū luctibus telluris viscera cōgruere, quo sane loco neq̃simorū reorū nefaria volūtas ostendit. Nam primū eos dicimus orcū velle humano genere cōpleri, p̄hosq̃ omnes dāmonū carnificū animaduersione sēpiterna vexari eodēq̃ mō illis odiosū esse Deum. Hæc Cortesius. Secundus infernus isto superior est limbus puerorū, in quo, sunt pœnæ duplices p̄dictæ, sed nulla pœna sēsus, sed pœna damni, quæ est carētia diuinæ visionis, & beatæ fruitionis, eō quod p̄petuē peccato originali maneāt maculati. Tertius super hūc in quo sunt tenebræ carētiæ diuinæ visionis, non autē tenebræ gratiæ, sed est ibi pœna sēsus in quo sunt animæ purgandę, & pœna dāni, vtraq̃ tñ tēporalis, inquit Argētinēsis. Adhuc supra hūc est quartus tenebrosus quātū ad carētiā luminis gloriæ & nō gratiæ, & in quo nulla est pœna sēsus, in quo fuere patres ab omni debito peccati purgati, ad hūc descendit Christus & secundū multos Doctōres etiā ad locum secundū purgatorij oēs suos amicos, id est gratia sibi incorporatos eripiēs. Nō autē ad libū puerorū nec ad infernū dānatorū, unde nullū de his locis liberauit. Vñ dupliciter aliquis pōt dici descendere ad inferos (ut scribit s̄ctus Bonauē.) Aut quia descendit ad pœnā, aut quia descendit ad locū pœnæ. Primo modo nō conuenit. Christo, in eo enim nec fuit pœna damni, nec fuit pœna sensus. Secundo modo competit Christo. Descendit enim quantum ad illam partem in qua erant iusti, qua detinebantur merito peccati primi parentis, quæ quidem pars consuevit Limbus appellari patrum. Etiam alij tres loci dicuntur infernus inferior, ut in Psal. Eduxisti animā meā de inferno inferiori: vel profundissimum inferni Iob. 13. In profundissimum inferni descendit ossa mea, non comparatione ad partes inferni, sed etiam ad cœlum, ærem caliginosum, qui etiam dicitur infernus dāmonum, quo profundior est limbus patrum, Gabriel & Bonauentura. Descendit autem Christus ad limbum

patrum non compulsus necessitate (ut dicit sanctus Bonaventura. distinctio. 22. quaestione. 4. libro 3.) sed sua voluntate & potestate, ut illos eriperet qui tenebantur ibi compediti. Descendit, inquam ad ipsum infernum frangendum & expoliandum. Et Dominus in inferno non liberavit nisi animas electorum suorum, & eorum qui erant membra ipsius. Quamvis enim passio Christi omnibus suffecerit, non tamen influit nisi in eius membra, ut latius deducit sanctus Bonaventura. quaestione. v. ubi supra. Animae autem illae in Christi descensu factae sunt beatae, & licet statim post mortem Christi habuerunt beatitudinem, & sic patuit eis coelum quantum ad premium beatificum, sed non quantum ad locum. Cuius ratio est, quia Christus in omnibus primatum debuit habere, unde omnium ascensio debuit differri usque ad ascensionem Christi, quare animae sanctorum nec statim fuerunt de limbo eductae, nec statim in coelesti paradiso fuerunt collocatae, diuina dispensatione hoc faciente ad nostram salutem, ut latius de hoc scribit sanctus Bonaventura. quaestione 6. ubi supra, & post eum Gabriel di. 22. q. unica. artic. 3. dubio. 4. lib. 3. Sed quod Dominus dixerit ad latronem Eris hodie mecum in Paradiso, Paradisus ibi (ut dicit Aug.) non dicitur ille locus empyrei, nec locus Paradisi terrestris, sed ipsa Dei visio. Vbiunque enim homo sit, dum tamen Deum aperte videat, potest dici esse in Paradiso. Permansit autem anima Christi in inferno usque ad diem tertium resurrectionis, quo limbus factus est Paradisus propter apertam Dei visionem, in quo & latro receptus est secundum verissimam Christi promissionem, Gabriel. Vocat insuper Christus infernum siue diabolum tribus nominibus (ut scribit Iacobus de Valentia Psal. 21.) Appellat enim ipsum Canem & Leonem & Unicornem, & hoc ratione proprietatum istorum trium animalium. Est enim diabolus & infernus, immundus & obscenus per luxuriam, & mordax & latrans per avaritiam sicut Canis. Itē est diabolus iracundus & invidus sicut Leo, & est superbus & elatus sicut Unicornis, qui non patitur priorem, nec aequalem itinere, sed

vult quod omnia animalia ipsum post tergum sequantur. Nec patitur etiam consortem secum in latibulo. Cum ergo diabolus omnia supra dicta vicia hominibus suadeat, non debet de iure cruciari, nec in inferno detinere nisi solos immundos, & luxuriosos, & avaros, & invidos, & iracundos, & superbos. Ex quibus patet quod infernus de iure non poterat Christum detinere, cum ab omnibus super praedictis viciis esset liber & immunis, imo erat mundus, & mitis & humilis. Haec Valentia Christopolitanus Episcopus. Cum autem in inferno fontes & impij aeternaliter cruciantur, cautum est & licitum ipsum formidare, ut habet Gerson parte 3. de mystica Theologia praedicta; considerati, seu industria prima.

INFLUERE, infundere, immittere. Et influere, sensum & motum, hoc est gratiam & virtutes, contingit dupliciter, ut scribit Gab. dist. 14. q. unica. art. 3. dubio 2. lib. 3. Vel per modum praeparantis & dispositis, aut per modum impartientis & principalis agentis. Primo modo convenit Christo ratione humanae naturae, in qua patiendo & pro nobis satisfaciendo meruit omnibus gratiam & salutem ac peccatorum remissionem. Unde Hebraei. 5. Consummatus factus est omnibus obtemperantibus sibi causa salutis aeternae, & ca. 9. Sanguis Christi qui per spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi, & ideo novi testamenti mediator est Dei & hominis, &c. Influire secundo modo per modum principalis agentis convenit Christo secundum naturam diuinam, quia solus Deus est qui principaliter illuminat piamentes, solus est qui baptizat interiorius, solus qui gratiam ac dona virtutum infundit, solus qui peccata remittit. Cum dico: solus Christus, non excludo patrem nec spiritum sanctum, quoniam quicquid efficit Christus secundum naturam diuinam, simul efficit tota trinitas, cuius opera ad extra sunt indiuisa. Et hoc modo non tantum persona Christi, sed etiam ipsa trinitas caput est quod influit in membra gratiam & virtutes. Pater itaque caput est, & Spiritus sanctus caput est, sicut filius, non tria, sed vnum caput omnium electorum ho.

hominum & Angelorum. Hæc Gabriel. Erab influere venit influentia. De quo videtur in dictione *Influencia* infra.

INFIDELIS potest capi dupliciter, vt scribit *Beilester* distin. 39. quæstion. 1. li. 4. Vno modo quia caret fide, vt ille qui est baptizatus & tamen est hæreticus. Alio modo quia caret sacramento fidei, id est non est baptizatus. Infidelis quoque dicitur non fidelis. Vnde infidelis seruus est, qui dona ministerij sacramentorum & officium accepit & hoc subditis ociosus subtrahit. Et ideo (quod absit) a pastoribus cum hypocritis deputandus, vbi erit fletus & stridor dentium, vt dicitur *Matth. 24*. Videtur de hoc *Gabr. dist. 13. q. 1. ar. 3. dub. 5. lib. 4.* qui & multa de pastoribus ibi agit. Omnis autem vita infidelium peccatum est, si & dum ex infidelitate operantur, aliter non oportet quin possint bene & moraliter operari, sicut de fidelibus extra gratiam, vt sententia rector tenet ut scribit *Gers. parte. 2. in regulis moralibus*. Ab infidelis venit infidelitas, cuius species sunt tres (vt scribit beatus *Tho. 2. 2. q. x. ar. 5. & 6.*) scilicet paganorum quæ grauis est, Iudæorum quæ grauior, hæreticorum quæ grauissima, &c.

INFINITUM est cuius semper secundum quantitatem accipientibus, est aliquid accipere extra, vt dicit *Philosophus. 3. Physicorum*. Quod intelligitur sic secundum *Scotum. quæstion. 5. quolibet.* cuius quantitatem accipientibus, id est quantumcumque accipientibus semper restat aliquid accipere. Et infinitum siue interminatum accipitur dupliciter. Cathegorematicè & sin cathegorematicè (vt scribit *Gabriel dist. 1. q. 3. libr. 2. sententiarum*) Cathegorematicè est adiectiuum priuatiuè oppositum huic termino finitum, valens tantum, id est quantum non terminatum. Et quia ratio infiniti quantitati congruit secundum triplicem quantitatem, secundum extensionem multitudinis vigoris potest imaginari triplex infinitum. Infinitum extensiuè est extensum sine termino. Et quoddam est simpliciter infinitum nulla ex parte terminatum nec secundum longitudinem, nec latitudinem, nec profunditatem, nec secundum aliquam differentiam positionis. Est & quoddam infinitum secundum quid, quod dicitur vna parte vel secundum vnā dimensionem

est terminatum, & non secundum aliam, vt infinitum secundum longitudinem, & non secundum latitudinem, vel infinitum secundum longitudinem sursum, & terminatum deorsum. Infinitum discretiue est multitudo non terminata vel non numeralis. Infinitum intensiuè secundum vigorem est infinitum perfectione, & est imperfectio non mensurabilis, vel perfectio non terminata, vel perfectio quæ excedi non potest, aut quæ nulla maior cogitari potest, aut perfectio omnem perfectionem eminentem includens, & cui repugnat omnis imperfectio. Et perfectio infinita est duplex. Quædā est infinita simpliciter, illa scilicet quæ dicta est, & illa soli Deo conuenit. Et est perfectio secundum quid siue in genere, & hæc est non terminata in eadem specie, hoc est quod in eadem specie excedi non potest, cuius, scilicet non est dabilis gradus ultimus suæ perfectionis, hoc modo infinitum est adiectiuum, & nihil refert præponere vel postponere. Vnde nihil refert sic dicere, dies futuri sunt infiniti & infiniti sunt dies futuri capiendū infinitum cathegorematicè. Item de infinito secundum multitudinem dicitur pariformiter sicut de infinito secundum magnitudinem. Alio modo capitur infinitum sin cathegorematicè, & sic non est terminus simplex, sed æquiualeat huic orationi aliquantum, & non tantum quin maius, vel aliquantum & quantumlibet maius, vel tantum, tantum, tantum, & sic sine statu, hoc est bipedale, bipedale, &c. & sic sine statu aut. j. 2. 3. 4. & sic sine statu, illo modo terminum sequentem quem determinat facit stare cōfusse tantum, & sic capiendū multum refert præponere, vel postponere. Vnde multum refert dicere, partes continui sunt infinitæ, & infinitæ sunt partes cōtinui.

INFINITUM secundum *Aliacen. q. 13. art. 3. lib. 1.* potest dici quatuor modis. Vno modo in duratione, quia durat æternaliter, & sic secundum *Philosophum*, nō solum Deus est infinitus, sed omnes alię intelligentiæ, & cælum imò materia. Alio modo quia mouet tempore æterno, & sic solæ potentiæ actiue sunt infinitæ, sicut intelligentiæ, & corpora cœlestia, quæ mouent vel localiter, vel saltem motu alterationis, &c. Alio modo quia mouet motu

secundū locū tēpore aeterno cōtinuē & im-
mediatē, & sic secundū locū Philosophū so-
lā potētīe imateriales, sicut itelligētīe sūt
infinitā. Quarto modo, quia est infinitū
simpliciter, scilicet vel secundum quan-
tatem, vel secundum vigorem, & sic secun-
dum Philosophum nihil est infinitū, nec
secundum quantitatem perfectionis, nec
secundum intentionem vigoris. Sed quæ
cunque opinio fuerit Aristoteli, tamen Ma-
gister Greg. tenet quod quilibet sequen-
do rationem naturalem habet ponere,
aut saltem non negare quod est aliqua
res infiniti vigoris intensiue, & qđ Deus
est illo modo infinitus patet, quia hoc
importat dignitatem, nec includit con-
tradictionem vt aititur persuadere. Op-
positum tamen magis videtur dicendum,
secundum Aliacen. ut ibidem ostendit, vi-
de eum. Omnes autem Theologi & Philo-
sophi concordant ponentes & dicentes
Deum esse infinitum, sed est diuersitas in
modo probandi. Et secundum S. Bona-
uen. di. 43. qu. 3. li. j. duplex est infinitum,
scilicet actū & in potentia. Infinitū in po-
tentia Deus potest facere, & facit. Infiniti-
tū verō in actū nō potest facere nec facit.
Id qđ nec conuenit sibi, nec creaturæ, ut
ibidē ostēdit & probat multis verbis, quē
vide. Cui videntur aduersari Occā, Greg.
de Arimi. in j. di. 42. q. 4. qui volunt nullā
includere contradictionē Deū posse face-
re actū infinitum. De quo consulto Gab.
di. j. q. 3. li. 2. qui multa de hoc scribit.

INFINITUM secundū Tho. j. parte. q. 7. ar. 2. v-
bi ait: Esse simpliciter infinitū est p̄prium
Dei. Vñ aliqd aliud à Deo pōt esse infini-
tū secundū qđ nō simpliciter. Nā infinitum
simpliciter nō pōt esse à p̄cipio aliquo,
ut dicit. 3. Physi. Sed omnia alia sūt à Deo
à principio primo. Vnde nec materia, nec
numerus potest dici infinitum simplici-
ter secundum quid, quia sunt à Deo crea-
ta. Et quia potentia materiæ non se extē-
dit nisi ad formas naturales, & limitatas,
similiter & de numero, hæc ex Thom. Itē
malum culpæ dicitur infinitum, nō sim-
pliciter secundum se, sed secundum quid,
scilicet respectu diuinæ maiestatis cui cō-
trariatur, nec est ordinabile in finem. Vñ
de Gerson de vita spiritali animę lectio.
1. Cor. 2. Omne peccatum est infinitū of-
fensiuum, nō tamen concedendum est qđ

peccata omnia simpliciter sint æqualia,
prout dixisse Stoicos referunt, Seneca &
Tullius & alij. Nō enim offensas etiā infi-
nitas oportet ponere æquales esse, scđ v-
na est grauior altera & multiplicior Gers.
Multa de infinito Videre potes apud Gab.
INFINITAS ab infinito deducit. Et infinitas a-
ctualis est i cognitione diuina, qđ actua-
liter cognoscit Deus infinita possibilia.
Omnia. n. & singula cognoscibilia Deus
cognoscit cognitione infallibili, & deter-
minata, & hoc pbat auctoritate fidei, &
canonicæ scripturæ, ad Rom. 4. vocat ea qđ
nō sūt tanquā ea qđ sūt. Et Hebr. 4. Omnia
nuda & aperta sūt oculis eius. Sapient. 4.
Scit oīa & itelligit ea, & qua ratione unū
cognoscit, & alterū cognoscere pōt. Vide
latius Gab. di. 3. q. unica. ar. 2. cōclusionē.
j. & art. 3. dub. 4. libr. j. vbi determinat, an
Deus infinita cognoscat, & quid Grego.
de hoc sentiat Vnde August. 12. de ciui.
Dei ca. 18. vbi clarissimē ostendit contra
Philosophos Deum infinita sua scientia
comprehendere, & sequitur infinitas quo-
dam ineffabili modo, quia scientiæ ipsius
incomprehensibilis non est Deo, finita
est, & c. plura Gabriel vbi supra

INFORMARE, Dominus Card. Cameracē. p̄
formare itrisecē. q. 3. ar. j. li. j. nō itelligit
aliud nisi cōmunicare alicui cōcretiue il-
lud qđ aliquid continet abstractiue, sicut
anima, quæ est abstractiue vita, commu-
nicat corpori quod sit viuēs. Et secundum
eūdem differunt inexistere, informare &
inhærere. Vnde licet conueniāt per esse
in, differunt tamen quia non omne quod
iexistit alicui, informat illud. Sicut patet de
Deo qđ iexistit cuilibet rei, & tñ nō infor-
mat aliquā rē. Similiter nō omne qđ infor-
mat inhæret, sicut patet de intellectu huma-
no, qđ informat corpus, & tñ nō inhæret ei,
qđ inhæret vltra informare requirit, qđ illud
qđ inhæret alicui subiecto depēdeat ab ipso
in genere cāe materialis. Sic autē nō est
de intellectu, cū nō sit eductus de potētia
materiæ, sed creatus. Hæc ille. Informare
(vt scribit Gers. par. 3. i descriptione termi-
norū ad Theologā utiliū) est actuare su-
biectū i genere cāe formaliter, virtutes cu-
ius actuationis denominationes, quæ
competunt formæ in abstracto commu-
nicantur materiæ, vel toti composito
in concreto, nisi sint de nominatione
inclu-

includentes negationes atque subiecto repugnantes. Et charitas informat omnes virtutes vt supra dictum est, de quo scribit Bonauen. di. 36. q. vlt. li. 3.

INVENIRE à quo infundi, & propriè humor dicitur infundi & diffundi, vt scribit sanctus Bonauen. di. 14. libr. 1. in dub. literalis, sed quia charitas humori comparatur, ipsa dicitur infundi & diffundi, quia sicut arbor fomentum & vitam & viriditatem habet ab humore, sic tota spiritualis machina ab amore. Iste autem amor infunditur in quantum intra recipitur. Diffunditur verò in quantum ex intimis procedens dilatat affectum ad dilectionem multorum, & mouet omnes animæ vires ad bonas operationes, operatur enim magna si est. Si verò operari renuit, amor non est, sicut dicit Gregorius. Et ideo Dominus dicit Ioannis sexto. Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Vnde ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis, &c. Et quia habet (vt idem Bonauen. ait) originem indeficientem sicut fluuius, ipsa non minuitur.

INGENITVS & non genitus differunt secundum Magistrum di. 28. Solus enim pater dicitur ingenitus non spiritus sanctus. Potest autem ingenitum capi dupliciter, sic etiam sapientia ingenita, ut scribit Gabr. distin. 3. 2. qu. 1. ar. 1. libro 1. post Dominum Cardinalem Came. qu. 8. ar. 3. ferè in fine libro 1. & sanctus Bonauen. dist. 13. qu. 4. libro 1. Vno modo dicitur ingenitum omne quod non est genitum, & sic essentia diuina est sapientia ingenita. Vel vt inquit Bonauen. pro eo quod non generatur, sic dicitur de essentia & spiritus sancto. Alio modo dicitur ingenitum quod est non genitum, & est generas, vel ut dicit S. Bonauen. prout tantum vallet genitum quantum non eius ab alio, & à quo alij, hoc modo dicit notionem solius patris, quia dicit proprietatem & dignitatem in patre. Primo modo ut inquit Gabr. & Aliacensis, quod filius est sapientia ingenita identicè ad istum sensum quod filius est diuina essentia siue sapientia, quæ est ingenita, & capièdo sapientia ingenita essentialiter, & ly sapientia genita personaliter termini isti possunt affir-

mari de filio, vt vult Camera. Sed secundo modo filius non est sapientia ingenita, quia ingenitum hoc modo soli patri conuenit, & non diuinæ essentia. De hoc nomine ingenitus plura scribit sanctus Bonauen. di. 28. li. 1. sct. & Brulef. di. 13. q. 4. & 28. libr. 1. & Doctor subtilis ponit longam declarationem huius termini ingenitus. di. 28. lib. 1. Sufficiant hæc modica annotasse.

INGRATVS, à quo ingratitudo. Est autem ingratitudo quilibet peccatum, quia tollit debitum gratitudinis, quod est debitum honestatis secundum beatum Thom. secunda secundæ. q. 107. ar. 1. Et ingratus vel ingratitudo dicitur dupliciter, ut scribit sanctus Bonauen. di. 22. li. 4. circa textum. & lib. 2. & di. v. q. 1. Vno modo dicitur obliuio beneficii cum contemptu, vt puta quando est locus & tempus agendi gratias & recognoscendi, & sic est speciale peccatum sub omissione. Alio modo dicitur ingratus qui recipit bonum & reddit malum, Et hæc est circumstantia peccati, & sic est in omni peccato, & tanto magis aggrauans, quanto homo plura bona percepit. Vnde Aug. de poenitentia, & habetur de poen. dist. 5. consideret. Ingratus. n. extitit qui plenus virtutibus Deum omnino non timuit. In hoc. n. quod peccator sit culpabilior, quod est Deo acceptior, ideo. n. Ad alium plus peccauit, quia omni bono abundauit. Hinc Chrysost. super Matth. Quanto maiora beneficia sunt hominibus constituta, tanto grauiora peccatis iudicia. Et Bernardus. Ingratitudo est hostis gratia, inimica salutis: quoniam nihil ita displicet Deo quemadmodum ingratitudo. Ingratitudinem superbi hominis carpit, Gerson parte 1. sermone de circuncisione Domini, cum ait: Sed uix tibi pessima, ut tibi nequam ingratitudo cordis humani, cordis incircumcisi: & cerrè inhumani, dum ad tantam gratiam notissimam Dei tui non corrigieris, non emolliris, non flecteris: humilis est ipse, qui est Deus benedictus in secula. Et tu ceruicem erigis, tu superbis terra & cinis, tu fordida pelliculis inflaris & tenderis. Tu inquam inflaris & tenderis fordida pelliculis, sacculus stercoreum & uermium. Humilis est ipse legislator tuus obseruans legem tuam, & tu quotidie legis suæ iugum suauem & leuem contumaciter excutis & confringis, &c. Hæc Gerson.

INIMICVS contrarium est amicus. Est autē amicus qui amat & indissolubili familiaritatis iure coniunctus est, de quo vide in dictione *amicus*. Inimicus per oppositum, qui non amat, sed qui lādere aut nocere studet. Et est duplex, vt notat Brule. dist. 30. quæst. 4. libro 3. scilicet naturæ humanæ, qui est supra, vel secundum statum viæ, scilicet, diabolus. Alius est inimicus hominum, scilicet, faciens alicui iniuriam, vel inferens aliquod damnum. Et est duplex, quidam personalis, alius communis persecutor ecclesiæ, vt Nero, & alij tyranni. Potest autem inimicus considerari dupliciter, vt scribit Scotus dist. 30. lib. 3. scilicet, per se, id est in quantum inimicus, & per accidens in quantum homo. Primo modo inimicus non est tantū malus p̄uuationē boni, sed habitu positū uoitiij, sicut iniustus dicitur, non tantū carens habitu iustitiæ, sed etiam habens habitum iustitiæ contrarium causatum ex actibus iniustis: & inimicus in quantum talis est malus & vitiosus, & per consequens nullo modo est diligendus sic, hoc n. modo odit inimicū qui dixit: Deficiant peccatores in terra & iniqui, ita vt non sint. Non sint quidem inimici siue iniqui, quia uerte impios & non erunt. Prouerb. 12. Loquendo autē de inimico p̄ accidens, scilicet, de homine, qui nunc est inimicus possumus diligere, scilicet, velle sibi bonum spirituale, quo attingit vel natus est attingere Deum, vel aliud bonū indifferens, qđ potest ordinari ad illud. De primo, scilicet ipsū diligere Deū amore amicitie, ut est bonum honestum, vel concupiscere sibi Deum, ut est bonū commodi ipsum audire missas, prædicationes, correctionē, instructionē, per quæ conuertitur ad diligendū Deū. De secundo ipsum viuere vita corporali, esse sanum, diuitem, fortem, & huiusmodi. Latiū Scotus rem prosequitur. Possum & (vt idem vult) opposita velle sibi, scilicet paupertatē voluntariā & ita carere diuitijs. Item intelligi sibi à Deo aliqua mala ad correctionem, si crederem ipsum per commoda & alia bona semper addere ad peccata sua. Sicut iudex & actor debet nolle reū ex suppositione nō esse talem. Possum & velle sibi opposita illo-

rum commodorum. Et quo ad hoc conformiter dicendum est de bonis fortune, & de bonis corporis. Sed de vita corporali videtur dubium, an possum illam sibi odire vel nolle dicit Scotus. Sed si est malus tyrannus vel persecutor bonorum, debet velle eum non esse talem, vel non esse finaliter reprobū. Sed si ponantur opposita istorum, potest velle sibi potius mortem, tamen cum quadam tristitia, quod non est simpliciter, sed conditionaliter si non esset talis, &c. Vnde in fine quæst. concludit Scotus. Pium est laborare pro vita proximi saluanda, quia supponendum est si est bonus quod erit melior, & valebit sibi & alijs sua bonitas, & si est malus, supponendum est quod corrigetur. Hoc enim est p̄iudicare, scilicet semper interpretari in melius quando non est oppositum manifestum. Hæc Scotus. Addendum est & hoc quod scribit Gerson in regulis moralibus: vbi dicit de diligere proximum sicut seipsum, quod est velle proximo omnia ea quæ secundum rectam rationem homo vellet, similiter proximum suum velle sibi. Hæc autem sunt indispensabiliter bona charitatis & gloriæ, & paulo post ab inimico parato totaliter satisfacere de iniuria, ego teneor satisfactionem suscipere vel indulgere, tamen verbum meum aut societatem solitam, aut talia dilectionis signa, possum interdicare ad mei & sui cautelā, & non ad rancorem. Item inimicum non paratum corrigi diligo quantum sufficit ad salutem: ei si nolo malum damnationis, neque damni temporalis per iniusta media. Item inimico meo incorrigibili parere fas habeo, vt taliter sibi sit in anima, vel in rebus, qualiter sufficit ad hoc quod neque mihi, neque reipublicæ iniustum damnum possit inferre. Hæc Gerson magnus conscientie consolator. Sunt & quatuor genera inimicorum qui infestant & infestant Ecclesiam, de quibus vide Iacobum de Valentia super Psalm.

INIQVITAS est proprie in proximum, peccatum autem in seipsum. Improprè vero sunt idem. Thomas prima parte secundæ, quæst. 34. art. 1.

INIVRIA (vt scribit post Petrum de Palud distin. 18. quæst. 1. art. 2. libro 4. Gabriel eadem

eadem di. quæst. 2. art. j.) dicitur omne quod non iure sit. Facere iniuriam, est simpliciter aliquem nolentem lædere, & sciētem quem & quo & quomodo propter illius voluntatem secundum Arist. v. ethi. Iniuriam pati est quum à volentibus iniuria inferuntur. Arist. j. retho. Iniuria propriè (vt Vlpianus sentit) est iniquitas atque iniustitia. Nam quum quis iniuriam vel iniuste sententiam dixit, iniuriam fecisse manifesta est quali nō iniuria. Ponitur & iniuria aduerbialiter, hoc est sine causa & immerito, quemadmodum iure pro merito accipi solet Cicer. Neque in iniuria factum est, hoc est non sine causa, non immerito. Quandoque pro contumelia ponitur. Plin. Tot ab eo iniurijs affectus, tot conuitijs lacellus. Quandoque pro damno. Pacu. Patior facile iniuriam, si est uana contumelia. Sed hæc ad Grammaticos & Poetas. Ex iniuria autem tria oriri solent, vt scribit Gerson parte secunda de vitio & peccato iræ. Primum est rancor in affectu. Secundum rancoris signum in effectu. Tertium est actio contra iniuriantem. Primum tenetur quilibet statim remittere, etiam si non rogetur. Secundum tenetur quis remittere si rogetur scilicet, veniam petenti, & iuxta suam facultatē emendare parato. Tertium non tenetur quis remittere, &c. De iniuriis patienti habes eundem parte 4. sermon. de cœna Domini. Exemplo Christi, vbi & increpat impatientes, cum ait. Erubescat Christianus discipulus hæc audiens, quem tanta leuitate frangunt iniuriæ, qui ad unū puerile verbum durius factum implacabiliter excandescit, rejicit patientiam, iugū dilectionis à cernicibus excutit, discindit vestem nuptialem charitatis, benignitatem execratur, & oculo toruo, facie minaci, tumentisilentio, vel canino latratu ad vindictam exercendam, tota iracundia furentis auditate currit & rapitur. Porro quantò satius esset obliuisci iniuriarum, & hominem ad patrem ex hoc mundo transcurum, nequaquam talibus irritum & implicatum retardari, & attendere illud Terentianum: Homini in vita nihil esse melius humanitate atque clementia, Pulchra Gerson vbi supra, ponens exemplum de Dauid.

INIUSTITIA est per quam aliena singuli contra leges retinent secundum Arist. li. j. Retho. Et est duplex, scilicet illegalis opposita iustitiæ legali. Alia secundum inæqualitatem ad alterum, de quo Thom. secunda secundæ q. lviij. art. v. & c.

INNASCIBILE vel innascibilitas dupliciter accipitur, vt notat Gabr. di. 28. qu. vnica art. j. lib. 1. Primò est res non nata. Secundò est res non producta, nec per productionem communicata, nec producentis vel producti constitutiva. Corollarium, nec essentia, nec paternitas, nec filiatio, nec spiratio actiua aut passiva, nec constitutum est innascibilitas. Et capiendoprimo modo innascibilitas, non est proprietas patris: quia conuenit non soli patri, sed etiam spiritui sancto. Sed capiendosecundo modo, nullo modo est proprietas patris, quia pater non est proprietas patris, & innascibile est tantum pater, quia nec essentia, nec relatio, nec constitutum ex essentia & relatione: puta spiratione, actione nec filius nec spiritus sanctus, ergo est tantum pater, quia tantum illa sunt in diuinis. Et ut idè paucis verbis concludit. Si innascibilitas accipitur pro aliquo reali in diuinis distincto quomodocunque à patre essentia & paternitate, & spiratione, actione, & constituto ex essentia & comuni spiratione secundum modum loquendi Doctorum: est nomen fictum, nō habens correspondentiam in re. Si autem significat præcise paternitatem, & nihil quomodocunque distinctum à paternitate, tunc sicut paternitas est proprietas patris, ita & innascibilitas Gabr.

INNOCENTIA ut scribit Brulefer di. 19. qu. 6. lib. 2. capitur quadrupliciter. Primo modo pro pura innocentia per essentiam, & sic dicitur esse bonitas, cui ex se annexa est omnis perfectio, cui repugnat naturaliter omnis imperfectio siue miserie, siue culpæ, siue cuiuscunque alterius tã potentia quã actu, & sic solus Deus est innocens. Secundò capitur innocentia pura per participationem, & sic est quædam bonitas per participationem, carens omni misericordia tam culpæ quam pœnæ, tam actu quam habitu, siue potentia siue potestate. Hæc solum reperitur in beatis spiritibus. Tertio capitur pro statu

qui caret vitijs & peccatis, tamen ille status est mixtus multis miserijs pœnalibus. Hoc modo omnes sancti viatores sunt innocentes: De quibus dicitur Psal. Innocentes & recti adhererunt mihi. Quarto modo capitur pro statu carente culpa & miseria pœnæ possibili, tamen ad utrumque, in hoc statu erant Adam & Eva ante peccatum. Et Innocentia secundum Cicer. li. Offic. est puritas animi, omnem iniuriæ illationem abhorrens. Et innocentia integritas est: sicut nocentes propriè dicuntur qui iniuriam aut maleficio commiserunt. Innocentes verò dicuntur, qui ab omni iniuria & maleficio abstinere. De quibus Psal. 23. Innocens manibus & munda corde, qui non accepit in vano animam suam, nec iuravit in dolo proximo suo, hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Augustinus de vera innocentia. Eam (inquit) innocentiam probat Deus, quia homo non metu pœnæ fit innocens, sed amore iustitiæ. Nā qui timore non peccat, quamvis non nocet cui vult nocere, & absteat ab iniquo opere, reus tantum fit sola voluntate. Idem super Psal. 38. Vera innocentia est ubi integritas est sine peccato, venditio est sine debito, flagellum sine merito, &c. Innocens præterea dupliciter potest dici secundum Richard. dist. 14. artic. 9. q. 1. in solut. argum. libr. 4. Aut qui non est nocens nec fuit, & talis innocens poenitere non tenetur, sed sic poenitentia non facit peccatorem innocentem. Aut qui non est innocens, sed tantum fuit, & talis innocens poenitere tenetur, & hoc modo poenitentia peccatorem reddit innocentem. Hanc innocentiam Deus à peccatoribus requirit. Unde Lactantius libr. 6. Divin. Instit. ait: Nihil sancta & singularis illa maiestas aliud ab homine desiderat quod solam innocentiam, quam si quis obtulerit Deo, satis pie religioseque litavit. Et libr. 7. c. 21. Tanta est vis innocentiae, ut ab ea ignis ille refugiat innoxius, qui accipit à Deo hanc potestatem ut impios vrat, iustis obtemperet, &c. De innocentiae statu vide in dictione **STARS** infra.

INNOCENS perfectè siue omnimodè, ut scribit Brulefer dist. 19. q. 4. libr. 2. dicitur qui nec habet peccatum mortale, veniale, nec

originale de facto & ex modo conceptionis. Hoc dico (inquit ipse) propter Virginem Mariam quæ non habuit de facto, habuisset tamen nisi Deus præservasset eam ex modo conceptionis. Et ideo solus Christus est hoc modo innocens.

INNOVARE à quo venit innovatio. Vbi autem est innovatio (ut dicit sanctus Bonaventura. dist. 48. art. 2. qu. 3. libr. 4.) substantia remanet eadem, sed sub alijs proprietatibus, quare omnia elementa secundum substantiam post iudicium remanebunt, sed quantum ad qualitatem innovabuntur, manebunt autem qualitates omnium elementorum, quantum ad substantiam, sed quantum ad rationem corruptionis innovabuntur, similiter & formæ substantiales, ut melior & probabilior tenet opinio, de quo latius Bonaventura.

INSENSIBILITAS est vitium quo præmittuntur necessaria vitæ contra rationem, ideo est peccatum secundum beatum Thomam. secunda secunda, q. exlij. ar. 1. Et à sensu venit sensibilitas, & sensibile quod significat tam id quod sentit quam id quod sentitur: Item sensificum quod sensus causam præstat.

INSEPIENTIA Græcè *anoia* & est idem quod stultitia, & contrariatur sapientiæ B. Thom. secunda secunda, q. 3. artic. 4.

INSPIRARE vel insufflare secundum Gabriel. di. 17. q. 1. ar. 1. lib. 2. sententia idem est quod spiritum facere & eum corpore unire. Unde dicitur: Formavit Deus hominem de limo terræ & inspiravit in faciem eius spiraculum vitæ, & sic solus Deus insufflavit spiraculum vitæ & in faciem Adam: ita cerat animam cuiuslibet hominis. Hinc dicitur Psal. 32. Qui fingit sigillatim corda eorum. Et Zach. Qui plasmavit animam hominis in eum. Item Esa. Qui finxit & fecit in utero. Et Gene. 2. dixit Adam. Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Non dicitur: Anima ex anima mea. Unde datur intelligi, quod animæ rationales non sunt de anima primi hominis, sed caro de carne id quod & latius probat Gabriel ar. 2. ubi supra. conclusione. 3. Inspirare quandoque dicitur summittere, à quo inspiratio, qui quidem modus est divinarum vocationum, ut scribit Gerson parte 2. in ser. de veteribus

bis Domini: Venite ad me omnes qui laboratis, quam multis modis fieri cōstat, sit namque timore, amore, pudore, compunctione, deuotione, intelligentia, sapientia, datione, redditione, augmentatione, & consummatione cuiuslibet gratie. Gerson.

INSTABILITAS vt scribit Sanctus Thom. secunda secundæ, quæstione trigesima-quinta, ar. quarto, est mutabilitas loci vel propositi.

INSTANS Græcè *ἴστωρ* dicitur, & est duplex (vt scribit Beatus Thomas opusculo de instantibus. cap. 3.) Vnum sequens mobile, idem numero realiter differens ratione, & aliud continuans tempus non idem sed labens cum eo. Instans secundum Richardum de media Villa, super secunda. distinctione secunda, artic. primo est aliquid indiuisibile habens connexionem ad tempus, non quidem pars temporis, sed initium vel terminus à quo sine reali discontinuatione temporis, partes temporis ab anima numerantur. Et hæc ex. 4. 3. 6. Physicorum trahuntur. Et secundum eundem instans est in motu, & est mēsurā mobilis sub ratione qua mobile. Reducitur autem ad tempus, sicut punctus ad lineā. Instans secundum Occam. capitulo primo quartæ partis Physices. Gregorius Ariminensis distinctione secunda, quæstione prima, articulo secundo, primo Sententiarū. & Marfi. est præmium mobile connotando locum in quo est, & quid immediatē in illo loco nō fuerit, & immediatē in eo non erit. Nec instans (vt ait Occam) est res statim desinens esse in rerum natura, sed instans non est aliud à primo mobili, & secundum illos eadem res est instans & tempus, quamuis differant ratione. Plura de hoc aliās differuimus. Aliter sentiūt Tho. Alber. Scot. & sequaces, qui dicunt qđ instans sit quædam res fluēs, quæ statim corrumpuntur & desinit esse, nec potest per tempus permanere. Dicunt præterea qđ instans sit indiuisibile secundum durationem & continuationem partium temporis ad inuicem, nec est tempus nec pars temporis, sed pro quanto terminat par tēporis, & continuat eas: ad inuicem se habet vt primum formale temporis, & pro quā ex fluxu eius imaginatur causari tem-

pus dicitur primum materiale temporis, de quo aliās dicitur latius. Et aliquid fieri in instanti (vt scribit Dominus Card. Can. q. 9. ar. 3. lib. 1.) dicitur quando nulla eius pars præfuit antequam illud esset. Ex quo sequitur quod non stat aliquid indiuisibile fieri & illud non fieri in instanti. Patet, quia nihil eius antē præfuit cū ipsum crearetur partibus.

INSTANS æternitatis est ipsa æternitas, quæ Deus est, vt scribit Dominus Cardina. Cameracen. quæst. 7. Quæ ideo dicitur instans, quia sicut instans temporis si esset totum simul, nec in eo esset prius aut posterius. Sic ipsa paternitas tota simul sine successione prioris & posterioris existit. Vnde ibidem dicitur quod generatio in diuinis est productio instantanea, loquendo de instanti æternitatis, quia est productio æterna. Ex his patet quod ista consequentia non valet. Filius Dei est in isto instanti, nec antē fuit, nec post erit, ergo incipit esse vel desinit esse: patet de instanti æternitatis. Patet & secundò infatuata subtilitas quorundam dicentium quod contradictoria sint vera in eodem instanti æternitatis, hoc enim clarè falsum est, quia sicut ad contradictoria esse vera in eodem tempore requiritur quodlibet esse verum in toto illo tempore, aliter non essent contradictoria, sic ad ipsa esse vera in instanti æternitatis requiritur quodlibet esse verum æternaliter, quod manifeste implicat Aliacensis.

INSTIGARE, mouere. Vnde instigare ad bonum nihil aliud est quàm assentire & cognoscere principium ostendens aliquam operationem esse bonam & iustam, eamque fieri debere. Hæc autem nouerunt demones & damnati, nouerunt enim se prauè velle agere & peccare. Gabriel dist. 39. quæst. vnica, articulo tertio, dubio primo, libr. 2.

INSTITVERE signum ad significandum, vnde in dictione **SIGNVM**.

INSTINCTVS vt scribit Gers. par. 4. de definitionibus terminorum ad theologiā vt illium generaliter est fortis ac vehemens inclinatio libe. arbit. mediātē vel immediātē ad aliquāliter se habendum vel non habendum: Et est multiplex.

INSTINCTVS MALVS est instinctus directus vel

vel indirectè ad peccatum, vel retrahens à virtute, & idem est quod ratiō. **INSTINCTVS BONVS** est instinctus promouens directè vel indirectè ad virtutē, vel à vitio diuertens, & inspiratio idem est, vno modo extendit Gerson.

INSTINCTVS DIVINVS propriè est instinctus factus immediatè & per se à Deo tangente animam, & ex suscitante & quodammodo aduante eam ad obediendum sibi cum omni subiectione superbiæ contraria. **INSPIRATIO SPIRITVSSANCTI** idem.

INSTINCTVS ANGELICVS est instinctus factus ab angelo bono: principaliter tamē à Deo inducens animam ad obediendum Deo. Hunc semper comitatur profunda humilitas, sibi ipsi vilescens, latius Gerson. Instinctus diabolicus describitur per oppositum, quod est instinctus principaliter factus à malo angelo inducens ad peccatum, & immisio per angelum malum idē. Similiter succedere ad malum idem. Trā figuratio autem Sathanæ in angelum lucis est immisio diabolica vel instinctus diabolicus siue sit visibiliter siue inuisibiliter inducens ipsam animam ad malū sub specie magni boni. Gerson.

INSTINCTVS NATYRÆ proprius & intrinsecus est inclinatio fortis rei, competens essentialiter sibi, & intrinsecè ex dono Dei ad finem suum mediātè vel immediātè consequendum. Instinctus naturæ proprius, sed intrinsecus vel accidentaliter, est inclinatio quædam superaddita rei à sua institutione pro fine suo mediātè vel immediātè consequendo. Appetitus naturæ idem est quod instinctus naturalis. Instinctus naturæ intrinsecus, sed vniuersalis est inclinatio rei ad bonum vniuersi, vel ad obediendum ei, qui vniuersalis conditor & rector est, potentia obedientialis idem. Instinctus naturæ corruptæ insensualitate & fortis inclinatio sensualitatis ad obiecta sua non expectando regulam rationis proueniens nobis ex peccato primorum parentum, & lex naturæ corruptæ idem. Item lex membrorum fomes peccati: tyrannus membrorum priuatio iustitiæ originalis idem. Instinctus intrinsecus naturæ intellectualis corruptæ, est inclinatio fortis ad cōdescendendum sensualitati ad

vtendum Deo, & fruendum creaturæ & spiritalitater formidandum. Vti autem Deo, est ipsum propter aliud à se diligere & querere, & est quandoque mortale quādoque veniale. Frui creaturæ est spretio incommutabili bono adherere creaturæ, & si hoc fiat tanquam fini principali, semper est mortale. Instinctus naturalis ab extrinseco est tractus vehemens & subitus vel ab aliquo obiectorum quinq; sensuum exteriorū, vel ab habitibus acquisitis aut à cœlesti virtute vel forma vel influentia. Influentia autem cœlestis, vel forma vniuersalis est virtus quædam deriuata inferus ab intelligentiis, mediātib; orbibus suis & motu, commouens corpora, quibus commotis, animæ præsertim rationales formant sibi phantasmata proportionabiliter ad tales influentias, clarius vel obscurius pro diuersitate corporis hac virtute commoti. Sicut puer solus in tenebris existens format sibi phantasmata terribilia, & vehementer amans sibi somnia fingit. Hæc Gerson parte. 4. vbi supra. Regulandi autem sunt instincti iuxta præcepta Dei. Non enim (vt inquit idem Gerson par. 3. de perfectione cordis) inuenio regulam certiorē & fideliorē quā legem Dei, iuxta illud: Consilium meum iustificatio: nes tuæ, &c.

INTELLECTVS Græcè *νοῦς* dicitur. Et est vis animæ quæ inuisibilia percipit secundum August. libr. de spiritu & anima. Et secundum Aristotelem 6. eth. intellectus est habitus principiorum, & libr. magnorum moralium. Intellectus est habitus circa principia intelligibilia. Et intellectus dicitur multipliciter, vt habet Pelbartus & Guil. Scotist. in 1. sentent. dist. 3. part. 2. artic. 1. & Pelbartus libr. 2. Rosarij Theologiæ in dictione **INTELLECTVS**. Vno modo est donum spiritus sancti. Esa. 11. Requiescet super eum spiritus sapienæ & intelligentiæ, sic intellectus secundum Lyram capitur pro dono infuso, quo perficitur speculatiua ratio ad apprehensionem veritatis, sicut ratio practica habet perfici in apprehensione veritatis per donum consilij. Et diffinitur sic ab Augu. in sermone quodam de timore. Intellectus vocatur quo ab omni infirmitate carnali corda mundantur, vt pura intentio dirigatur

in finem suum, scilicet, Deum. Est intellectus quoddam lumen spirituale (vt scribit Gers. parte. 2. de 8. beatus.) infusum ad cognitionem Dei in creaturis. Et differt à dono sapientiæ (vt idem vult) quia Sapientia est cognitio per gustum. Est enim quoddam lumen sub quo, vel in quo videntur & gustantur diuina per experimentum. Vnde Sapientia prout est donum, est propriè gustus Dei in donis suis. Intellectus autem non est per gustum, sed potius est lumen quoddam datum à Deo ad cognitionem Dei in creaturis, illis in quibus resulat Deus per gratiā, vel in illis in quibus habet resulare per gratiam & gloriam. Vnde intellectus est donum quo gratuitè cognoscimus dispositiones cœlestium per easque tendimus in Deum sic disponentem. Hæc Gerson vbi supra. Secundo dicitur intellectus notitia principiorum, de quo Philosophus, 6. ethi. dicit & supra dictum est, quod intellectus est habitus principiorum quæ per se nota habent statim cum ab intellectu percipiuntur, vt quod omne torum est maius sua parte. Terrio modo capitur intellectus pro actu intelligendi, sicut cum dicitur: Hic est intellectus meus vel tuus, & illius intellectus est syllogizare, discurre, regulas artium sibi formare generales & infallibiles ad exemplar artis patriæ, de quo videatur latius Gers. parte 3. de consolatione Theologiæ li. 2. prola. 4. Quarto modo capitur pro potentia intelligendi animæ, &c. Et intellectus hominis non potest intelligere pro statu isto nisi conuersus ad phantasma. Vnde nullam cognitionem habere potest nisi eā ad quam mediātē vel immediātē concurrunt phantasmata, de quo videatur Gabr. distinct. 9. quæstione 2. art. 3. lib. 2. sententiarum.

INTELLECTVS noster est duplex, scilicet, humanus & fidelis, vt scribit Sanctus Bonaventura dist. 10. quæst. penul. lib. 4. sent. Si vt est humanus, sic intelligit conuersus ad imaginem & sensum, & iudicat secundū causas intrinsecas & inferiores, & ideo deficit in assentiendo, quia non assentit nisi secundum manuactionem quæ ortum habet ab imaginatione & sensu: & sic iste intellectus dicitur esse supra intellectum, & contra intellectum, secundum quod est in-

tellektus humanus. Si autem loquimur de intellectu secundum quod est fidelis, sic dicendum est quod assentit secundum dictamen fidei, & secundum regulam veritatis æternæ, ideo sufficit in assentiendo, & concordat in ratiocinando. Intellectus enim fidem habens statim credit, ex quo propositum est sibi, scilicet, quod Christus sub speciebus panis & vini, ad hoc adiutus lumine fidei. Similiter concordat in ratiocinando, quia aspicit ad causas superiores, sic enim dicit intellectus. Deus potest facere omne quod est congruum, & si des assumit, congruum est quod caro Christi exponatur in cibum, & ideo ratio concludit quod Deus possit hoc ibi facere.

Item intellectus dicit, quod veritas nō potest dicere falsum, & fides assumit. Veritas dixit, hoc est corpus meum, & præcepit vt diceretur, ergo dixit verum, De quo & legitur Magistram Ioannem Gersonem in Cœtilogio de conceptibus. Et cum sit in nobis duplex intellectus, scilicet, fidelis, & humanus, ideo sentimus in nobis aliquādo colluctationes, inquit Sanctus Bonaventura. Fidelis tamen intellectus præualeat ei qui est humanus, qui eleuat ipsum extra animalitatem, attamen non ita eleuat quod comprehendat vt meritum fidei integrum maneat. Hæc Bonaventura. Eleuationis autem intellectus supra naturā sui sunt tres gradus, qui dicuntur tres cœli contemplatiui. De quo videatur Iacobus de Valentia in prologo super Psalterium, tractat. 2. De quibus cœlis dicitur & in oratione dominica: Pater noster qui es in cœlis, id est in viris contemplatiuis, &c. Omnis autem cognitio nostra (vt scribit Gers. tractat. 1. super Magnificat.) quantumcūque fiat per spiritum naturali via sine reuelationis immediato miraculo, capit à sensibus initium, per quos phantasmata veniunt ad animam phantasiāntem, de quibus dicit Philosophus, & Theologi cōsentiant, quod necesse est quemcūque intelligentem phantasmata speculari. Hæc sunt ad spiritum, sicut color ad visum, &c. Idem sentit tract. 3. super Magnificat, de intellectu agente.

INTELLECTVS est duplex, scilicet practicus & speculatiuus. Intellectus speculatiuus secundum Aristotelem est solum respectu

Actu veri ut verum est. Intellectus verò practicus dicitur confesse se habens appetitum, id est conformis & protensus in appetitum: cuius obiectum est non solum verum sub ratione veri, sed sub ratione boni. Sed secundum Gersonem tractat. 2. sup. Magnificat, de intellectu practico sermo restrictior esse debet: ut solum dicatur practicus dum ad factibilia & agibilia inferiora conuertitur per extensionem in affectum & in effectum operationis huius, considerando relationem ad fines proximos, non ad supremum: qui Deus est colendus & amandus, &c. Latius scribit Gerson.

INTELLIGERE ut scribit Sanctus Bonaventura dist. 19. in dubijs literalibus libr. 1. & dist. 24. libr. 3. circa textum, dupliciter dicitur. Vno modo largè idem quod cognoscere aliquid quod per nomen dicitur. Illo modo præcedit assensum fidei: quæ est ex auditu, nec aliquid credit quin isto modo prius intelligatur. Alio modo intelligere idem est quod ratione apprehendere, vel prævia ratione cogitare. Iuxta quod dicit August. quod intelligimus, debemus rationi: quod credimus, auctoritati. Hoc modo consequitur fidem: quia nulla ratio humana sufficit ad manifestanda credibilia: nisi intellectus fide illustretur & capitiatur. Et de isto intelligit August. cum dicit: quod quædam sunt quæ prius creduntur: & postea intelliguntur, sicut sunt articuli fidei, qui sunt supra rationem. Quædam sunt quæ non prius creduntur quam intelliguntur, sicut sunt antecedentia ad fidem: & ea quæ sunt de dictamine iuris naturalis sicut Deum esse, Deum esse bonum. Quædam sunt quæ creduntur, & nunquam intelliguntur, quia non possunt ratione probari, sicut est historia, humana gesta percurrens: nemo potest probare per rationem quod Abraham genuit Isaac: sed solum per auctoritatē: & sic patet quod intelligere aliquando præcedit fidem: aliquando sequitur secundum istum modum accipiendi: quamuis secundum philosophum 13. Meta. intelligere diuinissimum est. Intelligit & Deus se summè & perfectissimè: ut & Philosophi & Theo. omnes sentiunt. Intelligit quæ Deus omnia alia à

se clarissimè & distinctè. Vnde Proverb. 16. dicitur. Omnes viæ hominum patent oculis eius, & eiusdem 14. Deus inspector est cordis: ipse intelligit & seruatur est animæ tuæ, nihil fallit, reddetque homini iuxta opera sua. Et Psalm. 32. De cælo prospexit Dominus, videt omnes filios hominum, de quo latius videatur Gabr. di. 35. artic. 2. libr. 1. & hoc fide credendum est. Vide ad hoc Sanctum Thome part. 1. quæst. 14. artic. 5.

INTELLIGENTIA est per quam animus ea prospicit (quæ sunt) secundum Cice. lib. rhetor. & secundum Beatum Thom. intelligentia propriè significat actum intellectus & aliquando significat substantias seperatas, scilicet angelos. Tho. prima part. q. 79. art. 4.

INTELLIGENTIA potest capi quatuor modis: ut notat Brulefer quæst. 4. di. 2. libr. 1. Et secundum Guilielmum Sconstam capitur tripliciter. Primo modo pro natura merè spiritali intellectualem siue rationali nata per se existere: sic intelligentia est quædam portiuncula animæ, qua in quiete summo inhaeremus, inde est quod angelici spiritus intelligentiæ nuncupantur à Philosophis & Doctores. Secundo capitur intelligentia per potentiam, quæ est cognoscitiua cuiuscunque cognoscibilis, & isto modo solus intellectus est intelligentia. Tercio modo capitur intelligentia per ipso intellectu habentem actu intelligentiæ genitam seu informatam actuali notitia. Quarto capitur intelligentia pro sola actuali intelligentiæ. Hæc Brulefer ubi supra. Et idem dist. 14. quæst. 5. li. 2. Guil. verò ubi supra, dicit tripliciter capi ut supra dictum est, ut diuiditur contra intellectum. Et August. de spiritu & anima dicit quod in primo intellectus vertetur in intelligentiam, & intelligentia in Deum. Secundo dicitur intelligentia per conuiuditur voluntati, & sic capitur cum dicitur quod in mēte seu intelligentia hominis imago consistit trinitatis. Tercio modo dicitur intelligentia vel capitur per ipsamet intellectualem potentiam: ut informatam est actu intelligentiæ: & isto modo assignatur ab August. x. de trinitate. Secunda pars imaginis: sic etiam, ix. de trinitate. dicit quod in his tribus imago consistit trinitatis, scilicet, in mente, accipiendo

do mentem pro memoria, & in notitia, hoc est in intelligentia: & in amore & voluntate. Hęc Guil. Scotist.

INTELLIGENTIA simplex (vt scribit Gerf. part. 3. de mystica Theologia speculatiua part. 2. confide. 10.) est vis animæ cognitiua suscipiens immediatè à Deo naturalem quandam lucem, in qua & per quam principia prima cognoscuntur esse vera & certissima terminis apprehensis: & consideratione 14. scribit intelligentiam tripliciter posse capi, scilicet pro virtute vel actu eius, vel pro habitu ex actibus derelicto.

INTemperantia vide in dictione **TEMPERANTIA**.

INTENTIO multipliciter accipitur secundū S. Bonau. quæst. 6. di. 38. lib. 2. & post eum notat Gabr. eadem di. q. vnica, art. 1. Vno modo pro potentia intendente. Alio modo pro habitu quo intendit. Tertio modo pro actu intendendi: quandoque pro obiecto quod intenditur. Primo modo accipitur cum intentio dicitur oculus, cum verò lumen accipitur pro habitu dirigente, (cum dicitur quod intentio est finis) ipse, sicut dicit, accipitur pro intentione. Cum verò dicitur quod intentio quædam est reata, quædam obliqua, accipitur pro actu: principaliter tamen intentionis nomen impositum est actui, sic generaliter acceptū est actus potentie, quæ actu fertur in aliquid, siue moueatur à se, siue ab alio. Et intentio est actus voluntatis respectu finis. Et secundum quod finis capitur tripliciter, cōmuniter, propriè, & magis propriè: sic intentio capitur tripliciter, scilicet cōmuniter. & sic omnis volitio est intentio, sicut quodlibet volitum dicitur finis cōmuniter propriè: & sic volitio illius pp quod aliquid est volitum, dicitur intentio. Magis propriè volitio eius, quod est propter se volitum, & aliud propter ipsum intentio appellatur. Quibus apparet, quod omnibus his tribus modis, intentio aliqua est vsus, aliqua fruitio, aliqua medium inter vsū & fruitionem, si ponitur mediū, sēper tamen est finis mediū vel vltimi. Hęc Gabr. vbi supra. Et secundum S. Bonauen. dist. 38. libr. 2. tenet quod in nomine intentionis clauditur simul actus rationis & voluntatis, quia (vt inquit) intentio dicit

quandam collationem vnus ad aliud, & cum hoc quandam cōuersionem cū quicquid pertinet ad intellectum. Secundum ad voluntatem. Gabr. post Bonauent. ar. 3. dnb. 1. Vbi supra. Et intentio propriè accepta est volitio finis assequendi per media: & illa volitio est vnus actus, licet nomen intentio posset connotare plures actus, scilicet actum mediū relati in finem. Supponit tamen intentio pro volitione finis, quæ est vnus actus. Et dicitur intentio oculus & lumen metaphoricè, vt habet Gabriel dubio 3. vbi supra. Et non semper hæc pertinent ad intellectum, sed etiam ad voluntatem. Vnde intentio dicitur oculus voluntatis, pro quanto per intentionem discernitur, quæ voluntatis operatio bona vel praua dicatur. Dicitur autem lumen, quia manifesta est intendenti, non sic opus. Scit enim homo quid intēdit, quid verò ex opere sequatur, nescit: ideo opera dicuntur tenebrarum. Intentio quæ manifesta est homini agentis lumen, secundum illud Apostoli ad Ephes. 5. Omne quod manifestatur, lux est. Gabriel.

INTENTIO secundum Gabr. dist. 6. q. 1. li. 4. est actus potētiæ liberæ, quæ fertur in aliquid. Fertur autem aliquid, vel vt in obiectum, vel vt in terminum vel finem, vt latius declarat Gabr. de baptisante, vbi supra. & dist. 38. q. vnica, lib. 2. Brulef. dist. 6. q. 6. lib. 4. intentionem propriè captam vel strictè, sic diffinit: Intentio est actus voluntatis tendentis in aliquem finem per aliqd, vel aliqua, vel ad ipsum finem ordinata: & propriè loquendo secundum eundem triplex est intentio, scilicet actualis habitualis, & virtualis: de quibus & Gabr. scribit post Scotum in quarto distin. 6. quæst. lectio. 6. canonis. Vnde actualem intentionem (inquit Gabriel) habet, qui habet actum in voluntate elicitum, respectu huius quod intendit: vt dum quis habet actuale velle intrare Ecclesiam, actualiter intendit intrare Ecclesiam. Vel quando quis actu intendit celebrare. Ista, inquit Brulefer, est perfectissima, nec est in dormiente. Habitualement verò intentionem (ait Gabriel vbi supra.) habet, qui habet in se habitum derelictum ex actu intentionis frequentato, inclinante

tem

tem cum ad similes actus, qualem etiam habere potest dormiens habitus. Et ista, inquit Brulefer, est imperfecta, & potest esse in dormiente. Intentionem autem virtutalem, dicit Gabriel, habet is, qui ex virtute intentionis actualis præhabita, procedit in opus ex illa tanquam ex radice: ita quod illa intentio actualis sit principium ordinatum ad omnes illos actus sequentes, sicut intentio finis habet in se intentionem mediorum ad hunc finem ordinatorum: sicut nunc intendens ire ad Sanctum Iacobum, ex intentione huius finis ordinat multa alia necessaria ad illum finem: exequens autem illa ordinata, non semper cogitat de eundo ad Sanctum Iacobum, sed sæpe per operationes circa media, vel alias distrahitur ab actuali intentione prima: nihilominus tamen dicitur omnia facere ex prima intentione, & virtualiter habere illam primam intentionem in prosecutione mediorum pro quanto hæ actiones mediæ præcesserunt à prima actuali intentione, & in eam tanquam in finem ordinatur. Quod ex eo patet, quia interrogatus, cur hoc agis, statim responderet, propter ire ad Sanctum Iacobum. In quo consonat Brulefer, & exemplificat de celebrante Missam. Et intentio actualis, secundum eundem, non requiritur in baptizante ad hoc quod baptizet: nec intentio habitualis sufficit, quia ista est in dormiente. Sed intentio virtualis est necessaria. Sufficit enim baptizantem quod prius habuerit intentionem: similiter dicendum est de omnibus sacramentis. In omni enim sacramento necessaria est intentio saltem virtualis. Consonat dictis Scotus distin. 6. quæst. 6. lib. 4. quem latius videre potes. Et Gabriel distin. 6. quæst. 1. art. 2. conclus. 5. libr. 4. ubi dicit, quod ad baptismi veritatem non exigitur intentio actualis, nec sufficit habitualis, sed requiritur intentio virtualis, id quod diffuse probat. Eodem modo dicendum est de consecratione, quod ad consecrandum non requiritur intentio actualis consecrandi prolatione formæ consecrationis, nec sufficit habitualis, sed virtualis requiritur, & sufficit intentio in sacerdote: hoc est requiritur & sufficit, quod sacerdos habuerit intentionem actualem consecrandi, ex qua processit ad opus ce-

lebrationis. Hæc pulchrè & abundè probat & ostendit idem Gabriel. lect. 6. canon. Et sufficit (inquit ipse) hæc intentio virtualis, etiam si in verbis consecrationis distrahatur, nihil actu cogitans de consecratione. Et hæc veræ sunt, si opus celebrationis processit ex prima intentione actuali sine omni motu contrariæ voluntatis interueniente. Vide latius Gabriel. ibidem magnum scrupulosæ conscientie consolatorem.

INTENDERE, ut notat Scot. di. 38. lib. 2. dicit in aliud intendere. Hoc potest accipi generaliter, siue ab alio habeat quod in illud tendat, siue à se mouente se in illud. Potest etiam intendere in aliquid sicut in obiectum præsens, vel ut in terminum distantem vel absentem.

INTENTIO accipitur dupliciter apud Sanctos, ut vult Sanctus Bonaventura di. 40. quæst. 1. lib. 2. & post eum notat hoc idem Gabriel, eadem dist. quæst. unica, libr. 2. Vno modo intentio dicitur volitionem finis simpliciter. Alio modo dicitur volitionem finis ad quem aliquod medium ordinatur, & ita supponit pro volitione finis, & connotat medium seu aliquod in ipsum ordinatum. Et secundum hoc dupliciter attenditur bonitas intentionis. Vno modo dicitur intentio bona ratione finis, quia est volitio talis finis, quem recta ratio dicit volendum, non curando de medijs: sic omnis volitio honestatis, pacis, dilectionis Dei & proximi, propter se dicitur intentio bona. Secundo modo dicitur intentio bona, non tantum ratione subiecti, sed etiam ratione connotati, hoc est, non tantum ratione eius quod volitur propter se, sed etiam ratione mediorum, quæ ordinantur in se volitum. Et sic dicitur intentio bona, in quo est bona & perfecta ordinatio operis ad finem intentum, & ita ad bonitatem intentionis requiritur vtrumque, & bonitas finis, & recta ordinatio mediorum ad finem. Hæc enim duo necessario requiruntur ad hoc, quod oculus sit simplex: sicut dicit S. Bernardus ad Eugenium, scilicet quod veritas sit in electione, & charitas in intentione: hoc est dicere, quod tunc est oculus mentis simplex siue intentio bona, quando hoc amat finaliter quod est amandum, & eligit quod est eligendum: &

& hoc modo simpliciter verum est: si oculus est simplex, totum corpus lucidum erit, quia intentione existente hoc modo bona, opus est bonum, vt inquit Gabriel. Et si (vt dicit Brulch.) oculus est tenebrosus, hoc est intentio mala, & opus iudicatur malum. Capiendo autem intentionem primo modo (inquit Gab. art. 2. vbi sup.) non sufficit bonitas intentionis, vt ibidem multis probat. Vnde si quis furatur diuiti, vt subueniat pauperi, intentio quidem bona est, quia finis bonus est, scilicet subuenire pauperi: & tamen deficiunt ibi reſtitutio obiecti, quia dat de non suo, & modi circumſtantiarum ceterarum: non enim sunt (inquit Apostolus) facienda mala, vt eueniant bona, nec bonitas finis excusat male eligentem: vt autem opus sit malum, sufficit malitia intentionis, quia ad malitiam operis sufficit defectus vnius cuiusque requisitorum ad operis bonitatem, sed ad operis bonitatem requiritur bonitas intentionis. Vbiſcunque ergo est intentio mala, deficit intentio bona, quia contraria simul stare non possunt. Et per consequens, intentio mala sufficit ad malitiam operis: non tamen semper requiritur intentio mala, quia potest esse operatio mala intentione existente bona propter defectum alterius circumſtantie. Et vt dicit Brulch. qui intendit multum peccare, multum peccat qualecunque opus faciat, non tamen qui intendit parum peccare, parum peccat, maxime si opus facit quod multum habet de deformitate. Bonitas vero intentionis (vt inquit Gab. conclus. 3. vbi supra) dicta secundo modo sufficit, & requiritur vt bona sit operatio, quia ista bonitas includit integritatem omnium requisitorum finis & mediorum. Et de intentione bona illo modo accepta, intelligenda sunt auctoritates Sanctorum innuentium, quod ex intentione dicitur opus bonum vel malum, vt illa Ambro. Affectus tuus operi tuo nomen imponit. Et illa Saluatoris: Non potest arbor bona fructus malos facere. Vbi secundum Ambrosium, per affectum, & arboris bonam, secundum Saluatorem intelligitur intentio bona secundo modo dicta. Gabr. vbi supra. Vide & Gersonem de hoc tract. 11. super Magnificat. part. 2. Nec ad merendum (vt in-

quit Gab. dub. 2. vbi supra.) vitam eternam sufficit intentio bona absque opere exteriori, dum adest facultas, & se offert oportunitas: nec est mandatorum Dei impletio, nec virtutis perfecta ratio, nec voluntatis plenitudo: & absque his non est sufficientia meriti. Hinc est quod ad meritum vite eterne non sufficit bonitas intentionis absque bonitate operis exterioris. Vt & vult Sanctus Bonauentura quest. 3. vbi supra. quae intelligenda sunt (ait Gabr.) dum & quando recta ratio dicitur, sic esse operandum aliqua operatione exteriori. Et secundum hoc intelligende sunt auctoritates Sanctorum, quorum aliqua videntur sonare quasi sola voluntas sufficit: quae intelligenda sunt dum adest facultas, aut non est operandi oportunitas. Et quando dicitur quod voluntas pro facto reputatur: verum est (inquit Sanctus Bonauentura.) quando non se offert bene operandi oportunitas & facultas. Voluntas quoque pro facto reputatur, vt idem dicit Bonauentura, quantum ad sufficientiam ad salutem, & quantum ad premium substantiale, quia non amittit regnum caelorum ex hoc quod non facit quod facere non potest. Non autem est verum, quantum ad premij excellentiam, siue quantum ad premium accidentale. Aliae vero auctoritates quae dicunt, quod non sufficit voluntas sine operibus, verae sunt dum adest facultatis oportunitas. Si quis autem non habuerit facultatem, vt Sanctus Bonauentura ait, cum nemo obligatur ad impossibile: sola plenitudo voluntatis internae sufficit ad meritum sine opere exteriori. Si autem habuerit facultatem, obligatur. Et secundum hoc dicit Sanctus Bonauentura, quod mandata Dei non solum obligant ad volendum sed etiam ad faciendum: & ideo qui non implet diuina mandata cum possit, potius meretur iram, quam meretur gloriam. Videlicet Bonauentura. Et propter hoc dicit Gregorius, quod nemo debet sibi blandiri de bona voluntate, imo ad dilectionis conditionis, lingua, mens, & manus requiritur. Et sicut hortatur nos Sanctus Ioannes, 1. Ioan. 1. Diligere debemus non solum verbo, sed opere & virtute. Intentio tamen opus rectificat & bonum reddit. Et (vt ait Richardus dist. 38. artic. 8. quest. 1. lib. 4.)

ait;

air: Deus plus ponderat intentionem quam factum in his quæ sibi offeruntur seu red duntur.

INTENTIO secundum Gersonem part. 2. de intentione ac fine actionis seu operationis in generali, ut accipitur in morali, scilicet virtutis & peccati describitur: Intentio est actus voluntatis in aliquem finem tendentis per aliquid vel aliqua ad illum finem ordinata. Dicitur enim intentio, quasi in illud tentio. Nam intentio semper aliquid respicit ut finem, secundum, scilicet quod illud est terminus voluntatis. Et est duplex, scilicet recta, & peruersa, ut ibidem dicit: Descriptio intentionis recte intelligitur per additionem, scilicet istorum verborum, debitum & debito modo. Descriptio vero peruersæ seu corruptæ intentionis, intelligitur per additionem oppositorum seu contrariorum verborum, scilicet indebitum, & indebito modo. Non discordat Brulefer dist. 6. quæst. 10. lib. 4. cum ait: Intentio recta est actus voluntatis tendentis in aliquem finem debitum, ut quando aliquis vult intrare religionem propter Deum. Sed intentio peruersa est actus voluntatis tendentis in aliquem finem indebitum, vel indebito modo: ut quando quis vellet intrare religionem propter honores habendos, vel propter malum finem: ibi est intentio peruersa. Et hæc (ut inquit ipse) non obest baptizato, si saltem sacerdos intendit facere quod facit Ecclesia. Et in descriptione intentionis rectæ (inquit Gerson ubi supra) illa duo verba: debitum & debito modo coniunctim accipiantur: cum ipsa duo ad hoc quod intentio sit, recta, necessariū habeant concurrere. In descriptione vero intentionis peruersæ seu corruptæ, illa duo verba opposita, scilicet indebitum, & indebito modo, accipiantur diuisim, cum alterum eorum ad hoc quod intentio peruersa vel corrupta existat per se, sufficiat etenim plura necesse est ad virtutem concurrere quam ad vitium, imo per defectum vnius eorum, quæ necessariū ad virtutem requiruntur, transit in vitium. Hæc Gerson, qui & ponit regulas, quando intentio faciat actum bonum vel malum: qui & de intentione multa scripsit.

INTENSIO TENEBROSA secundum Gab.

serm. Dominicæ quintæ, peregrinationis est, quæ lumen non participat illius quæ ordinatur actu, vel habitu, vel virtute in Deum. De hoc dicit Dñs, Matth. 6. Si lumen quod in te est, tenebræ sunt: ipse tenebræ quantæ erunt? Si oculus tuus nequam est, totum corpus tenebrosus eris. Per oculum & lumen intentionem cordis intelligit: per corpus vero opera quæ palam apparent, ut dicit Beda super Luc. Intentio autem tenebrosa, idem est quod corrupta vel peruersa. Intentio præcipientis est duplex, ut scriptis reliquit Gab. dist. 37. quæst. vnica art. 3. dub. 1. lib. 3. sententia. Vna qua intendit finem, propter quæ præceptum dedit. Alia est intentio, secundum quam subditos obligare intendit. Teneatur autem subditus seruare præceptum superioris, secundum intentionem secundam, & non secundum primam. Exemplificat Gabr. ibidem, quare intentio, quantum ad præcepta obligatoria, debent seruare illi intentioni, secundum quam vult obligare. Illa autem præcepta decem, ut idem scribit dub. 3. in omni statu obseruari debuerunt. In beatitudine est summæ eorum observatio in statu innocentie, & in statu naturæ lapsæ. In septimo autem: Non furtum facies: Dominus dispensauit cum filiis Israel, spoliando Aegyptios: nec rapuerunt alienum, quoniam & Deus Dominus erat omnium bonorum Aegypti: de quo latius alius dicitur. Hoc etiam modo non peccauit Christus, licentians dæmones ut intrarent in porcos, qui ita præcipitati sunt in mari. Matth. 8. Si autem aliqui Israelitarum sinistram habuissent intentionem, à peccato non exusabantur: potuerunt & Israelitici tanta accipere pro mercede, &c.

INTENSIO fit plurium graduum accumulatione: de quo apud Philosophos & alios. Videantur plura de ea, & Dominus Cardinalis Camera, quæst. 9. lib. 1. sent. & alij, &c.

INTERDVM dicitur ab interdico, id est prohibeo. Est autem interdictionum (ut diffinit Palud. dist. 18. quæst. 8. principia. 4. art. 1. lib. 4.) censura Ecclesiastica in poenam contumaciæ vel offensæ lata, arcens præcipue populum ne communicent Sacramentis. Et ponitur Ecclesiastica, ad differentiationem inter-

interdictorum legalium, quæ olim erant
solemnēs verborum cōceptiones, quibus
Prætor aliquid fieri iubebat, maximè cū
de possessione, vel quāsi inter aliquos con-
tendebatur. Et ex illis quædā erāt restituto-
ria, quæ exhibitoria. Sacramētis, ponitur
ad differētiā effectus maioris excomunica-
tionis, quæ separat ēt à cōione fidelū. Ha-
bet ergo similitudinē cū excomunicatio-
nē, quæ à sacramētis tantū separat.
3. q. 4. Engeltrudā. & tamen excomuni-
catio minor ab alia recessit, & interdictum
quodammodo in eius locum, mutatio no-
mine, surrexisse videtur, &c. Et nota, vt
idem dicit, quod hæc censura quandoque
interdictum, quandoque suspensio diuino-
rum, quandoque cessatio à diuinis dici-
tur. Propriè autem suspendi dicuntur di-
uina, propter violationem Ecclesiæ, vel
pensionem non solutam. Interdictum (vt
scribit Scotus distin. 225. quæst. 1. libr. 4.)
est arctatio à quibusdam actibus Ecclesia-
sticis exercendis, vel ab assistendo quibus-
dam talibus. Et licet ista pena aliquando
possit infligi loco, & non personæ: quan-
doque personæ & non loco: quandoque
utrique: & sicut infligitur, ita est seruā-
da: tamen vt est distincta à cæteris pœnis,
frequentius infligitur loco, & non perso-
nis: nisi dum in loco sunt, vt, scilicet in
tali loco non liceat celebrare solemniter
diuina, nec alios interesse: & ista pœna in-
terdicti quandoque contrahitur à iure,
quandoque à Iudice. A iure occurrit exem-
plum de receptantibus vsurarios extra-
neos. extra de vsuris. vsurarum voragi-
nem. & est hodie in 6. lib. A Iudice, propter
causas innumeras: communius, propter
inobedientiam communem populi terre:
relaxatur per illum qui posuit interdictū.
Quandoque etiam relaxatur in certis casu-
bus à iure, vt patet extra de sent. ex, Alma-
mater Ecclesia, & est hodie in 6. libr. Sco.
hæc, quem imitatur Gabr. lect. 9. canonis.
Et quando populus est interdictus (vt feri-
bit Paluden.) quocunq; vadit, secū fert
suum interdictum, nec debet admitti ad
diuina. Quando autem terra est interdi-
cta, tunc illi de terra alibi admittuntur.
Item homo qui declinat ad locum inter-
dictum, fit interdictus quamdiu ibi est,
quantum ad hoc quod ibi interdicitur

sibi diuina, etiam plusquam illis de loco
qui sunt clerici aut religiosi, qui intra suā
Ecclesiā possunt audire diuina, hic aut nō.
Item vniuersitas, vt idem Paludēsis dicit,
quæ vltra tres menses permittit alienige-
nas publicè scenerantes in terra sua habi-
tare, ipso facto est interdicta: & nihilomi-
nus terra eius sit interdicta, si per menses
sustinuerit animo indurato populum suū
primum interdictum personale. Et tam-
diu durat istud locale interdictum, quam-
diu illi non expelluntur. Hæc Palud. dist.
18. quæst. octaua libr. quarto. qui multa
de interdicto literis mandauit, & ibidem,
quæ tempore interdicti permittuntur, &
quæ prohibentur. Et secundum aliquos
conceditur sacramentum Confirmatio-
nis adultis, & simuliter sacramentum Ma-
trimonij, quod legitime potest tali tem-
pore contrahi, secundum Hostien. sed be-
nedictio nuptialis prohibetur. Panor. ve-
rò dubitat. Clericis, quoque conceditur se-
pultura Ecclesiæ: de quo scribit frater Os-
ualdus 1. quarto. Rosa. Throlog. de quo
consulas Iurisperitos. Item conceditur
Ordinum collatio, vt notat Innocen. in
cap. Non est à nobis. Sed sine necessita-
te nec clerici, nec laici possunt ordinari
in loco interdicto, sed alibi possunt ordi-
nari, si ipsi non sunt interdicti, &c.

INTERDICTVM est duplex, vel duæ species
sunt interdicti. Nam aliud est generale, a-
liud speciale. De quo videatur & Ant. par.
3. tit. 26. cap. 2. §. 1. & 2. Generale non so-
lū est, quando regnum, prouincia, vel
terra, interdicitur. Verū quandoque
castrum interdicitur, extra de verbo. sign.
Cū in partibus. Speciale verò est cū
inter plures Ecclesias, pauca vel vna inter-
dicuntur, sed si villa vel castrum vnā tan-
tū habet Ecclesiam, & illa interdictio
supponitur, vocatur generale. Latius vide
Paludensem distin. 18. q. 8. libr. 4. Et hoc
certum est, quod propter pensionem non
solutam, vel delictum vnius clerici vel
laici, non debet Ecclesia subijci interdi-
cto, quia peccata suos actores tenere de-
bent, & pena non est vltius extendenda
quā delictum in extendente reperitur.
Papa autem potest interdicerē & Prælati
qui habēt iurisdictionem ab Episcopis seu
collegijs, vel ab alijs: & si non possunt

G g excom-

excommunicare, possunt tamen interdiceret: & rationabiliter debet fieri. Alioquin lator incideret in poenam illius, extra de sen. ex. Sacro. Poena autem illius concilij est, quod qui competenti monitione non premissa sententiā promulgat, ingressum Ecclesie per mensem sibi nouerit interdictum. Alia nihilominus poena multādū, si visum fuerit expedire. Item in scriptis ferri debet & causa exprimi, latiūs vide Palud. Et forma interdicti talis est. Nos propter talem causam, ciuitatem vel terram Ecclesiastico supponimus interdicto. Interdictum igitur nomen est iuris, & plus importat quā verbi proprietates sonet. Aliiter potest formari interdictum ad arbitriū latoris sententię, videlicet vt interdicat celebrationem missarum cantu, vel celebrationem vesperarū, seu sollemnitates alias, vel sepulturam tantum, potest enim excipere quos vult, vt dicit Innocen. Et multe poenę sunt interdicti. Nam vniuersa sacramenta negantur eis pręter baptismū parvulorum, & penitentia morientium, quibus etiam conceditur viaticum. Et generaliter gratia sepulturę est laicis interdicta, vt dicit Innocen. super cap. vt priuilegia. Plura apud Paludensem & iuris peritos videre poteris. Et nominatim interdicti sūt qui proprio nomine vel sufficienti exprimuntur circumlocutione & indubitata, & de quibus constat cuique quod sunt interdicti. Nec facile interdictum est faciendū vel ponendum, periculosa enim est suspensio & interdictum piorum operū, vt vult Gerson part. 4. suorum operum. Et secundum Anton. part. 3. summę. ti. 26. c. r. Interdictum est separatio à ceteris sacramentis & omnibus diuinis officijs, & Ecclesiastica sepultura. Vide ibidem conuenientiam istorum trium, interdictum excommunicatio, & suspensio, quę sub cōmuni nomine censurę Ecclesiasticę dicuntur. Ponit & ibidem eorum differētiā Anto. & quia illa aliās patēt, & partim dictum est, omittimus plura quę Antoninus refert de interdicto.

INTERPRETATIO est duplex, vt scribit Iac. de Valentia, tractat. 2. artic. 4. prologi. in psaltes. Vna dicitur, ex vna lingua in aliā facta traductio, & ista dicitur interpretatio linguarum. Altera dicitur alicuius ob-

scuri & anigmatici sermonis facta declaratio, & ista dicitur interpretatio sermonum. Primo modo dicit Hieron. ad Desiderium in prologo super Pentateucum. Aliud est esse interpretem, & aliud vatem. Sed secundo modo nō solum Apostoli & Doctores & omnes glossatores, sed etiam omnes Prophetę dicuntur interpretes, eō quia intellexerunt, & interpretati sunt in lumine Prophetico anigmaticas visiones & obscura mysteria sacrę scripturę. Et isto modo etiam angeli dicuntur interpretes inter Deum & homines. Et Christus dicitur medius interpres inter Deum patrem & Ecclesiam, quia quęcunq; audiuit à patre, nota fecit nobis. Ioan. 15. Et sic angelus Gabr. interpretatus est Danieli mysterium. 20. hebdomadarum. Sic etiā David fuit interpres, & Daniel, qui interpretatus est somnia Nabuchodonosor, & ipsius Balthasar. & somnia sua propria. Et sic etiam Virgilius libro. 6. Aeneid. appellatur Sibyllam vatem & interpretem, eō quod interpretabatur responsa Apollinis, cum dicit: MAGNAM QVI MENTEM, ANIMVM, QVE DELVS INSPIRAT VATES, APERIT QVE FUTVRA. Prophetę itaque & Apostoli dicuntur interpretes. Sed David & Prophetę interpretati sunt scripturam, & illas enigmaticas visiones Prophetice de futuro, sed Apostoli & Doctores interpretati sunt easdem esse iam in Christo cōpletas de pręterito, & hoc in lumine Euangelico, quę interpretatio Apostolorum fuit multo perfectior, & distinctior & manifestior: quia fuit simul annūciatio veritatis, & interpretatio, vt patet per totū discursum Euangelicum, & auctum Apostolorum. Hęc Valentia. Scriptura autem sacra (vt scribit Gers. par. 1. tract. cōtra hęresim de communione laicorum sub vtraq; specie, litera L.) in expositione suarum partium requisit & requirit homines primò pręditos ingenio, Secūdò, exercitatos studio. Tertiò, humiles in iudicio. Quartò, immunes ab affectato vitio. Patet, quoniā ex opposito alterius istorum quatuor solet facillimè falsus intellectus scripturę suboriri, vt si sit homo hebens ingenij, si iners & neglector studij, si superbi & arrogantis iudicij, si denique fuerit infectus & deprauatus ex affectu alicuius vitij, quoniam

niam excæcat tales malitia eorum. Hæc Gerfon.

INTRINSECUM (vt notat Gab. di. 2. q. 1. ar. 1. lib. 1.) dicitur, quod est de essentia rei, puta res met, vel pars eius essentialis per oppositum notificatur extrinsecum. Et esse intrinsecum in aliquo potest esse dupliciter, secundum Sanctum Bonauenturam, & post eum notat Gabr. dist. 8. quæst. 2. art. 1. lib. 2. Vel sicut contentum respectu continentis, vt aqua respectu vasis, & sic dæmon potest esse intrinsecus in simulachris. Alio modo esse intrinsecum dicit aliquid quod insluit in intima rei, & influendo perficit & cōseruat, & hoc modo non conuenit dæmoni, nec respectu simulachri, nec respectu hominis. Hoc modo intelligitur illa glo. super illud Psal. Dñs in tēplo sancto suo, quæ dicit: Simulachris assidere potest immūsus, intrinsecus esse non potest, &c.

INVIDIA est tristitia de bonis alienis, secundum Ioannem Damas. Hug. lib. 2. de sacramentis, dicit: Inuidiam esse odium alienæ felicitatis. Assentit August. super Psalm. Conuertit cor eorum. Sanctus Tho. ait: Inuidia est tristitia de bono alterius in quantum æstimatur diminuere gloriam propriam, secunda secundæ. q. 36. art. 1. Et dicitur inuidia à nimis videndo, qd minus intuemur formam illius, de cuius felicitate sumus solliciti. A quo inuideor, qd Horatius vsurpauit. A quo inuisus, hoc est, odio habitus. Et inuidus & inuidiosus differunt. Inuidus est qd actu alicui inuidet. Inuidiosus, qui morbo inuidetiæ laborat. Inuidia aliquando p odio ponitur. Quintilianus: Ne ei tot scelerum commemoratione cōcitarem inuidiam. Hinc inuidiosum, pro inuiso & odiofo ponimus. Et inuidia ex suo genere est peccatū mortale, vt scribit Gerf. part. 2. de septem vitijs capi. quia directè cōtrariatur charitati. Charitati autem nihil est contrariū, quod non sit peccatum mortale. Potest tamen hoc peccatum esse veniale secundū aliquas sui qualitates, vt puta quando in solo primo motu consistit, vel propter aliquam aliam intentionem extra suam rationē trahitur, vt idem scribit Gerf. Habet autem quinq; filias secundum Grego. & hoc refert Gerf. part. 4. in descriptionibus

peccatorum mortalium. Prima est odiū, quod est velle malū alteri, & nolle bonū. Secunda, exultatio in aduersis proximi. Tertia, afflictio in eius prosperis. Quarta, susurratio, quæ est detractio latens. Quinta, est detractio quæ fit in aperto, intēdit; q; melior apparere illo cui detrahit. Et secundum S. Bonau. & post eum Gab. di. 21. quæst. vnic. ar. 3. dub. 1. lib. 2. Hæc duo peccata, superbia, & inuidia penè sunt indiuidua & inseparabilia, & vnum comitatur ad alterum. Superbus enim amat excellentiam, & ita nullum vult parem, & per hoc appetit excellentiam singulariter possidere, & ideo statim actu, vel habitu inuidet, cum nolit bonos consimili bono quod appetit, alterum communicare. Mens autem diaboli his vitijs duobus possessa est. Nam ex his vitijs (vt dicit Aug.) qd prius fuit Lucifer, diabolus factus est, videns statum hominis in quo potuit cadere & ascendere, & cadēdo sub diabolica potestate redigi ascendendo ad supernam ciuitatem vnde ipse cecidit, peruenire. Ex superbia motus est, simul & inuidia ad ipsum tentandum. Ex superbia, vt ipsum sibi subijceret. Ex inuidia, vt ipsum à superna felicitate impediret. Et ideo scriptura dicit diabolum ex inuidia hominem tentasse. Sapient. 2. Inuidia diaboli mors intrauit in orbem terrarum. Et Magist. Videns diabolus hominem per inobedientiæ humilitatem posse ascendere, vnde ipse per superbiam corruerat, inuidit ei, & qd prius per superbiam diabolus fuerat, id est deorsum lapsus, zelo inuidiæ factus est satham, id est aduersarius. Gab.

INVIDENTIA est ægritudo suscepta, ppter alterius res secundas, quæ nihil noceant inuidenti. Nam si quis doleat eius rebus secundis à quo ipse lædatur: non rectè dicitur inuidere. Cice. in Tuscul. q. 8. & ab inuidia sic differt, qd inuidia non solum ad eum qui inuidet, sed ad eum qui inuidetur, referri potest. Inuidentia verò in eum demum cadit qui inuidet. Vel inuidia est actus inuidendi, inuidetiā ipsa ægritudo. **INVIDENTIA** autem fraternæ charitatis seu gratiæ est duplex. Aut enim ex hoc oritur, quia p gratiam fratris putat aliquod bonum in se vel in alio quod appetit minui, et sic pertinet ad inuidiam. Alio modo

do quia tanta malitia deprauatus est talis inuidens, quod bonum quod in se non videt, nulli alij inesse velit, licet nihil sibi ex hoc incommodi accadat, ut scribit Gabriel distinct. 43. quæst. vnica. libr. 2. art. 3. dub. 2.

INUNDATIO dicitur aquæ abundantia & affluentia. Et inundatio illa tempore diluuii non fuit naturalis, sed miraculosa, sicut & conflagratio ignium in fine mundi futura. Et hæc inundatio non peruenit ad Paradisum, quia illæ aquæ non inundaue runt nisi ad puniendum peccatores, sed in Paradiso non fuerunt peccatores tempore diluuii. Nec audiendi sunt astrologi dicere volentes, quod diluuium fuerit per concurrentiam stellarum humidarum, ut refert Scot. & post eum hoc idem scribit Gabr. dist. 17. quæst. 2. art. 2. lib. 2. Capitur & inundatio pro abundantia cuiuslibet rei. Vnde est illud. Inundatio camelorum operiet te. Esaia 60. Et illud Ezech. 26. Inundatione eius operiet te puluis eorum, &c. Et Eccles. 21. Scientia sapientis tanquam inundatio abundabit, & consilium illius sicut fons vitæ permanet. Capitur & pro tribulatione. Vnde est illud Iob. 21. Et superueniet eis inundatio. Inundatio, id est fortis & impetuosa tribulatio ad modum aquæ inundantis, ut exponit ibi Nicol. de Lyra. Item pro bonis. Vnde Deut. 33. dicitur: Qui inundationem maris quasi lac sugent, & thesauros absconditos arenarum. Inundationem, id est bona appor tata in nauibus per vndas maris, ut exponit Lyra.

INVOLUNTARIUM simpliciter est illud (ut scribit Scotus dist. 14. quæst. 1. ar. 3. lib. 4.) contra quod voluntas simpliciter remurmurat, & per consequens per oppositum voluntarium potest intelligi tripliciter. Vno modo ut dicit Scotus, contra quod non omnino voluntas remurmurat, sed patienter sustinet. Secundo quod voluntas non acceptat. Tercio modo quod voluntariè causet. Vide eum latius & in dictione. **INVOLUNTARIUM**. Vnde (ut idem ait) omnis poena est involuntaria. Quod verum est secundum se comparando ad voluntatem consequentem affectionem commodi, tamen potest esse voluntaria voluntate antecedente, scilicet voluntariè applica

tionem causarum ad quas sequitur. Potest etiam esse voluntaria voluntate iusta acceptante, & voluntate sequente affectionem iustitiæ, quia sic accepit quicquid habet ordinem ad per se volendum iustè. Ista autem tristitia potest esse ad aliquid per se iustè volendum. Hæc Scotus.

INVOCATIO Græcè, ἐπιλησις, à verbo inuocare. Est autem inuocare, in se vocare per affectum & deuotum cultum, secundum S. Thom. super Epistola ad Rom. 10. lect. 2.

IOSEPH. Quidam Iosephus, quidam Iosippos esse scribendum contendunt, sed nihil ad nos modò. Inuenimus autem tres Ioseph laudabiles in sacra scriptura, ut scribit Brulefer dist. 30. quæst. 2. lib. 4. Primus Ioseph fuit filius Iacob, & primo genitus Rachelis uxoris Iacob: & iste signat Christum: quia fuit venditus à fratribus, sic & Christus traditus & venditus. De quo non parum scribit Iacobus Valentia Psalm. 2. & Psalm. 104. Secundus Ioseph fuit sponsus Virginis Mariæ, qui honoratur in Euangelio tribus rationibus & nominibus. Primò vocatur sponsus Mariæ. Matth. 2. Secundò iustus vocatur, & canonizatur in Euangelio. Matth. 2. quia ibidem vocatur iustus. Tertiò vocatur in Euangelio, pater Dei. Lucæ 2. Ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Fuit autem Ioseph pater Christi reputatione, ut scribit Gerson parte 3. in sermone de natiuitate Virginis Mariæ. Fuit pater curatione, quia nutriticius. Fuit tertio pater generatione, non quidem sua, sed Mariæ uxoris suæ cooperante spiritu sancto, & quodammodo vices Ioseph gerente, non virili semine, sed mystico spiramine. Plura ibidem Gerson. Fuit autem (ut idem vult) Ioseph iuuenis & desponsatus est sub quinquagesimo anno, & hoc propter mysterium Propheti cum, quo dicitur in Esa. Latrabit sponsus super sponsam, & habitabit iuuenis cum Virgine. Vbi glos. interlinearis & ordinaria dicit, Ioseph cum Maria. Etiam fuit iuuenis ex eo ut obsequium & ministerium præstaret ipsi Mariæ & puero cun tibus in Aegyptum, illic manentibus, & inde remeantibus, ut latius deducit ibi Gerson. Depingitur autem senex propter mentis & castitatis virtutem, sicut dicit Sapiens,

Sapiens,

Sapiens, quod ætas senectutis vita immaculata. Vel depingitur senex, ne aliqd carnale suspicaretur de Ioseph & Maria. Vel dicitur quod pictoribus atq; Poetis semper fuit æqua potestas quodlibet audendi, vt inquit Horatius. Multa Gerson vbi supra. Vouit autem Maria (vt ibidem dicit) virginitatem. Vouit & Ioseph secundum Doctores, cui voto non repugnauit vera matrimonialis cōiunctio, neque corporum mutua translatio. In quo matrimonio proles fuit, fides atque sacramentum, vt infra latius dicitur de matrimonio. Et de virginitate Ioseph videatur Gerson parte quarta. in Epistola de festo Ioseph instituido. Terrius Ioseph fuit ab Arimathia, de quo in Euangelio dicitur quod erat iustus.

IPERDVLTIA, Vide in dictione, **ADORATTO**, vel in littera H, quia à quibusdam cū aspiratione scribitur.

IRA secundum Aristot. lib. 1. de anima, est accensio sanguis circa cor. Astipuat Ioā. Damasc. lib. 2. ca. 16. cū ait: Ira est feruor eius qui circa cor est sanguinis, vaporatio ne felis vel perturbatione fiens. Ira secundum Hugo, lib. 2. de sacramentis, est irrationabilis perturbatio mentis. Ira secundum August. sic describitur. Ita est vlciscendi libido. Secundum Cassiodorum sic describitur. Ira est immoderatus animi motus, concitatus ad pœnam seu vindictam. Et intelligitur hæc dictio (vt scribit Gers. parte 2. de septem vitijs capitalibus) non de ira quæ procedit seu denominatur per zelum, quæ est quando quis contra ipsa vitia mouetur secundum ordinem rationis ad bonum finem, quia etiam homo interdum sibi ipsi propter sua peccata & vitia irascitur, sed intelligitur de ira, quæ procedit & nominatur per vitium. Iram dicit Cortesius lib. 3. sententiarum, dist. 8. esse vlciscendi libidinem, quæ iurgia mentis, tumultum, stomachationem & peiorationem gignat. Et ira secundum Gersonem vbi supra, habet duplex esse, scilicet naturæ, & moris. Quo ad esse naturæ, non est propriè nisi passio quædam, ratione cuius passionis sic purè seu absolute consideratæ, ira non est peccatum, imò magis est pœna. Quo verò ad esse moris seu mobile, inquantum illa passio deordinat à de-

bito ordine rationis, debito quæ sine, tunc dicit & importat vitium & peccatum. Nā ira isto modo non dicit puram passionē, imò quādam actionem, qua deordinatur homo & quantum ad Deum, & quantum ad proximum. Vult enim à se vindictam exquirere quam non debet, nisi à Deo vel à iudice constituto expetere. Vel illam vindictam exercere appetit contra illum qui non meruit, vel vltra id quod meruit, vel non secundum legitimum modum & ordinem, vel non propter debitum finem. Gregor. 31. libr. moral. sex assignat iræ filias, quæ sunt rixa, timor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blasphemia, de quibus latius Gerson vbi supra. Ira autem per zelum (vt idem dicit in regul. moralibus) quæ est de malo culpæ, dicitur ex se laudabilis, sed ex modo prosequendi potest fieri vituperabilis, dum nec tempus, nec locum, nec modum nouit obseruare, præsertim quando pertinaciæ coniuncta est, & turbantium seditionum magis adductiua quàm sedatiua. Et ira quæ est appetitus de liberatus vindictæ propriæ, præter autem contra iuris ordinem ex se, & vt sic est mortalis, præsertim si vindicta sit notabilis detrimenti. Causas iræ ponit idem parte. 4. de passionibus animi, scilicet paruipensio, despectio, iniustitia propria ad alios. Excellentia propria respectu despicientis, & beneficia vel amicitia prior excellentia legendi, & hoc de per accidens. Impedimentum vindictæ, tamen superabile. Despectio studiorum nostrorum & eorum quæ agimus. Suspicio, quod non insit excellentia quam appetimus. Ignorantia nominis nostri vel conditionis. Effectus verò iræ & cōditiones sunt (vt idem dicit) feruor cordis, delectatio ex spe, tristitia ex timore, nūtiata mala aliorum. Cessat ex tpe, cessat ex magno malo illato. Aduersario tacet aliquando, quādo loquitur nimis, immutatio vultus & gestus in oculis & dentibus. Species iræ ex effectu nominatæ sunt furor, insania, rancor. Hinc quidam iratorū, quidam acuti, amari, difficiles, &c. Magist. Ioanner Gerson Cancell. Parisien. qui & alia multa scribit de ira.

IRA SVBITA secundum Gersonem par. 4. in ser. dominicæ sexagesimæ, est in hominibus qui facili irascuntur & inflammantur.

tur, & tunc omne id aperiunt quod in cor de habent, præterea Horatius vocat eam tortam, cum ait:

Secretumq; teges, & vino tortus & ira.

Et hæc ira assimilatur tonitruo, quod subito facit magnū sonitum, & nox cessat, vel alicui magno igni stuparum aut pulverum machinarum, vbi fit magnus sonitus ad paruum ignem, & illa ira quæ aduenit naturaliter ex primo motu, nō est peccatum, vel est veniale peccatum, sicut aliqui qui sunt calidi calore citius irascuntur, quia sanguis citius circumdat cor eorum. Ira verò quæ venit subito per malam consuetudinem, est magis reprobanda. Vide latius Gersibi, qui & alias iræ ponit species, scilicet prolixam, vel longam, vel grauantem, &c.

IRA secundum Brulef. di. 14. q. 4. lib. 4. & cōcordat cum Magistro Ioan. Gers. vbi sup. est duplex, scilicet per zelum, & est velle punire peccata aliena: & ista ira fuit in Christo, sicut quando eiecit ementes & videntes & de templo. Psal. Zelus domus tuæ comedit me. Alia est ira per penitentiam, & est velle punire peccata propria, & ista non fuit in Christo, nec in Beata Maria, quia nullum habuit peccatum. De prima ira dicitur: Irascimini & nolite peccare, &c. Glos. Quid iustius quam ut suis peccatis quisque irascatur propriis potius quā alienis, seque puniens per penitentiam, se Deo offerat. Brulef. Et ira secundum Sanctum Bonauen. Vno modo dicitur purè affectionem, & sic ira dicitur affectus detestationis alicuius mali vel apparētis mali. Alio modo ira dicitur affectum cum pœna, & sic ira habet perturbationem & inquietationem annexam, hoc autem pōt esse intrinseca differentia, quia aut perturbatione illa solūm tāgit potētias inferiores, & nullo modo tangit oculum mētis. Aut tangit oculum mentis ad tempus turbando, sed non excedendo. Aut oculum mentis attingit ipsum perturbando & obnubilando. Et secundum hoc motus iræ inquaduplici differentia reperitur, secundum quod colligitur ex dictis sanctorum, & habet S. Bonau. dist. 15. quæst. ult. lib. 3. Vno modo dicitur purè affectum detestationis, & hoc modo potuisset esse in Adā in statu innocentie. Alio modo dicitur motum

detestationis cū inquietatione & perturbatione partis sensualis sine aliqua perturbatione mentis, & hoc modo fuit in Christo affectio iræ, sicut enim dicit Euangelium: Infremendo conturbauit seipsum. Tercio modo dicit affectum detestationis cum commotione & perturbatione, non solū partis sensualis, sed etiam rationis ad tempus, & hoc modo reperitur ira in viris iustis, qui irascuntur ira per zelum. De quibus dicit Gregor. quod inde mens perturbata proficit ut clarescat, sicut oculus per collyrium immissum ad tempus turbatur, ut postmodum clarius efficiatur. Quarto modo ira dicit affectum detestationis cum commotione sensualitatis, & etiam mentis, ita quod commotio illa habet secum perturbationem mentis annexam, vel ad illam est ordinata, & sic est ira per vitium, & reperitur & prohibetur à Domino.

IRA DEI, ut August. super illud 2. Psalm. Tūc loquitur ad eos intra sua, &c. scribit, Non oportet inquit iram & furorē Domini perturbationem mentis intelligi, sed vim quā iustissimē vindicat subiectam sibi ad ministerium vniuersam creaturam. Ira ergo Dei est motus qui fit in anima, quæ legem Dei nouit cum eādē legem videt à peccatore præteriri. Per hunc enim motum iustarum animarum multa vindicantur, quamquam possit ira Dei rectè intelligi etiam ipsa mentis obscuratio, quæ cōsequitur eos qui legem Dei transgrediuntur. Idem Psalm. 6. Non cadit in Deum iudicem perturbatio, sed quod in eius ministris fit, quia per leges eius fit, ita eius dicitur, in qua ira non solū argui se nō vult anima quæ nunc orat, sed nec corripī, id est emendari vel crudiri. Et Psalm. 9. ait: Multum irascitur Dominus dum non exquirat, dum quasi obliuiscitur, & non attendit peccata, & per fraudes & scelera ad diuitias, honoresque peruenitur, quod maxime in illo Antichristo euenturum est, qui vsque adeo beatus videbitur hominibus, ut etiam Deus putetur. Idem Augu. Psalm. 26. Ira Dei nō est nisi auersio vultus eius. De ira & furore Dei scribit Gerson par. 4. in expositione. 1. Psalmi penitentialis. Scio inquit tu Domine (te docente) quia tu semper idem es, ideo tu in varios affectus

Atus non mutabilis es. De te quoque scriptum est. Tu autem Domine virtutum cum tranquillitate iudicas: furis ergo semper tranquillus, irascaris semper placatus. Non est furor tuus, non est ira tua in te & in tuo affectu, sed extra te est & affectu tuo fuit or tuus, poena est inferni, ira tua purgatorii poena. In inferno quasi furendo arguis, in purgatorio quasi irascendo corripis. In illo per iustitiam arguis insolubiliter, in isto per misericordiam corripis salubriter, & tamen ab utroque opto liberari, dicens: Domine ne in furore tuo arguas me, &c. Hæc Gerson. Non potest autem Deus maiorem offendere iram peccatori (ut scribit Iaco. de Valent. super illud Psal. 10. Pluet super peccatores laqueos) quam non dare sibi gratiam, & dimittere eum in adinventionibus suis. Nam ex natura sua corrupta & vitiosa semper ruit in diuersa scandala & diuersos laqueos postquam non habet præseruatorem. Ita Iudæi obstinati post mortem Christi ruerunt in diuersa scandala, & inciderunt in diuersos laqueos per illos 40. annos, ut ait Iosephus de bello Iudaico. Id quod & declarat & ostendit Iaco. de Valen. ubi supra.

IRACUNDIA est excessus iræ, ideo est vitium oppositum mansuetudini secundum S. Tho. 2. 2. quæst. 157. art. 1. Differtque ab ira, ut placet Donato, quod ira ex causa, iracundia ex vitio multum iracentis. Ab ira venit irascor & iratus, ac iracundus, quæ ita differunt, quod iratus est qui ex aliqua re laceratus excanduit, iracundus qui ex quacunque etiam parua causa mouetur ad iram, semper alterum ex causa est, alterum ex moribus.

IRASCI est appetere vindictam, secundum Aristot. 4. Rhetor. propter apparentem parui pensionem. B. rulefer di. 10. quæst. 3. li. 1. Et Deus dicitur irasci pro velle vindicare, non includendo passionem concomitantem istiusmodi velle. Deus formaliter est iratus vel offensus, quia formaliter est volens vindicare peccatum commissum contra legem suam, ut scribit Scotus, & post eum Gabr. dist. 14. quæst. 1. art. 1. lib. 4. Et ut scribit Sanctus Bonau. dist. 45. in dubijs literal. li. 1. Deus habet signa iræ, non quæ significant iram in ipso, sed quæ significant

iram in nobis, & verè quādo in nobis sunt. Et (ut scribit Paulus Cortes. libr. 1. dist. 8. sent. suarum) quoniam ira est appetitio alieni mali cum libidine vlciscendi minime suapte speciei, modo in Dei naturam cadit. Ex quo fas est scire eum quoque odio vacare. Nam cum nulla sit eius voluntatis procliuas ad malum, per absurdum est opinari quippiam odiosum esse Deo. Si quidem cum omnia ab eo tanquam ab auctore dimanent, si quippiam illi odiosum esse diceretur, necesse esset confiteri, eum id haud esse velle, quo nihil dici potest in omni Theologia indoctius. At nos interdum Metaphoricos quædam illi odiosa esse dicimus. Nam illi & malorum genera esse odiosa, & aliquid ingentius boni genus velle affirmamus, quod haud fieri sine minoris boni ademptione potest, quemadmodum quatinus iustitiæ tuendæ bonum velle affirmatur, quod fieri sine animaduersione nequit. Quomodo enim generis humani societas, iurisque descriptio seruaretur, nisi tot fures, tot grassatores, tot homicidæ, tot depeculatores, tot hostes publici plesterentur. Num censemus seruari hominum incolumitatē posse, si tot flagitiorum, vexationum, cædiū, direptionum, rapinarum impunita scelera ferantur? Atque etiam gaudium & delectatio, quatinus pathetica sint à Dei natura absunt. Hæc Paulus Cortesius, &c. A Deo quoque omnis turbida affectio abest, ut idem sentit.

IRREGULARIS, A quo irregularitas: & est (ut scribit Scotus di. 25. q. 1. li. 4.) inhabilitas ad suspensionem & executionem actuum ordinum. Vel irregularitas est impedimentum, repulsio executionis diuini officij seu sacramenti ex canonica institutione, pueniens. Ista frequenter incurritur à iure, quous possit aliquando infligi à iudice secundum iura. Incurritur autem à iure ex quibusdam criminibus, & ex quibusdam non criminibus, & ex quibusdā quæ quādoque possunt esse crimina, quādoque non crimina. Et sic tripliciter potest homo irregularitatem incurrere. Primo ex criminibus. Et hoc quadrupliciter. Primo propter simulationem, ut quādo quis emit ordinem vel beneficium, & in huiusmodi casibus quādoque solus Papa potest dispensare, ut patet

extra de simonia. cap. nobis. Et idem patet i. q. 1. Simoniacus autem in beneficio (vt scribit Scot. dist. 25. quæst. 1. libr. 4. non sic grauius punitur, tamen ex quo sibi constat quod simonia illud obtinuit, tenetur resignare, & toto tempore, quo tenet, iniuste tenet, & tenetur ad restitutionem omnium quæ percepit. Hæc Scot. Et probatur hæc de simonia in diuersis capitulis. Secundum crimen quo irregularitas contrahitur est furtum in aliquo ordine, puta quando ipsos tales prohibet accedere, & tamē cōtra eius prohibitionem faciūt, & furtiuē suscipiunt ordines, tales efficiuntur irregulares. Tertium crimen, in eo quod ministrat in ordine nō suscepto, maxime sicut est sacer ordo & solēnis ministratio. Et quod sit irregularis, patet extra de clerico non ordinato ministrante. Quartum crimen efficiens irregularitatem, est cōtumaciter se habere in non seruando canonicas poenas. Et hoc patet de clerico excommunicato vel deposito ministrante, vbi intelligitur de maiore excommunicatione. Nam qui in minore excommunicatione, grauius peccat, nullus tamen irregularitatis notam incurrit. Secundo, sine criminibus contrahitur irregularitas, & tripliciter, sequitur enim irregularitatem quæuis seruitus, non crimen. Vnde quilibet seruus proprius prohibetur ipso iure ne ordinis sacramentum suscipiat, nisi manumittatur, vt patet de seruis nō ordinatis. Sed de facto non impedit, vt ait Rich. Secundo sequitur, illegitimè natum, quamuis huiusmodi illegitimitas non sit ex crimine illius qui taliter nascitur. Et istud patet extra de filiis presbyterorum nō ordinandis. Richar. dicit. Defectus natalium non impedit alicuius ordinis susceptionē de facto, sed bene de iure propter sacramenti reuentiam, & cum eius (vt inquit Scot.) facilius dispensatur. Tertio sequitur, corpore vitiatum, vel in aliquo membro notabili enormiter truncatum, vel graui & immundo morbo laborantem, & debilitatū, tales enim sunt irregulares, nec debent suscipere ordines, vt patet de corpore vitiatū, & extra de clerico debilitato. Sūt & irregulares secundum Rich. qui ad reprimendum carnis tētionem, sibi abscindunt virilia, is enim non habet iustam causam ca-

strationis suæ, quia virtute carnali vicio repugnandum est. Secus si ex causa iusta abscindantur. Tertio, indifferenter, quandoque ex crimine, & quandoque nō ex crimine aliquis efficitur irregularis. Et hoc contingit dupliciter, scilicet per homicidium & bigamiam, quorum vtrumque est sine peccato, & quandoque cum peccato. Patet primum de iusto Iudice, qui iuste damnat nocētes, qui ipse vna cum notario & teste sunt irregulares & cōsul: vt patet extra de homicidio voluntario. Vnde Rich. ait. Cū zelo iustitie Iudex suspendit latronem, sit irregularis, & sic actū virtutis aliquando homo fit irregularis, inquit Rich. dist. 2. art. 4. quæst. 3. libr. 4. Homicidium autem quandoque est peccatum: vt cū nocens innocentem occidit, vt patet de se: quia est contra mandatū Dei. Quod autem bigamia inducat irregularitatem, hoc patet extra de bigamis. Quod posset esse sine peccato, patet, quia contrahens matrimonium cum muliere corrupta, efficitur bigamus: sed hoc potest facere quis sine peccato. Quandoque est peccatum bigamia, quia posito casu quod aliquis ducat uxorem virginē, ex hoc nō contrahit bigamiam, sed si postea illa mulier de scitu mariti sui peccauerit cum alio viro, tunc in primo concubitu quo legitimus maritus peccauerit cum huiusmodi uxore sua adultera, ipse contrahit bigamiam, & hoc ut plurimum non caret peccato, maxime si ratione suæ saturatæ libidinis fouet scienter adulteram, & non corrigit, neque repudiat eam. Vide latius de irregularitate Rich. di. 25. art. 5. Et Petrum de Palud. eadem di. q. 3. etiam alios, fratrem Osuualdū lib. 4. rola. theologiæ. Et Antonius parte 3. titu. 28. per lex capit. & Gersonem. Sed hæc sufficiant.

Ir 1 s. secundum Aristot. 3. Meteorum, est speculum Solis, quia in ea imago Solis exprimitur: Et diffinitur sic communiter. Iris nil est aliud quam nubes rorida Soli opposita, radijs Solis multipliciter informata. Vel est refractionis visus à nube rorida ad Solem. Plura colligit de iride frater Pelbartus lib. 2. in fine rosarij theolog. & multa Aristot. 3. Meteo. & Seneca. Et quia vocabulum est physicum, apud Philosophos de eo videbis. Posuit autē Deus ar-

cum

cum vel iridem in nubibus, in signum feceris. Nam Genes. dixit Deus ad Noe: Pone nam arcum meum in nubibus cœli, & erit signum fœderis inter me & terram, & non ultra erant ultra aquæ diluuij ad delendā vniuersam carnem. Et hoc factū est propter affecurationem, quia Noe maxime timebat ne iterum fieret diluuium, & quotidie orabat ne fieret, ut refert Iosephus li. antiquitatum. Alias rationes uide apud alios, & colligit aliquas frater Pelbartus li. 2. Rosarij theolo. Et de signis iridis videto apud Philosophos, & de generatione eius.

IRISIO & subsannatio conueniunt in fine, sed differunt in modo: quia prima fit naso rugato: secūda verò sit ore, id est verbis & cachinnis, ex san. Tho. secunda fecūda, q. 75. art. 1.

ITER idem est quod via. Iter salutis & perditionis, quo. vel in cœlum vel ad inferos itur. De his duabus vijs dicitur Mat. 7. Intrare per angustam portā, quia lata porta & spaciola via est quæ ducit ad perditionē, & multi sūt qui intrant per eam, quā angusta porta & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eā. De his, Lactantius l. 6. diu. insti. cap. 3. Dux sunt viæ per quas humanā vitā progredi necesse est. Vna, scilicet q̄ in cœlum ferat, altera quæ ad inferos deprimat. Quas & Poetæ in carminibus, & Philosophi in disputationibus suis induxerunt. Sed inquit melius & verius, quia duas istas vias cœli, & inferorum esse dicimus, quia iustis immortalitas, iniustis pœna æterna proposita est, & in cap. 4. Vita est igitur virtutis, ac bonorum via quæ fert nō in Elysios cāpos (vt Poetæ loquūtur) sed ad ipsā mūdi arcem. At leua maiorū exercet pœnas & ad impia tartara mittit. Est enim criminoris illius qui prauis religionibus institutis, auertit homines ab itinere cœlesti, & in viam perditionis inducit. Plura Lactantius.

ITER quoddam est terrestre, quod agitur pedibus corporis. Quoddam est spirituale & cœleste iter æternitatis, quod peragitur pedibus mentis, qui sunt pes sinister in intellectu, & volitio pes dexter in affectu. Vt scribit Gers. parte 1. sermōne. pro via regis Romanorū. Hoc iter quale est

t quis interrogauerit (respōdeat Prophe- a, id esse viam mandatorum Dei. quam nedū ambulasse, sed cucurrisse gloriabatur ipse, cū ait: Viam mandatorum tuorū cucurri, cum dilatasti cor meum. Et rursus. In via testimoniorum tuorum delectatus sum sicut in omnibus diuitijs. Et talia sunt in hanc sententiam absque numero. Etenim tu qui peregrinaris hic à Domino, si pergendo vis ad vitam ingredi, serua mandata. Hæc est enim via regia, hoc iter prosperum, hæc compendiosa semita, quæ ducit ad vitam. Magister Ioannes Gerson Cancellarius, &c.

IRONIA Græca dictio est, & est vitium quo quis asserit minora de se quā credat, ideo semper est peccatum, tamen leuius vt plurimum quā iactantia, ex San. Tho. secunda secundæ quæst. 110. artic. 2. Est & ironia figura cū aliquid contrarium dicitur & illusionem. De qua apud grammaticos. Ironia vt scribit Paulus Cortesius lib. 3. senten. distin. 8. tamen maxime crimen putatur, cū palam siue aut nēuos quosdam addit qui definit, aut quædam præstantiora demit quæ super sunt. Eodemque modo ostentio malum capitale nominatur, si dolose aut cum alterius iactura fiat.

IVBILATIO est declaratio quædam & illustrationis gaudi concepti. Eadem iubilum dici potest. De quo in dictione, GAVDIUM. Et Iubilus secūdū Gersonem tracta. 7. super Magnificat, non est nisi gaudium cordis intentum, quod nec retineri potest intus, nec foris exprimi. Et San. Tho. super Psal. 32. dicit. Iubilus est lætitia immensa, quæ verbis exprimi non potest, sed voce datur intelligi, &c.

IVCUNDITAS est gaudium ad exteriora adeo prorumpens vt alios excitet ad gaudendum. San. Tho. 4. sen. di. 49. q. 3. ar. 1.

IVDAEVS communiter est quicumque legē Mosaicam ad literam tenet. Dicunturque Iudæi à nomine principalis tribus, scilicet, Iudæ, qui etiam prius Hebræi dicebatur, quia ad Heber, cuius familia cultum Dei tenuit, ceteris idolatria fœdatis. Dicuntur p̄terea recutiti p̄p̄ circumcisionem.

IVDEX à iudico dicitur, quasi ius dico, & iudicatio quæ est iusti iudiciū, secūdū Aristot. li. j. Politicorum. Hinc etiā iudicium quod

quod est actus iudicis in quantum iudex, id est, in quantum est ius dicens, ideo est actus iustitiæ, id est executio iustitiæ, secundum S. Tho. secunda secundæ q. xl. ar. j. Et iudex est triplex, ut notat Gab. di. 13. q. 6. li. 4. scilicet, ordinarius, delegatus, & arbitrarius. Ordinarius cui ex dignitate vel officio convenit iudicare: sicut habes dignitatem vel officium, cui annexa est iurisdictio, sicut Episcopi, Archidiaconi, &c. Delegatus cui ex speciali commissione ordinarij iudicis convenit incerta causa, vel etiam generaliter cognoscere seu iudicare. Arbitrarius qui nullam habens potestatem, consensu litigantium in iudicem eligitur. Requiritur autem iudex ad sententiandum, de quo dicitur Deuterono. 16. Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, ut iudicent populum iusto iudicio, nec in alteram partem declinent. Non accipiens personam neque munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum. Iudicis quoque non est (ut inquit Ambro.) sine accusatione damnare, & habetur 2. q. j. de manifesta. Verum est hoc nisi crimen sit notorium, fama enim publica rei accusat. In iudicio autem quatuor necessaria personæ requiruntur, scilicet iudex, actor, reus, testis: aliæ personæ sunt de cõgruitate, ut assessor, advocatus, procurator, tabellio siue scriba, executor, & ita non semper, sed in casu requiruntur hæc ultimæ personæ. Potest autem esse iudex quilibet qui non prohibetur, extra de spon. c. Cum apud. Prohibentur autem surdus, mutus & perpetuo furiosus, impubes, scemina, servus excommunicatus, cõsanguineus, rei, & inimici actoris, vel alia causa suspecti, nec infames, vel hæretici, vel imperiti, &c. Nam malus iudex iudicando peccat mortaliter, secundum Alexan. de Ales in 3. Et Rayne. & Hostiensis. Nec licet iudici vendere iustum iudicium. 11. q. 3. Non licet. Nec iudex accipiat munera, ut dictum est. Possunt autem dictæ personæ ad iudicium requisitæ deficere multis modis à iustitia, quibus innocentes dannificantur, ut notat Gab. ubi supra. Et hoc vel scienter & ex proposito corrupti p̃tio, p̃ce, favore, invidia, aut certa malitia. Aut ignoranter vel non à proposito propter

negligentiā aut alium casum: præter voluntatem accidentem. Vbi advertendum ut idem scribit, quod quilibet in officio constitutus tenetur habere peritiā tantam ut possit officium iuste exercere. Vnde iudex Ecclesiasticus habere debet saltem mediocrem scientiam, licet eminens sit effectanda. In seculari autem iudicio ut dicit Anto. si habet consuetudinem causarum vel peritiā iudicandi, potest committi causa iura ignorantibus, & potest esse ordinarius. Nam & milites possunt esse iudices, dantur enim assessores iudicibus ut consulant ignorantibus iura. Dum ergo non habent peritiā sufficientem, assumat assessores iurisperitos, ut tales consulant, quorū informationibus suas suppleant imperitiis. Debet autem iudex se conformare Deo in tribus, scilicet, in potestate, in veritate, & bonitate, ut scribit Gabriel post Alexand. de Ales parte 3. q. xl. membra 4. homo enim iudicando gerit vicem Dei. Hinc Exod. 18. dixit Iethro Moysi. Provide de omni plebe viros sapientes & timentes Deum, in quibus est veritas, & qui oderunt avaritiam, qui iudicent populum omni tempore. Potestas sit in auctoritate, veritas in iudicij discretionem, bonitas in animi rectitudine. Vnde Deuteronomio 16. Iudices & Magistros constitues in omnibus portis. Ecce auctoritas potestatis, ut iudicent populum iusto iudicio. ecce iudicium veritatis. Nec in alteram partem declinent, ecce rectitudo animi, &c. Vide latius Gabrielem & quæ personæ admittuntur & quæ prohibentur in iudicio, & supra tactum est. Gerſo parte 4. sermone ad regem Franciæ pro iustitia ponit tria signa, per quæ cognoscitur si iudex aliquis diligit iustitiam secundum tres habitudines seu respectus qui sunt in vnoquoquo iudice. Vnus respectus est ad Deum, & ad religionem suā. Alius ad Dominum suum, suamque damnationem. Alius ad semetipsum, qui se subdit rationi. Dicamus ergo (inquit) quod amor Dei suæque religionis signum est iudicem terrenum diligere iustitiam. Longior est ibi Gerſ. Et addit postea, quomodo unusquisque iudex habere debet tres virtutes theologicas iustitiæ sorores: Spes in potentia Dei, quod ei daturus sit con-

stan-

stantiam. Fidem in sapientiam Dei, quod ei dabit prudentiam. Charitatem in veritate Dei, qui ei dabit temperantiam, benignitatem & clementiam. Alioquin iudex est corruptus & subuersus à Throno iustitiæ, facile admodum nisi confirmatus sit & stabilitus in Deo. Per has virtutes facile potentiam timet humanam, operatur per mundanam cautelam, deficit iudicando aut per austeritatem, aut per iram subitam. Alia signa ibidem diffuse declarat quem vide si placer.

IVDICIVM vt scribit Sco. di. 47. q. i. lib. 4. generaliter accipitur pro quacunque certa notitia, & illo modo sensus etiam distinctè apprehendens obiectum, vel distinguens obiectum ab obiecto, ubi requiritur fortè magis distincta apprehensio, dicitur iudicium. Vnde 2. de anima, dicitur sensus communis iudicare de sensibilibus diuersorum sensuum. Alio modo dicitur iudicium certa apprehensio intellectus, etiam quæcunque, & hoc modo diffinitiva cognitio de aliquo potest dici iudicium de veritate illius. Iuxta illud j. Ethic. Vnusquisq; bene iudicat quæ cognoscit, & hic est bonus iudex. Adhuc magis propriè dicitur de aliquo vero complexo, quia secundum Augu. 3. de libero arbitrio, nullus iudicat de regulis æternis, sed secundum eum de alijs. Vnde omne verum complexum apprehenditur esse verum per aliud, quia si est immediatum, adhuc iudicatur verum per rationes terminorum: secundum Philosophum 1. Postc. Principia cognoscimus in quantum terminos cognoscimus. Adhuc magis propriè dicitur de verbo complexo quod est conclusio, quia de conclusione iudicatur nendum per terminos, sed per principia. Adhuc magis specialiter dicitur de conclusione practica quàm speculatiua, quia iudicium est dictamen intellectus practici consonum iustitiæ. Iustitia autem non respiciet speculabilia, sed operabilia. Adhuc specialius cum lex non tantum determinat agenda & fugienda, sed determinat reddenda præmia bene meritis, & supplicia malè meritis, vt ex amore præmiorum alliciantur ad bene agendum, & ex timore penarum vel suppliciorum retrahantur à male agendo. Magis propriè iudi-

cium accipitur vt est certa determinatio de præmijs vel supplicijs reddendis quàm de alijs virtutibus practicis. Illas autè veritates licet quilibet possit ex principijs practicis elicere, & sic quasi ratiocinando iudicare. Tamen adhuc secretius iudiciū accipitur prout pertinet ad habentem auctoritatem determinandi. Iuxta illud extra de sententijs. Sententia à non suo iudice lata nulla est. Ergo completissima ratio iudicij stat in hoc quod est completa determinatio & authentica reddendi alicui secundum merita sua. vt dicit Scotus. Illa autem completa determinatio includit perfectum dictamē intellectus, de hoc & perfectum velle voluntatis, non qualecunque, sed efficax. Ex quo sequitur quod principaliter iudicare includit principaliter dictare & principaliter velle habere velle efficax, vt dicit Sco. di. 48. q. i. l. 4. Et vt scribit Iaco. de Valen. Psal. 49. Iudicium est actus iudicis. Et sic potest esse duplex actus iudicis. Quia aut iudicat secundum legem, aut præuicarios & obseruatores legis. Primum dicitur iudiciū discretio nis, in quantum iudex interpretatur & declarat difficultates & ænigmata legis, & discernit inter ea, quia eiusdem est condere legem & interpretari, & discernere & iudicare secundum legem. Secundum dicitur iudicium examinationis in quantum iudex examinat obseruatores & præuicarios legis, & punit secundum merita & demerita. Et sic tribuit unicuique quod suum est, &c. Quot autem inueniuntur (inquit Gerson parte 2. sermo, facto in concilio Remensi Dominica 2. post Pasch) inter viros quorum iudicia circa agibilia & credibilia, vel nullum est vel obscurum, timidum, & incertum vel erroneum, quia nec ipsos erudit lex Dei, nec regularis bene viuendi disciplina perdocuit. Iudex igitur peritiam habere debet: &c. Passiones autem peruertunt verum iudicium vt vult idem Gerson parte 3. de passionibus animi, quare periculosum esse dicit homini dimittere se nimis labi & profundi in imagines vel phantasias præsertim vitiosas, & circa peritura semperque labentia, vt sunt beneficia, honores, & diuitiæ. Nam cum generentur habitus ex actibus frequentatis, & habitus causent,

natu-

naturaliter sit ut pondere suae inclinationis sic immutent imaginatiuam virtutē, & ex consequenti totum hominem quod necessitate quadam trahitur homo velut brutum, ut quemadmodum fit in illis, quos Philosophus bestiales appellat. Sic utique verum est quod omnis imaginatio profundata habet suam insaniam vel ebrietatem, & quasi daemoniacam passionem, sicut dicit Origenes. Ledit quoque notabiliter seu peruertit totaliter iudicium rationis, patet in Phyllocaptis, patet in ambitiosis, in auaris, in inuidis, in impatientibus, in quibus verificatur illud Proverbium. Furor sit lesa sapientia patientia.

IUDICIUM RATIONIS est duplex secundum San. Bona. Quoddam est in solo dictamine, & hoc est rationis. Aliud est secundum iudicium diffinitiuum ut fiat vel non fiat, & illud nunquam est sine voluntate, quantumcumque enim ratio deliberet in eam partem, determinat diffinitiuum iudicium quam praeparat voluntas. Et ideo cum dicitur quod voluntas sequitur iudicium. Si intelligitur de iudicio quod consistit in solo dictamine, non est semper verum quod ad illud sequitur voluntas necessaria. Si autem intelligatur de iudicio diffinitiuo, ex hoc non sequitur quod voluntas sequitur principaliter actum alienum, imo potius actum alienum trahit ad proprium.

IUDICIUM EST DUPLEX, scilicet approbatiuum & condemnatiuum (ut scribit Scotus, di. 47. q. 1. libr. 4.) Nam iudici possunt esse manifesta aliqua ex quibus sequitur in particulari illum esse premiandum, puta quia bene meruit: vel puniendum, quia male meruit, & prima sententia est approbatiua, secunda condemnatiua, iuxta ista quandoque in nobis feruntur duae alienae sententiae, puta si pro aliquo proponantur digna merito, & iudex inueniat proposita non esse vera, sequitur sententia propulsiva a premio. Similiter si contra aliquem proponantur aliqua digna supplicio, & inueniantur non esse vera, sequitur sententia absolutiua seu absolues, puta talem coram nobis accusatum pronunciamus innocentem. Scotus. Et iudicium secundum sanctum Bonauē. di. 47. q. 3. li. 3. dicitur tripliciter, scilicet communiter,

proprie & appropriate. Iudicium commune dicitur collectio manifesta meriti ad primum. Iudicium proprie dicitur discussio meritorum & prolatio cum quadam discussione, & sententiae diffinitione. Iudicium dicitur appropriare ipso iudicio. Vnde iudicatus dicitur condemnatus. Primo modo omnes iudicabuntur in extremo iudicio, quia omnes conuenient, & patebit quomodo Deus omnibus retribuent secundum merita, & hoc est quod dicit Apostolus: Omnes manifestari oportet, &c. Secundo modo prout dicitur iudicium discussionis, non omnes iudicabuntur, & erunt quatuor ordines ut distinguit Beatus Greg. & Magister di. 47. libro quarto. Tercio modo secundum quod dicitur iudicium condemnationis, iudicabuntur mali soli, & illud iudicium incipit in praesenti per executionem in fidelibus, & per expolationem in demonibus, & consummabitur in futuro. Vnde iudicium non iterabitur, sed consummabitur. Haec Bonauē. & concordat Scotus. Et ad hoc ut iudicium sit firmum, concurrunt auctoritas & potestas. Auctoritas in sententia dō, & potestas in retribuendo primum secundum meritum: si alterum eorum deficiat non est iudicium, haec duo principaliter sunt in Deo (ut scribit Sanctus Bonauē. distin. 48. quaest. 1. ar. 1. libr. 4.) Nam in ipso est auctoritas ad sententiandum, quia Dominus omnium est, & nos omnes serui eius. Est etiam potestas ad retribuendum, quia potentissimus, & non est qui contra eum se valeat erigere vel eius sententiam irritare, haec duo communicauit Deus trinitas homini Christo auctoritatem dando & dominum, sicut dicitur Act. 2. Dominum fecit Deus hunc Iesum. Potestatem etiam habet sibi cetera subiiciendo. Mat. ult. Data est mihi omnis potestas, & ideo ipse est qui constitutus est à Deo iudex viuorum & mortuorum, sicut dicitur Act. 10. Et secundum utramque naturam habet auctoritatem, sed secundum diuinitatem principalem & naturalem secundum humanitatem commissam, de quo latius ibi Bonauē. & infra.

IUDICIUM EST duplex ut notat Sā. Bonauē. distin. 1. 8. libr. 4. circa textum, Vnum in

In presenti, & hoc est iudicium in poenitentia foro. & hoc magis est misericordie quam iustitiae, quia modò est tempus misericordiae. Aliud est iudicium postremum, & illud est iustitiae quod signanter Psalmographus, dicit: Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo Psalm.

IUDICIUM EXTREMUM, hoc est ultimum siue finale, & erit vniuersalis separatio bonorum à malis, vt dicit B. Tho. 4. senten. di. 47. q. 1. ar. 1. de quo Psalm. 9. Iudicabit orbem terrarum in æquitate, & populos in veritate sua. Et Ecce. 12. Cuncta quae sunt, adducet Deus in iudicium pro omni errore, siue bonum siue malum sit. Et Esa. 3. Dominus ad iudicium veniet cum senibus populi sui, & principibus eius. Et Lucæ. 21. Videbunt filium hominis venientem in nube. De quo Matth. 25. & 26. Cum venerit filius hominis in sede maiestatis suae. Et Marc. 13. Ioan. 5. Et 2. Corin. 5. Apostolus. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi: ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. Et 1. ad Thes. 4. Et 1. Petri 4. & alias in multis locis sacrae scripturae tractatur de iudicio illo extremo. Prætereo Aug. Hiero. Grego. Chry. Iacobi. qui & plura de hoc iudicio scriptis reliquerunt. Videatur & Gabr. serm. 1. dominicae 2. aduentus Domini. Et dies huius iudicii variè nominatur in scriptura propter effectus illius diei ineffabilitatem, generali tamen vocabulo dies iudicii nominatur, quæ aliàs dies ira, dies caliginis, dies calamitatis & miseriae nominari solet. De quo vide Gabriel ser. 2. vbi supra. Dicitur hæc dies amara peccatoribus. Dicitur & dies iudicii octauus, vt scribit Augustin. Psalm. 8. quod iam post finem huius seculi accepta æterna vita, tunc non erunt animarum iustorum obnoxia temporalibus, vel dicitur octauum iudicium, quod post duas generationes futurum est. Vna quæ ad corpus, altera quæ ad animam pertinet. Et in illo iudicio secundum Tho. de Argen. di. 47. lib. 4. quamuis iudex principalis sit tantum vnus, tamen iudices assessores contingit esse plures. Nullus enim purus homo, sed solum Christus potest iudicare propria auctoritate, qui iudicabit (vt vult Pal. d.

48. li. 4.) in forma humana & gloriosa. Vnde Ioan. 5. dicitur. Pater omne iudicium dedit filio, vt modò dictum est. Et ille qui fert sententiam, est iudex principalis, & talis est solus Christus, vt scribit Sanctus Bonauen. di. 47. q. 1. li. 4. assessores autem erunt Apostoli & alij perfecti Christi imitatores in extremo iudicio, tanquam veri iudices iudicabunt, quia Mat. 19. sup illo verbo. Vos qui reliquistis omnia dicit Glossa. qui reliquerunt omnia, & secuti sunt Dominum, hi iudices erunt. & loquitur de iudicibus quantum ad extremum iudicium. Et de iustis hominibus dicitur Sapient. 3. Quod iudicabunt nationes & dominabuntur populis. Et loquitur ibi scriptura de extremo iudicio, & tales sunt Apostoli & alij perfecti homines, Christi imitatores iudicabunt per modum assessorum. Et tunc perfecti omnes qui erunt assessores Christi, habebunt plenam notitiam omnium peccatorum tunc iudicandorum, nec latebit eos aliqua circumstantia iudicanda: & quamuis naturali cognitione non cognoscant, tamen diuina reuelatione cognoscant. Hæc Tho. Argenti quæ tangens Apostolus 1. Cor. 14. ait. Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, &c. Videatur & Richar. dist. 47. libr. 4. qui ait ar. 1. qu. 1. quod ad hoc vt omnibus clarè manifestetur diuinæ iustitiæ perfectio in operibus suis, ordinauit diuina prouidentia esse venturum vniuersale iudicium, quod erit omnibus manifestum, in quo electi sui præmij, & reprobis sui supplicij recipient complementum. Tunc enim augebitur supplicium reprobis & gaudium electorum. Vide latius eundem vbi supra & Palud. dist. 47. qui dicit iudicium generale futurum omnium secundum fidem, iuxta illud Apostoli: Omnes stabimus ante tribunal Christi, &c. cuius iudex erit Christus assessores Apostoli & perfecti. Assistentia autem illa (vt vult Sanctus Bonauen.) non erit ad consilium, quia Dominus consilio non indiget, sed erit tanquam ad quendam honorem & approbationem sententiæ iudicis. Et in illo iudicio Christus sub vtraque forma apparebit ipsis beatis. Dānatis verò apparebit secun-

secun-

secundum humanam naturam, vt satis bene declarat Thom. Argen. duabus conclusionibus. distinct. 48. libr. 4. secundum Scorum à beatis videbitur in forma gloriosa, sed damnari vel nullam formam gloriosam videbunt, vel videbunt in corpore glorioso, sed nec ex hoc sequitur aliqua delectatio ait Scorus distinct. 48. qu. j. libr. 4. in solu. argu. Consistit aut hoc iudicium in duobus actibus principaliter, vt scribit Argentinensis distinctio. 47. libr. 4. quorum vnus est discussio meritorum, alius est retributio præmiorum, & sic erit iudicium disceptationis, alterum retributionis. Videatur Palud. distinctio. 47. quarti. Et quo ad præmiorum retributionem omnes iudicantur, vel ad poenam æternam, vel ad gaudium æternum. Ita & angeli tam boni quam mali iudicabuntur iudicio remunerationis, quantum ad præmium accidentale. Boni quidē remunerabuntur de ministerio hominis impesso, quod tunc finietur. Mali verò punientur pro sua nequitia qua homines seduxerunt, & ad peccatum adduxerunt. Etiam boni angeli tunc magis gaudebunt de noua societate hominum beatorum. Et eō uerso mali aliquo modo tunc punientur de noua super eos conculcatione multorum damnatorum. Vide latius Tho. Argenti. Bonauen. & Rich. ar. & alios. Et in hoc iudicio non interrogabimur quantum fuerit intellectus noster acutus & eruditus (vt scribit Gerson parte prima, cōsidera. 9. an monachus pro studio possit negligere diuina.) sed qualis fuerit affectus noster ad Dominum Deum nostrū, hoc est, quā simplex, quā rectus, quā pius, humilis, & deuotus, quāque spondans & fidelis in Dei seruitio secundū eam vocationem qua vocatus fuerit diuinitus. Vide plura & deuota apud eundem parte. 4. serm. dominicæ. 2. aduentus. Et licet vnusquisque sit iudicatus particulariter in fine vitæ suæ, tamen vniuersale iudicium erit necessarium propter quatuor. Primò ad manifestandum veritatem personæ Christi omnibus gentibus & populis & linguis. Secundò veniet Christus ad manifestandum occulta. Tertiò veniet Christus ad iudicandum male iudicata. Quartò veniet Christus ad iudicandum

non iudicata. Hæc declarantur fusius à Jacobo de Valentia, Psalmo 2. Et iudicium finale dicitur occultum, in quantum eius est nobis ignotum: vt dicit idem Psal. 9. & alias dicitur, & habetur sæpè in scriptura. Vnde Marc. 13. De die autem illo & hora nemo scit, neque angeli in cœlo, neque filius, nisi Pater, &c. Hæc autem dies iudicij dicitur dies mala & amata valde peccatoribus (vt tactum est suprâ) damnatis, vt scribit Iacobus de Valentia, Psal. 48. Sed dicitur matutinū, & dies clara & mane, in qua resurgent omnes iusti, & claritatem gloriæ post tenebras, & persecutiones huius vitæ recipiant. Dicitur etiā matutinum, quia omnia quæ in hac tenebrosa nocte fuerunt occulta, tunc erunt omnibus manifesta.

De iudicis sententia in extremo iudicio, de qua habetur Matthæi. 25.

DE SENTENTIA IUDICIS ita scribit Paulus Cortesius, cum ait: Restare nunc videtur vt sententiæ dicendæ locū persequamur: quam quidem iure generatū in omnes Deum laturum dicimus, vt & præmiis afficiantur probi, & flagitiosa sceleratorum reorum immanitas vindicetur. Sententia autem vniuersalis iudicij (vt scriptis reliquit Petrus de Palude distinctione quadagesima septima, li. 4.) erit vniuersalis separatio bonorū à malis, & remuneratio bonorum, & punitio malorum: non solum in anima, sed in corpore. Ad bonos dicetur: Venite benedicti Patris mei, possidere paratum vobis regnū à constitutione mundi, &c. Tunc dicitur his qui à sinistris erunt, id est ad impios: Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius, &c. vt dicitur Matthæi vigesimo quinto. Executio verò huius sententiæ non fit modò (inquit Petrus de Palude) sed fiet post generale iudicium. Nunc tamen fit executio particularis iudicij, de quo quilibet iudicabitur in morte per præmium vel poenam pertinentem ad solam animā &c. Horribilis malorum sententia, sed bonorum delectabilis & iucunda, &c. Et per Iudicis sententiam separabuntur boni à malis: Vnde Scorus distinctione quadagesima septima, quaestione prima, libro 4. ait: Et si extremum iudicium generale sit futu-

futu.

futurum, ad hoc tamen non potest haberi demonstratio, quia minus notum est quam resurrectio. Sed ad istud bene ponuntur congruentia: quia congruum est omnes malos finaliter separari ab omnibus bonis. Item unusquisque, aut ascribitur regno, vel carceri: tota multitudo praeuisa ad regnum debet aliquando determinari ad possidendum illud, & tota alia multitudo relinqui carceri, ut sic sit sequestratio duarum familiarum, seu duarum civitatum, sicut tractat Aug. per totum de Civitate. Hæc autem sequestratio fiet per iudicium generale. Vide alias congruentias, & latius apud Scotum.

De iudicii loco.

Locvs iudicii generalis (ut scribit Scotus di. 47. q. 1. li. 4. & di. 43. q. v. li. 4.) probabiliter estimatur terra promissionis, siue valles vel pars Iosaphat determinata ibi, vel tanta pars quanta sufficit pro reprobis. Vnde Joelis 3. dicitur. Adducam omnes gentes in vallem Iosaphat. Non autem omnes erunt in illa valle, sed sæpius electi erunt in aere, & maxime perfecti cum ipso iudice, secundum gradum suæ dignitatis & excellentiæ notabiliter collocati. Et ut vult Scotus, electi non erunt in terra, sed rapiuntur Christo obuiam in aere, & per consequens respectu ipsius partis terre intelligenda est hora. Sed quod tunc dicitur esse media nocte, accipitur à Mat. 25. & ab Apostolo. 1. Thessalon. 5. Dies autem Domini sicut fur ita in nocte veniet. Quod non videtur intelligendum ad literam, quia & si Dominus posset se manifestare singulis, tamen magis probabile est ad confusionem reproborum, qui videbuntur & ab iniicem, & à bonis ut sint in loco illuminato, & per consequens tunc in loco resurrectionis & iudicii non sunt tenebræ mediæ noctis: Ea ergo hora fortè qua Christus resurrexit, ea in comparatione ad illam regionem resuscitantur mortui, vel ea hora qua adiudicatus est à Pilato, vel ea qua expiravit in cruce. Siquidem de hoc certum non habebus ex scriptura, & quodcunque illorum ponatur, exponendum est illud, media nocte, pro incertitudine. Hæc Scot. Vide latius alios Doctores.

De signis quæ præcedent iudicii diem.

Hieronymus (ut refert Richar. dist. 48. ar. 1. q. 3. libr. 4.) enumerat quindecim signa futura ante iudicium, quæ tamen non affirmat, sed dicit se ea legisse in animilibus libris Hebræorum, & sunt hæc. Primo die maria omnia exaltabuntur. 15. cubitis super montes. Secunda, omnia æquora prosternentur in profundum, ita quod vix possint videri. Tertia, redigentur in statum antiquum. Quarta, omnes beluæ & animalia quæ mouentur in aquis congregabuntur & eleuabuntur super pelagus more contentionis inuicem mugientes. Quinta, omnia volatilia cæli congregabuntur inuicem in campis plorantes, non gustantes neque bibentes. Sexta flumina ignea surgent ab occasu solis contra facièm firmamenti vsque ad ortum corruentia. Septima omnia sidera errantia & fixa spargent ex se igneas comas sicut comete. Octaua, magnus terremotus erit, ita ut omnia ædificia alta prosterantur. Nona, omnes lapides tam magni quam parui in quatuor partes diuidentur vnaquaque petra aliam collidete. Decima, omnes planetæ fluent sanguineum rorem. Vndecima, omnes montes & colles & ædificia in puluerem redigentur. Duodecima, omnia animalia venient ad campos de siluis & montibus rudentia, nihil gustantia. Tredecima, omnia sepulchra ab ortu solis vsque ad occasum patebunt cadaueribus ad resurgendum. Quartadecima, homines de habitaculis suis recedent, non intelligentes neque loquentes, sed discurrentes. Quintadecima, omnes morientur & resurgent cum mortuis longe antè defunctis. Et quamuis (inquit Richar.) incertum sit utrum signa prædicta præcessura sint iudicium ut narratum est, cum ibi sint quædam quæ parum habent verisimilitudinis, tamen certum est quod aduentum iudicii aliqua signa sint præcessura & propter iudicis reuerentiã, & ut homines ad iudicium præparerent, quorum signorum aliqua ponuntur in Euangelio. Et ideo dicitur dies magnus eo quod magna ibi fient, ut inquit Magister dist. 48. quarti. Hæc ostenta si signa refert sanctus Bonauen. distinct. 48. libr. 4. circa textum, & in fine dicit. Hæc utrum ita se ha-

habeant, Deus nouit, & de his parumper scribit Paulus Cortesius li. 4. suarum sententiarum di. 7.

IUDICIA Dei dicuntur dupliciter. Vno modo iudicatiua praecepta quae erant in lege, quae frequenter in Psalm. vocantur iudicia. Alio modo dicuntur diuina dispositio, & diuini consilij diffinitio, & ista sunt incomprehensibilia quantum ad cognitionem, quia ante sunt quam ad nostram cognitionem deducantur. Vel si ad nostram cognitionem deducantur, non tamen cognoscimus quare facta sint, nisi spiritus Dei reuellet, qui scrutatur profunda Dei, ita scribit sanctus Bonauen. dist. 46. lib. 4. circa textum. Vnde ad Rom. 11. dicit Apostolus: Quod incomprehensibilia sunt iudicia eius, & Psalm. 35. Iudicia tua abyssus multa, id est, hominibus ascondita, ut dicit Lira. Vnde Augustinus. Iudicia tua quod horum miseris, hos excecatis nulli sunt penitus scrutabilia, tamen utrosque saluas, hos corporaliter tantum, illos & spiritualiter. Iudicium autem Dei & hominum est diuersum, ut scribit Gerson parte prima tracta. de protestatione circa materiam fidei contra diuersas haereses consid. 8. Aliter enim iudicat Deus, aliter homo. Deus inspicit corda, & scit quid intus agatur: humanum vero iudicium id spectat quod satis est, & potest certificari per signa, testes, voces, & opera. Idem de vita spirituali animae lc. 4. Corol. 3. ait, quod alio & alio respectu Deus ipse iustificat & condemnat. Vult quippe legislatores publicos, de publicis tantummodo sententiare, & ad iudicium suum occulta reseruare. Propterea idem opus, sicut est occultum Ecclesiae & manifestum Deo, sic aliter & aliter poterit iudicari. Idem Gerson parte 3. de consola. Theol. libro 1. triplicem Deo curiam triplicemque thronum indulgens gratia. Residet in altera curia, & Throno corrigens misericordia. Residet in tertia curia, & Throno damnans iustitia, de qua per Apostolum: Horrendum est incidere in manus Dei, viuentis. Et secundum Iaco. de Valentia Psalm. 110. Iudicium Dei est triplex, scilicet examinationis & discretionis & secretionis, id est mysterio

rum secretorum. Et ideo quandoque per iudicia in sacra scriptura intelliguntur secreta iudicia Dei, ad Rom. 11. O altitudo diuinarum sapientiae & scientiae Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia, id est secreta eius. Item Psalm. 35. Iudicia Dei abyssus multa, &c.

IUDICARE potest accipi tripliciter. Si accipiat iu communi appropriatur Christo, qui non tantum iudicabit in natura diuina secundum quam est creator, sed etiam in humana secundum quam est redemptor, sic iudicabit potestate ordinaria & delegata. Pater autem & spiritus sanctus non iudicabunt nisi potestate principali seu ordinaria. Iudicare autem secundum quod accipitur ex potestate delegata, non est Christo appropriatum, sed proprium: quia nulla persona in trinitate est homo nisi persona Christi. Iudicare vero potestate principali seu ordinaria, commune est tribus personis, & equaliter eis conuenit, quia in eis est una & eadem in numero iudicandi potestas, sunt unus iudex, appropriari tamen potest pluribus personis secundum rationem aliam & aliam, non enim inconueniens est quod idem sub ratione diuersa, pluribus approprietur personis. Vnde sapientia sub ratione qua importat cognitionem, appropriatur filio, & sub ratione qua est donum, appropriatur spiritui sancto. Ratione itaque potestatis quae requiritur ad iudicandum, iudicare potest appropriari patri, cui appropriatur potentia. Ratione autem discretionis quae requiritur in iudicio, potest appropriari filio, cui appropriatur sapientia. Ratione autem rectitudinis quae requiritur in voluntate iudicantis, potest appropriari spiritui sancto, cui appropriatur bonitas. Haec Richardus distinct. 48. artic. primo, quaest. 1. libro 4. Videatur & Scot. eadem distinct. quaestione prima qui dicit quod Christus habet potestatem commissariam ut homo, sed non principalem, & ita non competit sibi principaliter iudicare ut homo, &c.

IUDICARE quando sit peccatum & quale ostendit Gerson parte 2. de cognitione peccatorum venialium & mortalium. consid. 5. ubi ait. Iudicare alium venit de superbia: potest

superbia: potest autem hoc iudicium fieri de operibus alterius, vel de ipsamet persona, & hoc fit duobus modis. Vno modo per certitudinem. Altero per presumptionem leuem solummodo, & suspicionem. Iudicare alium firmiter esse malum, erga Deum, & iuste damnandum, peccatum est mortale, quia contra bonitatem spiritus sancti, quia in vno momento spiritus sanctus potest hominem facere bonum, sicut Paulo fecit, Mariæ Magdalene & multis alijs, & potest homo eadem hora poenitere. Estque stultum & iniustum iudicare de hoc quod nescitur, quod citius iudicari debet ad bonum, quam ad malum. Iudicari de operibus potest esse quando opera de seipsis sunt talia quod quocunque modo ipsa non possunt beneficiari, nec per bonam intentionem, nec alio modo. Et ibi potest bene pro certo iudicari quod sunt mala, & quod alter malefecit. Si opera sunt indifferencia, vel talia quod possunt bene & possunt male fieri iudicare pro certo quod mala sint, nisi aliter appareat est peccatum mortale, quia tam cito, imo citius iudicari, debet bonum quam malum, quando fieri poterat bene. In hoc tamen casu, & in alijs haberi possunt sine mortali peccato, aliquæ suspensiones & iudicia leuia, quanquam bonum sit eas cauere. Et cauere debet bene, ne in tali casu quis malum loquatur, aut diffamet alium per tales leues præsumptiones, & specialiter in affirmando eas plus iusto, aut contra bonum alterius sicuti ad faciendum mori hominem conuenit certissimum habere iudicium, & similiter in exulando, siue relegando extra patriam hominem, vel auferendo sibi bonam famam suam notabiliter, in paruo tamen damno non est tale periculum. Hæc omnia Gerson. Idem parte. 2. de resolutione super Cant. circa irregularitatem confide. j. ait: quod aliter in moralibus quandoque iudicat Iurista, aliter Theologus, quia primus magis inspicit forum contentiosum & extrinsecum, sed Theologus magis attendit forum conscientie, & intrinsecum quod ad Deum, &c. Aliter quoque iudicat carnalis, spiritualis, ut idem scribit Gerson tractat. secunda de

pollutione diurna propositione x. vi. de eum ibi.

IUDICIUM TEMERARIUM seu suspiciosum est quum aliquis iudicat de his quæ sunt dubia vel occulta propter aliquas leues coniecturas, secundum beatum Thom. secunda secundæ quæst. lx. artic. 2. De illo habetur Leuit. 19. Non facies quod iniquum est, nec iniuste iudicabis. Et Matt. 9. Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris, & eiusdem. 11. Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, dicunt, dæmonium habet. Venit filius hominis manducans, & bibens, & dicunt, ecce homo vorax & potator vini, Publicanorum & peccatorum amicus, Luce. 6. dicitur. Nolite iudicare & non iudicabimini, nolite condemnare & non condemnabimini. Et Ioannis. 7. Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate. Et de illo temerario iudicio sæpe apud Apostolum habetur ut ad Rom. 14. Et primo Corin. 4. & 6. Et Iacob. 4. Augustin. in ser. Domini in monte, & habetur vndecima quæstione tertia capitu. Temerarium. Temerarium iudicium plerumque nihil nocet ei, de quo temerè iudicatur. Et autem qui temerè iudicat, ipsa temeritas, necesse est ut noceat. Et in Epistola & habetur xxxvj. quæstione vj. Iniquum est ut quisque de alio iudicare velit, & indicari de se nolit. Et de Ciuit. Dei libro xix. Ignorantia Iudicis plerumque est calamitas innocentis. Et de pasto. Temerarijs iudicijs plena sunt omnia: de quo desperamus, subito conuertitur & fit optimus: de quo multum præsumpserimus, deficit & fit pessimus, nec timor noster certus est nec amor, &c. & in serm. Maxime hi temerè iudicant, qui de meritis aliorum, & facile reprehendunt, qui magis amant vituperare, & damnare quam emendare & corrigere, quæ vitiū vel superbiæ est vel inuidiæ. Hieron. Epist. v. Non enim conscientie latebras, hominibus scire, aut nudare permittit, dicit scriptura. Homo in facie videt, Deus autem in corde. Deus solus intima & secreta conspiciat, sed manifesta est vox Domini monentis. A fructibus eorum cognoscetis eos. Ambr. super bea-

H h ti imma

ti immaculati. Iudicet ille de alterius errore, qui non habet in seipso quod condemnent, iudicet ille qui non agit eadem quæ in alio putauerit esse punienda, ne quum de alio iudicat, in seipsum sententiam ferat: iudicet ille, qui ad pronuntiandum nullo odio, nulla leuitate ducitur. Grego. Debet quisque proprias virtutes perpendere, & pro qualitate vitium curam aliorum suscipere, ne dum delectetur loco gloriæ, fiat subditis auctor ruinæ, & qui grauat pondera suarum, velit fieri iudex alienarum culparum. Durum enim est, vt qui nescit tenere moderamina vitæ suæ, iudex fiat vitæ alienæ, & aliàs plura detemerrario iudicio, idem. Et Ioan. Chrysost. Sunt aliqui qui de omnibus malè iudicant. Dicunt enim: Si quis studet & vacat humilitati, hypocrita est: si recreationi, gulosus est: si patientiæ, timidus: si iustitiæ, impatiens est: si simplicitati fatuus est: si prudentiæ, maliciosus est: si maturitati, phlegmaticus est: si iucunditati, dissolutus est: si religioni, singularis est: si societati, secularis est: si silentio & paci, dissimulatio est: si aliorum correptioni, præsumptuosus est: si instat vigilijs & orationibus, indifferens est: si dormitioni, somnolentus est: si prædicationi & aliorum salutem, appetitor laudis est: si desistat, negligens: si habet gratiam hominum, adulator est: si adulari renuit, dicitur quod superbus est. Hæc Ioannes Chrysostomus. Plura de hoc iudicio quàm proposueram, scripsi, & ideo vt legentes perterriti auctoritatibus sanctorum & scripturarum hoc consuetum vitium cauerent, de quo aliàs multa scribuntur.

IUGUM est multiplex, vt notat Gerson parte secunda, sermone de verbis Domini. Venite ad me omnes qui laboratis, scilicet iugum status humani, iugum cordis peruersi, & est iugum Iudæi, sæculi, diaboli, inferni. Iugum status humani est corruptio & mortalitas, & multiformis infirmitas, quibus omne humanum genus subiaceret. Vnde scriptum est. Craue iugum super filios Adam. Iugum cordis peruersi est voluntas propria vel consuetudo praua, qua ratio

nostra captiua tenetur & sapissimè dicitur quod non vult. De quo nisi filius noster liberauerit, nunquam veri liberi erimus. De cuius persona nobis promittitur. Ecce ego venio dirumpere iugum captiuitatis vestræ. Iugum Iudæi est obferuantia legis ad literam. Iugum sæculi est cupiditas. Iugum diaboli est peccatum vel iniquitas, de quo illud Iſaia: Iugum enim oneris eius & virgam humeri eius & sceptrum exactoris eius superasti. Exactor autem noster est diabolus, qui ad peccatum instigat, vt in fine nos ad iugum æternæ damnationis trahat. Iugum inferni est æterna damnatio, qua fasciculi ad comburendum colligantur, vt illic coniungantur in pœna qui æquales extiterunt in culpa. De hoc iugo potest accipi quod Dominus dicit per Ozeam. Propterea imponetur eis iugum, quod non auferetur. Latius Magister Ioannes Gerson de his iugis. Sunt & alia quinque iuga bouum, curiositates, videlicet, quinque sensuum exteriorum, quæ iuga quidam in Euangelio coemerat, & vt excusatus haberetur à nuptijs, ea se probatum ire dicebat. Et differunt iugum & onus. Iugum Domini seruitutis est assumptio, onus vero eius quid aliud esse potest, quàm hoc quod discedere sub iugo præcipimur, scilicet vt simus mites & humiles corde. Est ergo iugum monasticus ordo: onus autem pietas mentis & corporalis exercitatio. Vnde Dominus dicit: Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. Super quibus verbis per pulchra scribit Magister Ioannes Gerson Cancellarius Parisiensis, in eodem sermone de verbis Domini: Venite ad me. Item iugum Christi charitas, vt ibidem dicit, &c.

IUMENTUM est omne animal seruens homini, secundum sanctum Thomam, prima parte, questione septuagesima secunda, articulo secundo. Tumentum appellatio animalia continentur, à iuuando, hoc est auxiliando.

IURARE generaliter significat omnem actum iurandi, siue bonum, siue malum, siue indifferenter. Et iurare, est Deum in testem vocare, & est actus latriæ. Vnde Hieronymus super Matthæum. Qui iurat, aut ver-

nera-

neratur, aut diligit eum per quem iurat. Sanctus Thomas secunda secunda, quaestione 89. artic. 4. Et secundum sanctum Augustinum, in de verbis Domini. Iurare, est Deum in testem assumere, intelligi immediate in se, vel mediante creatura. Et alibi secundum eundem. Iurare est ius veritatis. Deo reddere, hoc fit cum in testem veritatis aduocatur. Est autem nomen Dei adeo terribile & venerabile (vt

scribit post sanctum Bonavent. Brulefer dist. 39. q. 2. li. 3.) quod nullus debet eum in testimonium assumere nisi nouerit quod loquatur. Vnde ignorantia non excusat in tali iuramento. Hoc enim debet unusquisque scire, quod non debet iuramento aliquid firmare, nisi sit de illo certus. Vnde si talis ignoret rem de qua iuret, hoc ipso scit se male iurare si eam iuramento affirmat, & iam non excusatur a culpa. Vnde Magister Ioannes Gers. parte 2. de cognitione peccatorum venialium & mortalium, consideratione. 14. Iurare falsum sciēter in omni casu est peccatum mortale, siue in rebus serijs, siue in iocis. Sed si per inaduertentiam aut facilitatem loquendi peieratur, potest esse veniale peccatum, quamquam mala consuetudo non excuset eos qui per ipsam periurant. Ibi vides quam grande malum est assuescere se iurationibus. Hæc Gerson.

IURARE PER CREATURAM. (vt scribit Alex. parte. 3. quaestione 11. artic. 9. & habet Magister distinctione 39. libro tertio) est creatorem eius testem veritatis adducere. Inductum autem est iuramentum, quia homo sciens hominem mendacem, id est posse mentiri & ignorantem, & per consequens posse fallere & falli, ideo necessarium est adducere testem veracem & sciētem, qui nec fallere nec falli possit, hic autem est solus Deus; qui non decipit, nec decipi potest. Hinc pro iure introductum est, vt quod sub inuocatione diuini testimonij dicitur, tanquam pro certo vero habeatur. Ideo dicit Apostolus ad Heb. 6. Omnis controuersia finis est iuramentum ad confirmationem. Vide latius, Gabriel distinctione 39. q. 1. lib. 3. qui clarius rem ostendit.

IURARE PER DEVM (vt scribit Cancellarius parte 2. in reg. mor.) est eum testem veri-

tatis adducere, & fit licite, imò meritorie dum veritas subest, & reuerentia committatur, & pia necessitas ex humana infirmitate consurgens impellit.

IURARE IN VANVM (ut idem Magister Ioannes Gerson. Cancellarius Parisiensis dicit) est proprie Deum in falsitatem (cuius esse testis nequit) inuocare, ideo dum ex deliberatione fit, semper est mortale.

IURAMENTVM secundum Raymundum describitur. Est assertio vel negatio de aliquo, sacra rei attestatione firmata, ubi sacra rei attestatione, includit tam Deum, qui est sanctus, sanctorum, quam creaturam, in qua relucet Dei perfectio: secundum Hostien. & Goffre. & Archi. iuramentum est assertio vel negatio de aliquo licito possibili & honesto sacra rei attestatione firmata. Et iuramentum a iuro dicitur, iuro autem a iure. Quid enim est aliud iurare quam promittere adhibitis testibus nos ita seruatuos, ac si ius esset. Habet autem tres comites, scilicet veritatem, iudicium & iustitiam: ut scribit Thom. secunda secunda, quaestione 89. artic. 4. & distinctione 39. quaestione secunda articulo tertio de quibus plura videbis. Gabriel distinctione 39. quaestione prima, libro tertio, qui hos comites iuramenti & conditiones & circumstantias late profequitur, quæ singula rescindo breuitatis gratia. Hostien. & Hier. capitu. 4. Iurabitis viuere Dominus in veritate, in iudicio & in iustitia, &c.

IURAMENTVM secundum Scotum distinct. 39. libro 3. est assertio dicti humani quod ipsum sit verum & hoc ultimat. Assertio extenditur ad dictum affirmatiuum & negatiuum. Est autem assertio ultimata quæ fit per inuocationem diuini testimonij. Nam vltior & certior assertio esse non potest. Ex quo sequitur quod non tantum dum coram iudice tactis sanctorum reliquijs, aut Euangelio, vel cleuat digitis, sed vbicūq; & quibuscūq; verbis Deum in testem suæ assertionis quis inuocauerit, iurat siue dicat per Deum siue Deus nouit, siue coram Deo dico, aut Deo teste, siue viuat Dominus, siue hæc faciat Dominus, hæc addat, vel alijs quibuscunque modis, quorum di-

H h 2 uersi

versis habentur in diuersis scriptura locis. Nec vna tantum est, sed multiplex forma iurandi. Alex. de Ales parte tertia questione 31. membr. 3. articulo primo omnes modos iurandi ad quatuor reducit. Iurans enim veritatem primam & summam quæ Deus est & reueretur, & in testimonium suæ assertionis adducit. Debet autem veritas ista reuereri in quantum principium omnis veritatis. Et tunc forma iurandi est, testis est mihi Deus, scit Deus quod non mentior, ait Apostolus. Hoc dico coram Deo, id est, Deo sciente & testificante. Tertio in quantum iudex est & retributor præmiorum bonis, & tunc iuratur sub hac forma. Viuit Dominus, id est, viuit qui vitam cunctis tribuit. Viuit anima mea, Dei, scilicet beneficio, vel viuit Dominus. Ita est, id est vera est assertio mea sicut verum est Dominum viuere, & vitam bonis tribuere. Quarto in quantum retributor peccatorum malis, & tunc est forma iurandi. Hæc faciat mihi Deus, & hæc addat, vel non saluet, & sic de alijs formis ad prædictas reducendis, de quibus vide & Gabrielem vbi supra. Iurare autem per execrationem vt vult beatus Augustinus Psal. 7. est grauissimum iurifurandi genus, cum homo dicit, si illud feci, illud patiar. Vnde Psal. 7. Si reddidi retribuētibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis. Videtur ibi Propheta iurare per execrationem inquit Aug.

IURAMENTVM est duplex, scilicet, assertorium quod est de præsentī, & promissorium quod est de futuro, secundum beatum Thomam secunda secunda questione lxxxix. articulo quarto. Sed secundum Gabrielem, distinctione trigesima nona, questione prima, libro tertio. Iuramentum assertorium est respectu cuiuslibet temporis præteriti presentis & futuri. Et est assertio alicuius cum iuramento, non exhibendi per assertentem, vt cum aliquis iurat fuisse vel esse, vt, si quis cras iuret eclipsim futuram aut pluuiam, aut non esse venturam, & huiusmodi. Rarius tamen iuramentum assertorium est de futuro, & in iuramento assertorio quandoque fertur simpliciter, de certitudine,

quandoque de credulitate, vt dum datur testimonium de idoneitate personæ ad sacros ordines promouenda. Iuramentum promissorium est quo quis iurat se aliquid esse facturum vel non facturum, & est tantum futuri, vt dum quis iurat se alicui daturum centum florenos, aut venturum ad talem locum vel non venturum, & vtrumque iuramentum est obligatorium. Assertorium quidem obligat assertentem vt verum dicat: ex quo talem testem inducit promissorium, vt quod iurauit faciat, & semper manet obligatus donec ioratum perficiat. Ad hoc habes beatum Tho. in 4. di. 39. questione 3. artic. 1. qui dicit quod in assertorio sit tantum vna obligatio, in promissorio duplex, de quo videatur Gab. conclu. 4. r. bi supra. Vtrumque autem iuramentum quandoque fit simpliciter sine obligatio ne sui vel alterius ad penam, quandoque cum obligatione sui vel alterius ad penam, quandoque cum obligatione, ut quando salus propria aut filiorum aut rerum iurantis æterna vel temporalis obligatur Deo ad penam si peiurauit, vt si dicitur. Si non est verum quod dico, aut si non implevero promissum illud, hoc patiar, vel illud mihi contingat aut filiis meis, aut possessioni meæ, & solet fieri his & similibus verbis. Hæc faciat mihi Deus, hæc addat, non saluet, non viuat filius meus, incendio pereat possessio mea &c. Item per salutem meam: si quis iurando dicit, vel per filiū meū. Sicut Ioseph p. salutē Pharaonis iurauit, obligat. in hoc Deo. Vnde Aug. i. ser. de piurio. Cū q. aut p. salutē suā, salutē suā obligat Deo, cū dicit, p. filios meos oppignerateos Deo, vt hoc eueniat in caput eorū qd exiit de ore ipsius. Si verū, verū: si falsū falsū. Et licet omnis creatura sit in plena Dei potestate, vt nō magis cā Deo obligare possimus, tamē cōcessū à Deo est, vt possimus Deo tanquā nostrū oppignerare. Et illud iuramētū dicē executoriū, qd est grauissimū secūdū Aug. (vt dictū est) genus iuramēti, & nō nisi i. executoriū iuramēto licet sine peccato p. creaturā iurare vt inq. Gab. cōcl. 2. vbi supra. Qñ aut iuramētū sit sine obligatione, huiusmodi dicē iuramētū assertoriū vel promissorium simplex,

IURAMENTVM autem (vt scribit Gerſ. de vi-
ta ſpiritali animæ leſt 4) ſicut & votum
non obligant vergunt palam ad deterio-
rem exitum. Idcirco recipiunt diſpenſa-
tionem, & relaxationem aut commuta-
tionem vt ſapiens (praſertim ſuperior)
iudicabit. Nec iuramentum debet plus
obligare quam voluerit, aut rationabili-
ter velle debuerit obligare ordinator ta-
lis iuramēti, & in cuius fauorem ſit. Hinc
ſaluatur quod dicitur de praſtitione iura-
menti apud vniuerſitates & collegia ſu-
per multis quæ manifeſtum eſt nullo mo-
do cuſtodiri. Habenda itaque praſump-
tio quod exigentes talia iuramenta non
intendunt obligare ad ea, quæ nec ipſi
nec partes eorum obſeruarunt, & ſubin-
telligitur ſemper, & ſi non explicetur.
Hæc aut ſimilis additio. Si & quantum ra-
tionabiliter talia cadunt ſub iuramento
iuxta conſuetudinem & vtilitatem poli-
tiæ. Hæc Gerſon.

IURAMENTVM DOLOSV in aſſertorio quā-
do iurans oppoſitum eius ſentit quod iu-
rando aſſertit. In promiſſorio quando iu-
rans ſe aliquid facturum in ipſo actu iu-
randi intendit oppoſitum, nec intendit
ſe obligare ad illud quod iurat, & illud
iuramentum quamuis obliget ad pœnam
eternam ſimpliciter & ad ſeruandū pro-
miſſum in foro Eccleſiæ exteriori, non
tamen obligat ad ſecundum in foro
conſcientiæ interiori. Diſcuſe hoc pro-
bat Gabriel conſuſione quinta diſtin-
3. 9. quæſtio prima libro 3. Videtur ad
hoc ſanctus Bonauentura, eadem diſtin-
ct. artic. 2. quæſtio. j. libr. 3. & Petrus de Palu.
in quarto. diſtinctione 38. quæſtione 2. de
votis. Obligatur tamen iurans doloſe in
foro conſcientiæ ad hoc vt iſtius cui iurauit
ex dolo ſuo non lædatur ſecundum illud
1. Theſſalon. quarto. Ne quis ſuper gredia-
tur & circumueniat in negotio fratrem
ſuum, &c.

IURAMENTVM INCAVTVM poteſt dici du-
pliciter (vt ſcribit Gab. ar. 1. vbi ſuprà) Vel
quia tranſit ſuper materiam omnino illicitam,
puta aliquis iurat ſe facturum op-
poſitum alicuius præcepti, vt qui iurat
ſe aliquem velle occidere, vel adulteratu-
rum, vel quia tranſit ſuper materiam quæ
de ſe eſt licita, ſed tamen iuranti non eſt

licita: puta aliquis abiurat opera perfe-
ctionis, ſcilicet nunquam intraturum reli-
gionem, nunquam viſitaturum infir-
mum, & in hoc ponit obicem ſpiritu-
ſancto & eius motioni. Vnde licet quis
licenter poſſit conſilia non acceptare,
non tamen licet ſe ad non ſeruandum o-
bligare. Poſſet etiam poni iuramentum
aliquod incautum, quando iurat ſe factu-
rum quod non poteſt facere, & quando
iurat, putat ſe poſſe. Videatur Gabriel,
Scotus diſtinctione 39. libro tertio, & ſan-
ctus Bonauentura eadem diſtinctione,
qui vult iuramentum incautum dici, qd
vergit in exitum malum, vel in exitum
minus bonum. Et primis duobus mo-
dis, inquit Gabriel conſuſione 6. vbi ſu-
pra, non obligat ad promiſſi obſeruan-
tiam, obligat tamen ad mortalem cul-
pam: quia non poteſt inferior ſe obli-
gare ad non obediendum ſuperiori, nec
ad id quod ſecundum ſe eſt illicitum. Sic
ergo iuris non ſolum non obligatur tali
iuramento: ſed etiam non debet ſerua-
re, quia non poteſt ſine mortali ſoluere
promiſſum, Vnde Ambr. lib. de offic. Eſt
nonnunquam contra officium ſoluere p-
miſſum, ſicut Herodes qui necem Ioan-
nis præſtitit ne promiſſum negaret: &
Iſidor. in Solilo. In male promiſſis reſcin-
de fidem. In turpi voto muta decretum.
Quod incautè vouiſti, non facias. Impia
eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur. Et
libro ſecundo ſenten. capite 13. ait. Non
eſt. Non eſt obſeruandum ſacramentum,
quo malum incautè promittitur. Nec ali-
quod iuramentum (inquit Gabriel) quod
obuiat charitati, ad ſeruandum obligat:
quia ab obligatione charitatis abſolui
non debemus, latiùs probat Gabriel. Itē
qui iurauit non intrare religionem, pœ-
teſt intrare ſine peccato, quia non tene-
tur tali iuramento, & ita non obligat ad
non intrandum: vtroque autem modo
iuramentum incautum obligat ad mor-
talem culpam, quia quicumque vocat
Deum in teſtem, contra ſeipſum Deum
mortaliter peccat, quia Dominus non eſt
diſſenſionis Deus (vt dicit Apoſtolus 1.
Cor. 14.) vt latiùs probat Gabr. Talis quo-
que in actu iurandi peierat & mortaliter
peccat, & nō poſtea dū iuramētū nō ſeruat

H h 3 quia

quia Deum irreuerenter contemnendo: non autem cum oppositum eius, quod iuravit, facit. Nec iuramentum, inuitum, quo iuravit se facturum quod non potest, dum seruare non potest, non obligat: quia ad impossibile nemo obligatur. Si autem postea facere poterit, iurans manet obligatus, ut faciat cum possit: ut si quis iurat ire ad sanctum Iacobum, & superuenit mortalis infirmitas, non tenetur durante infirmitate, manet tamen obligatus, ut conualescens impleat. Et si dum iuravit probabiliter putauit se posse, excusatur in fauorabilibus, secus si non putabat aut stulte putabat se posse. Et praesertim excusatur si impedimentum de nouo superuenit quod prauius non est, &c. Plura Gabriel, ubi supra, & conclusione. 7.

IURAMENTUM coactum est, iuramentum metu extortum, ut si quis iurat aliquid esse verum aut se aliquid facturum, inductus metu alicuius mali quod timeret incidere, etiam si non iuret, ut scribit Gabr. distinctione 39. articulo primo, libro tertio. Illud iuramentum, ut idem inquit, articulo secundo, conclusione octaua, in foro conscientiae est obligatorium: quia quicumque iurat volens ceteris paribus, id est si impletio iuramenti non vergit in deteriores exitum, obligatur seruare iuramentum & fidem, si potest. Sed iurans coacte, iurat volens, quia voluntas non potest cogi simpliciter, neque lingua ad formandum verba, sicut manus ad operandum, puta scribendum vel percutiendum, aut tenendum, aliquid, nec metus excusat eum, etiam qui cadit in constantem virum: quia metus non cadit in iurationem, hoc est, non inducit virum constantem ad iurandum contra mentem: quia ad non mentendum, seu dolose iurandum. Et si metu inducitur ad iurandum verum, & licitum tenetur tali iuramento: quia omne iuramentum licitum est seruandum. Ad hoc sunt multa iura (ut inquit Gabriel.) Et dicitur in foro conscientiae, quia in foro exteriori non ligat: non enim competit actio ei qui iniuste compellit ad iurandum. Si quis autem metu mortis iurat raptori dare centum florenos, tenetur sibi dare, quia homo non tenetur magis

sustinere iacturam temporalem, quam frangere idem sacramento firmatam. Habet tamen is remedium, quod potest in iudicio repetere, aut iudici denuntiare qui ex officio tenetur raptorem ad restituendum compellere: nec debet iurare quod non velit denuntiare, quia hoc est contra fraternam correctionem, & ita illicitum, ad quod non compellit metus cadens in constantem virum. Secus est in matrimonio, ubi metus tollit obligationem matrimonij, de quo suo loco dicitur. Et est casus ille specialiter à Deo exceptus, quia noluit sic iurantem obligari. Singula praedicta melius declarat Gabriel. Omne autem iuramentum (ut idem vult Gabriel, conclusione prima) cum debitis circumstantiis est licitum & saepe meritorium. Id quod est contra errorem Manichaeorum haereticorum dicentium, quod in nullo casu iurare liceret: moti verbis Saluatoris Matthaei quinto: Audistis quia dictum est antiquis: Non periurabis, redde autem Deo iuramenta tua. Ego autem dico vobis: non iurare omnino, & sequitur. Sit sermo vester, est est: non, non. Et Iacobi quinto, Ante omnia fratres mei, nolite iurare, neque per caelum, neque per terram, nec aliud quodcumque iuramentum. Sed contra hosce haereticos probatur quod dictum est auctoritate scripturae, facto. Christi & Apostolorum, & ratione. Nam Deuteronomij sexto dicitur: Dominum Deum timebis, & per nomen eius iurabis. & Matthaei quinto: Reddes Domino iuramenta tua. Reddimus autem Domino iuramenta secundum Augustinum, quando iuramus per Deum. Ad hoc innumeratae Doctorum auctoritates adduci possent. Sed maior est auctoritas Ecclesiae quae sic determinauit in ea. Et si Christus, de iureiurando. Probat ex facto. Nam Deus iuravit per Angelos & ora Prophetarum. Vnde Gene. 22. ait ad Abraham. Per memetipsum iuravi, quia fecisti hanc rem. Et frequenter habetur verbum hoc, viuo ego dicit Dominus. Et in Psal. Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eum. Item in nouo testamento frequenter Dominus ad confirmationem

nem prædicatæ veritatis, addidit: Amen amen dico vobis, quod est fideliter, vel veraciter, siue in fide, aut in veritate, dico vobis, quod est iurare, quia est Deū in testem assumere, qui fidelis est & veritas. Et frequenter Paulus in Epistolis ad Ro. 9. Veritatem inquit dico in Christo, non mentior. Et ad Phil. 1. Testis est mihi Deus. Et 2. Corin. 12. Coram Deo in Christo loquimur. Apoc. 10. dicitur Angelum iurasse per viucentem in secula seculorum. Et multa talia testimonia adduci possent. Probat & Gabriel. ratione ibidem, quem vide. Potest autem iuramentum esse actus bonus & licitus & honestus. Nam hæc testificatio fieri potest in bonum finem moralem vel theologicum. Moralem, dum fit propter certitudinem habendam humanarum assertionum, quæ est honesta & necessaria humano conuiuii. Theologicum, dum fit ad certificandum proximum in fide & doctrina & salutis finaliter propter Deum. Latius probat Gabriel. Et quæ iuramentum actus patriæ, vt dictum est, quia adducitur Deus in testimonio veritatis, tanquam veritas infallibilis & omnium cognitor, hoc autem est reuerentiam Deo exhibere, quia protestari & profiteri Deum esse summam & infallibilem veritatem, hæc autem pertinent ad cultum patriæ. Et si ille actus procedit ex charitate, & ordinatur in Deum finaliter sicut omnis actus charitatis tã Dei quàm proximi, est meritorius. Sed quod dicitur Math. Ego dico vobis, non iurare omnino, quod & hæretici pro suo errore confirmando adducunt, hac auctoritate intellexerunt omne iuramentum prohibitum Manichei, & hoc ex ignorantia, vt dicit Bona. quia nesciebant distinguere inter negationem præpositam signo vniuersali & postpositâ. Sed melius dicitur secundum Aug. li. contra mendaciū, quod & si Dominus prohibuit omnem modum iurandi, siue per Deū, siue per creaturâ, hoc non est simpliciter, sed ex causa, hoc est, ex leuitate, nō autē ex necessitate, ne, scilicet ex facilitate iurandi veniatur ad consuetudinē iurandi, & à consuetudine in peritrium cadatur. Hinc Eccle. 33. Vir multū iurans, replebitur iniquitate. In re

tamen vera, licita & honesta non prohibetur iurare. Debet autē iuramentū fieri necessitate charitatis & vtilitatis proximi. Annumerat Alex. nouem causas comprehensas sub hac necessitate, quas vide apud Gabr. in 39. art. 3. dub. j. lib. 3. Sed quod dicit S. Iacob. Nolite iurare, vbi non videtur prohiberi iuramentum, sed iurandi voluntas. Nolite, id est non velitis, non voluntatem spontaneam habeatis, quoniam ad iurandum non debet quemquam voluntas spontanea inducere, sed necessitas trahere importuna. Hinc Aug. ad Hila ait: Iurationem cauquantum potes, & hoc propter periculum consuetudinis, & casus in periuriū, vt latius ostendit Gab. & Aug. Et quod Dominus dicit. Sit sermo vester, est, est: non, non, &c. Dictis concordat, hoc est, si iurare cogeris, scias de necessitate venire infirmitas malum est. Latius declarat Gabr. Ex quibus sumit ipse hanc doctrinā, quod licet iurare per se malum non sit, tamen cauenda est summo opere iurandi frequentia & consuetudo, etiam in sermonibus veritate subnixis, nec mediocriter laborandum est, vt consuetudo hæc vincatur. Difficile enim est secundum Augustin. iurandi consuetudinem extinguere, unde sanctus Bonauent. dist. 39. quæstio. j. lib. 3. Assiduitas iurandi minuit reuerentiam veritatis, & quodammodo disponit ad assertionem falsitatis. Vnde ad iuramentum quis non debet ire vltroncus, sed coactus, neque præter necessitatem non esse iurandum ibi ostendit S. Bonauent.

I V R A R E item per creaturam in simplici iuramento licitum est, si iurans habeat eum iurandi necessitate intentionem bonam nihil attribuendo creaturæ aliquid numinis, vel aliquid cognitionis, scilicet secretorum attribuendo vel infallibilitatem, quod esset mala intentio, & sic peccaret. Et ideo Iudæis tanquam paruulis prohibitum est, ne per creaturam iurent, & concessum iurare per Deum, ne honor Deo attribuendus, scilicet veracitatis & infallibilitas creaturæ attribuat. Et secundum hoc intelligendi sunt canones & patrum dicta prohibentia iurare per creaturas. Et propter can-

dem causam non est iurandum per idolum aut diabolum, ne diuina reuerentia transferatur ad idolum. Et de hoc bene loquitur Alexan. parte tertia quæstione 30. membr. 3. artic. 3. Videatur post eum Dominus præpositus Gabriel qui plura scribit distinctione xxxix. quæstio. artic. secundo conclusionem. 3. libro terzo Omne quoque iuramentum suis comitibus debite circumstantionatum obligat iurantem ad verificandum quod iurauit, saluis conditionibus generalibus quas in iuramento subintelligi ius commune voluit. De quo latius vide Gabriel. conclusionem ix. ubi supra. Et quia testimonium Dei inducitur in iuramento, maximè ei debetur reuerentia, & propter hoc pueri ante annos pubertatis, furiosi & fatui similiter & periuri prohibentur à iuramento in quibus tenendum est ne debitam habeant vel præstent reuerentiam. Et quia non indiget hominis dictum confirmare, nisi quia de eius veracitate dubitatur. Derogat autem huiusmodi dubitatio dignitatis personæ, ideo personis magnæ dignitatis non conuenit iurare, vt sunt sacerdotes & religiosi, qui nisi magna necessitate aut utilitate iurare non debent, vt docet canones. Similiter clericus laico iurare non debet nisi in certis casibus iurandum autem est per Deum, etiã per creaturã, sed nõ nisi in quantum in ea relucet aliquod vestigium Dei. Et maximum iuramentum ceteris paribus (inquit Scotus) est iurare per Deum, quia nihil aliud licitè iuratur, nisi in quantum in ipso speciali modo est Deus. Ponit Autem Alex. de Anglia. ix. causas quare iuramentum fieri debeat ex necessitate. Prima est, pro veritate fidei, aut doctrinæ, aut aliàs vtili confirmanda. Secunda, pro veritate declaranda aut manifestanda. Tertia, pro amicitia contrahenda. Quarta, pro pace reformanda. Quinta, pro fidelitate seruanda. Sexta, pro obedientia & subiectione recognoscenda. Seda. Septima, pro consuetudine Ecclesiæ, statutis, & lege seruandis. Octaua, quæ enim sequenti est propter malum cauendum propter calumniã cauendam: vt fieri solet in cõtestatione litis, & in cautione pacti seruandi aut debi

ti soluendi. Nona, pro infamia purganda. Has causas Gabr. recitãs declarat melius & probat per scripturam. Pro bono quoque publico licet accipere iuramentum ab idolatris, quia bonum publicum enã ordinatur ad spirituale. Nam pax Ecclesiæ multum promouet bonum spirituale, maximè in infirmis. Ita Iacob pro bono suæ posteritatis recepit iuramentum à Laban idolatra, & Iudas Machabeus à Romanis pro utilitate gentis suæ. Sic Christiani accipiunt hodie iuramenta à Saracenis, non autem pro utilitate temporali vel personali, quia sic præponenda est salus animæ commodo temporali, nec idolum est uenerandum, hoc enim idolatre esset. Vide latius Alexandrum & Gabrielem. Vel fortè dici potest sicut in vsura, quod quis cogente necessitate, potest bene vti peccato alterius, non quidè peccato sub ratione peccati, sed actu alterius qui fit ab alio peccato. Nec iurandum est Dominicis diebus & solemnibus, nisi ex magna necessitate: in illis enim diebus spiritualibus vacandum est, ut habetur in cap. 1. de feriis. Sic etiam in alijs sacris diebus in quibus insistendum est spiritualibus, vt in ieiunio & quatuor temporum, vt declarat latius Dominus præpositus Gabr. Consuetudo verò omittens iuramenta tempore æstiuo propter grandines & tempestates, vana est & superstitiosa, impia & iniusta, quia male videtur sentire de Deo qui potens est vlcisci. Ita in granario & cellario sicut in campo, Ita in semine sicut in germine, vt fusius declarat Gabriel. Et actus iurandi qui vestitus est omnibus circumstantiis comitibus, secundum dictamen recte rationis est bonus, qui verò habet circumstantiam oppositam & vitiosam, est malus, vel qui caret aliqua circumstantia ad eius bonitatem necessariò requisita, & actus exterior iurandi denominatur bonus vel malus vel indifferens. Vide latius Gabr. post Scotum distinctione trigesima nona, quæstione secunda, libro tertio. Quando iuramentum vel actus iurandi sit peccatum vel non. Et multa alia de iuramento apud alios legere potes, & apud Iurifconsultos. Sed hæc pauca sufficiant: volui enim istum librum nõ excedere in quantum

quan

quantitate, sed paruum esse & pro incipientibus theologiae studere.

IURIGIUM idem esse videtur cum rixa, secundum sanctum Thomam, secunda secunda, quaestione quadragesima prima, articulo secundo. Differunt tamen iurgium & lis, quod iurgium leuior res est, siquidem inter beneuolos & propinquos contentio quaedam iurgium dicitur. Inter inimicos autem lis appellatur. Cicero admittit non rerum solum, sed etiam verborum elegantiam si iurgant beneuolorum contentio, non lis inimicorum iurgium dicitur, &c.

IURISDICTIO est facultas atque potestas iurisdicti. Ius dicere enim est praestare iurisdictio, & legibus gubernare, ac iustitiam ministrare. Iurisdictio (ut scribit Magister Ioannes Gerson parte quarta, in descriptione terminorum ad theologiae vtilium) est potestas dandi ius, hoc est, exequendi quod iustum est. Iurisdictio politica est iurisdictio coercitiva alterius, vel ut alterius etiam inuiti. Et (ut idem scribit parte prima, de origine iuris & legum, considerat. 13.) iurisdictio describitur vel interpretatur, quod est iurisdictio, id est, potestas seu facultas exercendi ius. Vel dicitur iurisdictio quasi iurisdictio, id est, pronuntiatio seu promulgatio iuris. Et est quadruplex iuxta quadruplicem legem, diuina scilicet, naturalis, canonica, civilis. Itaque iurisdictio diuina est potestas exequendi ius quod competit alicui secundum legem propriam diuinam, & hoc in alterum vel tanquam in alterum. Non enim proprie dicitur habere quis iurisditionem in semetipsum, nisi forte consideretur tanquam alter sit, ut vellent aliqui de poenitentia dicere, proportionabilis est descriptio triplex, triplicis alterius iurisditionis secundum triplicem legem. Diuiditur autem iurisdictio quandoque in coercitiuam, quae scilicet fertur in inuitum, & directiuam seu regulatiuam & ordinatiuam, qualis fuisse etiam in statu innocentiae, & qualis est sapientis ad insipientiores, & perfectioris ad imperfectiorem, ut in angelis etiam posuit Dionysius, haec Gerson. Et eadem infra de auferibilitate Papae ab Ecclesia, & de vita spirituali anima, lect. 3.

IUS ut scribit Gerson par. 1. de origine iuris & legum, est potestas seu facultas propria qua conueniens alicui secundum dictamen primae iustitiae. Idem lect. 3. de vita spirituali anima.

IUS DIVINUM secundum eundem par. 4. in descriptionibus terminorum ad theologiae vtilium, est ius competens alicui ex lege diuina.

IUS EVANGELICUM est ius competens alicui ex lege charitatis, inquit Gerson.

IUS secundum Aristot. 1. Politicorum, est ordinatio civilis societatis. Vel est quod vel natura, vel ciuitas, vel populus, vel gens, vel consuetudo iubet.

IUS DIVINUM & Euangelicum idem sunt secundum Gersonem parte secunda, in recommendatione licentia dorum in Decretis. Sunt autem quatuor genera talium, quae proprie dicuntur ad ius diuinum & Euangelicum pertinere. Primum genus est eorum quae continentur expresse in textibus canonice scripturae, ut quod in principio fecit Deus caelum & terram. Secundum, est eorum quae consequuntur consequenter clare inconsequentia necessaria, & euidenti apud omnem videntem ratione ex eis quae ibidem continentur. Tertium, est eorum quae licet non sequantur in eo sequentia clara apud omnes videntes ratione, vel aliunde doctos, tamen apud exercitatos in sacris literis consequentia iudicatur optima vel sequela. Quarta, est eorum quae per reuelationem factam Ecclesiae constant, & hoc vel expresse & manifeste per Prophetas seu miraculosas attestaciones. Vel implicite per communem attestacionem totius Ecclesiae vel concilij generalis eam sufficienter representantis, ac per successionem legitimam deriuatam ad posterum per eos qui tales reuelaciones habuerunt manifeste veritates omnes aliae tantò dicuntur magis pertinentes vel impetinentes ad theologiae & suos professores quanto proximius vel remotius possunt inferri ex praedictis. Haec Gerson. Vide eundem lectione tertia, Corinthiorum. 7. de vita spirituali anima.

IUS POSITIVUM dicitur & humanum, & sunt constitutiones humanae. De illo iure Gerson par. 2. in recommendatione licentia dorum

tiandorum scribit, dicens. Vt igitur pene
variae pro varijs delictis ferrentur, neces-
se fuit quemadmodum pro diuersitate
morborum ordinant medici diuersitate
remediorum particularium. Constat au-
tem huiusmodi constitutiones arbitrarias
esse plurimum, quae licet institutiones co-
formitatem quandam habeant ad legem
diuinam in hoc quod non ei palam disso-
niant, alioquin essent iniquae, nihilomi-
nus non ita pertinent ad eam quin aliae
poenae possent aequaliter stantibus illis
principijs constitui, & hoc est ius qua-
le appellamus pure posituum vel huma-
num.

IUS NATURALE est quod ubique eandem
vim habet, non quia sic videatur vel non
secundum Aristotelem lib. 1. Politicorū.
Vel ius naturale dicitur quod est commu-
ne omnium nationum, eo quod ubique
instinctu naturae, non constitutione habe-
tur aliqua. Et ius naturale (vt scribit San-
ctus Bonaventura dist. 26. art. 1. quaest. 3.
li. 4.) Quaedam dicitur simpliciter, vt Deū
amandum. Quaedam secundum tempus,
vt omnia esse communia. Et ius naturale
vel diuinum Papa tollere vel mutare nō
potest. Et secundum Richardum dist. 33.
art. 1. quaestione. 1. libr. 4. Ius naturale est
quod natura docuit omnia animalia, &
sic lex naturalis est quam naturalis ratio
practica obseruandum in agibilibus con-
stituit.

IUS NATURALE dicitur tripliciter, vt scri-
bit Sanctus Bonaventura di. 33. quaest. 1.
art. 1. lib. 4. scilicet, communiter, proprie,
& magis proprie. Et secundum hoc tri-
pliciter diffinitur ab Isid. Vno modo sic,
ius naturale est quod in lege & Euan-
gelio continetur, sic diffinitur in principio
Decreti. Sic habere concubinam est con-
tra ius naturale, quia est contra legem &
Euangelium. Vnde Deuteronom. 22. dici-
tur. Non inuehabetis, ubi prohibetur om-
nis concubitus non matrimonialis. Et 1.
Corinth. 7. dicit Apostolus. Habeat vnus-
quisque suam uxorem, propter fornicationem;
&c. Secundo modo dicitur pro-
prie, & sic diffinitur in principio Decre-
torum. Ius naturale est quod est commu-
ne nationum, & hoc ius est quod dicitur
ratio recta. Tercio modo dicitur ius na-

turale propriissime, quod natura docuit
omnia animalia. De quo latius Bonauē.
ubi supra. Et aliquid dicitur esse de iure
naturae dupliciter, secundum Richardum
dist. 26. art. 1. quaest. 1. libr. 4. Vno modo
illud quod causatur ex naturali necessita-
te non cooperante voluntate, nisi illius
qui naturam instituit: & sic dicimus quod
de iure naturae ignis est ascendere sursum,
sic matrimonium non est de iure naturae.
Alio modo dicitur esse de iure naturae il-
lud, ad quod natura inclinat, quamuis
per lib arbit. perficiatur, secundum quem
modum actus virtutum dicuntur de iure
naturae. Et sic matrimonium est de iure
naturae, quia ad ipsum inclinat natura ge-
neris & speciei per cōparationem ad prin-
cipalem eius finem, qui est bonum plis,
& per cōparationem ad secundarium,
qui est mutuum obsequium in rebus do-
mesticis, &c.

IUS CIVILE est quod est sociale ad vitā,
& sufficiens sit ad libertatem & aequalita-
tem, vel secundum proportionem, vel se-
cundum numerum, vt vult Arist. 5. Ethic.
Vel ius ciuile est quod quisque populus,
vel ciuitas sibi proprium diuina, huma-
naque causa constituit, vt habetur dist. 1.
circa principium.

IUS GENTIUM est sedium occupatio,
aëdificatio, munitio, bella, captiuitates,
seruitutes, postliminia, foedera pacis, in-
dustria, legatorum non violandorum, re-
ligio, connubia inter alienigenas prohi-
bita, hoc inde ius gentium, quia eo iure om-
nes ferē gentes vtuntur, vt habetur dist. 1.
Ius gentium.

IUS MILITARE est belli inferēdi solemnita-
tas, foederis faciendique nexus signo da-
to, egressio in hostem, vel pugnae commis-
sio. Item signo dato receptio, vt habetur
di. 1. Ius militare.

IUS primo impositum est ad faciendum re-
iustam. Secundo, artem qua cognoscitur.
Tertio, locum. Quarto, id quod redditur
a iudice, ex Sancto Thom. 2. 2. quaest. 57.
artic. 1.

IUS ET AEO VITAS differunt, quod ius
omnia recta & inflexibilia exigit. Equi-
tas verò est quae de iure multum remitte-
rit, secundum Donatum super Terent. Dis-
ferunt & ius & fas. Fas proprie est lex di-
uina

uina: ius verò est lex humana, secundum S. Thom. 2. 2. qu. 57. art. 1. Differunt & ius & lex, quia ius generale nomen est, lex verò iuris est species, secundum Isidorum lib. Etymol.

IUSPATRONATUS est potestas presentandi clericum ad beneficium Ecclesiasticum, secundum Thomam 4. sent. dist. 2. 5. qu. 3. artic. 2.

IUSTITIA secundum Richar. li. 3. dist. 33. art. 5. quæst. 3. prout est virtus, potest capi quatuor modis. Vno modo communissime, scilicet pro qualibet rectitudine animi, siue in declinando à malo, siue in faciendo bonum, & sic est quædam virtus iustitia generalis, secundum quam quilibet homo Sanctus dicitur iustus, vt dicit Sanctus Bonauentura dist. 33. lib. 3. circa text. Sic dicitur Matth. 6. Attendite ne iustitiam vestram facietis coram hominibus. Quandoque capitur iustitia pro seueritate, vt apud eundem Bonauē. videri licet, & sic distinguitur contra misericordiam. Alio modo capitur iustitia pro rectitudine, per quam homo iustificatur in conspectu Dei, & sic sumitur pro charitate. Ita accepit August. lib. 83. qu. Iustitia quæ per cætera diffunditur est dilectio Dei & proximi. Tertio, pro qualibet virtute ordinata per iustitiam legalem ad bonum commune, & sic est idem cū qualibet virtute, differens tamen secundum rationem. Quarto, pro habitu determinante voluntatem ad firmiter seruare volendum rectitudinem debitam in operantibus, quæ sunt ad alterum. Et potest esse dupliciter. Vno modo ad alterum qui est persona singularis, & sic est iustitia particularis distincta ab alijs virtutibus. Alio modo ad alterum quod est communitatis, & sic est iustitia legalis, & omni virtute generaliter in quantum præcipit opera exteriora, & exteriora cuiuslibet virtutis ad bonum commune referri, secundum quod dicit Philosophus 3. Ethicorum. Vnde Cicero sic diffinit in antiqua rethorica. Iustitia est habitus animi bonus communi utilitate seruata, cuiuslibet quod est suum tribuens. Capitur & alias pro ipso iure, quod est sua iustitia, & etiam pro actu reddendi; vnicuique quod suum est, & ad gaudendum de opere iusto, quia vt

dicit Philosophus 1. Ethicorum. Neque iustum aliquis diceret non gaudentem operatione iusta. Primo modo iustitia non est virtus, sed est obiectum iustitiæ virtutis. Secundo est actus virtutis. Tertio modo est virtus, & hoc modo capitur quatuor modis, vt supra dictum est.

IUSTITIA secundum Dominum præpositum Gabr. dist. 34. quæst. vnica, art. 1. li. 3. est virtus dirigens appetitum vt se bene habeat in ordine ad alterum. Potest autem quis se habere ad alterum dupliciter. Primo communicando se alteri quantum potest se illi communicare. Secundo, communicando illi aliquid aliud quam se, vt, communicando sua. Virtus inclinans ad primum actum dicitur amicitia quia quis seipsum dat proximo quantum potest se dare, & quantum proximus potest eum habere. Et hæc est perfectissima virtus moralis, quia virtus iustitiæ simplicior, est perfectior virtute bene ordinante hominem ad seipsum, & hæc amicitia est perfectissima species iustitiæ. Si autem communicet proximo aliud à se, aut erga bona extrinseca, vel bona intrinseca, aut bona pertinentia ad conuietum humanum, siue ad vitam humanam. Iustitia ordinans circa bona extrinseca, quibus homines indigent communicatione, dicitur iustitia commutativa. Et frequenter dicitur iustitia pro tanto quod ea quæ sic communicantur comitantur illi qui communicat in aliquod æquiualens. Si autem communicet aliquid necessarium ad conuietum, id est ad simul in aliqua communitate ciuili vel domestica viuendum. Aut ergo est regimen, & hoc conuenit præfidenti, & hæc species est innominata: posset tamen dici præfidentia vel denominatio iusta. Aut communicat ei subiectionem iustam, hæc nominatur obedientia. hæc Gabr. Videatur de hoc Richar. di. 46. ar. 1. qu. 1. lib. 4.

IUSTITIA secundum alios describitur. Iustitia est habitus per quæ iustorum operationes fiunt, & per quem agunt & volunt res iustas. Aristot. 5. Ethicorum. Vel est virtus qua singula sua secundum leges possident. Idem lib. 1. Rhetor. & est virtutum præclarissima. Et ipsa est omnis virtus, secundum eundem 6. Ethico. Iustitia

secun-

secundum Cice. i. Offic. est splendor magnus, ex quo viri boni nominantur, cuius munus primum est, ne cui quis noceat nisi lacessitus iniuria, deinde ut communibus pro communibus utatur, priuatis ut suis. Et lib. 3. Rhetor. idem ait. Iustitia est æquitas ius vnicuique tribuens pro dignitate cuiusque. Et secundum Macro. Iustitia est seruare vnicuique quod suum est. De iustitia veniunt innocentia, amicitia, concordia, pietas, religio, affectus, humanitas. His virtutibus vir bonus primum sui, atque deinde reipublice rector efficitur. Et Vlpianus. Iustitia est constans & perpetua voluntas, ius suum cuique tribuens. Iustitia ut inquit Paulus Cortes. lib. 3. suarum sententiarum dist. 8. est vitorum libripendix quæ hominum actiones ad perpediculum & amissum dirigit. Et est duplex. Vna, quæ est distributrix, altera commutatrix, de quibus paulo post dicitur. Iustitia secundum Gersonem parte 4. in descriptionibus terminorum ad Theologiam vtilium, est virtus moralis, inclinare reddere debitum alteri, vel ut alter est secundum rectam rationem. Iustitia secundum Augustinum, est virtus tribuens vnicuique quod suum est. Quæ diffinitio inquit Gerson parte 2. de septem virtutibus, conuenit iustitiæ tam secundum statum viæ, quam secundum statum patriæ. Est alia diffinitio Augustini: Iustitia est subuenire miseris. Conuenit iustitiæ tantum secundum statum viæ. Ponitur autem secundum Magistrum in 3. li. duo eius actus, scilicet actus eius in patria, qui est Deo regenti subesse, & actus eius in via, qui est miseris subuenire, hi sunt actus generales, & dare vnicuique quod suum est, ad quos tenentur omnes. Sunt & speciales eius actus, scilicet, soli Deo deferuire, vel subuenire miseris, & iniquos moribus corrigere & punire. De quo latius Gerson vbi supra. Et secundum eundem parte 2. de sollicitudine Ecclesiarum. Iustitia amplè sumpto vocabulo comparatur ad Deum & ad proximū, immo & ad seipsum sicut ad alterū, put in pœnitentia fit dum spiritus carnem subijcit seruituti. Iustitia secundum eundem parte 1. de origine iuris & legem, & constans voluntas, ius suum vnicuique

tribuens. Hæc autem descriptio competit principaliter iustitiæ diuinæ in ordine ad suas creaturas. Deus nempe solus est, qui voluntate perpetua & constanti dat vnicuique rei quod suum est, suum inquam non ex debito rigoris, sed ex liberalissima & dignissima donatione creatoris, & in directione cordis. Hinc consurgit ordo qui est parium dispariumque rerum sua vnicuique tribuens dispositio. Hinc consequenter oritur pax, quæ nihil aliud est quam ordinis tranquillitas, propterea bene dicitur, quod opus iustitiæ est pax, &c.

IUSTITIA DIVINA ut scribit Sanctus Bonauentura dist. 32. art. 3. quæst. 2. lib. 2. dupliciter consuevit accipi. Vno modo dicitur iustitia ipsius diuinæ bonitatis condecencia. Alio modo dicitur iustitia, put considerat meritum exigentiam. Si primo modo accipitur, decet diuinam iustitiam animam rationalem infundere carni ex Adam propagatæ, tum ex hoc quod est rerum conditor, tum ex hoc quod est promissor siue administrator. Diffusius de hoc ibidem Sanctus Bonauentura & de qua videri potest Scotus dist. 46. quæst. 1. lib. 4. Et hæc distinctio ut notat Scotus, potest haberi ab Anselmo. pro sol. 10. vbi loquens ad Deum dicit. Cum punis malos, iustum est: quia illorum meritis cõgruit, & subdit. Cum parcis malis, iustum est: non quia illorum meritis, sed quia tuæ voluntati vel bonitati condecens est. Et tãta est illorum membrorum distinctio, quod Deus cõtra primam iustitiam operari non potest, nec præter eam, sed præter iustitiam secundam potest operari, licet non vniuersaliter, quia non potest dare iustum vel beatum. Hæc Scotus. Et (ut idem ait) in Deo non est nisi vnica iustitia re & ratione. Tamen præter illam extendendo iustitiam, poni potest aliqua iustitia, vel magis aliquod iustum in creaturis. Mira quoque iustitia Dei in hoc ostenditur, ut scriptis reliquit Sanctus Bonauentura dist. 6. q. 1. lib. 2. quæ tantâ seruat iustitiam, ut ordinem institutum nullo modo infringat, tantum peccatum odit ut propter peccatum quos charissimos reputauit, abijciat. Vnde credo inquit quod tam spectandum monstrum diu-
næ

nae severitatis in Angelo nobilissimo & primo homine, quorum verumque proprijs manibus psalmauit & decoravit, Deus nobis infirmis prapsovit & ostendit, vt addiscamus quantum Deus odit peccatū, & maximē superbiā, qđ pro vno motu cordis nobilissima creatura omniū creaturarum æternaliter & sine spe venię est damnata, & pro vno esu pomi & ipse Adam & tota posteritas vsque ad finē mūdi est mortalitati & multiplici penalitati subiecta, & nisi Dominus reliquisset nobis semē, quasi Sodoma fuisset. Ex his efficacissimum relinquitur argumētum, quod horrendum est incidere in manus Dei viuētis. Si enim Deus non pepercit nobilissimo Angelo superbiēti, quid erit de vilissimo cinere & abiectissimo in altū se extollenti, cum iacere debeat in cinere & cilicio, imō in ipso sterquilinio. Hæc S. Bonau.

IUSTITIA HOMINIS tota qua acquiritur regnum cælorum consistit in tribus, scilicet in munditia cordis, & operatione bonorum, & patientia in aduersis. p. Deū, quæ quidem tria (vt scribit Iac. de Valen. Psal. 4.) maximē debem⁹ querere à Deo, vt ibidem ostendit. Et vera iustitia cōsistit in corde, locutione, & operatione exteriori, & hoc tam in præceptis affirmatiuis, quā negatiuis, vt idem scribit Psal. 14. Propter quod iustitia Euāgelica excellit & præstat iustitiam re. legis, nam hæc prohibebat manum, & operationem malā. Sed ista prohibet animum & linguam, & manum, scilicet propositum, & locutionem, & operationē malam, &c. Iustitia erga proximum in nomen cōsistit, scilicet, in tribus circa personam, in tribus circa famam, in tribus circa bona temporalia. Vide eundem ibi. Differt autem iustitia ab alijs virtutibus. Nam omnes alię virtutes faciunt hominem perfectum & bonū virum, eō quod sunt hominis ad seipsū, sed iustitia est ad alterum, vt distributionibus & commutationibus, & vt conuiuitur cum alijs. De quo consulas lati⁹ Iacobum de Valentia Psal. 100. Et secundū Aristot. 4. Ethicorum, & refert Iacobum de Valen. Psal. 19. Iustitia dicitur à iuxta. Vnde illud dicitur iustum quod fit iuxta aliquod principiū regulatiuum, & recti-

ficatiuum, & mensuratiuum. Vnde sicut opus domificationis & cuiuscunque alterius artis, redditur iustum & rectum quādo fit iuxta illam regulam mensuratiuā, cum qua fabricatores mensurant sua opera, ita pariter operationes humanæ redduntur & dicuntur iustæ, quando fiunt iuxta aliquam legem & regulam, & conformantur & adequantur illi legi & principio regulatiuo. De quo lati⁹ vide Christo. Episcopum vbi supra, & Psal. 45.

Iustitiæ diuisiones.

IUSTITIA est triplex, vt notat Brulef. di. 3. q. 5. li. 2. scilicet, innata, acquisita, & infusa. Iustitia innata vel naturalis est ipsa voluntas nostra vel reſtitutio naturalis. Vel ipsamet libertas voluntatis, quæ naturaliter inclinatur ad bonum honestum. Iustitia acquisita pōt dici quæcunq; virtus moralis per quā possumus rectē agere, & hoc modo iustitia est virtus communis. Iustitia infusa quæ dicitur gratuita, id est charitas. Et dicitur Theologicalis, quæ nominatur charitas, & est decor omniū virtutum, & est sufficiens ad beatitudinē, &c.

IUSTITIA Quædam est legalis, quædam particularis, vt & notat Iaco. de Valentia Psal. 17. Iustitia legalis consistit in operationibus quæ fiunt secundū legem, siue iuxta legem. Nam iustitia (vt suprā dictū est) dicitur à iuxta. Et illa operatio dicitur iusta quæ fit iuxta legē, eō quod non deuiat à lege, nec à voluntate legislatoris, qui intēdit ciues facere bonos, & sic iustitia dicitur omnis virtus. Iustitia verò particularis est duplex, scilicet, commutatiua, & distributiua. Vnde Richar. dist. 46. ar. 1. quæstione 1. lib. 4. ita scribit. Iustitia accipi potest secundum reſtitutinē voluntatis, qua vult aliquis reddere vnicuique in distribuendo vel commutando quæ eum decet. Et iustitia distributiua est qua aliquis vult omnibus qui sunt de communitate distribuere bona communia secundum debitam proportionis æqualitatē. Et vt ait Iacobus de Valentia. Hæc iustitia fit in distributione dignitatū & præmiorum & bonorū communium iuxta meritum & proportionem meritorum, secundū mensuram, & proportionem laborum, & virtutum, & hoc fit comparando res & personas secundū proportionē geometricā,

ut

ut dicitur, 5. Ethicorum, Iustitia commutativa est, qua aliquis in commutando vult servare debitam æqualitatem secundum quantitatem, ut inquit Richard. ubi supr. Et hæc est quædam potentialis pars qua aliquis vult servare in commutando debitam æqualitatem non secundum quantitatem, sed secundum proportionem, & illa iustitia (ut dicit Jacobus de Valentia ubi supr.) fit in commutationibus & vë ditionibus, quæ consistit in proportionem & æqualitate commutatorum, quia dicitur commutatio iusta quando fit iuxta medium rei secundum proportionem arithmeticam, scilicet quod vnum commutatum non excedat alterum in pretio, ut dicitur 5. Ethicorum. Et commutativa iustitia propriè loquendo (ut inquit Richard.) in Deo non est, quia nulli est debitor ex legis necessitate, & tantum secundum quantitatem de bono tribuit ultra meritum, & de malo citra de meritum. Iustitia verò distributiva in Deo est, omnibus enim distribuit bona sua secundum debitam proportionis æqualitatem. Hæc & alia Richardus. Vtriq; iustitiæ aduersatur letifera pestis, ut scribit Gerson de directione cordis, considera, 3. Contraria tur enim commutativæ contractus vsu rarius quò ad temporalia, & simoniacus quò ad spiritualia. Porro iustitiam distributivam vulnerant & inficiunt promotio, remuneratioq; malè meritorum in republica Ecclesiastica, & spirituali. Est ita que triplex iustitia, scilicet, legalis, commutativa, & distributiva. Iustitiæ distributivæ (ut inquit Gerson part. 1. de origine iuris & legum) contrariantur promotiones indignæ, & in trusiones in officijs rei publi. & beneficijs Ecclesiæ. Commutativæ autè contrariantur contractus illiciti, vsura & fraus in temporalibus: Simonia & Giezia in spiritualibus, de quo paulò antè dictum est.

IUSTITIA Quædam est essentialis & primaria, altera est participata seu derivata & attributivè dicta, Essentialis de scripta est supra quæ est perpetua & constans voluntas, ius suum unicuiq; tribuens. Iustitia participata sic describitur secundum Magistrum Ioannem Gersonem de origine iuris & legum, est habitus vel tan-

habitus conformis divinæ iustitiæ, eiusque imitativus per participationem, quo habitu inclinatur habens eam, facere ius, vel reddere, ita quod ius est velut actus, vel vsus, vel effectus, vel titulus talis iustitiæ. Rursus de iustitia sic participativè dicimus, quod quædam est iustitia originalis, quædam regni cœlestis, ut ibi. Primum quærite regnum Dei & iustitiam eius. Et hæc est duplex. Quædam gloriæ quædam gratiæ, &c.

IUSTITIA originalis ut scribit Brulef. di. j. part. 2. quæst. 1. libr. 4. est quidam habitus supernaturalis immediatè à Deo infusus ipsi animæ Adæ, faciens perfectam pacem & tranquillitatem inter partem sensualitatis, & rationem, & voluntatem, & partem intellectualem, & istud donum, quo ad aliquid erat nobilius habitu charitatis, quia faciebat perfectam pacem inter partem superiorem, & inferiorem. Tamè simpliciter donum charitatis est nobilius, cum per ipsum anima reddatur chara & amica Deo, quod non faciebat iustitia originalis. Item Adam receperat donum originalis iustitiæ pro se & pro tota sua posteritate, ideo sumus debitores, quia si non habemus hoc, non provenit ex defectu ipsius Dei dantis, sed ipsius recipientis, qui non custodiuit. Et iustitia originalis in primo homine (ut idè vult di. 30. libr. 2.) erat quasi frenum, quo mediante ipsa anima regebat corpus ad imperium suæ voluntatis sine rebellionem, sed cum omni fœlicitate. In nobis autem illud frenum ablatum est, ideo anima non regit secundum rectam rationem nisi cum magno labore & difficultate, & hoc propter absentiam iustitiæ originalis. Brulef. Et communiter secundum Doctores, iustitia originalis hunc ponitur habuisse effectum, scilicet facere perfectam tranquillitatem in anima quâ ad omnes potentias, ita quod naturaliter inferior non inclinaretur contra iudicium superioris, aut si inclinaretur quantum est ex se, posset tamen ordinari & regulari sine tristitia inferiorum & per hoc tollere rebellionem sensualitatis quæ aduersatur rationi ac voluntati regulatæ, ut Dominus Præpositus Gabr. di. 30. quæst. 1. li. 2. scribit, & iustitia originalis secundum eundem

dem est supernaturale bonum Dei infusum voluntati primi parentis. Item omnis rebellio appetitus inferioris ablata est per iustitiam originalem, etiam in viribus inferioribus, ita quod etiam potentiae inferiores ex parte sui delectabiliter obediebant rationi, &c. De quo latius consulas Gabr. Et quaest. 2. ubi supra. Iustitia dupliciter dicitur esse debita, Vno modo quia in se accepta, & actione accipientis amissa. Alio modo quia accepta in alio, & actione alterius amissa. Primo modo peccatum actuale est carentia iustitiae, secundum modo originale. Unde magis comparatur peccato quasi quiescenti in animo post actum transeuntem quam peccato actuali quod elicitur à voluntate peccante. Cum autem pater Adam transgressus est praeceptum peccato suo personali, nudavit se & posteritatem suam iustitia debita. Omnis ergo posteritas reateneretur ex iustitia originali, quam habere debet & ea caret, &c. quare omnes filij irae nascimur, &c. Plura de hoc Dominus Praepositus Gabriel. De hac iustitia originali legitur Gersonem parte 4. sermone de conceptione Mariae, & de eius effectu videto eundem par. 2. in recommendatione licentia dorum in Decretis facta Parisijs.

IUSTITIA PUBLICAE HONESTATIS. de qua Richard. dist. 41. art. 1. quaest. 3. libr. 4. & Doctores, est propinquitatis ex sponsalibus proveniens, robur trahens ab Ecclesiae institutione propter eius honestatem; propinquitatis ponitur pro genere. Nam in hoc pub. hone. iusti. convenit cum affinitate & cognatione, cetera ponuntur pro differentijs. Nam per hoc quod pub. hone. iustitia à sponsalibus provenit, differt ab affinitate, quae est propinquitatis proveniens à carnali copula & à spirituali cognitione, quae provenit per legalem adoptionem. Et per hoc quod additur, robur trahens ab Ecclesiae institutione, differt ab illa propinquitate quae dicitur consanguinitas, qui non provenit ab Ecclesiae institutione, sed à naturali generatione. Et ista propinquitatis quae dicitur publicae honestatis iustitia, extendit se ad omnes consanguineos ita quod sponsus hac propinquitate dicitur propinquus

omnibus consanguineis suae sponsae. Et sponsa est propinqua omnibus consanguineis sui sponsi. Et ideo dato quod sponsalia dissolvantur, ita quod matrimonium inter sponsum & sponsam non perficiatur, tamen ratione iam dictae propinquitatis quae dicitur publicae honestatis iustitia, sponsus non potest contrahere matrimonium cum aliqua consanguinea suae sponsae, nec e converso, sponsa cum aliquo consanguineo sui sponsi. Vide latius de hoc Tho. Argem. qui & iura ad hoc allegat. & Paluden. qu. 2. eadem dist. De ista publicae honestatis iustitia multa habentur extra de consang. & affic. in 6. libr. ut refert Scotus.

IUSTIFICARE est iustum facere. Aliquid autem dicitur iustificare seu iustificans (ut scribit Sanctus Bonaventura dist. 40. quaest. 2. lib. 3.) multipliciter. Vno modo effectivè, & sic solus Deus dicitur iustificare. Alio modo formaliter, & sic gratia dicitur iustificare quae informat ipsam animam, expellendo iniquitatem culpae, & dando rectitudinem iustitiae. Tertio modo aliquid dicitur iustificans non solum in habitu, verum etiam in effectu, & sic charitas iustificat, siue fides quae per charitatem operatur. Quarto modo dicitur aliquid iustificans in ipsius iustitiae exercitatione & usu, & hoc modo mandata Dei in quibus iustitia exercetur, iustificare dicuntur, quando modo debito obsequantur. Item legi Evangelicae (ut idem ait) competit iustificare secundum triplicem modum, videlicet, formaliter ratione gratiae sacramentalis, & in effectu ratione amoris spiritualis, & exercitio ratione multiplicis boni operis ad quod dirigitur homo per consilia & praecepta, &c. Haec Bonaventura. Et secundum Gersonem tractat. 10. super Cantic. virginis. Non est maius coelum & terram creare, quam peccatores iustificare. Ratio, Non enim habet positivum creatio contrarium, sicut contrariatur iustificationi peccatum. Rursus creatione sola potentia consideratur, sed in iustificatione, sapientia, simul & benevolentia nec minus cum potentia pensatur.

IUSTIFICATIO est quaedam dispositio in iustificato à iustificante effectivè, sed à iustitia

iustitia formaliter, quæ in hoc vocatur
 charitas, ut scribit Frater Osuualdus li. 4.
 Resol. Theolo. Vnde secundum Sanctum
 Thom. Bonauenturam & Petrum de Ta-
 rantasia, in omni iustificatione impij re-
 quiritur in voluntate aliqua præpara-
 tio ad suscipiendum in se gratiam iustifi-
 cantem. Et iustificatio impij fit per infu-
 sionem gratiæ & charitatis (ut scribit Ga-
 briel dist. 25. quæst. vnica, art. 1. lib. 3.) per
 quam peccatori peccata remittuntur, ip-
 seque gratificatur Deo, & Ecclesiæ incor-
 poratur ut membrum viuens, non tantum
 numero, sed & merito: neque extra Ecce-
 siam potest fieri remissio peccatorum.
 Hanc autem iustificationem per infusam
 charitatem sequitur communio sancto-
 rum, qua peccator iustificatus participat
 omnia bona sanctorum omnium: iuxta
 illud Prophetæ, in persona peccatorum iu-
 stificati. Particeps sum ego omnium timen-
 tium te, & custodientium mandata tua.
 Charitas enim (quæ non quærit quæ sua
 sunt) facit omnia communia. Et secun-
 dum Sanctum Bonauenturam distin. 17.
 lib. 4. Sola illa quatuor necessaria sunt ad
 iustificationem, scilicet, gratiæ infusio,
 motus liberi arbitrij, contritio, & peccati
 expulsio. Et quæst. 3. vbi supra, secundum
 speciale privilegium potest Deus iustifi-
 care sine omni præparatione, cum secun-
 dum legem communem non iustificet nisi
 eos qui se præparant, sicut dicitur Za-
 cha. 1. Convertimini ad me, & ego conuer-
 tar ad vos, &c. Ad stipulatur Richar. di. 17.
 art. 4. quæst. 2. lib. 4. cum dicit, sicut quan-
 do ex vno elemento fit aliud, concurrunt
 quatuor, scilicet vnius formæ corruptio,
 & alterius generatio, & dispositio ad cor-
 ruptionem vnius, & dispositio ad genera-
 tionem alterius. Sic cum de impio fit ius-
 tus, requiruntur quatuor, scilicet impie-
 tatis destructio, quæ est culpæ remissio,
 & gratiæ infusio & dispositio ad destru-
 ctionem impietatis, quæ est culpæ detesta-
 tio, & dispositio ad susceptionem gratiæ,
 quæ est liberi arbitrij ad Deum conuersio.
 Et sic patet quod gratiæ infusio pertinet
 ad iustificationem impij. Et quæst. 1. vbi
 supra, ad hoc quod anima adulti forme-
 tur per iustificationem in esse gratiæ, opor-
 tet præcedere conuersionem voluntatis

ad Deum tempore vel natura, quæ conuer-
 sione disponatur anima ad susceptionem
 gratiæ, qua formaliter iustificatur, & hoc
 de lege communi, &c. Et quamuis iustifi-
 catio impij sit supernaturalis (ut idem ait
 quæst. 9. vbi supra.) non tamen est mira-
 culosa, scilicet quæ fit de lege communi,
 vbi requiritur aliqua dispositio in adulto
 qui iustificatur, quamuis effectiue fiat p
 potentiam supernaturalis agentis, de quo
 latius ibidem videatur de miraculo.

IUSTIFICATIO autem impij præter legem
 communem, quæ fit, si Dominus iustifi-
 cat adultum aliquem, qui prius se non di-
 sposuit, miraculosa est, &c. Illud vero Au-
 gust. In peccatoribus præcedit aliquid quo
 digni sunt iustificatione, dupliciter intel-
 ligi potest, secundum Dominum Cardi-
 nalem Cameracensem quæst. 12. ar. 2. li. 1.
 Vno modo quod illud tale peccatores
 habeant à se, & sic est illud falsum. Alio
 modo, quod habeant illud ex præueni-
 te Dei misericordia, & sic est illud verum,
 & est de intentione Augusti, cum dicit 83.
 qu. q. 168. Profsus cuius vult miseretur, &
 quem vult indurat. Et concludit. Præce-
 dit ergo in peccatoribus aliquid, quo quæ-
 uis nondum sint iustificati, digni efficiantur
 iustificatione, & id præcedit in alijs
 peccatoribus quo digni sunt obduratione,
 &c. Et sic est intentio Augusti, quod in
 quibusdam peccatoribus, imò & in pluri-
 bus præcedit aliquid quo digni sunt iusti-
 ficatione, id est, Deus communiter non
 non dat istum effectum misericordiae, sci-
 licet, iustificationem, nisi præcedat volun-
 tas poenitendi, ita quod Deus misericor-
 diter disposuit, quod cuilibet habenti suf-
 ficientem attritionem per poenitentiam, da-
 bit gratiam iustificationis. Ideo dicit do-
 ctors aliqui, quod sufficiens attritio sem-
 per sit contritio. Hæc Dominus Cardina-
 lis Cameracensis. Et lib. Retractatio, dat
 intellectum suorum verborum Aug. &
 præcipue huius quod addidit. Deus non
 miseretur, nisi voluntas præcesserit, dicit
 hoc esse dictum de misericordia, quæ sequitur
 poenitentiam, quæ, scilicet præcedit talis vo-
 luntas poenitendi, non autem de qualibet mi-
 sericordia Dei. Nam ut dicit, est quædam mi-
 sericordia Dei præueniens ipsam voluntatem,
 sine qua non præparatur voluntas, &c.

IUSTVS à iure dicitur, & est is qui iura seruatur. Quandoque ponitur pro mediocri, cum & ius ipsum mediocritas quædã sit. Vel iustus dicitur qui prædatus est iustitia, vel qui seruat iustitiam, aut qui seruat mandata Dei. Ad hoc autem ut homo sit simpliciter iustus, & iustificatus ad vltimã felicitatem & vitam æternam consequendam, quatuor sunt sibi necessaria, ut notat Iacobus de Valentia Psalm. 14. Primò, quòd mundetur ad omni macula & culpa præterita. Secundo, quòd possit vitare futura peccata, & si committit, quòd iterum possit mundari. Tertiò, quòd possit bonum operari erga Deum & proximũ. Quartò, quòd sit Deo gratus & acceptus, & sua opera accepta ad vitam æternam, quia aliter non posset peruenire ad terminum beatitudinis. Iustus quoque omnibus dominatur, iustisq; omnia esse communia ostendit Gerson parte. 2. sermone de dominio Euangelico factò in cœna Domini. Vnde Actuum 4. dicitur. Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna. Si cor vnum (inquit Magister Ioannes Gerson Cancellarius Parisiensis) & anima, imò vnum corpus, & vnus spiritus, prout loquitur Apostolus ad Ephe. 4. Quod conuenientius ut eorũ sit vna prorsus hæreditas, vna damnatio, vnus castus principatus. Hanc veritatem cognouit egregius Doctor Augu. dum posuit iure poli omnia esse communia. Vide latius de hoc Gersonem, iustus quoq; (ut scribit Iaco. de Valen. super illud Psalm. 57. Latabitur iustus cum viderit vindictam.) Cũ viderit Deum punire peccatorem, à aliquo magno delicto, tria debet facere aut quatuor. Primo, laudare diuinam iustitiã. Secundo, timere iustum iudicium Dei. Tertio letari & laudare Deum, quia non permisit eum cadere in simile peccatum, sed seipsum præseruauit. Quarto, lauare manus suas in sanguine illius peccatoris, id est, corrigere seipsum, & præseruare ne cadat in tale peccatum, nec puniatur sicut ille. Nam lauare manus in scriptura, nil aliud est nisi se innocentem reddere, & non cum peccatoribus participare, sed à peccato præseruare, & corrigere, &c. Et ut idem ait Psalm. 72. Castigatio iustorum dicitur matutina, id est, velox. Nã quando

iusti delinquunt in aliquo, citò & velociter castigat eos Deus. Vnde Psalm. Et fui flagellatus tota die, & castigatio mea in matutinis. Per oppositum, castigatio sceleratorum est communiter vespertina, & sera & tarda, quia Deus non castigat eos vsque ad mortem: quia moriuntur quòd ad corpus & animam ad poenam æternam. Vnde tales mala capiunt in interitu, &c. ut dicitur Psalm. 139. Vnde dicit Ambr. qd̃ ilico si quis post peccatũ flagellatur, hoc cedit sibi in bonum. Nam signum est qd̃ Deus nõ seruat sibi punitionem post mortem. Per oppositum, malum est signum, quando scelerati non flagellantur in hac vita, quia signum est quòd Deus seruat poenã in aliam. Ideo ait Augu. Hic vire Domine, hic seca, ut in æternum parcas.

Delitera K.

ATHEGOREMA ut scribit Erulef. di. 21. q. 1. li. 1. est dictio quæ est per se significatiua alicui rei vniuersalis, vel particularis. Sincathegorema est dictio quæ nõ est per

se significatiua, sed est dispositio dictionũ cathegorematicarum, &c. De quo in logica plus scripsimus.

KYRIELEISON id est, Domine, misere. Et sunt duæ dictiones. Nam *κύριος* id est *κύριος* in vocatiuo, id est Domine, vel *κύριος*, id est, proprius, authenticus, Dñs, ut inquit Ioannes Corastonus. De hac dictione Kyrie-leyson scribit Ioãnes Reuchlin vir nostra tempestate doctissimus, Latinæ, Græcæ, & Hebraicæ linguæ peritissimus, ad Bebelium Poetam nostrum & amicũ familiarissimũ, & dicit Kyrie trisyllabum esse, primamq; per ypsilon, secundam verò Iota scribentium, cui sit accentus in primã peracutus. Eleyson verbum imperatiuum tetrasyllabum accentu similiter antepenultima acuto, nec fit diphthongus vnquam ex e & k vocalibus, quapropter à nostris ob ignorantiam Hellenismi malè cepit pronunciare hoc totum Kyrieleyson quinque syllabarum, quasi per synaloephim elisis vocalibus. Hæc Capanio, &c.

Ii De